COMMERCII LITTERARII DISSERTATIONES EPISTOLICAE...

Jodocus Hermann Nünning, ...

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

N. Add. 335.

~~N. 2777~~

N.° 89.

Digitized by Google

COMMERCII LITTERARII
DISSERTATIONES EPISTOLICÆ
HISTORICO-PHYSICO-CURIOSÆ

CLARISSIMORUM WESTPHALIÆ DUUMVIRORUM,

JODOCI HERMANNI NUNNINGII

ET

JOHANNIS HENRICI COHAUSEN,

DE

GLOSSOPETRIS, LAPIDIBUS CORDIFORMIBUS
CORNU BISONTIS PETREFACTO, CORNU AMMONIS
ET OSSE FEMORIS ELEPHANTINI,

CUM

UTRIUSQUE HISTORICA BIBLIOGRAPHIA

ET

PRÆFATIONE EPICRITICA

SALENTINI ERNESTI EUGENII COHAUSEN,

PHILOSOPHIÆ ET MEDICINÆ DOCTORIS,
PROTO - PHYSICI CONFLUENTINI ET PROVINCIALIS, MILITIÆ
ELECTORALIS MEDICI ORDINARII, NEC NON ACADEMIÆ
CÆSAREÆ NATURÆ CURIOSORUM COLLEGÆ,
DICTI
CLEOMBROTUS SECUNDUS.

FRANCOFURTI ad MOENUM,

APUD JO. BENJAM. ANDREÆ ET HENR. HORT,

ANNO M DCC XLVI.

Digitized by Google

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

Digitized by Google

PERILLUSTRI EXCELLENTISSIMO
ET EXPERIENTISSIMO
VIRO AC DOMINO,

DOMINO
GERARDO
DE SWIETEN,

MEDICINÆ DOCTORI,

AUGUSTISSIMÆ
ROMANORUM IMPERATRICIS,
POTENTISSIMÆ AC INVICTISSIMÆ
HUNGAROR. ET BOHEMOR. REGINÆ,
MARIÆ THERESIÆ,
&c. &c. &c.
ARCHIATRO DIGNISSIMO,

SALUTEM & FELICITATEM.

SALENTIN. ERNEST. EUGEN. COHAUSEN,
PHILOSOPHIÆ ET MEDICINÆ DOCTOR,
PROTO-PHYSICUS CONFLUENTINUS.

Digitized by Google

COgitanti mihi cujus Patrocinio hoc Clar. Weſtphaliæ Duumvirorum Commercium Litterarium, quod mea cura nunc in Lucem prodit, dedicarem, occurriſti TU ſtatim vir præſtantiſſime (utcunque mihi ignotus ſit vultus Tuus, Viros enim non fucatis & fallacibus externis ſed internis realibus qualitatibus doctrina ſcilicet & ingenio metiri didici, vera enim doctrina etiam peregrinos & ignotos & me ſemper blanda quadam vi ad ſui amorem venerationemque allicit ac impellit, cum me judice ille mihi notior de cujus virtute & doctrina vera audivi & certus ſum, quam cujus vultum vidi) præcipuè eo tempore, quo binis Tuis in Boerhaavii Aphoriſmos domeſticos exaſciatiſſimis commentariis, quibus Rempublicam Medicam

dicam TIBI ſumme obſtrinxiſti, perlegendis totus occupabar, & non diu ante Mercurius Hollandicus ad nos detulerat TE à Sereniſſima & Invictiſſima Hungariæ & Bohemiæ REGINA, nunc Auguſta IMPERATRICE, velut alterum quendam Æſculapium ad ſuæ ſalutis & ſanitatis curam vocatum Archiatrici muneris dignitatem ſuſcepiſſe, utpote cui ceu celeberrimi Boerhaavii, magni illius dum viveret Hollandorum Oraculi diſcipulo & ſcientiæ filio pridem fama publica illud laudis tribuerat, ut is in TE adhuc poſt fata vivere crederetur, ut de hoc inter Medicos illuſtriores ſcientiæ & ob hanc obtentæ dignitatis prærogativa TIBI applaudere & gratulari fas ſit.

Poſtulavit Hippocratem Artaxerxes oblatis magnis honorum titulis, atque muneribus, ſed renuit acceptare conditionem. Poſtulavit Helmontium Rex Hiſpaniarum, eique Archiatri Regii officium obtulit, ſed quoque renuit; vocavit ad

conſultationem ceu vitæ ſuæ ut ſperabat aſſertorem Boerhaavium, Regis Boruſſorum Potentiſſimi moderni parens, ſed ut terris Batavis excederet, perſuaderi non potuit.

TU judicio & ſorte felicior Relicta Patria ad remotiores ſolis orientis plagas abire & tot Europæ Regnis pretioſæ ſanitatis graviſſimas curas cum Archiatri titulo ſuſcipere non detrectaſti, ſicque re ipſa comprobaſti conſummata artis Hippocraticæ ſcientia ſeu diſciplina caput Medici ab Altiſſimo creati, ut ſacræ litteræ memorant, exaltari, ut à Regibus accipiat donationem. Alia dedicationis ratio eſt, quod ex iſtis Weſtphaliæ Duumviris alterum nempe Clar. D. Cohauſen dubio procul nomine ſaltem & fama noveris, utpote ex variis libris editis & in Tua Patria Amſtelodami impreſſis in orbe Litterato & præcipue etiam Batavo famoſum. Tua namque in libris Medicis ruminandis indefeſſa curioſitas non

Digitized by Google

non intermiſerit ejusdem *Neotheam* in idioma Hollandicum translatam, *Helmontium Ecſtaticum*, *novum Lumen Phoſporis accenſum*, *Picam Naſi*, *Lucinam Ruyſchianam* aliosque plures in orbe Batavo impreſſos. Et nuper Auguſtiſſimo Imperatori coronato FRANCISCO ejusque Sereniſſimæ CONJUGI dedicatum *Novum Solis Coloſſum* legere, ex iisque de Viro in praxi Medica famigerato, nunc quidem octuagenario, ſed in ſenio quaſi viridi adhuc exiſtente meritam exiſtimationem concipere.

Magna fateor fortunæ eſt gratia, incomparabilis potius dico, Tuæ erudinis effectus in hac mortalitate habere Deos terreſtres votis ſuis & Medicinæ præceptis, ubi ægrotant, obſequentes. Nam illa Archiatrorum eſt authoritas ut juxta Caſſiodorum etiam Mundi imperantes habeant ſuis præſcriptis morigeros: Cum è contra Poliatri omnis generis hominum quaſi ſervi pro parvo Lucro eſſe

cogantur. Æquum igitur eſt TIBI de talis fati fortuna hiſce gratulari, & in iſta ſparta Hippocratis ſaltem ætatem & artis felicitatem perennemque tantæ REGINÆ & IMPERATRICIS gratiam vovere, modo quoque id artium Regina jatrice ſibi obtineat, ut à ſtudiis & lucubrationibus Medicis non prorſus & quo ad totum hominem per tot in Aula Cæſarea alias occupationes & curas abſtraharis, ut quæ Reipublicæ Medicæ promiſiſti plura doctrinæ Tuæ opera negligere cogaris. Vale Artis Appollineæ decus & gloria. Dabam Confluentiæ pridie Calend. Martii M DCC XLVI.

PRÆ-

Digitized by Google

PRÆFATIO
EPICRITICA
SALENT. ERNEST. EUG. COHAUSEN,
PROTO-PHYSICI CONFLUENTINI.

NOn quid novum atque inſolitum, ſed ab omni ævo, quo viguerunt bonæ literæ, laudabili more receptum eſt, Virorum Eruditionis fama in Orbe Literato celebrium Epiſtolas, etſi primum privatas, demum in publicam lucem produci, præſertim ſi quid Doctrinæ ſacræ aut profanæ, vel etiam in genere morum vel in re phyſica contineant, quod valeat aut docere aut delectare. Qua cauſa incitatus ſiſto tibi, amice Lector, Clariſſimorum Weſtphaliæ Duumvirorum gloriæ ſacrum Monumentum, ære quidem labili excuſum, omni tamen ære, ut ſperare licet, perennius. Geminos hos canitie nunc venerandos Senes, licet ſub diverſa poli elevatione natos, pari tamen Palladio lacte enutritos ita colligavit ſtudiorum amor & magnetiſmus literarius, omni lapide Her-

 culeo

culeo potentior, qui non attrahendi modo, ſed & quod huic deeſt, uniendi energia eundem longiſſime ſuperat, unde licet Eosdem ſepararit quinque vel ſex horarum habitationis intervallum, indiviſos tamen fere ſemper à triginta, & quod excedit, annis tenuit non unum quot menſibus Commercium Epiſtolicum, cui quidem utrique vere competit illud, quod Celeberrima Leopoldino-Carolina Germaniæ Curioſorum Societas ſibi vendicat, Lemma: *Nunquam otioſus*, quo quidem factum, ut crebra inter Eosdem orta ſit tum de rebus antiquis hiſtoricis tum phyſicis diſceptatio, cujus jam mentis ſum publico præbere ſpecimen, nempe Epiſtolas quinque mutuas & reciprocas habiti circiter ante Decennium de Curioſis Phyſicis in titulo memoratis Commercii Litterarii.

Verum animadverto me ſuſpenſum tenere Lectoris animum, quos per prælaudatos Duumviros Intellectos velim, quos proinde celare nolo (licet libelli frontiſpicium nuda eorum nomina ſine prædicatis, adeoque externis nationibus forte incognita præ ſe ferat) unum quidem eſſe Reverendiſſimum & Clariſſimum Dominum Jodocum Hermannum Nunningium J. U. Doctorem, Illuſtriſſimi Capituli Vredenſis Canonicum - Scholaſticum & Seniorem, Proto-Notarium Apoſtolicum, Sereniſſimi Electoris Colonienſis & Principis Monaſterienſis *Clementis Auguſti* &c. &c. Conſiliarium Eccleſiaſticum; alterum vero Clariſſimum

riſſimum & Experientiſſimum Dominum Joannem Henricum Cohauſen, Phil. & Med. Doctorem, glorioſiſſimæ memoriæ Principum *Friderici Chriſtiani* & *Franciſci Arnoldi*, dum viverent, Archiatrum & ſupra quadraginta annos per Dynaſtias Horſtmarienſem & Ahuſanam Medicum Provincialem, Practicorum Patriæ nunc Seniorem, quorum illum ceu Amicum & Patronum meum veteranum ſumme veneror, Hunc vero Patruum, ceu meum ante plures annos in artis Medicæ inſtitutis primum Profeſſorem, ea qua par eſt obſervantia colo. Communicavit hic mihi laudatasCommercii Litterarii Epiſtolas,ſicuti quod ad Eruditionem & Profeſſionis Jatricæ Encyclopœdiam pertinet, non intermittit etiam in grandæva ætate per litteras mihi communicare. Cujus quoque *Hermippum Redivivum* meæ quondam Curioſitati ſubmiſſum ad prælum cum Eruditorum gratiis promovi, ut non minorem a Doctis curioſis me gratiam obtenturum ſperem, ſi Commercii hujus Litterarii Phyſici particeps redderem publicum.

Geminus hic Auctor jam variis ſcriptis editis clarus eſt, ob quæ & diverſa adhuc ad prælum jam parata & ſuo tempore edenda a me hic merito celebrandus eſt. Quare cum opportuna hic ſe præbeat occaſio de horum Duumvirorum ſcriptis hic diſſerendi, operæ pretium judicavi eorum jam impreſſorum ac ineditorum ad calcem tamen perductorum Syllogen tractatui huic addere, quorum quidem

ex

ex utraque parte is eſt numerus, ut valde metuendum ſit, ut omnes iisdem adhuc ſpirantibus lucem videant.

Sciendum vero præfatum Cl. D. Nunningium inter Manuſcripta ſua publico deſtinata magno labore compilaſſe ingens Volumen, ceu potius Volumina ſub titulo *Weſtphaliæ Doctæ*, in quibus continetur Elenchus Alphabeticus Virorum Doctrina, Litteris & Scriptis apud Monaſterienſes hoc & prioribus ſeculis illuſtrium. Inter quos & cum ipſe ſuos libros recenſuerit, neque intermiſerit D. Patruum meum tot libris editis jam famoſum referre, hisque ſingulis Elogium ſine fuco & quo eſt animi candore unice Veritati addicto tribuere, impulit me humillimus reſpectus, quo erga meum hunc veteranum Mœcenatem & Reverentia atque animi gratitudo, qua erga Senem Patruum de me non uno titulo bene meritum feror, ut utriusque ſcripta cum debita laudum Præfatione laconice recenſeam & elogia ac judicia, quæ & ipſe D. Nunningius partim ſcripſit, partim ab aliis ſcripta congeſſit, ad meas autem manus benevola D. Patrui communicatione ad illius permiſſionem ex laudato Volumine nondum edito & publicato excerpta pervenerunt, hic eruditis & præſertim iis, qui Vitas Juris Conſultorum & Medicorum hodie tanto labore colligunt, communicem, quod eo minus quis reprehendendum putabit, cum jam plures de libris alienis & ipſi quoque Auctores de ſcriptis propriis Commentaria edide-

ediderint, & in ipſis quoque Miſcellaniis Nat. Cur. ultimis anno 1684. evulgatis monitis vi legum Leopoldinarum cautum ſit, ut prolixiora Collegarum ſcripta ſeorſim edita in annuis Ephemeridibus brevi ſynopſi recenſeantur.

Nil autem hic amicitiæ, nihil ſanguini, nihil aſſentationi datum. Nihil addidi, nihil ſubtraxi elogiis utriusque viri clariſſimi. Sed quæ veritati litando & ſimpliciter ſaltem acta narrando retulit communis hic litteratorum Publicus Encomiaſtes, veluti Echo repetii, hujus Eruditorum Prædicatoris ſaltem ex merito reciprocus prædicator, cujus equidem per tot vitæ luſtra in Senium usque indefeſſum in collectandis & conſcribendis Weſtphaliæ tam Sacræ quam Profanæ, tam Religioſæ quam Doctæ Monumentis ſtudium (quod vel ex primo Monumentorum tomo jam impreſſo elucet) utut ringente invidia abunde meretur id elogii, quod cuicunque alii Biographico Scriptori & Polyhiſtori poteſt deberi. Nam qui alios doctos tam laborioſis Encomiis honorat, & ipſe præ aliis omnibus honorari meretur.

Ea eſt laudatiſſima Ejusdem cum variis Viris genere & Scientia illuſtribus (quorum pariter hic adjungetur indiculus) jam per multos annos Commerciorum Litterariorum frequentia, ut quod hic præcedit Commercium Phyſicum, proxime ſequi poſſit Commercium Hiſtorico-Criticum, Commercium

Numiſmaticum, Commercium Raritheciale. Ea eſt ſingularis in Viro licet Eccleſiaſtico & Jurisconſulto Curioſitas, ut præter Bibliothecam, publicis aliquando uſibus deſtinatam, tam in Numiphylacio ſatis copioſo & pretioſo, quam Muſeo ex rariſſimis Analectis conſtruendo nulli labori nullis ſumptibus parcat.

Prodeant igitur hic in medium, qui amore & amicitia inveterata indivulſi ſunt, qui non minus prudentia quam ætate Senes, qui labore & indefeſſo ſtudio adhuc juvenes, qui tumulo proximi ſtudent immortalitati. Muſa enim eos mori vetabit. Verum Voluminis foret non Præfationis verboſius & minutatim de meritis horum Duumvirorum ſcribere. Ego ex publicato hoc Commercio Litterario (opere nempe alieno) nihil gloriolæ aucupor, niſi quod ad exemplar horum in Litteris Heroum ſemper quoque ſtudeam (abſit jactantia) publico prodeſſe, ut ſumme gaudeam ſaltem ex hoc capite me Societatis Leopoldinæ-Carolinæ & Commercii Litterarii Norici albo inſcriptum, quo eorum Ephemeridibus qualescunque obſervationes meæ inſeri valeant. Quamvis non ignorem meam eſſe meram balbutiem ad aliorum eloquentiam, meram vappam ad aliorum nectar, & umbram ad lucis ſplendorem. Satis mihi doctus videor, ſi magnorum Virorum, ſi quisquam alius, ſim admirator, imitator potius affectu quam effectu.

Scio

Scio non defuturos Sycophantas ventoſos tamen Litteriones famæ Nunningianæ & Cohauſenæ, ſi Muſæ permitterent, Veſpillones, qui arroganti ſupercilio meam hanc alieno operi impenſam Opellam non minus quam ipſum Commercium deſpicient, imo contemnent. Verum non moror iſtos Bavios ſimiles ſtatuis, in quibus præter formam & magnificum nomen nihil inveneris. Hi dum aliorum innocua ſcripta conantur etiam publice ſupprimere, eo magis contemptu ſuo faciunt illuſtria & glorioſa, ut Pindari Scripta Amphimachus, Simonidis Timacreon. Homeri non unus Mævius. Sed tales contemnere jam pridem didici cum Duumviris iſtis veræ virtutis gloriæ inſervientibus. Quare hi Blaterones me non detinent, quin & de hiſce Muſei analectis, de quibus præſens agit Commercium Litterarium, aliquid Præfationis loco commentari meamque epicriſin aperire audeam.

Permittent igitur Clariſſimi Duumviri eorum doctiſſimis lucubrationibus meam quoque qualemcunque ſententiam adjungere, eo ordine, quo ipſis viſum eſt has pertractare. Initium dabunt Gloſſopetræ. Communis hactenus fuit opinio etiam apud primæ claſſis auctores lapides hoſce, alii gemmas appellant, linguas ſerpentum referentes in Inſula Mellita dumtaxat reperiri. Cum enim ex actis Apoſtolorum Cap. 28. conſtet D. Paulum Apoſtolum perpeſſo naufragio ad hanc Inſulam appuliſſe,

puliſſe ibique ſermenta colligentis manum a vipera demorſam, ſed ingenti ſtupendoque miraculo nil mali paſſam eſſe, ſed poſtmodum Loci ejus Principem plurimosque alios incolas a morbis graviſſimis Divina virtute per eum ſanatos eſſe, ſic credunt lapillos hoſce, ut & alios, quos ſerpentum oculos vocant, quædam quaſi eſſe trophæa a venenata beſtia per Apoſtolum reportata. Nunc vero ex Cl. D. Nunningii relatione fit certum, ejusmodi linguas lapideas etiam alibi extra prædictam Inſulam, imo in ipſa quoque Weſtphalia, quod hactenus nemo adnotavit, reperiri, unde magis confirmatur Gloſſopetras non eſſe animale, ſed terreſtre productum. Sicuti enim in Melitenſi inſula in terra albicante & vel maximė circa cavernam S. Pauli, vulgo *Grotta di S. Paulo* dictam, effodiuntur, ita easdem in fundo tum limoſo tum argilloſo ortas collegit Scriptor noſter curioſiſſimus. Dico ortas. Eas namque deprehendit tam parvas imo ad attactum molles, ut pro earum embrionibus ſaltem reputarit. Eandem ſententiam fovet Joan. Fr. Habela *Lib.* 1. *de Malt. Deſcript. C.* 12. ſcribens eas creſcere in Saxo, in quo in initio generentur parvæ, dein temporis tractu augeri velut in ſeminario, creſcere autem ex peculiari quodam ſemine conformationis in illis Auctore. Domino Patruo meo plane aſſentio, quia naturaliter figuræ conicæ conum nunc acutum nunc obtuſum, hæ regularem, irregularem aliæ præ ſe ferunt. Celeberrimus

Thomas

Thomas Bartholinus *Cent.* 6. *Hiſt.* 1. teſtatur mineræ ſuæ ſeu glebæ ſaxeæ incluſas & exinde liberatas omnium generum, magnas, parvas, ſerratas & Læves, candidas & nigras ſe ipſum collegiſſe.

Qui illarum ortum miraculum Paulino adſcribunt, credunt illas neceſſario eſſe ammuleta contra varia & morborum genera efficaciſſima; ſi vel brachio alligentur aut de collo ſuſpendantur. Vidit Michaël Heberer de Britten *L.* 3. *Ægipt. Servit. C.* 16. ſe vidiſſe Gloſſopetras Magnatum Scyphis inditas & inſertas, ut a potu venenorum eſſent immunes narrante Bartholino *l. c.* quo gloſſopetrarum virtutes ad longum recenſet, ad quem brevitatis cauſa remitto. Videri etiam poteſt D. Joſeph. Lanzonus in Ephem. Germ. Cur. *Dec.* 3. *Ann.* 4. *Obſ.* 71. de illarum viribus ſingularia referens, ubi quoque ridiculum narrat ex Plinii *Hiſtoria Nat. Lib.* 37. *C.* 10. Nempe gloſſopetram linguæ humanæ ſimilem in terra non naſci, ſed deficiente Luna Cœlo decidere, quod quidem nec a Plinio alioquin certe nimis credulo tanquam certum acceptatur. Has enim nugas eſſe facile pateſcit. Mirari autem ſubit quare ſolertiſſimus rerum naturalium ſcrutator Paulus Buccone nobilis Siculus in libro quem inquiſitiones & obſervationes phyſicas ſed idiomate gallico inſcripſit, Fabium Columnam in Append. *L. de purpur.* & Ceſalpinum *L.* 10. *de metall. C.* 44. nec non Nicolaum Stenonem ſecutus, eas piſcium quorundam marinorum

 dentes

dentes petrefactas eſſe rationibus nonnullis, quæ apud eum legi poſſunt, adſtruere conetur. Inutiliter ſane ad ipſum univerſi cataclyſmum recurrit, cujus inundatione ad agrum Weſtphaliæ Wickinghovianum perveniſſe quis ſanæ mentis crediderit? Non obſtat ſeminis ſpecifici eſſe productum, quamvis earum figura ac magnitudo multis modis variet, & nunc denticulis parvis ſint ſerratæ, nunc crenis majoribus ornatæ, pyramidales ſæpius crenis penitus carentes, &c.

Pergo ad lapides cordiformes. Oſtentat tales in agro Paderano natos Cl. Nunningii Muſeum. Viſos quoque illos eſſe Celſiſſimo *Ferdinando* Eruditorum Epiſcoporum Phœnici, ſatis teſtatur elegans ejusdem verſus ab Auctore noſtro allegatus, in quo mireris Epigrammaticum acumen, ſi enim ipſa ſaxa in antiqua Saxonia corda producunt Lapidea, quid de ipſis Saxonum ſtatuas pectoribus?

Ejusmodi Lapides Cordiformes in matrice macrocoſmi potius quam corde microcoſmi generari non eſt quod dubitemus, quamvis corculum ſaxeum ex fide Miſcellaneorum German. Nat. Curioſ. in Cervi ventriculo natum credatur, cujus quoque commatis cenſetur lapis, quem in capreolo inventum tradit D. Theod. à Marwis *p.* 336. *Ann.* 1. *Decur.* 2. *Ephem. Cur.* licet enim ejusmodi Cardiolithi, cor ceu matricem habeant, cordis formam tamen non obtinent. Vidit lapidem, figuram, colorem & alia requiſita cordis imitantem in

Prælu-

Digitized by Google

Præluſtris Perſonæ Gazophylacio *David Reichius*, quem tamen pro cordis producto non habet: ſed ſtatuit, cum ejus ſubſtantia communi lapidi rubeo fluviatili penitus ſit ſimilis, potius in ventriculo Cervi quam corde eſſe inventum, ceu facile in prato ab eſuriente bruto deglutitum. Rationem addit, quod cum lapidis magnitudo cor Cervi ferme adæquet, in foro phyſico poſſibilitati repugnet, eum in altero ejus ventriculorum contineri & generari potuiſſe, cum omne continens ſuo contento majus & amplius eſſe debeat. Interim nulla obſervatione conſtat, Lapidem cordis forma donatum in corde animalis fuiſſe enatum. De lapillis paſſim in corde generatis teſtantur Medico-Phyſicorum Ephemerides, qui tamen cum cordis figura deſtituantur, ad cenſum Cardiolithorum proprie dictorum venire non poſſint. Credo figuram illam cordis mere eſſe fortuitam, efformatam a loci conſtitutione, in qua naſcitur: Sic calculum Reni, cordiformem D. Reiſelius in *Eph. G. Cur. Dec.* 1. *Ann.* 3. *Obſ.* 192. depingit. Alium veſicæ calculum cordis formam penitus repræſentantem vidit *Sebaſt. Scarabicius* teſte Exc. D. Schröchio in *Schol. ad Obſerv.* 75. *l. c. Decur.* 2. *Ann.* 6.

Epiſtolæ Duumvirorum ſecundæ materiam præbet *Cornu Ammonis*, ita appellatum, non quod revera naturam Cornu habeat, ſed ejus ſaltem figuram, quod jam probe annotavit Ariſtoteles *l. d. Part. animal.* ubi ait: *Per ſimili-*

tudinem & translationem quorundam aliorum dicuntur cornua, ſed nulli operationes cornuum inſunt. Unde ſane falluntur, qui ea ad animalem potius quam mineralem familiam referunt, & credunt eſſe aquis diluvianis ad locum, in quo hodie reperiuntur, delata & longiſſimi temporis tractu petrefacta. Cujus ſententiæ ſe defenſorem ſiſtit Andreas Caſalpinus, qui *L.* 2. *C.* 44. de metallicis ad figuratos lapides deveniens multis contendit rationibus, *Corpora lapidea innumerabilia eandem prorſus configurationem cum viventibus habentia, viventia extitiſſe, ſed poſtea aut ſponte aut ob aliquem ſuccum lapideſcentem concreviſſe in lapideam ſubſtantiam.* Ex quo ſequeretur Cornu Ammonis pro Cornu arietino in lapidem mutato habendum eſſe. Quod vel ex eo ſufficienter refutari poteſt, quod etiam exigui Diametri inveniantur Ammonis Cornua, quibus producendis æqualia tam parva arietum aliorumve animalium capita in natura nunquam extiterunt. Accedunt configurationes ita variatæ, ſtriatæ, verrucatæ, undulatæ, quales alias in nullis brutorum viventium cornubus ſpectantur. Scribit D. *Scheuchzerus* in *Diſſ. Epiſtolica de Dendritis* dari in Helvetiæ regionibus Cornua Ammonis in orbe extimo foliaceis cardui impreſſionibus exornata, quæ nil aliud ſunt, quam lineamenta extrema articulorum, quibus hoc genus Cornuum Ammonis per totam ſæpe circumvolutionem diſtinguitur, quas Articulationes *Wormius* confert

cum

cum vertebris ſpinæ Serpentis, ideoque id genus Cornu Ammonis nuncupat lapidem Sceleton ſerpentis referentem, lineamenta hæc folioſa ita deſcribit: *Superficies* (lapidis) *exterior a natura crebris depicta eſt ramuſculis, quaſi & linearum dentibus folia arborum quodamodo referentibus, qui ex Articulationum anfractibus ortum trahunt.* Quod & *Martin. Liſterus* de *Cochl. Angl. ſub Tit.* 2. & 5. obſervavit. Laudatus *Scheuchzerus* ſcribit tale eſſe Cornu Ammonis fruſtum, quod ornamenta hæc foliacea eo modo impreſſa gerit, quo fere folia trina liliorum, Gallici regni inſignia pingi ſolent, *Encrinos* hinc vel *encrinon* jure vocandum. Ex quibus quoque ornamentis per univerſam Cornu ſubſtantiam ad umbilicum usque diffuſis, non obſcurum eſt, hoc Cornu Ammonis genus nunquam ad regnum animale pertinuiſſe. Scribit tamen Celeberrimus D. *Nunningius* in ſuo lapide non obſcura eſſe cervicis veſtigia, a qua Caput operariorum incuria effodiendo ſit reſectum. Circa quod notandum, quod perhibent Oryctographi, nempe hoc Cornu ſemper ad extremam ſuperficiem innatum eſſe lapidi prægrandi, ut fruſtra ſit, quisquis hoc ſeparare integrum laboraverit.

Non ſine elogio deprædicatur hujus Cornu Ammonis locus natalis ager Cœsfeldicus prope caſtrum Loburgenſe, ut inde pateat non minus apud Weſtphalos quam alias nationes naturam non eſſe ignavam in productione figuratorum lapidum, ex terra tum calcaria tum

lapidoſa, in varias formas indureſcente, quos ſæpius agricolis & foſſoribus, dum aliud agunt, & ne quidem opinantur, ſors fortuito offert.

Digreditur Cl. *Nunningius* ad Jovem Ammonem, a quo Cornu hoc, licet non Cornu, nomen accepit, hic enim tam a Græcis quam Romanis Poëtis Ariſtophane, Lucano, Ovidio, Statio, Papiniano, Silioque Corniger ſalutatur, cui cornua arietina vel ad temporum regionem vel capitis ſummitatem apponunt. Unde idem annotat in antiquiſſimis Numiſmatibus Jovem ſpectari Cornigerum, quorum diverſos recenſet. Quibus addo Trajani duplicem, unum argenteum & alterum æneum Numum Jove Cornigero ſignatum, ut & Antonini Pii, a *Seguino* celebri Gallorum Antiquario illuſtratum, & Marci Aurelii Veri a Patino elegantiſſime depictum. Ut gentis Cornuficiæ & Lolliæ numos, qui omnes Jovem cornibus ad tempora retortis ſive arietenis præditum repræſentant, ſilentio prætereeam, ſi enim omnes Ammone Cornuto ſignatos enumerare vellem, plures eſſent implendæ paginæ.

A Jove ad caput Moyſis cornigerum tranſit, cujus in numis Hebræis effigiati dilucidationem in Epiſtola Reſponſoria exhibet D. Patruus, qui hac occaſione varia animalia cornuta, Lepores, Equos, Gallos gallinaceos, Anſeres, Anates, Cattos, Corvos, Viros denique & mulieres ad Cornutorum computum refert,

ita

Digitized by Google

ita fœcunda ubique cornuum eſt Natura, ut etiam ipſis lapidibus vitalis actionis & ſenſitivæ ac vegetativæ animæ nil continentibus illorum figuram ſingulari hactenus occulto artificio imprimat.

Verum nolo hiſce longius immorari. Quia tamen uterque Duumvirorum Ammonis Cornu eleganti Inſcriptione ornavit, licebit & mihi illam huc apponere, qua *Joannes Reiskius* in *Diſſertatione Hiſtorico-Phyſica* cornu ſuum decoravit.

Vos
Viator, Civis, Advena
Quicunque ſuas
Lector ſpectatorque
Vos ad unum omnes
Quod *Heracliti* Epheſii fuit, alloquio
Excipiam, dimittam
Introite: nam & hic Dii ſunt.
Subite mecum, quæſo
Has obſcuras terræ latebras
Has cavernas undique lapidoſas,
Nam & hic Dii Veterum ſuperſunt
Joves Ammones,
Agnoſcite, ſi vultis, reſciſcite,
Caput ex lapide uno cornutum idque Ammonium
Caput Ægyptiis, Græcis, Romanis, Lybicis Divinum
Et
Superſtitionem, quæ ſuberat, craſſiſſimam
Ingemiſcite, indoleſcite,

Sed
Prodite paullulum collectis animis,
Obſtupeſcite, pertimeſcite
Ipſum Deum in lapidibus præſentem,
Deum ter optimum, ter Maximum,
Mirabilem tanti artificii Authorem.
Ut
Cornu ex Lapide Arietenum
Inque illo
Non baſim tantum rugoſam, ſed mucronem etiam tortuoſum.
Admirari ſcrutarique liceat.
Igitur vel ex hoc ipſo
Lapide cornuo, aut cornu lapideo,
Niſi vobis ſit cornea fibra,
Ad laudes Deo ter optimo nuncupandas, prædicandas
Mecum facile permovebimini,
Vos
Quotquot adeſtis
Viator, Civis, advena
Lector ſpectatorque
Vos
Abite fauſto admodum gradu
Ubicunque ibitis & ibi Deus eſt.
D. V. C.

Pergo ad Muſei Nunningiani Cornu ſeu potius medullam. Inter hoſce Duumviros adhuc controverſum. Cl. D. Nunningii poſtulatum eſt, eſſe Biſontis, eſſe petrefactum, eſſe

Digitized by Google

eſſe ex univerſali mundi Cataclyſmo ſpectabiles reliquias. Dubitat de omnibus nec ſine valida ratione D. Patruus, & ſaltem pro Cornu Uri ſeu ingentis cujusdam bovis habet, qualis ſtaturæ ac molis olim etiam teſte Tacito aluit antiqua Saxonia, imprimis Friſia, ut ab eo allata confirmant exempla. Argumenta in contrarium adducta nondum refutata ſunt, neque illis aut refellendis aut confirmandis me ſatis idoneum invenio, cum Biſontem neque alat Germania, neque mihi unquam viſus ſit, ut ex confirmatione medullæ de Cornu genuitate judicare valeam, quamvis & ipſa longitudo non minorem probationem faciat. An vero ex Animali, & petrefacta ſit medulla, an mere terreum foſſile, ſpagyria juxta *Lapidem Lydium* Cl. *Samuelis Carl* optima arbitra & judex Docimaſiam facere poterit. Quamvis nondum ex eo pateſcat, an ex Uro ſit, an Biſonte, an bove majore, cujus certitudinem ſola præbebit magnitudo, & ſpecifica conformatio.

Concedamus vero eſſe medullam cornu petrefactam, nondum tamen conſtabit eſſe ex reliquiis antediluvianis, quibus Scheuchzerus aliique moderni ſibi hodie mire blandiuntur. Si enim antiqua Germania olim Alces, Uros, Biſontes, aliasque feras nunc incognitas aluit, jam tantum temporis a deleta ſylvarum vaſtitate interceſſit, ut ejusmodi brutorum ſceleta & exuviæ lapideſcere potuerint, neque

b 5 opus

opus ſit ad Diluvium univerſale provocare. Ex Indiis Biſontis Cornu *Oedingam* Weſtphaliæ aquis Cataclyſmi provolutum eſſe, nimis duræ eſt fidei. Verum controverſiam hanc meam non facio. Benevolus Lector penſitatis utrimque argumentis reſolvere poterit, cui ſententiæ velit adhærere. Nemo Muſeo Nunningiano invidebit, ab eo Corneam Biſontis medullam poſſideri.

Prodit tandem iterum poſt annos noningentos in lucis theatrum *Abullebacius Carolo M.* a Rege Aarone in donum miſſus Elephas. Cujus Epicedium ante hos Duumviros nemo ſcripſit. Ejus vitam & mortem plures non infimi ſubſellii Scriptores ex antiquo ævo memorarunt, ſed inferias nemo celebravit, nemo mentionem facit, quo terrarum loco ſit tumulatus, tandem autem circa Rhenum effoſſum ejus os femorale prodidit locum ſepulcri, cujus ex hoc patet, quam facilis ſit jactura. Curioſa ſunt & lectu digna, quæ de illo memorat uterque Duumvir. Quo mortis genere defunctus ſit, Scriptorum nemo meminit. Ex Noſtalgia mortuum oſtendit D. Patruus, ſi modo ea in brutum cadere poſſit, mutationi aëris ejus alias vivacis & longævi præmaturum obitum magnam partem deberi ſatis probabile eſt. Experientia namque docet & pluribus aliis animalibus in aërem peregrinum inſuetum tranſlatis breviorem eſſe vitam.

Contro-

Controverſia inter Duumviros eſt: An os illud laudatum ſit femoris Elephantini. Cujus veritas ut ſtabiliatur, ſervanda & ſequenda foret methodus in celeberrrima Academia Phyſico-Mathematica Romana quondam obſervata, quam D. Ambroſio, Hieronymo *Langenmantelio* communicavit Vir Illuſtriſſimus & Litteratiſſimus D. Joannes *Ciampinus* ſequentis tenoris. „ Prope terram Vitorchiam „
Viterbienſis Diœceſeos præterito anno quæ- „
dam miræ magnitudinis oſſa reperta fuere, „
ſcilicet femoris, ſcapulæ & vertebrarum „
quinque, inter quas erat ille Cervicis, quæ „
ſimul in pondere centum & octoginta no- „
ſtratum libras excedebant. Fuerunt pro- „
pterea ab omnibus fere Gigantis oſſa exiſti- „
mata, ac facta cum illis collatione, quæ in „
diverſis urbis Cimeliis, præſertim in celebri „
illo Chiſiano aſſervantur, erant omnium „
maxima. Dubitatum autem fuit, an revera „
Gigantis aut potius Elephantis oſſa eſſent. „
Propterea ad Eruditum Amicum Florentiæ „
commorantem fuerunt datæ litteræ, ut „
exemplar ſceleti Elephantis, qui in celebri „
Medicæorum Muſeo viſitur, mittere non „
dedignaretur. Qui petitioni benigne an- „
nuens optatum transmiſit exemplar, quare „
facta cum oſſibus collatione unanimi con- „
ſenſu judicatum fuit, tam illa noviter re- „
perta quam antiqua in Cimeliis aſſervata „
Elephantum eſſe, & pro certo habuimus „
illorum Elephantum fuiſſe, quorum *Plinius* „

L. 8. „

„ L. 8. C. 2. & 6. meminit, ita *Ephem. G. Cur.* „ *Decur.* 2. *Ann.* 7. *Obſ.* 234. „

Hæc ſola methodus omne poſſet eximere dubium; ſi enim non ſit ex Elephante os, neque erit ex *Abullebacio.* Quæ collatio eo magis videtur neceſſaria, cum dicat doctiſſimus Oſſis Poſſeſſor illud ex inculto ad Rheni ripam agro fuiſſe effoſſum. Nam quomodo ſub terra ad littus Rheni dubio procul humidiori os femoris ad annos noningentos ſine carie & totali corruptione potuerit ſervari integrum atque illæſum non eſt facile conceptu, cum cæterorum animalium oſſa ſubtus humum tumulata paucis annis penitus fatiſcant. Facile tamen perſuadeor os femorale in Cl. D. *Nunningii* Muſeo ſervatum, eſſe ex Elephante, cum enim excedat pondo XVII. & quadrantem, neceſſe eſt eſſe ex bellua terreſtri maxima, jam autem nulla major eſt Elephante. Cor namque ejus habet pondus XXV. librarum Ruſſicarum, circumferentiam XXVI. pollices & longitudinem a baſi ad conum XV. pollices, ut refertur in *Commercii Litterarii Norici Tom. I. Specim.* 35. *p.* 278. In corde autem Elephantis jugulati adhuc os eximiæ magnitudinis ſe vidiſſe perhibet *Aldrovandus.* Cujus & Corporis Elephantini reſpectu os illud adhuc ſatis parvum atque leve eſt, ut ne ex Elephante quidem majore (variant enim valde magnitudine) deſumptum videatur.

Mira

Mira de Elephantibus refert uterque Duumvir, liceat illis conferre Symbolum & narrare, quod refert *Göckelius* Collegii Ulmenſis Senior in Epiſtola de mirabilibus quorundam animalium. In *Antiochia* Syriæ urbe Elephas fœminam forte non inſcitam vidit, ſed vidit & periit. Nam promuſcide faciem manusque lambere, tergere, & quocunque poterat modo blandiri ſeque inſinuare attentavit. Cum aliquando perſeveraſſet mutuus hic amor, mulier ecce ad plures abiit: Elephas vero deſiderium non tulit, nec mentis ſuæ ultra compos datus eſt in furorem, quod confirmat D. Patrui mei de *Abullebacii* morte ex Noſtalgia conjecturas, nempe brutum hoc non brutum ex apprehenſione mori poſſe. Addit, quod mirêre, *Gokelius* ſub *Tiberio* Principe duodecim Elephantos decore & verecunde menſæ aſſidentes ſumma cum admiratione & cibum cepiſſe & potum hauſiſſe, ſine ulla veracitate & ingluvie. Memorat D. Patruus in Epiſtola reſponſoria ex *Oppiano* & *Chriſtophoro Acoſta* teſtibus oculatis Elephantes verba accurate expreſſa eloqui potuiſſe, quod exemplo etiam laudatus *Gockelius* confirmat. Erat in urbe *Cochin* Elephas, qui operas diurnas præbere ſolitus ad portum & res marinas, quem feſſum nihilominus urgebat Præfectus, ut liburnicam porro deduceret in mare, ille abnuere, inſtare alter multis blandisque verbis, & ad extremum in gratiam Luſitani Regis, ut id vellet, orare. Hinc

motus

Digitized by Google

motus duo hæc verba clare ingeminavit *Hoo*, *Hoo*, quod Malabarum lingua ſignificat *volo*, *volo*, & ita ſine mora navim traxit in mare.

Finire hic poſſem ſat longam meam Præfationem, niſi demum poſt quinque annos Epiſtola Calendis Aug. MDCCXL. exarata D. Patruo notificaſſet Cl. D. *Nunningius*, ſe adhuc quatuor nova majoris magnitudinis & ponderis *Ammonis Cornua* non tam figuræ ſpiralis quam ovalis à D. Fratre Canonico Vredenſi forte reperta in ſuum Muſeum recepiſſe, illa tamen non ex materia ſaxea, gryſea aut cinerea, ſed nigra penitus bituminoſa conſtantia. Unde operæ pretium fecit D. Patruus in naturam ejusmodi Reſinæ terreſtris inquirere, quam probabiliter ſimilem niſi eandem facit cum illa, quæ in Ceſpitibus bituminoſis vulgo Turfis apud Weſtphalos præcipue Hollandiæ partibus vicinos, igni fovendo familiaribus reperitur. Ut in Weſtphalia per tres & quod excedit annos apud D. Patruum ſtudii & exercitii Medici cauſa moratus ſæpius oculis uſurpavi. Turfræ ut vocant multis nationibus ignotum concretum ſunt, quod plures exterarum regionum Curioſi Chymici examini ſpagyrico ſubjicere fruſtra deſiderarunt. Non unius ſortis illæ ſunt, & pro natura locorum, in quibus effodiuntur, bitumine plus minus fætido & gravitatem & dolores capitis excitante gravidæ,

unde

unde etiam nonnullis metallis fundendis ineptæ comperiuntur, quamvis etiam ex iis carbones eadem methodo, qua ex lignis, ad uſus fabriles parentur. Verum nolo hiſce longius immorari, cum Cl. D. *Nunningius* in ſua Diatribe de hiſce foſſilibus ex autopſia & experientia propria procul dubio ad plures Germaniæ partes ignata ſit ſcripturus.

Finio Præfationem ad Diſſertationes Epiſtolares utriusque hujus Clariſſimi Viri, quarum communicatione mihi primum a D. Patruo, & viciſſim nunc a me Publico facta ſpero me curioſos Muſeorum Poſſeſſores plurimum obligaſſe, quas ſi gratas fuiſſe intellexero, plura ex horum Duumvirorum lucubrationibus & erudito calamo ad manus ſunt, quibus Scientiæ phyſicæ amatoribus poſſim inſervire. Quare ne longiori præloquio Lectorem ab ipſarum Epiſtolarum lectione detineam, ad illas progredior inſcripto tamen prius Muſeo Nunningiano debito Elogio:

Muſea paſſim curioſo viſui deſtinantur,
Cl. *Nunningii* etiam uſui,
Et privato & maxime publico;
Quando
Cum Analectorum naturæ poſſeſſoribus
Per Commercia Litteraria
Illorum ortum, antiquitatem, naturam indagat.
Teſtis
Sepulcretum Weſtphalico-Mimigardico-Gentile
De

De Urnis Romanorum & antiquorum Saxonum
Teſtes
Hæ Diſſertationes Epiſtolares
De Lapidibus, Cornubus, Oſſibus
Quæ non tam optice quam hiſtorice & phyſice perveſtigat.
Quot annis
Et rarioribus numis ſuum Phylacium
Et variis ex refluo Rheni alveo Collectaneis
A Gente Romana relictis
Sua rarithecia qualicunque pretio dotat ditatque;
Ut non modo famigeratiſſimus Juris Conſultus,
Teſtibus tot Clientibus,
Sed & doctiſſimus Polyhiſtor,
Teſtibus *Weſtphaliæ Monumentis*,
Et Phyſicus ſolertiſſimus,
Teſtibus tot rerum naturalium ſcriniis,
Cluat feliciter.
I nunc Zoile,
Et dic, inter Weſtphalos non reperiri
Viros doctos & Curioſos.

COM-

Digitized by Google

COMMERCII LITTERARII
EPISTOLA I.
DE
Gloſſopetris & Lapidibus cordiformibus.

Clariſſimo Expertiſſimoque Viro
DOMINO
JOANNI HENRICO COHAUSENO,
Medicinæ Doctori Celeberrimo &c.
S. P. D.
JODOCUS HERMANNUS NUNNINGIUS.
Vredenam.

Non amplius mihi tempero, Amicorum Candidisſime, quin nonnulla Muſei mei campeſtris curioſiora naturæ analecta avidis oculis per otium nuper relegens, Tecum, Arcanorum naturæ ſeculo Ruſpatore per litteras nunc conferam, quo veritas illuſtretur ac eliciatur, quæ inter vulgi fabellas alias ſolet pari paſſu ambulare.

Gemina eorum, ut in manus incidunt, ita litterarum ſerviant argumento. De *Gloſſopetris* (Germanis Natterzünglein) ut & *lapidibus Cordiformibus* lubeat facere initium.

Illas paſſim dijudicantes accedunt opinioni eorum, qui Canis *Carchariæ* dentes eſſe contendunt.

 Aqua

Digitized by Google

A qua olim neqne me multum receſſiſſe fateor; ſed huic pridem reluctari, nec immerito, ſuaſit Boëtius de Boet *Gemmar, & Lap. Hiſt. Lib. 2. Cap. 168. p. m. 340. ſq.* Lapidem ſui generis eſſe, inque arenis prope *Daventriam* Tubantiæ vicinaque loca, ac prope *Luneburgum* in Aluminoſis fodinis perſæpe repertas teſtatus.

Verum mireris Böetium in Lapillis noſtris linguam ſerpentis agnoſcere ſatis eleganter expresſam, pro qua vulgus eas conſtanter accipiat, rectius tamen Pici linguam referre arbitratur. Utrumque errorem a *Gesnero* & *Agricola* eundem attraxiſſe ſuſpicor. Profecto omnium aliarum volucrum linguis potius accedere dixero, & ſimiliorem Regulum Aquilæ. Quis mortalium ſerpentibus hujus figuræ linguam eſſe recognoscat? Inſpice, mi Amicæ, integram earum Decadem examini tuo hac occaſione ſubmiſſam, & quid rei ſit, optimè ſtatuminabis.

Itaque nec volucris, nec ſerpentis, neque piſcis eſſe, ſive linguam, ſive dentem autopta teſtor, unam namque illarum Anno 1715. cum novam piſcinam in curiæ noſtræ agris effoderent operarii, Germanus meus; ceteras ex improviſo novalia perambulans hoc Anno 1734. ipſemet detexi, omnes fundo tum argilloſo ortas, forte pygmæas aut embriones, quia admodum teneras, & vario quidem pro diverſitate ſoli, quo eas repeperiebam, colore tinctas. Ne nudas ad Te ablegarem, Inſcriptiunculam hanc dare placuit Comitem.

Apage fabellas loquacis Vulgi;
Nunquam nos Pelagi jactitarunt procellæ,
Aut Carchariæ Canis inhabitavimus maxillas.

Nihil

Nihil nobis cum Viperis & Anguibus;
Nihil cum Picis aut volucrum turmis;
Nec fulmine projectæ ſumus,
Aut cum fungis momento natæ.
Gemma ſumus,
Certe rariorum lapidum indole dotatæ,
Hoc nobis genus eſt;
WIECKINGHOVIUM Patria;
Natura parens.
Linguæ ſignaturam præferimus,
At lapideam, Miſterioſam tamen,
Quia acuminatam, dentatam,
Elegantem ſimul & glabram.
Eoque hominibus Documento editæ,
Et loquendi & tacendi tempus dari:
Immo tacere melius quam loqui;
Rodendum, mordendum, pungendum
Nunquam.

Tranſeamus ad Lapides Cordi formes.

En quam affabre ad humani effigiem cordis conformati! Suppeditat hos nobis Paderanus ager erutis e terra ſaxis paſſim recluſos. Jam in cordibus hominum, jam cervorum, taurorum, aliorumque animalium naſci Cardiolithos principum Rarithecia doctorumque Virorum teſtantur Muſea, quibus curioſitas ingenti pretio illa inſeruit, de quibus confer *Velſchii Hecaſtothecam I. Num. XCIII.*

Verum dubitare poſſis, num in animalium cordibus Lithogeneſis miranda magis ſit, quam naturæ ille luſus, quo & lapides Cordi-formes intra ſaxa producit, quorum quosdam L. C. oculis ſubjicit apud *Velſchium* Tabella. Videas ibi gem-

mam ſpongitem cardionidem pulcherrimam, & alteram quidem Digaſtricam. Nihil, fateor, novi rarive eſt ſpectare lapides varia effigie & ſignatura etiam cordis per naturam inſculptos, niſi præter hæc, quid ſingulare præ ſe ferant, ut apud *Davidem Rechium Miſcellan. Nat. Cur. Decur.* 2. *Anni* X. *Append. p.* 73. Corculum illud ſaxeum auriculis ex utroque latere dotatum, inque cervi ventriculo, quod creditur, repertum, ut ut non tam in eo genitum, quam in prato ab eſuriente bruto deglutiendo ingeſtum judicet. Quod ejus ſubſtantia communi lapidi rubeo fluviatili haud fuerit abſimilis, magnitudinem cordis cotvini propemodum adæquans.

Quidquid horum ſit, in lapide Paderano noſtro naturæ artificium aliquando demiratus Celſisſimus *Ferdinandus Furſtenbergius* Monaſterienſis & Paderbornenſis Epiſcopus Eruditorum Principum immortale lumen non indignos cenſuit nitida Elegia celebrare, quam ex *VII. Illuſtr. Viror. Poemat. p.* 230 *ſq.* ob libelli raritatem huc adſcribo;

Aſpice, Saxonicus largis ubi fontibus ortus
Lene Padus vitreis per vada ſerpit aquis;
Cordis ut humani ducentia corda figuram
Exhibeat ferro fracta vel inde ſilex.
An ſuperant jactis poſt hæc veſtigia ſaxis
Deucalion, generis ſemina dura tui?
Saxonis an propius mores, & neſcia ſignant
Pectora nativam ponere duritiem?
Quidquid id eſt, ſi corda gerunt hic eruta ſaxa,
Quos animos fortes credis habere viros?

Vale

Vale Amicorum optime, & me amare perge. Ex *Wieckinghovio* ipſis Calendis Auguſti DCC XXXIV.

Reſponſum ad Epiſtolam I.

Reverendiſſimo & Clariſſimo Viro,
DOMINO
IODOCO HERMANNO NUNNINGIO,
J. U. D. Canonico & Scholaſtico Vredenſi &c.
S. P. D.
JOHANNES HENRICUS COHAUSEN.
Wieckinckhovium.

Placuerunt communicata nuper gemina ingenii tui Monumenta, alterum in Gloſſopetram, alterum in Lapidem cordiformem in tuo Muſeo ſervata, utrumque, me Hercule! doctum. Quibus ut meam adderem Epicriſin, aliæ iſtius temporis diſtractiones non permittebant. Hæc igitur illa pridem ad te remiſſa pede claudicante nunc tardius ſequitur.

Excuſabis ſenii moroſitatem, que nec proletariis delectari nec ſtudia amœniora priſtino amore proſequi ſinit; Unde ſi in critica hac ant theſi tetricitatem, in Inſcriptionibus vero ſtyli ariditatem animadverteris, æqui bonique conſules, ſi erravero, in viam reduces, & me tui amantiſſimum amare perges. Vredenæ Idibus Septembris MDCCXXXIV.

Antitheſis Critica I. in Gloſſopetram.

Gloſſopetra figura Linguam refert.
Ergo *Carchariæ* vel *Lamiæ* piſcis

 Vel

Vel certe ſerpentis dens eſt,
Univerſali Cataclyſmo ad varios Orbis tractus
provolutus.
Vah? Superficiaria Philoſophia
Neſcientium Naturæ polydædalam technicen!
Natura, inquis, hanc petra obducens
Ex Regno animali ad minerale traduxit.
Mira narras.
Diluvii reliquiæ ſunt, ais:
Nam
Et Procul à pelago Concha jacuere marinæ,
Et vetus inventa eſt in montilibus anchora ſummis.
Jejuna ſequela!
Dicam, ne erres.
Gloſſopetra Lithophytum eſt
Sive Lapis-planta.
Quæ ex ſucco lapideſcente plantæ ad inſtar
Per introſusceptionem nutrimenti creſcit.
Dubitas? Inſpice,
Ut ſuæ matrici adhæreat;
Ut radicem habeat;
Quæſenſim ſine ſenſu ſugit ſuccum alimentarium,
Ut gaudeat nativis fibris,
Per quas facile inſtar ligni finditur
Secundum fibrarum longitudinem.
Adhuc dubitas
Fidem faciet Cinis vegetabili ſimilis,
In quem calcinando reducitur.
Veritatem agnoſces in Coralliis,
- - - *Hoc, quo primum contigit auras,*
Tempore durescit, mollis fuit herba ſub undis.
Et hoc Lithophytum eſt,
Et vere Lithodendron.

Hi

Hi plantæ-lapides & ſpecificum ſemen habent,
Et radices proprias.
Ex quibus ſine miraculo ſuccreſcunt & augentur.
Apage denticulatas ſerpentum linguas,
Piscium dentes,
Horum petrificationem, & devolutionem
Ad loca, neſcio quæ, etiam Weſtphaliæ remota.
Vos, qui vultis naturæ recenſere miracula,
Ne quæſo ſcribite nugas,
Figura horum plantamineralium
Non acquiſita eſt, non accidentalis,
Sed
Formalis, orta ex ſeminali principio
Quod nescit errare.
Aſpice *Oſteocollam*,
Quam, ne remote abeas,
Et ipſa producit ad Rheni tractum Germania.
Sabuloſus hic lapis radicem habet & truncum,
Et inſtar ramorum arboris propagines,
Et non raro cruſtam, quaſi nigricantem corticem.
Falleris,
Si hæc dicis animalis oſſa, aut fruſta lignorum
Petre facta,
Ex ſeminæ ſpecifico iſta naſci quis ambigat?
Quod halitus terræ glutinoſos
Subtilisſimis ſabuli particulis compingit,
Et in teretem longamque inſtar virgæ tornat figuram
Non omne ſabulum hujusce lapidis Matrix eſt,
Quia deficit opifex ſemen petrificum,
Nec ubique *Glosſopetras* inveneris,
Quod ſpecificum hujus ſemen non omni ſolo ſubſit:
Quo in loco unicam forte repereris,
Si plures habeat comites,

 Crede

Digitized by Google

Crede in eo natam,
Non otioſum eſt in natura ſemen,
Harum innumeras in matricibus deſtinatis producit.
Naturam igitur conſule, non phantaſiam,
Quisquis ſuper hæc naturæ producta commentaris.

Antitheſis Critica II.
in lapidem cordiformem.

Deſipit Phyſicorum ſapientia,
Qui imaginando & fingendo nimis ſubtilia
Subtiliter delirant.
Lapis Corculi præfert figuram.
Non dubitant naturam ita finxiſſe,
Sed an in duritiei, quam pectore non unus claudit,
Symbolum?
Non iſtam in natura agnoſco prudentiam.
An ut ſculptricem ſe callere oſtentet?
Irritus hic foret naturæ labor,
Quæ nihil fruſtra facere dicitur.
Illius potius dices luſum?
Ridendi ipſi ſunt, qui tam ludicram faciunt naturam.
An forte olim in animalculo viſcus fuit.
Qui nunc eſt Cardiolithus?
Nec hoc fidem habet.
Niſi fibræ, ventriculi auriculæ monſtrent
Id aliquando verum cor fuiſſe.
Quid ergo?
Figura huic concreto aſcititia & accidentalis eſt,
Nempe argilla vel limus
In conchula vel inter duo alia coopercula.
Quaſi in modulo concluſus

Ac-

Digitized by Google

Accidentalem hanc formam contraxit. *
En totum quod rei ſubeſt Myſterium:
Teſtimonio ſunt
Tot in animalium viſceribus nati
Stupendæ ſæpius figuræ calculi,
Qui ſolis Vaſorum proceſſibus & divaricationibus
Suam debent conformationem.
Superbiant his Muſea & Rarithecia,
Non invideo iſta, ſi ita velint appellari, Cimelia.
Saltem in illis nihil rari invenio,
Nec pretium majus quam ſilici addico.
Mirentur alii corticales has rerum figuras,
Ego in illis præter fortuitos rerum concurſus
Et applicationes nihil agnoſco.

---

* Aſſentientem mihi habeo: *Bocconem*, qui *Recherches & Obſervations naturelles Lettre vingt-neuvieme* ſic ſcribit; *Quant aux pierres blanches de figure de coquille de coeur, ou de queuë de ſerpent entortillée, que vous vites melées parmi les dents petrifiées, que Monſ. ACANT nous montra, ce n'eſt autre choſe ſelon ſon ſentiment, que de l'argille blanche, qui a été renfermée & endurcie dans des coquillages, & en effet, ſi nous conſiderons diligement leur ſtructure, nous trouverons, que ce ſont comme des moules de coquilles, qui retiennent toutes les marques & caracteres du Vuide de la coquille, qu'il eſt aiſé devoir, que leur matiere argilleuſe a été renfermée, dans un coquille, ou ſerrée entre deux couvercles de diverſes figures, & qu'on doit les appeller à cauſe de cela Pierre de figure acquiſite ou accidentale.*

Epiſtola II.

De Cornu Ammonis.

Clariſſimo Expertiſſimoque Viro,

DOMINO

JOANNI HENRICO COHAUSENO,

Medicinæ Doctori & Archiatro,

S. P. D.

JODOCUS HERMANNUS NUNNING.

Vredenam.

Qua aviditate geminas tuas iu Gloſſopetram & Cordiformem lapidem Antitheſes criticas e manu reducis nuntii receperim, vix credis. Sterili, aïs, crena ſcriptas eſſe, ego ſolita Ariſtarchi acumine inſtructas dixero, quibus diſertiſſimas Vulgi nugas ſatis ſuperque exploſiſti Lubeat nunc miſſis Linguis & Cordibus ad Cornua velitando tecum congredi, quorum gemina Muſeum noſtrum oſtentat tum mole, tum raritate inſignia, ſi non ſtupenda. Primum *Ammonis* eſt; *Biſontis*, ut reor, alterum. De utroque ſententiam tuam fas eſt experiri, cum meam acceperis.

Primum quidem noſti à Plinio *Nat. Hiſt. L. XXXVII. C. X. p. m. 669.* inter *Sacratiſſimas Æthiopiæ gemmas* referri, aureo colore præditas effigiem arietini cornu reddentes, per quas prædivina ſomnia repræſentari promittitur. Sacratiſſimas vel gemmas vel offucias ſibi vendicet Æthiops. Quidquid Conchylioſi his inſit myſterii, ad profanam rudiorum lapidum claſſem reducimus hocce noſtrum, abſit Divinitatis quicquam illi affricare.

Eſt

Eſt tamen illud, quà magnitudine, quà pondere inſolens, cui æquum nemo Orycto-graphorum ſive Typis ſive memoriæ prodidit. Habet libras XXXVII. in Diametro ſesqui-pedem. Color præter lapideum nil fert obſervatu dignum. Atlantis aures exigit inſueta moles. Arietem dixeris evertendis Æthiopiæ Pyramidibus conflatum. Arcanorum Myſtæ, naturæ luſus an animalis Sceleton ſit, demum nos doceant. Striæ, dorſi *Spinula*, acta in gyrum compages, ipſamet configuratio non ex vagis Phantaſiæ nugis, ſed ex perpetuo ſingulis animantibus a Protoplaſta indito ſemine ortum mutuare tantum non proteſtantur. Accedunt his conformandis cervicis non obſcura veſtigia, tanquam cui caput, neſcio, qua operariorum incuria effodiendo reſectum ſit.

Alexandri M. Lyſimachi, *Thaſiorum*, *Bacchi*, aliorumque Heroum & Deaſtrorum capita Ammonio cornu in Nummis & Iconibus decorata vulgus antiquariorum depingit. At Davi mecum ſunt in origine demonſtranda. De Lyſimacho quidem *Appianus Alexandrinus* in Syriacis memorat inde faciem ejus in Numismatis apparere cornigeram, quod ferum Taurum de Sacrificio *Alexandri M.* vinculis elapſum & ambabus manibus retentum occiderit, atque ob id, inquit, *προςτιθέασιν ἐς τὰς ἀνδριάντας ἐπὶ τῷδε κέρατα.*

Verum Ill. *Begerus Theſ. Brandenb. p.* 244. obſervat *Appianum* factum hoc non de *Lyſimacho*, ſed de *Seleuco* tradidiſſe, erroremque *Politiani* qui ad *Lyſimachum* id transfert, dudum a *Spanhemio* detectum eſſe. Itaque gratis ex mente *Politiani Appianum* ſiniſtre intelligentis carmine ſuo *Lyſimachum* Cornu

tau-

taurino ſtipatum canit *Conſt. Landus* Complani Comes in *Expoſition. Selectior. Numismatum p. m.* 23. Sunt qui in Nummis Hebræorum caput Moyſis cornu Ammonis decorum feſtive ſatis confingant, eoque ſenſum ſacri Codicis probe aſſecutos ſe opinentur, tanquam 77. p. Exod. 3429. Cornu denotet, cum Metaphorice *Splendorem*, ſive gloriam ſignificare ex 2. Cor. 3. 7. doceat *Steph. Morinus Exercitat. de Primæva Lingua Cap. IX. p.* 314. *ſq. extendens ex facie Moyſis radios* emicaſſe, ut ex animalium capitibus erumpunt cornua. Et ſi *Aquila* & poſt eum D. *Hieronymus* cornutam faciem habuiſſe docuerint, eo quod per *Cornu* ſplendor, robur ſive decus intelligi debeat. Horum comparatione in Pſalmis paſſim ex ſacris paginis ab eodem derivantur, teſtibus Pſalm LXXIV. ℣. ult. *& omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua juſti. &c. Et Pſalm.*

Et cornu ejus exaltabitur in gloria &c. &c. Hinc rejiciendos non immerito jubet *Morinus* ſimiles Nummos, quos, ut ait, *abominarentur Judæi, quia in ſpeciem Diaboli Moyſis decus converteret.*

Ingratus ſim, ſi liberali hoc cornu Ammonis dono Muſeolum meum campeſtre a Viro Ill. perquam & generoſo Equite Domino I*oanne Antonio de Graesſ, Dynaſta in Diepenbroick* & *Loburg*, auctum non meminero, in cujus poſtremi caſtri prope Cœsfeldiam Civitatem agris hoc Anno 1733. fortuna repertum eſt.

Quanquam paſſim terrarum hujus commatis reperiri cornua facile perſuadear, indubitatum tamen eſt *Hildeſii, Altorphii, Tubingæ, Mansfeldii, Osnabrugæ, Wurceburgi* & comprimis *Coſfeldiæ* Viciniſque

que *Abuſio* agris non deſiderari. Helvetæ quoque metallica nobis transmittunt, ut taceam de ceteris. Dabam ex Muſeo *Wickinghoviano* Calendis Septembris MDCCXXXIV.

Reſponſum ad Epiſtolam II.

Reverendiſſimo & Clariſſimo Viro,

DOMINO

IODOCO HERMANNO NUNNINGIO,

J. V. D. Canonico & Scholaſtico Vredenſi. &c.

S. P. D.

IOANNES HENRICUS COHAUSEN

Wieckinckhovium.

Et ſi cum nemime, ſi Te unum exceperis, impediente ſenecta nunc amem commercium Literarium, quod plerumque, in mea ſaltem profeſſione utilitatis parum adfert, multum autem temporis, præſertim, ſi circa argumentum momentoſum verſetur, utilioribus occupationibus & maxime in ſenio, deſtinandum, ſuffuratur, liceat tamen ſeriis ludicra interponere, & jocando tecum confabulari. Accepi a Germano tuo Cornutam Epiſtolam tuam, à capite nempe ad calcem usque cornubus tam Sacris quàm profanis gravem.

Diſſeris primum de *Cornu Ammonis*, omiſſa tamen primæva appellationis origine ſcitu non indigna. Inſigniverunt Lybiæ populi, teſte *Macrobio*, Jovem ſuum *Hammonem*, quem Deum & ſolem occidentem venerabantur, arietinis Cornubus. Ratio-

Retionem addit penitus ridiculam: quod *id animal Cornubus valeat, ſicut radiis ſol.* Ad hujus exemplum Gentiles pluribus aliis Diis Cornua affinxerunt. Uti *Bacho*, nam & hic, ut Horatius canit, *addit cornua pauperi, & Pani Paſtorum Deo, ne, cum armentis præſit, & horum inſtar cornutus ſit, bruti ſibi ſimilem averſentur.* Attilæ Hunnorum Regi aliisque Tyrannis merito impoſuit cornua antiquitas, qui inſtar Tauri ferocisſimi cornu ſuo omnia ſusque deque everterunt. Fuêre illi veræ beſtiæ cornutæ.

Deſcendis ad caput Moyſis opinione Hebræorum cornutum. Videbant enim, ut ſenſus S. Scripturæ literalis habet, faciem Moyſis cornutam, & ipſe Moyſes ignorabat, quod cornuta eſſet facies ejus. *Exod. C.* 34. *v.* 29. Quod tamen in ſenſu Chaldaico juxta interpretationem *Pauli Fagii* ſic audit: *Moyſes neſciebat, quod multus eſſet ſplendor gloriæ vultus ejus, & viderunt filii Iſraël, quod multa eſſet claritas faciei Moyſis.* Cum quo convenit ſeptuaginta Interpretum explicatio. *Glorificatus eſt aſpectus cutis ſeu coloris faciei.* Elucidatur hoc ipſum in nova lege per Textum 2. *Corinth. C.* 3. *v.* 7. his verbis: *Quod non poſſent intendere filii Iſrael in faciem Moyſis propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur.* Cornu igitur roboris, virtutis & decoris hieroglyphicum eſt.

Quod nummos attinet ab Hebræis cuſos, quibus inſculptum fuerat caput Moyſis cornutum, quos ceu abominandos & rejiciendos erroneè jubet *Morinus*, notat *Thomas Brounius* in *pſeudoxia Epidemica L.* 5. *Cap.* 9. revera extitiſſe, ſed excuſos in Vituperium & deſpectum Chriſtianorum, qui

Moyſen

Digitized by Google

Moyſen ex ignorantia veri ſenſus textus chaldaici finxerant & pinxerant cornutum. Fuere nummi ex argento Symbolici, præferentes uno latere Moyſen cum cornubus expreſſum, & averſa parte inſcriptum Præceptum: *Non facias tibi ſculptile, ut adores illud.* Opinabantur namque Judæi ſtatuas illas & picturas Moyſis cornuti effictas eſſe a Chriſtianis, ut in cultu & veneratione haberentur.

Epiſtola tua cum cornubus incipit & finitur. Cui ut non ſim aſymbolus, huic meo pariter coronidem imponam cornutam. Pluribus animalibus, tam quadrupedibus quam avibns quandoque & piſcibus a benigna natura ſecundum ordinariam legem concedi cornua, unum vel plura notum eſt, rarius autem, quod & aliis animalibus, quibus ea non competunt, miro quodam luſu largiatur. Cornutos lapores recenſet *Bartholinus Cent. 2. Hiſt.* 86. & delineat in Ephemeridibus Germaniæ Curioſorum *Clauderus.* Qualia e leporibus cornuta crania in Muſeo ſuo poſſedit celeberr. *Olaus Wormius L. 3. C. 23. Th.* 321. Equum cornutum & Regis Hiſpaniarum ſtabulum teſte *Nierenbergio L. 7. Hiſt. pereg. C. 2.* & *Friderici* III. Danorum Regis equile oſtentavit teſtibus prælaudatis *Bartholino* & *Wormio.* Qnorum prior narrat etiam ſe vidiſſe Gallos gallinaceos cornutos, ut alia animalia, anſeres & anates, cattos & corvos, quos deſcribit ſolertiſſimus *Paullini*, prætercam. Sed nunquid etiam dantur homines phyſice cornuti? Refert *Thuanus L.* 123. *Anno* 1599. Pariſiis ſe videndum exhibuiſſe *Franciscum Trovituvium* Gallum, cui cornu arietinum in media frontis parte ſuccrevit,

ſuccrevit. Talium cornutorum hominum etiam mulierum, plena exempla recenſent *Aldrovandus, Aurelius, Severinus, Aquapendens, Schenckius*, aliique Phyſici & Medici curioſiores, quos brevitatis cauſa omitto, ut mirandum ſit, naturam tam liberalem eſſe in donandis cornubus. Eleganter *Georgius Hannaus Eph. Germ. Cur. Dec.* 2. *Ann.* 9. *Obſ.* 169. ait: *Vix alibi major eſt naturæ laſcivia, quam in cornubus, quæ modo finxit in palmas, modo ſparſit in digitos. His cornua dedit ramoſa, in anfractum convoluta, iſtis in dorſum ad unca, quibusdam rugarum ambitu contorta, aliis in leve faſtigium exacuta, non nullis in terram diruta.* Verum non negligenda eſt Epicriſis *Plinii Nat Hiſt. L XI. C.* 37. *Cornua multis quidem & aquatilium & marinorum & ſerpentum variis data ſunt modis, ſed quæ jure cornua intelligantur, quadrupedum generi tantum.* Famigeroſiſſimus *Hieron. Velſchius Hecatoſt. I. Obſ.* 20. *&* 70. in votis habuit Ceratographiam hactenus deſideratam, ut Eruditorum aliquis cornuum naturam, ortum & differentias perveſtigaret; ſed fruſtra etiamnum docti idem ingeminant. Sic enim & illi cornu, quod Muſeum tuum ſervat, & putas Biſontis eſſe, lux affunderetur. Cum enim nunquam animal illud vivum conſpexerim, nec cornu illius uſibus medicis hactenus ſerviat, de eo ſententiam non dixero, etiam rogatus. Ceterum ſi tibi referrem omnia, quæ de cornubus hac occaſione ſcribere poſſem, non in Epiſtolam, ſed librum excreſceret Diſſertatio. Ne longius igitur evager, redibo ad Cornu Ammonis. Non ſum neſcius, quod ſingula Muſei tui analecta docta epigraphe exornare, & ſi forte aliquando in lucem

lucem prodeat, curioſos Literatos non aſpectu tantum, ſed & Exegeſi phyſica recreare & inſtruere cupias, talem ſub ſequenti Inſcriptione a te, ſi lubet, magis exaſcianda in Muſei tui qualecunque ornamentum adjungere allubeſcit, quæ, ſi arriſerit, erit pergratum. Finio cum iſto Tulliano; *Bene vale & me dilige.* Dabam ex Muſeo pridie Kalendas Octobr. 1734.

In Cornu Ammonis

Ad Caſtrum *Loburgam* prope *Cosfeldiam* repertum, Et ab Ill.

DOMINO

L. B. DE GRAESS

Muſeo Nunningiano donatum

INSCRIPTIO.

Elegantia Ammonis cornua,
Variæ configurationis
Undulata, ſtriata, varicoſa,
Majora, minora & longemaxima
Generant Helvetiæ montes; ager Altorſinus,
Et Saxonicus.
Hoc, quod vides, niſi produxit,
Saltem, donec in lucem nuper educeretur,
Abſconditum ſervavit Weſtphalicus.
Si figuram ſpectes,
Conſtare conſpicies ex ſubtiliſſimis corpuſculis,
Quæ motu certo & verticoſo in orbem acta,
In perfectam omnibus ſtriis abſoluti cornu figuram
Coaluerunt.

Digitized by Google

Generationis petis Auctorem?
Valeat *Reiskii* vis conchopoëtica:
Valeat *Salmaſii* aptitudo loci
Succo lapidi-fero turgida,
Et
Wagneri vis ſeminalis terræ innata;
Maneant ſuæ his Lithographis ſententiæ.
Natura neminem ſpectatorem admiſit,
Quando variis in lutis; creta, ocra, marcaſitis
Varios circulos, cylindros, pyramides, ſphœras,
Lineas varias ſpirales & Conchoides fabricatur.
Spiritus ſeminalis ſalini in corporibus
Natura eſt.
(Vim antinobolicam appellat *Kircherus*)
Ut ex centro prodiens in peripheriam
Se paulatim in radios diſpeſcat-
Non aliter
Ut in regno animali punctum ſaliens,
In vegetabili ſeminis nucleus ſpermaticus,
Se circulariter diffundunt.
Erras, ſi credideris
Materiam coagulabilem incertis legibus
In terræ ductibus fuſam vagari,
Et hanc producere figuram.
Summa ſic foret in ea irregularitas.
Spiritus ceu archeus in ſemine petrifico latens
Iuxta ſtatas dimenſiones in figuram certam
Se expandit.
Accedente præprimis vi aeris elaſtica
Solidiora premente,
Unde ortis variis interſtitiis & poris
Sulcis & protuberantiis
Regulares variæ in lapidibus oriuntur figuræ,
Quales

Quales etiam in cornu hoc elucent.
Hieroglyphicæ hæ ſunt notæ;
Quæ ſuis characteribus
Mirandam vim naturæ,
Seu potius ipſius Protoplaſtæ potentiam
Exprimunt.
Ulteriora indaganti
Occurrunt ſtupor & ignorantia,
Vel ejus ſaltem aſyla.
Mirare in hoc cornu pondus,
Quod non, ut in monte *Randio* Helvetiæ,
Apud *Joannem* de *Muralto*
XII. ſed XXXVII. libras ponderat.
Et vel ex hoc capite inter rariora illius generis
Referri,
Et in Muſeo *Nunningiano* ſpectari meretur.
Non aliter ac olim in arce *Palladis*
Aries ingens cereus,
Non ob materiæ raritatem,
Sed ob ingentem molem & prægrandia cornua,
Quibus erat formidabilis,
Ad publicum Spectaculum fuit expoſitus.
Eraſm. Adag. Chil. 3. *Cent.* 3. *N.* *XCII.*

Digitized by Google

Epiſtola. III.

De Cornu Biſontis petrefacto.

Clariſſimo Expertiſſimoque Viro,

DOMINO

JOANNI HENRICO COHAUSENO

Medicorum Patriæ Scriptis experientia ac ætate Anteſignano

S, P. D.

JODOCUS HERMANNUS NUNNING.

Vredenam.

Cornutis nuper tecum, Amice, collocutus Epiſtolis hanc ejusdem argumenti adhuc lubet exarare. Decumanum cornu eſt, ejus certe medulla, quam Commentariolo juvat diſcutere, quo tuas ſimul de eo provocem conjecturas. Obtulit illud citra expectationem fortuna. Vix manum conſpectumque ſubierat, indubiam ex Cataclysmo augurabar antiquitatem, velutque e naufragio tabulam arripiens Lithotecæ meæ intuli, licet hæſitans ob illius has ad partes non viſum robur, quo corpore locove natum aut cadavere avulſum fuerit. Repertum eſt illud in agro *Oedingano* Anno MDCCXXXI. inter lapides calcarios profunde defoſſum. Pondo habet librarum quinque, totum in petram converſum. Cujus vero ſit, haud facile eſt definire, minus cum conſtet tantæ molis Belluam Weſtphalorum unquam nemora aut horrea aluiſſe.

Fluctu-

Fluctuanti hæc inter beſtiarum *Elo* & *Scelo*, de quibus tuam olim aliorumque ſciſcitabar opinionem, controverſia recurrit, an ad earum forte alteram, ſi non Biſontem, quam aptiſſime ſit referendum. Quid horum ſit, lubeat tecum auctorum Zoographorum Poſſeſſore paucis conferre atque indagare.

Imprimis *Elo* & *Scelo*, cum Biſonte animal unum idemque eſſe non una cauſa eſt, quæ deciſionem ſuſpendat, ex quo Sueci Biſontem ſua lingua *Eleg.* amant exprimere, Diu, fateor, me retinuit in hac opinione apparens quædam congruentia, cui quidem licet penitus inhærere diſſuaſerit error illorum, qui Rangiferum vulgo Renthier, cum aſino ferino ſive ſilveſtri (Wildt ſive Waldeſel) hunc vero cum Suecorum *Eleg.* plane confundunt, quos inter notari meretur *Olaus Magnus* Laplandorum animal *Ellende* dictum, cum ſylveſtri aſino perperam commiſcens. Immo vel ipſe ſubtiliſſimus *Scaliger Exercitat. CCVI.* utramque beſtiam pro una eademque reputans. Rem apertius nobis exponit, dubitationemque omnem aufert *Joannes Schefferus* Strasburgenſis *Deſcript. Laplandiæ p.* 380. docens Alcem vulgo *Ellende*, apud Germanos non tantum, ſed & per univerſum Septentrionis tractum hodie usque voce *Ælg* indigitari. Huic adſtipulatur præcitatus *Olaus Magnus* Lib. 18. Cap. 1. *Die Ellende ſind in den Mitternächtigen Oerteren, da ſie insgemein ELG oder ELGAR genant werden.*

Itaque quod Latinis *Alces* eſt, Moſchis *Lozzi*, Lithuanis *Loß*, reliquis vero Septentrionalibus *Ælg*, *Elg* & *Elgar*, Germanis *Ellende* denominatur. Vides,

des, mi Cohauſene, vel ex præmiſſis *Aleem* noſtram, uti & Septentrionalium *Elg*, non aliam quam *Elo* & *Scelo* beſtiam latitare vocabulis, quarum ut antiquam Patriam ex Imperatorum *Ottonis* & *Henrici* Diplomatibus in Batavorum agris apertiſſime reperire eſt, ita earum proſapiam, ut & genuina noſtrorum temporum nomina *Heda, Beka, Buchelius*, *Pontanus*, *Junius*, ac noviſſime *Altingius*, clarus Groningenſium Conſul Scriptorque, gratis perveſtigant. Nec ab hac ſententia noſtra diſcedit Hiſtoriographus Regis Boruſſici, *Hermannus Adolphus Meinderſius*, in *Poſtſcripto* litterarum Anno MDCCXVI. ad me datarum, quod ob argumenti noſtri pertractationem tum & conſilium edendæ quot menſibus *Bibliothecæ Weſtphalicæ Curioſæ* horum ad calcem lubet adnectere. Operæ quoque pretium foret, integras haſce cum tot ceteris ejusdem CL. Viri litteris & Diſſertatiunculis nomini meo perhumaniter inſcriptis aliquando in lucem proferri. Ita eſt: Vocum *Elo* & *Scelo* notitia multorum Virorum doctorum exercuit calamos. Operæ pretium eſt, nonnullos eorum in medium attuliſſe. Cum primis *Miſcellanea Berolinenſia* ad Incrementum Scientiarum ex Scriptis Societati Regiæ Scientiarum exhibitis edita: *Continuat. tert.* ſive *Tom. IV. Elo* & *Schelo* in Diplomate OTTONIS M. idem eſſe tradunt, ac *Edel* & *Schalem*, ungulas namque ferarum Nobiliorum e genere Cervorum & Aprorum adhuc a Venatoribus vocari *Schalen*. Verum hic non de ferarum ungulis, ſed de feris beſtiis *Elo* & *Schelo* dictis ſpeciatim agi, quis non animadvertat. Sane Cenſores Lipſienſes *Act. Erudit. Anni* 1735. *Menſ.* un.

Jun. p. 276. hunc locum penitius inſpicientes, haud inſcite malunt hic cohibere aſſenſum, ſiquidem Diplomate Ottoniano diſtincte edocemur, *beſtias quasdam teutonica lingua* appellari ELO aut SCHELO, quæ poſtponuntur *Cervis, Urſis, Capreis, Apris.*

Non adeo longe ab hac interpretatione digreditur Auctor Tractatus, cui Titulus: *Abriß von dem Neueſten Zuſtande der Gelehrſamkeit &c. ELFFTES STUCK p.* 239. *ſq.* „Bey dieſer Gele„genheit finden vvir nicht ungeſchickt Ding zu „ſeyn, von ELO und SCHELO mit vvenigen etvvas „zu melden, vvas bishero noch niemand be„mercket hat. In einem Diplomate OTTONIS „M, de Anno 993. ſo derſelbe dem Biſchoff „*Baldrich* von *Utrecht* ertheilt, lieſet man: „Interdicimus, ut nullus Comitum aliorumve hominum *in Pago Foreſtenſi* &c. &c. *Cervos, Urſos, Capras, Apros, beſtias inſuper, quæ teutonica lingua* ELO *aut &* SCHELO *appellantur, venari præſumat.*

„Was ELO und SCHELO eigentlich heiſſe, hat „bishero unter den Gelehrten niemand demon„ſtriren können. *Gundling* in *Gundlingianis* „*Tom. V. p.* 450. *ſeq.* hat eine beſondere Obſer„vation davon, die ſehr gelehrt und angenehm „zu leſen; Er hält dieſe Thiere vor ELEND„THIERE. Allein da bey den Jägern ein ſehr „alter *terminus technicus* iſt, daſs vvann ſie ſich „in Wälderen ein ander zuruffen und ein *ſignum* „*advertentiæ* geben, ſie zu ruffen pflegen: LO „oder SCHELO, um anzudeuten, das die Came„raden in die Höhe und in die Luft ſehen, und „auf einen ankommenden Vogel acht haben ſol-

 len;

„ len; oder ſie ruffen: SCHLO, oder SCHELOH, „ vvelches ſo viel bedeutet, das die anderen auff „ die Erden ſchauen und acht haben ſollen, vveil „ ſich etvvas auff der Erd ſpühren laſſe; So iſt „ vvohl ſehr vvahrſcheinlich, das OTTO M. in „ der angezogenen *formula*, die gantze *Venatio-* „ *nem aeriam & terreſtrem* eingeſchloſſen, und „ unter dieſer Clauſül die gantze Jagd verſtan- „ den.

Verum, ut ingenio Interpretis hoc concedamus, qua ratione feras beſtias ELÒ & SCHELO in vocis ſonum, quo Venatores ad invigilandum aëre an terra feriendæ ſint, ſe ſe mutuo exſtimulant, temere convertat, vix Auctor ipſemet tuebitur. Utut hæc; à diſertis Privilegii Imperatoris verbis ne latum unguem diſcedendum arbitramus, dum ait: *Intericimus, ut nullus Comitum* &c. &c. - - - - - - *beſtias inſuper* (apage clamores) *quæ Teutonica Lingua* ELO & SCHELO appellantur venari præſumat. Edic! quid his apertius? Quis non hæſitet hanc Imperatoris elocutionem *beſtias* tangentem in vana, &, ut Auctor ait, *advertentiæ Venatorum ſigna* violenter detorquere? Sane mallem ſentire cum Harenbergio *Hiſt. Diplomat. Eccleſ. Gandersheim. p.* 1158. §. *V.* ubi dicit *peregrinum* à Saxonibus vocari *Ele* & *Eleve.* Quidquid *inſolens* & *peregrinum* eſt, apud ſuos adhuc vocari *Elviſch.* Addit peregrinus ſtatus & commoratio extra Patriam dici *Elende* a peregrinis finibus.

Ex his quidem tametſi ferinam hanc earum terrarum ſylvis non inquilinam aut ſaltem non familiarem ſive quotidianam, ſed raram immo ad Belgii Inferioris Weſtphalorumque oras exoticam exti-

Digitized by Google

extitiſſe concederes, nihilo tamen melius edocti eſſemus, qua patria, qua proſapia, quove cognomine referendæ forent inſolentes plane beſtiæ noſtræ ELO & SCHELO. Exacta haud inſeliciter binorum animalium *Elo* & *Schelo* inveſtigatione, indefeſſo calamo excutiamus tertium *Biſontem*, cujus cornu poſſidere plusquam perſuaſi ſumus.

De *Biſonte* nota magis apertaque ſunt ſingula: *Biſon*, *Biſo*. *βυςον*, qui & *Wiſon*, *Veſo* (ex lapidario veterum Stylo B. & V. literarum affinitas eſt) dictus à Celtico *Weſont* & *Wiſant*, non à Biſtonide, quæ Thraciæ Regio eſt, ut contendit *Appianus* II. de Venatione. Sic quoque *Biſontium* à *Veſontio* Burgundionum Metropoli adhæſere nomina, de quo Jo. Jac. Chiffletius *Veſont. part. I. p.* 46. unde *Veſontes* Incolæ pro *Biſontes* leguntur in *Notitia Utriusque Imperii.* Paſſim ita deſcribitur: *Animal ferum cervi figura cornua habens, inter aures media fronte jubarum, prolixitate ac reliquo corpore admodum deforme.* E Boum ſylveſtrium familia eſſe nemo niſi in Regno & œconomia animali hôspes pernegat: Unicum illi cornu media fronte exſurgere voluere *Joannes Pinicianus* & alii, quorum allucinationes ipſa *αὐτοπτία* refutat, quemadmodum & illorum, qui pro *Biſonte* Rangiferum depingunt, quos inter *Münſterus Cosmogr. Univ. Lib. IV.* & P. *Gillus* in Ælianum ſuum apud *Cæſarem Bell. Gall. Lib. VI. Biſontem* adumbrat, haud aliter, ac Rangiferum *Cæſar.* Etiam *Hotomannus*, ut probe animadvertit *Chiffletius* d. l. *Biſontem* pro bove male repoſuit, immo pejus pro *Biſonte* Rangiferum in eodem Cæſare deſcripſit, qua opinione etiam vapulat Math. *Cramerus*

Dizzionario Italico vocem *Biſonte* Germanice ſic reddens: *Ein Thier aus Norden; ein Rennthier oder Dannhirſch.* Sunt qui Biſontem minorem, vulgo ein *Vieſter*, a majori, id eſt, *Biſonte Uro*, ein *Aur-Ochs*, diſtinguunt; Verum Biſontem ab uro ſpecie diverſum eſſe probe obſervat *Plinius Hiſt. Nat. Lib. VIII. Cap. XV.* docens Germaniam gignere inſignia Boum ferorum genera *jubatos nempe Biſontes, excellentique & vi & velocitate uros, quibus imperitum vulgus Bubalorum nomen imponat*, quos Africa generet vituli potius Cervive quadam ſimilitudine. Diſerte Biſontes ab Uris ſegregat *Seneca* Hipolyto V. 64.

Tibi villoſi terga Biſontes
Latisque feri cornubus Uri.

Pariter *Biſontem* a Bupalo & Cervo disjungit Lex Allemannica *Tit.* XCIX. §. 1. *Si quis Biſontem, Bupalum vel cervum, qui prugit, furaverit, aut occiderit.* Bellua, quam ad publica perſæpe Spectacula ob ferocitatem produci *Xiphilinus in Severo* perhibet, ideoque cum Biſonem in arena feliciter confeciſſet *Carpophorus*, Domitiani Imperatoris familiaris, à dexteritate eum laudat *Martialis* Epigr. Lib. V.

Illi ceſſit atrox Bubalus atque Biſon.

Biſontis cornua, non ut in Bubus paſſim ceteris ſe invicem reſpiciunt, ſed erecta aſſurgunt media inter aures fronte, apicibus omnino averſis; Apprime his reſpondet medulla cornu noſtri. Hunc quoque ſitum exacte obſervat D. *Oppianus d. l. II. de Venat.*

Cor-

Cornuaque effulgent ignita cuſpide acuta,
Aureus ut fulvo mucrone reflectitur hamus,
Non tamen hæc apices ſummos in ſe ipſa retorquent
Ut reliquis, verum reſupina feruntur in aſtra.

Idem *L. II. de Venat.* deſcribit carmine græco quod *Joannes Bodinus* latine his reddidit-

Eſt illud vaſtum membris & ſanguine gaudens
Taurorum genus. Hi nomen gentile ferentes
Biſtoniæ latus populantur Biſtonis agros
Extrema Thracum Regione, figura decora,
Pendentes cervice jubas paluribus atque
Nodoſis quasſant humeris, capitique ſuperbo
Non ſecus ac Freti &c.

Profecto Bos dignus, quem *optimam victimam* cum Plinio VIII. 45. vocites, *laudatiſſimamque Deorum placationem,* qui Jovi cornubus auro decoratis voveatur. Hinc Biſontem *animoſiſſimum omnium quadrupedum* appellat *Chiffletius* d. l. qui rei confirmandæ, & ne ipſam Bovis ignoremus imaginem, *Veſont. Part. I. p.* 44. & 49. gemina adducit Numismata, quorum illud argenteum cavum ſive incuſum ea Urbe effoſſum, integrum Biſontem; Alterum ab Andriis in ære ſignatum ſolum caput cum utroque cornu decorum exprimit.

Belluarum omnium, ut hoc addam, difficillime Biſontes vivos capi, nullasque plagas adeo eſſe validas, quæ irruentis feræ impetum ſuſtineant, Actor eſt *Pauſanias* in Phocicis, ejus venationem modumque capiendi paucis his exponens: *Ejus* inquit, *venatio ita comparatur: Supinum diligunt locum & in convallem declivem, eum prævalido ſepto undi-*

undique muniunt, clivum deinde & proximam clivo planitiem recentibus Boum coriis inſternunt, recentium, ſi non ſuppeditarit copia, arida aſperſione olei lubricant. Ibi in equis exercitatiſſimi homines Biſontes intra illum ambitum cogunt; qui per uncta coria delapſi in præceps ad imam usque planitiem devolvuntur, illic ad quartum aut quintum ad ſummum diem neglecti relinquuntur: tum laſſitudine & fame debilitati cadentibus jam animis facile conficiuntur.

Num manſueſiant Biſontes ob ferocitatem vere dubites, & ſi hanc artem eo fine adhiberi doceat Idem Auctor d. l. *jacentibus enim adhuc pineæ nucis nucleos interioribus exemptos teſtibus apponi, alium enim cibum nullum belluam tunc appetere. Poſtremo vinculis diſtrictos abigi & ad hunc modum capi.* Sed hæc cognoſcere tanti forte patriæ haud intereſt noſtræ.

Vel ex his opinor V. C. Biſontes revera extitiſſe, atque etiamnum exiſtere abunde compertum habes, utpote flaviſſas eorum perſcrutatus, qui ad exteras nationes profecti Taurorum omne genus doctis animadverſionibus illuſtrarunt.

In Thracia, inquis, Biſontes dari, ut *Appiano* & aliis concedas, qui ad Weſtphalorum paſcua derivaverint, conjectando non aſſequeris; ſed cauſam ſciſcitor, cur Biſontes nunquam genuerit Weſtphalia? Præprimis *in ſaltu Hercynio & omni Septentrionali plaga,* ut Solinus in *Polihyſtore* docet *Cap* 20. *olim fuerunt frequentiſſimi, qui Bovis feri ſimiles, ſetoſi colla jubas horridi ultra Tauros pernicitate, capti aſſueſcere manu neſciunt.* Immo non tantum in oris Septentrionalibus, ſed ipſa in Germania eos naſci Plinium *Hiſt. Nat. Lib. VIII.*

Cap.

Digitized by Google

Cap. 15. modo laudavimus teſtem. Nec apud Boruſſos has beſtias exulare fidem facit Eraſmus Stella de *Origin. Boruſſorum.*

Itaque, ſi urſi, *Elo* & *Scelo* temporibus OTTONIS M. & HENRICI Impp. ut ex eorum Diplomatibus Anno DCCCCXLIII. & MVI. ſuperius didicimus, Friſonum, Tubantorum iisque conterminas Weſtphalorum ditiones magna ſcopia incoluerunt, quorum in Sylvis hodie ſimilium beſtiarum nec ungulæ nec veſtigia ſuperſunt; Si nedum cognita ſunt nomina, quid prohibeat, cur *Biſontes* pariter horrida ejusmodi ferarum latibula adamaſſe, aut ex vicinis Nemoribus ad Mimigardiæ oras Cataclysmo proveluta non ſtatuam? Sed ad ipſam redeundum eſt Medullæ figuram, quo certius pateat *Biſontis* non Uri, aut cujusvis alterius animalis capite geſtatam.

Si vera ſunt Appiani præcitata Biſontum cornua apices ſummos non in ſe ipſos retorqueri, ut reliquis bubus, verum reſupina ferri in aſtra: Nec cum Monocerotis, nec cum piscis *Naharval*, qui media fronte unicum, rectum, ingentis longitudinis atque exterius in gyrum actum ferunt, quidquam commune habet. Incurvatus cumprimis apex Medullæ ſive cornu noſtri ejusque baſi adhærens extrema Cranii particula tum & illi proxime adſitum auris veſtigium non media fronte, nec ſine comite prodiiſſe aperte evincunt, demonſtrantque hanc eorum gemino extitiſſe inſignitam.

Hinc neque cum Bubali Indici cornu hanc medullam quoquo modo comparari in aprico eſt, cui, ut

ut *Valentinus Muſeo Muſeor. Cap. VII. p. m.* 300. memorat, retrorſum reflexa ſeu reclivia ſunt & quaſi cervici incumbentia, quibus proin tantum ac Boves noſtrates nocere haud valeant.

Cornutæ Epiſtolæ jam ſatis; Ad *Abulabazium* Elephantem propero, cujus manes ê tenebris proxime reducturus ſum in ſcenam, ſimul ac ad hæc noſtra tuam Criſin ediderit.

Addo coronidis loco, quam laminæ Æneæ cornu affixæ nuper inſcribebam Epigraphen:

MEDULLA PETREFACTA
CORNU BISONTIS,
V. ℔. PONDO,
MAGNITUDINE INSOLENS,
IN AGRO OEDINGANO
Ao. MDCCXXXI.
MENSE IULIO
SUB LAPIDE CALCARIO
PROFUNDE EFFOSSA,
AC IN MUSEUM *NUNNINGII*
TRANSLATA.

His ultimam manum applicanti gratiſſimas tuas die 17. Februarii datas porrigit huc inviſens Germanus, ex quibus Cohauſenum ſemper meum cum Muſis omnibus quam belliſſime valere intelligo, neque tamen magnopere habeo quod ex arena ad illas reponam, ſi excepero gratiſſimum mihi fore Schediasma tuum *de ſede Plantarum anomala & tranſitu in fundos peregrinos*, cui edendo ſumptus perlubens a me erogabuntur, quod ejus Dedicatione me honorare decreveris, in quem finem conchulam alteram ſubmitto innato ſuffruticulo decoram, ut

una

una cum priori tibi pridem ſubmiſſo æri inciſa frontiſpicium libelli exornet, cujus rei curam tibi volo commiſſam. Vale, Amicorum deſideratisſime, nec deſine afflictas doctis otiis tuis conſolari Muſas, atque redamare tui ſtudioſisſimum. Ex *Wicking-hovio* X. Calend. Mart. MDCCXXXV.

Epiſtolæ

HERMANNI ADOLPHI MEINDERSII,
Regis Borusſiæ Hiſtoriographi & Gogravii per Diſtrictum Ravenſpergenſem V. C.
ad
IODOCUM HERMANNUM NUNNINGIUM
Anno datæ.

POSTSCRIPTUM.

„ Iam a ſeverioribus Muſis, & ſtudiis ad amœniora & jucundiora tranſeamus. Et ferarum latibula ac ſylvas venando perſcrutemur. Quæris ex me, Vir longe Clarisſime & Doctisſime, quid vocabula illa bina ELO & SCELO in Diplomate Eccleſiæ Trajectenſi Anno 943. ab *Ottone* Imp. I. conceſſo ſignificent, verba ſunt; *Ut nullus Comitum aliorumve hominum in Pago Foreſtenſi, qui eſt in Comitatu* Everhardi, *Cervos Urſos, Capreas, âpros, beſtias; inſuper quæ Teutonica Lingua* ELO *&* SCELO *appellantur, venari absque prælibata Cathedræ Præſulis permiſſu præſumat.* Tu vero Delphicum quoddam Oraculum me posſidere putas, ex quo omnia depromere, & ad quæſita obſcurisſima reſpondere veluti ex Tripo-
„ de

„ de valeam. Tentabo tamen, quid valeant hu-
„ meri, quid ferre recuſent? Notum eſt tibi, vir
„ perſpicaciſſime, longe aliam hodie eſſe Germa-
„ niæ noſtræ faciem, ac formam, ac olim tem-
„ poribus *Iulii Cæſaris* & *Cornelii Taciti* fuit, nem-
„ pe ſylvæ opacatiſſimæ totam fere Regionem &
„ univerſam Germaniam obumbrabant & multa
„ extabant apud nos Ferarum genera & ſpecies,
„ quæ modernis temporibus apud nos non reperi-
„ untur. Teſtis omni exceptione major eſt *Iulius*
„ *Cæſar Lib. VI. de Bell. Gallic.* ubi hoc modo
„ Germaniam noſtram antiquam deſcribit: *Mul-*
„ *ta in Germania genera ferarum naſci conſta-*
„ *bat, quæ reliquis in locis viſa non ſint; ex qui-*
„ *bus, quæ maxime differant a ceteris & memoria*
„ *prodenda videantur, hæc ſunt. Eſt Bos Cervi figu-*
„ *ra, cujus a media fronte inter aures unum cornu exi-*
„ *ſtit excelſius magisque directum his, quæ nobis nota*
„ *ſunt, cornibus, ab ejus ſummo ſicut palmæ rami*
„ *quam late diffinduntur. Sunt item, quæ appellan-*
„ *tur Alces; Harum eſt conſimilis capreis figura &*
„ *varietas pellium, ſed magnitudine paulo antece-*
„ *dunt, mutilæque ſunt cornibus, & crura ſine nodis*
„ *articulisque habent; neque quietis cauſa procumbunt,*
„ *neque ſi quo afflictæ caſu conſiderunt, erigere, ſe*
„ *ſe aut ſublevare poſſunt;* Hactenus Cæſar. Figu-
„ ram harum beſtiarum videas apud Munſterum
„ in Cosmographia, Titulo: De *Germania.* Pu-
„ tem igitur nominibus ſive vocabulis ELO &
„ SCHELO, Alcem vel ein *Ehlend* & *Aur - Ochſen,*
„ ſignificari, ſalvo tamen rectius ſentientis Iudicio,
„ & ſalva tua cenſura & animadverſione. Cur
„ vero hæcce animalium genera & ſpecies hodie
„ fere

„ fere extirpata & extincta ſint in media Germa-
„ nia noſtra, erudite, ut ſolet, explicat Cluve-
„ rius in *Germania antiqua*, verbis: *Cum immanis*
„ *& denſisſima fuerit Hercinia ſylva, mirari haud*
„ *aequum eſt, feras multas in ea a Caeſare, Plinio &*
„ *Solino recenſeri, quae hodie nusquam conſpiciuntur*
„ *in Germania, praeter Uros, equos feros. Pulſa illa*
„ *ſunt e Germania, ſimul cum ſylvarum excidio. In*
„ *Pruſſia, Litovia & Muscovia, que ſylva Hircinia*
„ *extenſa fuit, hodieque viſuntur.*

„ Huc usque Cluverius. Valde igitur proba-
„ bile & veriſimile videtur, Herciniam Sylvam eo
„ ævo adhuc per univerſam Germaniam proten-
„ ſam etiam ad pagum illum deſcriptum, ni fallor,
„ Twentenſem usque proceſſisſe, ideoque Alces &
„ Capreas prædictas EHLO & SCHELO (*Elend* vul-
„ gari loquela) genuiſſe ac produxisſe. Venandi
„ vero ſtudio maxime delectatos fuiſſe Germanos
„ veteres ex eodem Cæſare d. l. apparet his ver-
„ bis: *Hoc ſe labore durant adolescentes atque hoc*
„ *genere venationis exercent; Et qui plurimos ex his*
„ *interfecerunt relatis in publicum cornibus, quae ſint*
„ *teſtimonio, magnam ferunt laudem; Amplitudo cor-*
„ *nuum & figura & ſpecies multum a noſtrorum Boum*
„ *cornibus differt, hac ſtudioſe conquiſita, a labris ar-*
„ *gento circumcludunt, atque in amplisſimis epulis pro*
„ *poculis utuntur.* Hucusque Cæſar; ubi obiter
„ monendum; Ex hoc loco corrigendum eſſe lo-
„ cum Taciti de moribus Germanorum §. 15. Ubi
„ vulgo legitur: *Quoties bella non ineunt non mul-*
„ *tum venatibus, plus per otium tranſigunt, dediti*
„ *ſomno ciboque* &c. Ubi manifeſte legendum,
„ *multum venatibus* &c. Ubi recte quoque notavit

„ Lipſius; Nam Cæſar ibidem deſertim ſcribit:
„ *Vita Germanorum omnis in venationibus, atque in*
„ *ſtudiis rei militaris conſumitur.* Iterum de Sue-
„ vis; *Multum ſunt in Venationibus.* Et hoc mo-
„ derna Germanorum vita confirmat ac declarat.
„ Monendum 2do Veteres Germanos ejusmodi
„ cornibus, auro vel argento circumdatis pro po-
„ culis fuiſſe uſos; adeoque fabuloſa ſunt & riſu
„ digniſſima, quæ de cornu Oldenburgenſi, qui-
„ dam Scriptores nugantur, Cornu enim illud pro
„ poculo invitatorio olim in uſu fuiſſe valde pro-
„ babile & certum videtur. Hæc ſunt, vir longe
„ eruditiſſime, quæ de animantibus incognitis EHLO
„ & SCHELO Diſſertationi noſtræ ſubnectere pla-
„ cuit. Tu omnia æqui bonique conſule, & vale
„ ac ſtudiis noſtris Antiquariis, ut facis, fave. *Bib-*
„ *liothecam* quandam curioſam *Weſtphalicam*
„ *Veterem & Novam Scriptorum partim edito-*
„ *rum, partim ineditorum* ſingulis menſibus,
„ ad modum & methodum Actorum Lipſienſium
„ Lemgovæ in 4to publicare deſtinavi & in ani-
„ mo habeo, modo Typographus velit ſumptus
„ ſubminiſtrare, & eruditi ſuas ſymbolas conferre;
„ An vero tuas, vir Clariſſime, ad me datas Epi-
„ ſtolas, vel earum partem huic Bibliothecæ pace
„ tua liceat inſerere, de eo tuum conſilium & man-
„ datum exſpecto. Poſſent hoc modo publicari
„ multa ſcripta volantia, & Epiſtolæ Eruditorum
„ Virorum, quæ lucem merentur, & cum tem-
„ pore evaneſcunt & abolentur. Fac ergo, ut
„ mentem tuam proxime perſpiciam. Iterum
vale & vive feliciter. &c.

Reſpon-

Reſponſum ad Epiſtolam III.

Reverendiſſimo & Ampliſſimo

DOMINO

IODOCO HERMANNO NUNNINGIO,

J. U. D. Canonico & Scholaſtico Vredenſi &c.

S. P. D.

JOHANNES HENRICUS COHAUSEN.

Wieckinckhovium.

In poſtrema Epiſtola decumano cornu armatus ad certamen litterarum me rurſum provocas. Procedo non invitus in arenam Biſontini tui cornu acumen oppoſitis argumentorum armis haud difficulter retuſurus. Poſtulata tua ſunt, genuinum eſſe, quod Muſeum tuum oſtentat, Cornu Biſontis, in quo demiraris ex Cataclysmo antiquitatem, & velut e naufragio ereptam Tabulam, illud in Lapidicina Calcaria repertum profundeque defoſſum, in petram converſum eſſe tibi penitiſſime perſuades. Contra quæ arguam, Cornu hoc non eſſe Biſontis, ne pertinere quidem certo & indubitato ad Regnum animale, non eſſe Cornu petrefactum, uon eſſe denique ſpolium ex Cataclysmo, ubi brevibus quoque ad examen vocabo iſtam Biſontis Venationem ex Pauſania a te allegatam. Quæ omnia tuis poſtulatis ita ſunt adverſa, ut me quaſi data opera contradictionis fuiſſe ſtudioſum, facile crederes niſi id veritatis, quam maxime ſectari debet rerum naturalium perſcrutator, tantum eruendæ cauſæ à me factum eſſe judicares.

Imprimis igitur Cornu tuum Biſonti-Morphum citra dubium animale eſſe judicas, quod tamen ad huc penitus incertum non inficiaberis, niſi omnia

ejusdem ex mineris eruta, quæ animalium præ ſe ferunt figuram, ad Regnum animale præfracte velis referre, Exemplis hoc magis patebit. Hominem totum Siliceum Mammas tenus in Muſeo ſuo poſſedit *Olaus Wormius*, exacte caput, collum, humeros, pectoris ſumma, oculos, naſi protuberantiam, ſcapulas ac colli Muſculos referentem *Lib.* I. *Sect.* 2. *Cap.* 13.

Clariſſimus *Thomas Bartholinus* ſilices in externam hominis figuram arte quaſi tornatos obſervavit. *Cent.* 3. *Epiſtol.* 8.

Dentes molares & inciſorios humanis penitus æmulos exhibet ſpecus Baumanni apud *Deuſingium* de Foetu Muſſipontano §. 124. Dominus *Monconnyſius* in Itinere Ægyptiaco ex monte Sinai verſus Cairum Lapides plurimos invenit, quorum nonnulli repreſentant corda magna, alii caput mortuum, alii pampinos vitesque.

Oſſa ſub terra inventa, a Metallurgis lapides *Enoſti* dicti, coſtas, pedes, tibiaſque humanas exhibent, de quibus P. *Athanaſius Kirchenus Mund: Subterr. L.* 8. *Sect.* 2. *fol.* 60.

Maoum Saxeam affabre naturæ ſcalpro paratam in Muſeo poſſedit D. *Sachs a Lowenheim*, nec non os femoris Gigantæum, quod eleganter in ſuprema & infima parte oſſis femoris capita æmulatur, non minus quam ſpacia iſta paululum in medio excavata, quæ in naturalibus femoribus propter ſitum muſculorum natura effecit. *Gammarolog. p.* 159.

Præterea innumera ejus ſortis Analecta. Argumentor nunc: Si natura tam curioſe tam diſtincte

ſtincte hominum & variorum animalium partes effingere valeat, quas polidædali illius Artificii ignarus facile ad petrefacta referre poſſet, patet, quid de tuo Cornu ad hæc a te indubitate relato concludendum ſit: & cum medullam ſaltem petrefactam ſtatuas, quid de ejus cortice, qui verum cornu conſtituit, ſtatuendum decernes. Hic tamen deeſſe conſpicitur, quæ igitur cauſa & occaſio hunc Spiritui lapidifico ſubtraxit? æque profecto leve fuiſſet Spiritui, quem naturæ Symmyſtæ vocant, Gorgonico corticem corneum poroſum mollem ac flexilem, quam ipſam medullam in lapidem convertere.

Amabo conſideremus elegantia illa Ammonis cornua ſaltem a ſimilitudine & figura ſic appellata. Quis non miretur exactas in illis quaſi circino æquali dimenſione conſignatas ſtrias ex centro in circumferentiam quosdam quaſi radios a natura ſine omni modulo productas. Hos vero eſſe lapides, nemo dubitat. Quod ſi vero darentur animalia ejusmodi intortis cornubus gaudentia, nnnquid jam pridem illain horum cenſum veniſſent, & intra petrefacta fuiſſent relata ab illis, qui non niſi rerum ſuperficies ſpectant? Ergo cum hæc Ammonis cornua ſint producta lapidea, in quibus natura artificium innumeris paraſangis majus, quam in Cornu tuo exercuit; Quid enim facilius, quam aliquid in formam conicam una revolutione quam tam variis Gyris, Srriis, & inciſuris curvare? facile mihi aſſenſum dabis, ejusmodi ſimplicis tantum figuræ cornu ex marga, lapide calcinabili aut limo petreſcibili a natura formari poſſe, ut proin in hujus definienda quidditate non ſtatim

ad formalem petrefactionem & ad ipſum Cataclyſmum ſit recurrendum. Natura figurare poteſt cornua ſine modulo, ſine ſuppoſito animali cornu, ut non neceſſe ſit, ubi in lapidum conformatione hominis aut cujuscunque animalis quid omnino ſimile deprehenditur, ad transmutationis Saxeæ aſylum confugere. Manet igitur tantiſper in dubio, an Cornu tuum excorticatum ad animale, annon potius a prima origine prorſus ad minerale regnum pertineat.

Quo ſtante non opus erit illum tam longe ex Cataclysmo repetere, qui mos hodie plurium eſt, qui, ut forte inventis addant pretium, omnia volunt Diluviana, Herbas, Arbores, ligna, oſſa, & quid non antediluvianum? Verum ne nimis videar contradictor, medullam hanc animalem eſſe gratis concedam. Sed an ex cornu Biſontis? Neutiquam ſane. Ex uro forte conceſſerim. *Uros enim*, ait *Bochartus* p. 962. *conſtat non alibi fuiſſe, quam in Hircinya Sylva, aut locis parum remotis.* Ex quiqus probabilius eſt Cornu tuum, quam ex remotisſimis Indiis (quam illi Patriam aſſignat *Ionſtonus*) Biſontem ad lapidum calcariorum ſtrata Oedingana deveniſſe.

Biſon eſt animal bobus longe majus latiſſima fronte, ut tres viri inter cornua conſidere posſint, quæ tanta ſunt ex fida relatione jam laudati *Ionſtoni*, ut iis & equum & ſeſſorem excutere, & in äerem ventilare poſſis. Ex cujus mole ſubſume, an animali, cujus illud tuum Cornu prædicas, tam ingens frontis robur tantusque impetus tantillæ medullæ eſſe potuerit? *Philippus* Rex Macedonum ad pedem Orbeli montis Biſontem (quam *Poneſum* appellat

appellat *Geſnerus*) jaculo confodit, qui cornua geſtavit ſedecim palmarum, Herculis religioni ab eo data. Ad horum vero longitudinem quantillum & quam pygmæum eſt Cornu tuum? ſatius igitur ad bovem aliquem Germaniæ ſeu antiquæ Saxoniæ majorem, cujus teſte Tacito, magna erat gloria frontis, referemus. Nam & Bovem 2970. librarum Lugduni Batavorum vidit *Ionſtonus*, & *Ptolomæus* unius Cornu poſſedit, quod capiebat tres amphoras Romanas. Neque dubium eſt, quin Friſia, Batavia, Vetusque Saxonia olim aluerit boves, quibus cornua fuerint, tuo, ſi non majora, certe paria. In iſtis boves ſedecies tantum librarum pondus interdum excedere teſtatur *Guicciardinus*, quibus quidni pariter convenientem frontem & cornua parallela attribuemus? Inde tamen ſi medulla n hanc ex domeſtici ſeu potius ſylveſtris bovis vel uri cornu dixero, non minor illi, ac tuæ gloria accedit, quod enim inter homines Gigas eſt, hoc inter boves urus. Sat igitur eſt ex tam grandi bove in Muſeo tuo oſtentari non vulgaris magnitudinis Cornu. Urus vaſtum, prægrande & aſpectu horrendum ſylveſtrium boum genus eſt Boruſſiæ & Livoniæ adhuc hodiedum incola. Regio-monti Boruſſorum non infrequens cum urſis, apris pugnantium exhibitum eſſe ſpectaculum refert Excell. *Schröckius in Miſcell. Nat. cur. Dec. 2. an. 2. in Schol. ad obſ. VI.* cum occiditur, cerebrum ejus craniumque Moſchum penitus redolere, indubitata obſervatione conſtat. Si medulla tua & hoc imbuta foret odore, omne ſublatum foret dubium, ſed quis in Cornu tot forte ſeculis ſubterra-

Digitized by Google

terraneo odorem niſi ſylveſtrem, terreum, fracidum calcarium expectet?

A ſeriis pergo ad ludicra, nam & horum litteræ tuæ faciunt mentionem, ad Biſontis, inquam, *venationem* ex *Pauſania* a te allatam, ſed mihi certe ridiculam. Ex illius fide refers Venatores Clivium & proximam Clivo planiciem recentibus Boum coriis (prô quanta illorum in promtu debuit eſſe multitudo) inſtraviſſe, & ſi harum non ſuppeditarit copia (quod facile crediderim) arida aſperſione olei lubricâſſe, & ſic Biſontes per uncta coria delapſos & ad imam usque planitiem devolutos, nucleisque pini paſtos, captos & manſuefactos eſſe. Lepidum venationis artificium! arida coria olei asperſione ita lubricari, ut caſum faciant Biſontibus, vel tyro coriarius explodet. Quod coria uncta tantæ molis & ponderis brutum ab ordinaria ſtatione dejiciant refutationem non meretur. Qui ſtaticen Mechanicam intelligit, facile comprehendet, non eſſe in corio uncto eam reſiſtentiam, ut ſub tanta in hoc animali musculorum elaſticitate & robore illud dejicere valeat ab Orthoſtadia. Quo circa hujus commatis venatio ad commenta anilia merito referenda. Quæ vero conſequenter ex *Pauſania* de Manſuefactione hujus belluæ attuliſti, viscera mihi fere cachinno concuſſerunt. Quod vero illud artificium? Operæ pretium erit illud tuis ex *Pauſania* verbis repetere. Nempe *Iacentibus adhuc pineæ nucis nucleos interioribus exemptos teſtibus apponi, alium enim cibum nullum belluam tunc appetere, poſtremo vinculis diſtrictos abigi & ad hunc modum capi.* Delicatam, Hercule! belluam Biſontem, quæ poſt, triduanam famem, quæ alias, ut

ut in Proverbio eſt, fabas etiam crudas reddit eſu ſuaves, nullum cibum, niſi delicatiſſimi ſaporis ipſis *Amygdalis* gratiores pini nucleos velit appetere, & quidem ſuis exemptos corticibus (nempe involucris, quæ male *Pauſanias* appellat, interiores teſtes) quaſi hos ipſamet feroci dente comminuere nequeat. Legi in *Iönſtono* Biſontem allio victitare, ſed nihil de nucleis pini, quibus dein manſuescere hanc belluam commentum eſt, nam arte captos brevi mœrore interire taſtatur *Cambdenus* in Scotia. A nucleis pini a Venatore exhibitis, Biſontem nutriri pariter Fabula eſt. Nam & frutices tantum vel ab homine attrectatos multis diebus averſatur, ita humanum horret conſortium referente *Ionſtono* in *Thaumatographia Nat. de admir. quadruped. C. 5.* potiorem fidem meretur artificium *Pithagoræ*, qui bovem. ferocientem prope Tarentum aliquot inſuſurratis verbis ita reddidit manſuetum, ut de ruſtri colono Urbanus ambulator factus Tarenti conſenuerit, placide de manibus victitans, ut ſcribit *Cœlius Rhodoginus.*

Vides Amice, quibus etiam nugis ſcateant antiquorum Phyſico - Hiſtoricorum ſcripta, quamvis nec Neotericorum iis plane careant, ad quos refero, quod in datis ad te litteris olim meminit *Meinderſius* ſuperficiarius ſaltem rerum Phyſicarum ruſpator, quaſi vero Biſontes & *Elos*, quas *Alces* putas, & *Scelos* quandam aluerit Weſtphalia. Cum tamen Celeberrimus *Valentini* longe exactior Naturæ interpres, qui totus in Muſeis conſenuit, in Introduct. ad Regnum naturæ animale expreſſis tradat *Alcen* noſtris in oris nunquam viſum, niſi e locis Septentrionalibus illuc advectum. Meinder-

 ſius

ſius id ex Iulio Cæſare tibi voluit perſuadere, cum tamen neutri hoc animal notum & conſpectum eſſe ex allatis conſtet, quando perhibeat & mutilas eſſe cornibus, & crura ſine nodis articulisque habere neque quietis cauſa procumbere, quæ omnia experientia ſunt adverſisſima. *Ionſtonus* author eſt, alcen geſtare cornua duodecim interdum librarum pondere, ſingula duorum pedum longitudine. Ipſe non exile poſſideo quale recordor Tibi hic aliquando oſtendiſſe. Si alces crura ſine articulis habeat, quomodo celeritate poſſet tantum die emetiri, quantum triduo Equus, quomodo venatorem poſſet percutere. Anterioris quippe pedis ictus mors venatoris inquit *Ionſtonus*. Quomodo morbo caduco correptus & in terram dejectus deteri poſterioris pedis ungula auriculæ ſiniſtræ immiſſa paroxismum pellere & in pedes ſe erigere valeret? Falſum itaque, quod quietis, qua nullum animal carere poteſt, cauſa procnmbere nequeat. Scripſit ex aliena fide *Iulius Cæſar*, & ex illo ſine conſideratione repetiit *Meinderſius*, modo vera ſit allegatio, de qua dubitare me non diſſimulo. Poſſem pluribus ejusmodi paralogismos refellere, niſi litterarum vetarent anguſtiæ. Hoc tamen addo; Putas quod obſoletum illud verbum *Elo* ſignificat alcen, potius id hariolarer de *Scelo*. *Alces* enim par anagramma *Scela* redditur. Quamvis hæc conjectura ingenioſior ſit quam verior.

Verum Epiſtolæ jam ſufficiens prolixitas finem exigit, quem faciet ſequens Epigraphe loco tuæ, quam laminæ æneæ inſcriptum affixiſti, Cornu appendenda.

Vides

Vides excorticatam Cornu medullam,
Illa magnitudine, illo pondere,
Ut facile Biſontis crederes.
Si ex animali eſt, quod dubites,
Ex uro eſt olim Germaniæ incolæ
Si petrefactam putas: nec hoc liquet.
Nam & natura oſſa & cornua format.
Reſtat igitur.
Ut Vulcanus ſit Docimaſtes,
An petra, an os, an cornu ſit,
An in ſpiritum, oleum & ſal volatile
Ultimata reſolutione abeat.
Verificet Analyſis Chymica,
Aliquando ad Regnum animale pertinuiſſe.

Expecto, quid hisce meis dubiis & Objectiunculis ſis reſponſurus, quæ calcar addent, ut Carolinus Elephas tuis meisque Glosſematum phaleris redimitus, & quaſi reanimatus poſt tot ſeculorum oblivionem proxime in lucem hominumque memoriam redeat. Vale. Vredenæ ex Muſeo Jdibus May MDCCXXXV.

Epiſto-

Epiſtolæ IV.

De oſſe femoris Elephantini

Clariſſimo Expertiſſimoque Viro

DOMINO

JOANNI HENRICO COHAUSENO,

Iatrices Doctori famigeratisſimo &c.

S. P. D.

JODOCUS HERMANNUS NUNNINGIUS.

Vredenam.

Ex reſponſo tuo ad Epiſtolam de Cornu meo Biſontino Idibus May exarato colligo firmiter tibi perſuaſum videri mea ad unum omnia deſtrui argumenta, quibus adſtruxeram Biſontes hac Regione olim paſtas, eorumque ex Cataclysmo adhuc hodiedum reperiri reliquias. Quo certius opinionem meam evertas, exemplis tua propugnare fatigaris, præcipue ex *Olao Wormio*, *Thoma Bartholino*, *Deuzingio*, *Monconnysſio* aliisque petitis, quibus omnibus nihil quidem proficias. Conceſſerim quidem tibi tuisque *Auctoribus* totum ex ſilice hominem exacte naturale caput, collum, humeros, pectoris ſumma, oculos naſi protuberantiam, ſcapulas & cetera referentem, ſed iſtud ſane absque cerebro, illud ſine vertebra, ſine corde pectus, ſine liquore Cryſtallino oculos, nares ſine ſpiraculis, reliqua ſine nervis & arteriis deprehendes; Nec Bartholino ſilices diſputo in externam hominis figuram quaſi arte

arte tornatos; Monconnyſio quoque tuo. Lapides, corda & caput mortuum Pampinosque præſentantes gratis damus, quæ minimæ Cornu noſtroBiſontino, utpote vivo animali olim adgenito, obſtant, in quo omnia reperiuntur ad Cornu Biſontimorphum requiſita, ut ſunt ipſa cumprimis medulla cum centenis Striis, quibus Cornu innexum extitit, cavitas; quæ carneam materiam e cranio protuberantem complexum eſt; Pars ipſa Cranii corneæ Medullæ affixa; in ipſo denique Cranio veſtigium, in quo proxima auris vertitur, ut cetera taceam, quæ rei veritatem intuentibus commonſtrant. Vel ex his vides, mi Cohauſene, argumenta tua ſcepticismo aptiora eſſe, quam quæ Cataclysmi huic ſpolio antiquitatem, dignitatemque derogent; Tu interim veterem Biſontinæ venationis morem ut rideas, facile permitto. ſed de his ſatis.

Ad Muſei mei oſſa, eorumque præcipuum. quod Elephantis eſſe oſtendo, progredior.

Jure Horatius I. Epiſt. 6. *Quidquid ſub terra eſt, in apricum proferet ætas.* Protulit quoque & illa ſuperioribus annis curioſorum indagini ingens os Elephantini femoris, ex inculto ad Rheni ripam agro haud procul Luppiæ oſtiis, olim *Luppemunda, Luppeheim, Lippeham, Lippekant,* & *Lippia* dictis. ubi vetus celebrisque Regum Francorum Carolingicæ Stirpis olim fuit curia, hodie VESALIA dicta, famoſum Clivicæ Ditionis Monumentum. De hoc nunc tecum colloquar.

Eſt os prægrande, at ſine inferiori apophyſi, excedens pondo XVII. & quadrantem, longitudo ulnam Brabantinam æquat, ſuperior apophyſis, qua integra eſt, ejus medietatem. *A*d Gigantes referri

referri pene ſtatuiſſem in gratiam *Io. Iac. Chiffletii Veſontione Part. I. p.* 198. de Septipedibus patriotis ſuis differentis, quum ſua ætate in Libera Burgundia Gigantis oſſa, *adeo magno, firmia, craſſa & oblonga* effoſſa refert, ut cruris os cuidam in agris foſſæ transmittendæ vice ponticuli peditibus inſerviret. Verum cum aliquamdiu me atque alios exactius fatigaſſet rei examen, ad hominis, num belluæ ſceleton referendum eſſet, tandem cedendum fuit Pontivagorum, & cumprimis Anatomes peritorum judicio, qui omnes Elephanto illud vindicari confirmarunt. Eſto, ais, os Elephantinum, quid in illo raritatis & pretii, & poſt tot ſecula luci publicæ exponatur? Non ignoras, mi *A*mice ſedulus Ephemeridum Lector & Collector, quam acriter pronuper de integro quodam ſceleto petrefacto prope *Tonnam* Urbem ex arenoſa marga defoſſo, cujus illud eſſet, a Vtris ſummis disputatum ſit. Elephanto illud aſſerebat *Guilliel. Ern. Tenzelius*, econtra Medicorum Gothanorum Ordo in integris Tractatulis Germanico & Latino - Idiomate editis, Unicornu eſſe propugnabat. Quid igitur mirum! ſi de ſceleto Elephantis, cujus ſolum os femoris, ceteris *Berolinum*, ut ſpargitur, transmiſſis, nobis fortuna conceſſit, quam ætatem ferat, aut quam conditionem, ſera quoque nobis ſubrepat dubitatio. Immo viro Bibliotheca Anglica MDCCXV. Menſium Novembris & Decembris *Tom. I. Part. I. p.* 130. *ſqq.* Epiſtola *Francisci Nevile* ad Episcopum *de Clogher* Societati Regiæ communicata quatuor inſuetæ magnitudinis dentes ad aquilonem Hyberniæ prope Rivum quendam ad quatuor pedes alte effoſſos perhibet, eos Elephantis

phantis eſſe Cataclyſmo iſtic loci extincti ratus. Conveniunt in eo omnes maximas inter raritates apud Hybernos detectas eosdem recenſeri *Moulinices* ſive *Molyneuſius* in Epiſtola ad Archi-Epiſcopum Dublinenſem ejusdem argumenti exarata antiquioribus ſeculis ibi demortuum autumat, tempore, quo Hyberni tantæ molis belluam in ſinus ſuos transvehere nondum didicerant, cauſam quomodo illuc pertigerit, hanc reddens: Nempe poſt Diluvium faciem terræ, aliam, quam ſit hodierna, ipſamque Hyberniam aliis cum terris extitiſſe contiguam. Addit *Molyneuſius* dentes cum Elephantis oſſibus etiam illa Regione, qua nascuntur, repertos magnum fore momentum rebus diluvianis detegendis, modo conſtaret, etiam alibi terrarum ſimilia ejusdem beſtiæ oſſa reperta exiſtere, utpote rem Eruditorum Theologorum, ſubtiliſſimorumque Philoſophorum obſervationibus longe digniſſimam. Enimvero *Mathias Pariſius* narrat ſuo tempore *Ludovicum* IX. Franciæ Regem, *Henrico* III. Regi Britonum Anno MCCLV. donaſſe Elephantem, qua tempore Britones octoginta annis Hyberniam poſſederit, inquiens: *nec credimus, quod unquam aliquis Elephas viſus eſt in Anglia præter illum.* Etiam Antverpianus Elephas a G. Becano apud Aldrovandum non tantum accurata octo pedum menſura, ſed & obſervationibus quoque curioſis deſcriptus eſt.

Pari modo Elephantem ſub initium prioris ſeculi per Germaniam ductum, Noriberge cumprimis ac Francofurti ſpectaculo exhibitum, dignum duxit *Caſp. Hornius* Philoſ. ac Med. Doctor, ut de eo integrum Tractatum nec ineruditum Germanico

manico Idiomate conſcriberet 1629. Noribergæ impreſſum, ſub Titulo: *Elephas: daß iſt Hiſtoriſcher und Philoſophiſcher Discurs, von dem groſſen wunderthier dem Elephanten. &c.* Ut plures taceam, etiam Georg. Chriſtoph. Petr. ab *Hartenfels* Elephandographia Curioſa Erfurti Anno 1715. 4to cum Fig. æneis typo edita has beſtias decoravit.

Igitur ſi tanti Germanis, Belgis & præſertim Albionibus eſt Elephantis ſui ſive ortum ſive adventum perveſtigare, quid obſtat & Perſici noſtri tanta pompa celebrati Hiſtoriam contexere, ejusdemque hoc Monumento renovare memoriam?

Proin neme ſupervacaneum cenſeat os unicum poſt noningentos amplius annos in auram protractum penitius rimari, eoque noſtras hic exercere conjecturas.

Itaque os Muſei noſtri cum Elephantis ſit, locus, quo tumulatus jacuit non ſinit non ſuſpicari illud ad exuvias ABULABAZII *Carolo* M. ab *Aarone* Perſarum Rege dono ſubmiſſi, & hoc loco demortui humatique pertinere. Famoſa, ædepol! penes medii ævi Chronologos rariſſimi prætii hæc Bellua magno ſumptuum apparatu has ad oras transmiſſa. Sane poſteritatis intereſſe Annaliſtis viſum eſt, illius non modo nomen *Abulabatz*, ſed & annum DCCCII. quo Caroli conſpectum ſubiit, Ductorem quoque illius *Iſaacum* Judæum, immo obitus annum DCCCX. locum denique funeris *Lippeheim* haud ſupervacanea cura, Necrologio dicam, an Faſtis inſcribere; Mireris claſſem Elephanti advehendo paratam, eique a *Carolo* M. Præfectum fuiſſe *Ercanbaldum* Comitem ac Palatii Notarium. Itaque ſi Manibus Reliquisque Ethnicorum

corum SEPULCHRETO * Literario olim parentavimus, quid Elephanto pariter hæc juſta perſolvere vetabit?

Animal hoc à Perſarum Pege *Aarone* cum multis muneribus transmiſſum Claſſe in finem per Notarium*Ercambaldum* in Lyguriam ablegatum parata prolixis perhibet auctor vitæ *Caroli* M. apud *Pithæum*, quæ non piget hoc loco referre:

Imperator de Spoletio Ravennam veniens, aliquot dies ibi moratus Papiam perrexit, ibi nunciatur ei, Legatos Aaron Amiralmumini, Regis Perſarum. Piſas intraſſe. Quibus obviam mittens inter Vercellis & Eporeiam eos ſibi fecit præſentari. Unus enim ex eis erat Perſa de oriente Legatus Regis Perſarum: Alter Saracenus de Africa Legatus Amirati Abraham, qui in confinio Africæ in Foſſato præſidebat; Qui Iſaac Iudæum, quem Imperator ante quadriennium ad Regem Perſarum cum Lanfredo & Sigimundo miſerat reverſum cum magnis muneribus nunciaverunt. Nam Lanfredus ac Sigimundus ambo defuncti erant, tunc ille miſit Ercanbaldum Notarium in Lyguriam ad Claſſem parandam, qua Elefans & quæ cum eo deferebantur, ſubveherentur. Ipſe vero celebrato Natali S. Ioannis Baptiſtæ ad Epœriam, Alpes transgreſſus in Galliam transverſus eſt. &c. Et paulo infra: *Menſe Octobrio Iſaac Iudæus de Africa cum Elefante reverſus Portum Veneris intravit.*

Elephantem una cum muneribus Aquisgranum perlatum *Iſaacus Carolo* obtulit, Iulio quidem menſe, ut his ejusdem Auctoris verbis docemur, ubi ſimul *Abulabatz.* belluæ nomen adjecit. *Menſe autem Iulio venit Iſaac cum Elefante & ceteris muneri-*

* Ao.

bus, quæ a Rege Perſarum miſſa ſunt, & Aquisgrani omnia Imperatori detulit. Nomen Elefantis erat ABULABATZ. Laconismo hæc confirmat Eginhardus Vita Caroli M. *Revertentibus* (inquit Cap. XVI.) *Legatis, ſuos* (nempe Rex Perſarum Aaron) *adjungens inter veſtes & aromata & exteras Orientalium terrarum opes ingentia illi dona transmiſit, cum ei ante paucos annos, eum, quem tunc ſolum habebat, roganti mitteret Elefantem*, quod diſerte repetit Pöeta Saxo ad annum DCCCII. Indict. IX.

> *Hoc de longinquis Elephas Regionibus anno*
> *Primitus adductus, mira ſpectaculo, Regno*
> *Francorum dederat Perſarum denique Princeps*
> *Hunc Aaron* &c.

Aquisgranum appuliſſe Elephantem teſtantur *Annales Incerti* Auctoris apud D. *Pithoeum* ad eundem annum: *Iſaac vidèns Elephantum & alia munera, quæ Aaron Rex Perſarum miſerat Aquisgrani Carolo detulit.*

Elapſo Octennio hanc beſtiam ad Lupiæ Rhenique confluentes ex inſperato intercidiſſe Annales Rerum Francarum à Carolo geſtarum ad annum DCCCX. certum faciunt. *Ubi* (Lippenheim) *dum aliquos dies moratur Elephas ille, quem ei* (Carolo) *Aaron Rex Perſarum miſerat, ſubita morte periit.*

Prolixius hæc Auctor vitæ Caroli M, apud D. *Pithoeum.* ex quo ejus potiſſimum verbis ſingula adduco. *Cum Imperator,* ait, *Aquisgrani ſubſiſteret, contra Gotefredum Regem expeditionem meditans, nuncium accepit ducentarum navium Claſſem ex Normannia in Friſiam appuliſſe inſulas integras Friſiaco Littori adjacentes jam vaſtaſſe, exertitum quoque ea claſſe*

vectum

vectum descendiſſe in terram ac præliis tribus cum Friſonibus commiſisſe Victores Danos, victis impoſuiſſe tributum immo *vectigalis nomine centum libras argenti a Friſonibus jam eſſe ſolutas; Domumque jam reverſum Goteſredum Regem Victoriis elatum.* Inſperato hoc Nuncio valde concitatus Carolus congregavit exercitum de omnibus Imperii ſui Regionibus, atque è Palatio confeſtim exiit, volens primitus clasſi occurerere, *deinde* (Sic idem Vitæ Carolinæ Auctor) *transmiſſo Rheno in loco, qui dicitur Lippia, copias, quæ nondum convenerant, exſpectabat. Ubi dum aliquot dies moraretur Elephas ille, quem ei Rex Sarracenorum Aaron miſerat, ſubita morte moritur.*

Cum his faciunt ſupra citati Annales Incerti Auctoris ad annum DCCCX. *Deinde vero transmiſſo Rheno flumine in loco, qui dicitur Lippeha, copias, quæ nondum convenerant, ſtatuit operiri, ubi dum aliquot dies moraretur, Elephas ille, quem ei Aaron Rex Saracenorum, miſerat, ſubita morte periit.*

Iungendus denique prioribus eſt Monachus Egoliſmenſis *Vita Caroli M.* nonnulla circa itineris rationem ceteris exactus referens: *Tunc ille* (Caroli M.) *miſit Arcanbaldum Notarium in Liguriam ad Claſſem parandam, qua Elephas & quæ cum eo deferebantur, ſubveherentur.*

Menſe Octobrio Iſaac Judæus de Africa cum Elephante reverſus portum Veneris intravit, & quia propter nives non potuit tranſire Alpes Vercellis hiemavit.

Menſe autem Julio venit Iſaac cum Elefante & ceteris muneribus, quæ a Rege Perſarum miſſa ſunt, & Aquisgrani omnia Imperatori detulit. Nomen Elefantis erat ABULABAZ.

Imperator valde concitatus congregavit exercitum de omnibus Regionibus Imperii ſui, & ipſe ſine mora a Palatio ſuo exiit, volens primitus claſſi occurrere, deinde transmiſſo Rheno in loco, qui dicitur Lippia, copias, quæ nondum convenerant, expectabat. Ubi dum aliquot dies moraretur, Elephas ille, quem ei Rex Saracenorum Aaron miſerat, morte ſubita moritur.

His præmiſſis, continuat idem Monachus *Gotefredus*, Normannorum Regis expeditionem in Fryſios, ac Triumphum vaſtatis late Inſulis tribus præliis reportatum referre, quo accepto nuncio *Carolus* mox relicto Aquisgrani Palatio Rhenum ad Lupiæ confluentes trajecerit, vindice Marte Danos caſtigaturus, quo, cum Elephantem ſecum duxiſſet, derepente concidiſſe, eisdem prope verbis, quibus ſupracitatus Vitæ Carolinæ Auctor, memorat.

Mitto recentiores eosque inter *Hermannum Contractum*, Elephantis transmiſſionem ad annum DCCCII. mortem vero DCCCX. pariter deſcribentes. Quod vero Aquisgrani Carolo primum oblatus Elephas, dein Lippemundam adductus ex paucorum dierum inrervallo ibidem vivere deſierit, indicio eſt, eum tantæ extitiſſe admirationis, ut juſſu Caroli in pompam duceretur, quaqua verſum migraret aula.

Neque tamen abs re fuerit opinari a Carolo in bellum præliumque quod meditabatur, ducendum fuiſſe, ſi non hoſtium terrori, ſaltem triumphaturo illi præbiturum pompam, quemadmodum *Antiochum* Syriæ Regem tum & *Ptolomæum Philadelphum* curru Elephantorum in pompa uſos apud Athen. legimus Lib. V. Cap. 5. ut de *Philippo*, *Nerone*, *Agrippina*, *Hadriano* aliisque Impp. nil memorem,

Digitized by Google

morem, quos in curru ab Elephantis tracto vectos genuina docent Muſei noſtri Numiſmata, etſi tamen neutiquam illis aſſentimur, qui Iulio Cæſari Numiſma affingunt, cum carro Elephantis ducto, quod recentioris artificii eſſe pridem detectum eſt. Cum præter unicum tota *Perſia* non aluerit, quæ quidem horum animalium Patria eſt, his in oris rariſſimum fuiſſe conſequitur, atque omnium contemplatione dignum. Neque vero tanta ſperanda eſt eorum copia, ſi verum ſingulos tantum ſemel fœtus edere & geſtare annis decem, de quo *Plautus* in Sticho: *Audivi ſæpe hoc vulgo à multis dicere, ſolere Elephantem gravidam perpetuos decem eſſe annos.* Unde ſubnatum in cunctatores immodicos hoc Proverbium: *Celerius pariat Elephantus.*

Terreſtium porro eſt animal omnium maximum (namque *ſenum dènum pedum excedere proceritatem* docet Iul. Cæſ. *Scaliger Exercitat.* CCIV. ex Indicarum navigationum Scriptoribus) quemadmodum Io. Iacob *Saarius* in Inſula *Ceylon* Elephantos vidiſſe XIX. pedum altitudinis juxta menſuram Gobdel tres ulnæ partes æquantem teſtatur *in Itinerario.* Unde vix capias, imo fidem ſuperat, qui per funes incedendi artem addiſcant, de quo *Plinius* VIII. 2. *poſtea & per funes inceſſere.* C. 3. *Mirum maxime, & adverſis quidem funibus, ſed regredi magis utique pronis.* Qui *Plinio* diffidunt, *Xiphilinum* audiant LXI. p. 697. D. *quo tempore Elephas introductus in Theatrum in ſummum ejus fornicem conſcendit, atque inde vehens hominem in fune decurrit.* Rei confirmandæ audi *Suetonium* C. 6. N. 1. *Prætor commiſſione ludorum Floralium novum ſpectaculi genus Elephantos funambulos dedit.* Hujus

rei fidem adſtruunt, quæ *Pitiscus* ab Illuſtriſſimo *Gombevillæo* Pariſino ex antiquo Numismate ſignificari perhibet, Elephantos quod in uno funiculo divariata nescirent colligere crura, duabus chordis parallelis incedentes duxiſſe choreas.

His non minora præſtari ab Elephantis Theatra Romanorum evincunt; Pila & aleis ludere, iisdemque ſignatum numerum pulſu pede exprimere, certo modo ſcribere, pugnare, genu flectere, ſaltare, protegere, bajulare, epulis principum admotos promuscidum opera cibum, potumque miniſtrare Convivis, ad eorum fores excubias agere, faces præferre, bombardas explodere, digladiari, centena alia tranſilio, quæ præſens aliquando inſpectavi, tum *Dio* aliique primæ ætatis Scriptores tum Nummi quidam Antiochi indubium faciunt.

His amplius inhærere ſupervacaneum eſt, cui cognita ſunt, quæ huic belluæ conveniunt Epitheta: *Memoria valens*; *acutiſſimorum ſenſuum*; *Vigil*; *multa induſtria*; *Fidelis*; *quod natura gratus* ſit & *beneficiorum memor* teſtatur *à Coſta*, *Clemens*; *Vis* namque *ei*, *ut* ait *Lipſius*, *ut omnibus noceat*, *ut nemini*, *voluntas*; *Prudens*; *Immo Religioni addictus*, *Deorumque ſuorum Cultor*. Quod his exprimit *Plinius* Lib. 8 C. 1. *Eſt ipſi quoque Religio ſiderum*, *ſoliſque ac Lunæ Veneratio*: Denique & *Diis charus*. Unde *Ælianus* Lib. 7. Cap. 2. *Animal Diis chariſſimum vocat*, & Lib. 7. Cap. 44. *quod ſint chari Diis*, *&* *egregie ab illis diligantur*. Verbo: Eo abundat virtutum cumulo, ut jure hominibus hoc ad ruborem imprimat Symbolum: *Turpe vinci a beſtia*. &c. Verum animus non eſt Elephantum geſta & hiſtoriam conſcribere quod *Plinius*, *Ælianus*,

anus, *Strabo* & *Philoſtratus* veteres inter, *Lipſius* vero, *Gisbertus*, *Cuperus*, aliique e recentioribus affatim præſtiterunt. De *Abulabazio* mihi ſermo eſt; Hoc addo in tranſitu: adhuc hodie in formidoloſos aut cum parentes liberos a lacrymis nec minus petulanter geſtis revocare ſtudent, minari familiare eſt; Ecce *Abulabac*; idiotismo noſtro: *Sihe da den Buleback*. Etiam non raro in ludibrium aut oſtentandam minarum debilitatem communi diverbio efferri ſolet: *Es iſt nur ein Bulleback*, ſane non alia quam Elephantis noſtri *Abulabazii* origine natum.

Cetera ad Te V, C. Phyſicum pertinent. Præter argumenta & conjecturas ſuperius adducta illud haud poſtremum eſt, quod inter Diluvii rudera Elephantis noſtri Sceleton, utpote poſterioris ævi & in petram non converſum minime eſt reponendum.

Viden itaque, Amice, *Abulabazii* manes ab orco in ſcenam reductos, cui, quod opponas proximo nuncio præſtolabor; Ex qua tribu proſatus ſit Elephas, non referunt Perſarum Annales, unde familiæ ſchema non exiges, ut attexam, etſi non neſcius alios aliis celebrari nobiliores.

De hoc ambigo: ejus ex nepotibus num deſcenderit robuſtiſſima validiſſimaqne beſtia, cui aratrorum dodecadem affigere conatus eſt *Reucherus*, quidam in Batavis ortus, qua uno die tot verteret agrorum jugera, quot forte octiduo bijugis, de quo conſulas *Beccheri* Libellum, argumento non minus quam hoc titulo rarum: *Inſipiens Sapientia* p. 229.

Proſapiam *Abulabazii* gratis perveſtigandam diximus. Expoſuimus Elephantorum indolis nobilitatem. Supereſt eorum colorem adumbrare. Per-

placet penicillus R. P. *Craſſet* S. I. Præsbyteri *Hiſtoriam Iaponum Eccleſiaſticam* * integro volumine deſcribentis. Sane albo colore natos præ ceteris ad alterius orbis oras commendari ex his ejus intellige verbis, cauſam præſtantiæ hanc ſpeciatim *p.* 27. adducentis:

Xacam Sophiſtarum Corryphæum Oratione diſertum, qua auditorum corda, quo vellet ſuas in nugas converteret, innumeras ſuæ Sectæ poſt fata reliquit diſcipulos per Iaponiam, Chinam & per utrasque late Indias diſperſos. Utero eum geſtanti matri per ſomnium viſus eſt ex ore ſuo prodire *albus Elephas*. *A*tque hæc cauſa eſt, quod hujus coloris Elephantes per *Indias*, *Chinam*, *Tonquin*, *Siam* & *Pegu* tanto habentur pretio, ut regiis honoribus afficiantur, aurea Suppellex iis cibos exquiſitiſſimos delicatisſimosque præbeat. Quare & Regnorum Magnates catervatim eos viſitando eadem, qua ſupremos Monarchas devotione venerantur. Propter has Belluas Reges *Pegu* & *Siam* *A*o. 1576. horrendo bello ſeſe mutuo proſtrârunt, quo Rex *Siam* profligatus ablato albo, quem in aciem duxerat, ſuo Elephante, Regi *Pegu* ſeſe ſubdidit vectigalem. Verum Succeſſor Regis *Siam* reſuſcitato bello cum Pequanum deviciſſet, eundem coëgit, ut geminos albos Elephantes, quos alebat, dederet. Quanquam Siami Regis gaudium haud firmum diutinumque extiterit utroque Elephanto fatis cedente, quo tanto affectus eſt animi mœrore, ut de vita periclitaret. Hæc *Crasſettus* d. l. quod non diſplicebit fuſioribus hic adductum.

Uti-

* Ausführliche Geſchicht der in dem äuſſerſten Welt-Theil gelegenen Iaponiſchen Kirch. &c.

Utinam Ill. *Sloane* curioſo Orbi Elephantorum, quæ magnis impenſis congesſit, oſſa typis lucique exponeret, non mediocrem his conatibus ſibi, ſuoque Muſeo, quod profecto ditiſſimum eſt, perque totam celebre Europam, comparaturus laudem.

Coronidis loco os Elephantis noſtrum ſequens commendet Inſcriptio:

Cerne, non Gigantis, ſed terreſtris belluæ
Femoris os decumanum.
Monſtroſas ingentis Elephanti exuvias
*A*pud Germanos antea nunquam viſi.
Origine Perſa eſt.
Genere nomineque ABULABAZIUS,
Regium *A*aronis CAROLO M. ſubmiſſum munus,
Flaviſſis Veterum undique laudatum.
Obstupesce Sceleton,
Ex Rheni alveo, ubi Lippia confluit, alte effosſum.
Poſt nomingentos amplius annos
In Scenam litterariam revocatum.
Os magni momenti,
Ebureo Muſei armario ſervari dignum.
Dignum, cui BRACHMANES adornent *A*potheoſin,
*A*c thura immolent in genua profuſi.
Dignum, ajo, quod cum *Alexandri* M. *A*jace *
Conſecretur Soli.
His Næniis parentandum erat ABULABAZIO,
Si verum illud Tullii:
Elephanto belluarum nulla eſt prudentior.
Quare præ ceteris animantibus
Sub pendula corona

 illi

* Elephantis cognomen.

Illi Inſcribendum Lemma:
Speciali laudis hoc diademate dignus.

Vale, & amœniorum Literarum fructu ſeniles annos complere perge. Dabam ex Wieckinghovio Prid. Cal. Iunii MDCCXXXV.

Reſponſum ad Epiſtolam IV.

Reverendiſſimo & Clariſſimo Viro,
DOMINO
IODOCO HERMANNO NUNNINGIO,
J. V. D. Canonico & Scholaſtico Vredenſi. &c.
S. P. D.
IOANNES HENRICUS COHAUSEN.
Wieckinckhovium.

Perplacet exasciata tua de Elephantis Carolini femorali oſſe Diſſertatio Epiſtolaris ante triduum mihi miſſa. Placet, quam illi poſuiſti, Inſcriptio Cenotaphica, tot ſeculis licet poſthuma. Cur enim tam famoſæ belluæ eam non ponas, quam alii vel ſuis catellis, ſuis pasſerculis, ſuis pſittacis poſuêre? Literatisſimus *Lipſius* Saphyri canis ſui demortui laudi & memoriæ Nænias fecit lugubri carmine, quod incipit:

O luctum & lacrymas! meus Saphyrus,
Illa gemmula vera, non catellus,
Morte eſt præcipiti malaque functus! &c.

Nempe

Digitized by Google

Nempe hoc fuit in fatis, ut poſt octingentos annos ſui in Te encomiaſten nanciſceretur *Abulabazius*, qui ſui quidem ſat multos habuit, quorum plures longâ ſerie adduxiſti, & majori adhuc numero addere poſſem, *B*iographos, ſed poſt belluina fata præconem nullum. Severiores enim Parcæ nullas belluis *præficas* decrevêre. Non diffiteor raras antiquitatis reliquias producis in lucem, quando os tot ſeculis obſcurum, emedullatum quidem, ſed non ſine Hiſtoriæ medulla. Illud, ſi notiſſimo *Brownio pſeudoxia Epidemica* Scriptori oblatum fuiſſet, mox inter antiquas ſui *Muſei Clauſi* reliquias repoſuiſſet, & illis *Linſchotti* cornibus, qui circa Urbem Goam terræ impoſita plantarum inſtar exereſcunt, pelli Serpentis ex medulla ſpinali hominis enati, cuti mortuorum in Crypta Tholoſana ita ſine corruptione exſiccatæ, ut perſonæ, adhuc diu poſt mortem ex illa agnoſci valeant, ceteriſque, quæ ſunt illius commatis, admirandis adjeciſſet. Mihi quidem de illius genuinitate nullum reſtat dubium, quamvis moneam, dum os hoc femoris ſtatuitur, cavendum, ne contra Anatomen peccetur; Sciendum namque, Elephantis, quam ceterorum animalium quadrupedum, longe aliam eſſe in oſſibus conformationem & motum. Fabrica horum eſt Cylindrica, id eſt inſtar columnæ rotunda, & motus humanis mage quam brutalibus ſimiles, ut Zootomi deſcribunt. Si enim in oſſe tuo illa ſtructura & ad ejusmodi motus aptitudo deficiat, noli determinare eſſe *E*lephantis. Sed hæc omnia exactiſſime pridem te ante tuam definitionem examinaſſe non dubito.

Quia

Quia igitur in priori mea Epiſtola cornu tui Biſontini data veluti opera & exercitii cauſa egi impugnatorem, iſthac nunc velis verſis oſſis Elephantini me præſtabo hyperaspiſten, magis tamen phyſice quam hiſtorice rei à te allatæ ſeriem examinans. Putat igitur *Molyneuſius* Anglus a te allegatus magnum fore momentum rebus diluvianis detegendis, modo conſtare etiam alibi terrarum ſimilia ejusdem beſtiæ oſſa reperta exiſtere. Etſi vero Elephantis Carolini os femorale nil ad Diluvium faciat, ceu tot annorum millibus hoc poſterius; Neque ad res Diluvianas detegendas quid conferat momenti, proponam tamen parallelum tibi exemplum ſimilis ex eadem bellua reperti oſſis, quod tuo, ut ovum ovo ſimile, & quidem ipſiſſimis D. *Philippi Iacobi Sachſii a Levenheimb* verbis, quæ in Miscellaneis Phyſico - Medicis Academiæ naturæ Curioſorum ao. I Decuria I. *Obſ.* 48. ſic habent: Anno 1665. 8. Novembr. D. Henricus Sturmius ex Oppolio Urbe Sileſiæ Superioris (ubi unicornu foſſile crebro reperitur) videndum transmiſit os femoris, pro Elephantino oſſe femoris habitum, quod in pago *klein Schemnitz* a piscatore cum reti ex Viadro Fluvio extractum fuit anno 1632. & Domino de Droscoffsky oblatum. Cujus pondus fuit librarum decem, longitudo unius ulnæ, diameter latitudinis dimidiæ ulnæ circa caput, & in medio oſſe, ubi minor latitudo & craſſities, circumferentia quarta pars ulnæ, Ita *Sachſius.* Non addo laudatiſſimi Viri hoc ſuper oſſe femoris Elephantini judicium, ne & tuo novas tricas & lites movere videar.

Elephan-

Elephantem ſemper ſummis Regibus in pretio & amore fuiſſe non eſt quod dubitemus; Unde non infrequenter inter alia pretioſa munera dono miſſus, ut Vitæ Carolinæ & Ludovici IX. Franciæ Regis a te allegata hiſtoria abunde teſtatur. Emanuel Rex Portugaliæ, ut de rebus ejus geſtis perhibet *Oſarius*, *Leoni* X. dono miſit Elephantem, qui, ut hiſtorici verba habent: *Pontificem ter genibus flexis & demiſſo corporis habitu venerabundus ſalutavit.* Elephanto *Cornificium* vehi ſolitum, & *Cnæum Domitium* per provinciam invectum turba militum quaſi inter ſolennia triumphi proſequente, & quod longe ſublimius Gallico Cæſaris triumpho quadraginta Elephantes dextra atque ſiniſtra lychnuchos geſtaſſe, refert *Suetonius.* Serviit his ad ſpectaculum potius & pompam luxumque Regium, quam uſum utilem. Quid *Carolo* M. ſervitii præſtiterit, ſilent Annales. Sentio tamen tecum, non fuiſſe minorum gentium, nam inter Elephantes & ratione generis & ſoli nativi magnam eſſe diſtinctionem quis ambiget? Aluit *Palibotorum* Rex, ut narrat *Ionſtonus*, eorum nonaginta millia, *Siamenſis* duodecim, & Rex Magnus *Major* quinquaginta millia, & ut *Appianus Alexandrinus* tradit, habuit Carthago eorum trecenta ſtabula: Magna Hercule! progenies. Ut ut Carolino ævo tanta illorum fuerit raritas, ut inter dona Regia fuerit deputatus, Qui adhuc hodiedum in Regno *Ceylonio* degunt, ceteris generoſiores & fortiores deprehenduntur, ita ut reliqui aliunde advecti, hos tanquam nobiliores venerentur, illisque locum cedant, ut in operibus ſubciſivis ſcribit *Camerarius.* Donatum mihi aliquando eſt celeberrimi Nicolai *Grimmii Diſ-*

penſato-

Digitized by Google

penſatorium Ceylonicum in ipſa Batavia Inſula (quod dono pretium & raritatem conciliat) impreſſum à Chirurgo Hollando, qui ipſas Regiones viſitaverat. Memorat hoc tantam adhuc in *Ceylon* extare Elephantum copiam, ut per ejus ſpacioſisſimas Sylvas undiquaque paſſim ſparſimque dentes & oſſa Elephantum magno numero reperiantur, ex quibus indigenæ ſpiritum & ſal volatile eboris noverunt deſtillatione elicere à Belgis edocti. Hi vero non id in oſſibus raritatis aut pretii agnoscunt, ut ad noſtrum Clima navibus ea transvehere dignentur. Iudico ego unicum iſtum a Rege Perſarum *Arone Carolo* M. dono miſſum Elephantem (nam *Garzias ab Horto* Regis *Goani* Archiater ſcribit Regem Siamenſem una venatione 4000. Elephantes cœpiſſe) rari talenti & præprimis in Exercitiis Elephantinis edoctum fuiſſe, ut quod de Regis *Pori* Elephante ſcribit *Curtius*, in genua procumbere, quod de *Emanuelis* Elephante *Oſarius*, genibus flexis & corpore in terram dimiſſo præſtare reverentiam, aut inſtar aliorum plurium Elephantum (quod Ælianus teſtatur propriis oculis vidiſſe) integras ſententias ſcribere, aut quod *Oppianus* & *Chriſtophorus Acoſta* teſtes oculati perhibent, verba accurate expreſſa eloqui potuerit. Elephantes Sermonem Patrium intelligere, imo rerum Aſtrologicarum notitia præditos eſſe compertum eſt, quâ *Carolum* M. quoque ſingulariter delectatum novimus, non ergo mirum eſt Regem prudentisſimum tanti belluam hanc æſtimaſſe, ut quaqua verſus ſuum, etiam Aquisgrano Lippenheimium adduxerit. Meminit *Augerius Busbeccius* Elephantis lepide ſaltantis & pila ludentis, funambuli cum

Sueto-

Suetonio Terentius, Græcarum litterarum periti *Plinius*.

Fortasſis & ille, cujus os oſtentas, ad talia artificia Perſarum doctrina fuit imbutus, niſi enim præ ceteris quid prærogativæ habuiſſet, non tanto ſumptuum apparatu ad transvehendum claſſis adornata fuiſſet; neque animal plane brutum a Rege Perſarum ſibi mittendum *Carolus* rogaſſet.

Annales memorant belluæ nomen *Abulabatæ* fuiſſe, quod an illi gentilitium fuerit, an individuale, ſi quæras, poſterius hoc repono, ut enim apud nos moris eſt equis dare nomina, ſic & Perſis Indisque Elephanti. Sicuti ab *Emanuele* Luſitaniæ Rege *Leoni* X. miſſum *Hanno* fuiſſe appellatum recenſet *Pierius* in *Hieroglyph. L.* 2. Putas a *Carolo* Lippemundam adductum in pompam, ut eſſet admirationi. Ego potius ſentio Belluam & corporis mole & portentoſis motibus terrificam fuiſſe Lippenheimii ad Rhenum accolis, utpote nunquam ad iſtas oras viſam, unde ejus ad poſteros translato nomine adhuc hodiedum Belgæ, quando terrorem Panicum indicare volunt, eum vocabulo *Bullebac* amant exprimere, hoc enim a natura ſibi inſitum habet hoc animal, ut homines motu & terrore percellat, minus noceat, cujus mox dabo exemplum.

Noſti *Druſii* Germanici nomen in *Droes*, quod Diobolum indicat, tandem mutatum, adhuc hodiedum apud antiquos Saxones ad incutiendum terrorem imprecationibus ſervire, ita facilis terriculatorum memoria reſtat apud Poſteros. Narrat porro *Gokelius* celeberrimus Ulmenſium Archiater in Epiſtola de quorundam animalium mirabilibus de

de Elephante in Urbe *Cochin* ſequentem *Bullebácii* luſum: Miles Elephantem cum Rectore ſuo in platea obvium habuit, ſed noluit ad latus ſecedere. Elephas in ſui & Rectoris contumeliam factum hoc interpretatur, ulciſci tamen a Rectore prohibetur. Poſt dies aliquot in ripa fluminis militem otioſe fabulantem reperit, & cum Rector non adeſſet, corripit illico hominem, in altum tollit, nec precibus nec clamore adſtantium motus, aliquoties flumine mergit, allevans ſubinde ac demittens, cumque luſum eum ſatis diu luſiſſet, contentus hac vindicta, vitæ ſuæ diffidentem rectum & illæſum reſtituit eo ipſo loco, unde eum ſuſtulerat. Magnum certe in Bruto ſolertiæ argumentum.

Immortalis igitur eſt *Abullebaci* memoria, cum tamen rarius ſit hanc exterorum animalium tranſire ad poſteros certe ſub nomine. Ferocior *Alexandri* M. equus ſub generali *Bucephali* cognomento innotuit. Phaetontis equi *Pyrois*, *Eous* & *Æthon* fabuloſi ſunt. Ut & iſti apud Ovidium deſcripti infelicis *Actæonis* canes. Carolinus Elephas id prærogativæ habet, ut nomen *Abullebaz* tot Auctorum ſcriptis fuerit inſertum, imo & ſui donatorem Perſarum Regem *Aaronem* & adductorem *Iſaacum* Iudæum Africanum reddiderit immortales, quorum nomina & memoria ſine eo ad Germanos nunquam perveniſſent.

Pergo in allata hiſtoria Refers ex Annalibus Elephantem illum Lippenheimium adductum, ſaltem aliquod dies moratum ſubita morte occidiſſe. Hujus rationem Annaliſtarum nemo allegat, neque tu adduxiſti, Scrutinio tamen dignam. Noviſti enim Elephantem 100. imo 200. vitæ annos

attingere,

attingere, cauſam itaque ſonticam fuiſſe neceſſe eſt, ob quam octo dumtaxat annis ſub poteſtate Caroli vixerit. Annotavit *Solinus*, quod plures quoque Phyſico- Hiſtorici pro certo confirmant: Elephantes maria transmeaturos naves non prius ſubire, quam de reditu ad natale ſolum illis Sacramentum præſtetur.

Memorat Romana Hiſtoria a *Camerario* aliisque recenſita, tempore *Pompeji Magni* octodecim Elephantes ex Africa Romam traductos erga præſtitum juramentum, quo ipſis cautum erat de reditu & de omni injuria, cum autem poſtea ipſis cum armatis depugnandum eſſet nonnullis inter illos vulneratis, reliquos omnes a pugna deſtitiſſe, & circumeuntes elatis ad Cœlum proboscidibus lamentatos eſſe, ſui vindictam a Diis poscentes.

Probabile itaque eſt, ſi ita ferat natura Elephantis, quod Phyſici adſtruunt, & illi Regis *Aaronis* priusquam navem Carolinam transvectioni paratam ingrederetur (compelli namque nulla vi poteſt) reditus quoque ſacramentum dictum fuiſſe. Cum vero jam octenni apud *Carolum* mora de reditu deſperarat, interno luctu confectus præmatura morte periit. Eundem affectum non raro lethalem, & in ipſo homine agnoscunt Medici, quem *Noſtalgiam* vocant, quando ob intenſum ſed irritum in patriam redeundi deſiderium conſequente febri hectica viribusque brevi fatiscentibus præſens vitæ piriculum imminet, cui præſentior nulla medicina, quam feſtinatus in Patriam reditus. Poſſem alias ſubitaneæ iſtius mortis cauſas ab aëre Germano imprimis circa decliviorem Rheni tractum denſiori magisque elaſtico ſicque Elephantis aëre ſubtiliori olim gaviſi

E naturæ

Digitized by Google

naturæ contrario petitas tibi referre, ſed quia hæc me longius a ſcopo & imprimis ab Epiſtolæ fine deducerent, ad alia pauca adhuc dicenda progredior.

Ægre habeo, quod paſſim in Epiſtola Elephantem ob enormen corporis molem appelles monſtrum, cum hoc non magis ſit quam bos aut equus, quandocunque enim a legitima & naturali partium conformatione cuicunque animanti propria in generatione non receditur, id nominis nulli animali attribuunt Phyſici. Iſta Proboscidis artuum ceteraque Machinæ corporeæ ingens ſtructura Elephanti æque naturalis eſt, ac homini os & naſus, quem abſit monſtrum appellare, licet illud non nihil foret largius crasſiusque & hic extantior. Cum utrumque adhuc cedat certis gentibus in ornamentum, certisque familiis in gentilitiam & veluti genuinitatis indubitatum argumentum. Magnitudo Elephanto naturalis eſt, ſicuti muri aut pygmæo parvitas, neutri monſtroſa. Ceterum ſatis Næniarum tam à me quam Te Elephanti Carolino datum. Reſtat ut inſcriptioni tuæ & meam adjungam.

Elephas inter animalia terreſtia eſt vaſtiſſimum,
Femur itaque ipſi, hujusque os
Neceſſe eſt ut ſit maximum.
Os hoc ex Bruto eſt, non bruto,
Quod in deliciis & amore fuit
Regum Chriſtianorum maximo, *Carolo* Magno.
Sic ut ex ungue Leo ita certo ex hoc oſſe colligitur,
Quam vaſtæ molis bellua ſit Elephas.
Errat, qui monſtrum putat.

Siqui-

Siquidem ut Poëta canit:

Fama eſt inter ſe ſè ſermocinari Elephantes,
Diſtinctasque ſuſurrare atque emittere voces.

Fuit & dubio procul ex horum genere *Abullebazius*
Aaronem inter & *Carolum* amicitiæ interpres.

Aëre Perſico natus
Inimicum habuit Germanum.
Nonniſi octo annis in hoc ſuperſtes
Properavit ad Charontem.
Non Stygc ſed Rheno ſubmerſus,
Niſi fallat hoc os inde extractum.
Non mirare hujus magnitudinem,
Quæ ulnam belgicam vix excedit,
Non pondus
Quæ pendet XVII. libras & quadrantem.
Hæc minora ſunt.
Mirare potius in eo immane robur,
Quod vel integrum armatorum militum
Propugnaculum
Facile ſuſtinuiſſet.
Mirare & inquire,
Quid poſt noningentos annos ſubtus humum
ſervarit
Hoc os a corruptione integrum;
Adhuc tot ſeculis,
Si bene ſervetur, forſitan duraturum.
Satis ſpectâſti, abi.

Finio Epiſtolam hanc, quo tuam incœpiſti, Argumentum meum, quo tuam de *Cornu Biſontis* Sententiam expugnare conabar, hoc erat ex eo, quod quidpiam hominis aut animalis, aut ex eo partis figuram exprimat, neutequam eſſe conclu-

dendum, id fuiſſe animal, & eſſe petrefactum, ut pariter ex eo agnosceres, non ideo ſaxeum illud circa *Oedingam* repertum concrementum, quod cornu exprimeret, pro cornu petrefacto, & quidem Biſontis, ceteris non paribus, ut late deduxi, habendum eſſe. Fuerit ille a me adductus hominem repræſentans ſilex ſine cerebro, ſine corde, ſine oculorum cryſtallo, ſine narium ſpiraculo, ſine nervis & arteriis. Quid inde? Neque enim ſtatui hominem eſſe petrefactum, ſed dumtaxat lapidem iſtius exteriori figura donatum, qualem *Ovidius* optime expreſſit *I. Metamorph II.*

Contigit ut quædam, ſic non manifeſta videri
Forma poteſt hominis, ſed uti de marmore cœpta
Non exacta ſatis, rudibusque ſimillima ſignis.

An igitur ex eo quod in illo concremento reperias quædam cornu propria, concludendum judicabis, revera eſſe animalis, & quidem Biſontis cornu petrefactum? Vides quantum tua illatio tuæ refutandæ meæque ſtabiliendæ ſerviat ſententiæ? Verum abſit ſuper hoc cornu diutius inter nos trahere altercationis ſerram. Satis hactenus de variis cornubus & oſſibus actum; unde ne tibi a me nova diſputationis anſa præbeatur, & me ſine merito ſcepticismi arguas, quod in Epiſtola ſat emphatice præſtitiſti, hic deſino.

Etſi enim Scepticæ ſectæ unicæ & conſtantiſſimæ Theſi, quæ erat: *Nihil eſſe verum præter hoc unum, quod verum nihil,* non adhæream, noveris tamen me Carteſianismo ſub indagine veritatis addictum, in rebus naturalibus nihil, niſi quod evidenter demonſtratum, credere, de omnibus dubitare. Vale. Vredenæ ex Muſeo prid. Id. Iul. MDCCXXXV.

Epiſt-

Epiſtola V.

De quatuor alterius Speciei Cornubus Ammonis noviter repertis.

Clariſſimo Expertiſſimoque Viro,

DOMINO

JOANNI HENRICO COHAUSEN.

*A*rchiatrorum Patriæ Celeberrimo ac Seniori &c.

S. P. D.

JODOCUS HERMANNUS NUNNING.

Vredenam.

Locutus olim tecum de *A*mmonis Cornibus Quaternionem eorum *Wickinghovii* recens oblatorum ſilentio premere nefas ſit, quæ principem Muſei mei locum hodie obtinent, quia inquilina, quæ calamum noſtrum miſſis peregrinis depoſcunt. Detexit illa in Monte *Barlerberg* Germanus noſter, Eccleſiæ Vredenſis Canonicus hoc anno 1740. menſe Iulio auſpiciis Illmi Capituli prædium ſuum *Ubbeler* dictum, *Ahuſium*, Episcopi ſedem, inter & *Ottenſteinium* ſitum, viſitans.

Eruta tunc offendit ex imo fundo ab Operariis triennio abhinc puteum alte per dictum montem effodientibus, a ruſticis certe contempta, ac tanquam nullius momenti, Weſtphalorum more, aëri concredita; Cruda ſunt, fateor, ut in matrice cubant, rudia & tantum non aſpectu neuſeantia, attamen cornua *A*mmonis quam apertiſſime repræſentantia, non tamen in gyrum rotunda, ſed oblonga. Matrix ſive radix, ex qua pullulaſſe viden-

tur, nigra lapidea & ſilicis inſtar dura, verum in apice, qui non in Conchæ morem interne reflectitur, ſed circumvolvitur externe, ita ut oblongam (vulgo ovalem) ad modum arietini Cornu figuram referat. Mollis eſt & bituminoſa quadam pinguedine etiam odore bituminis, præſertim ſi igni, quem facile recipit, admoveatur, haud ingrato præditus: Plane in modum, quo Oricta Wirceburgenſia V. C. *Georg. Ludov. Hueberg* æri inciſa ſpecimine Primo Litographiæ Wirceburgenſis expoſita conſtare *p.* 38. fidem facit, *Quam plures*, inquiens, *adeo molles tractabilesque demonſtravimus, ut vehementiori attactu diffringantur: Figuras etiam impreſſas adeo recentes deprehendimus, quaſi rotæ aut manu figulive! naturæ (ſi tamen eam hic artificem dicere poſſumus) plaſtico operi intentæ ſubducerentur.*

Diximus Æthiopes Sacrorum cenſu reputaſſe *Ammonis* cornua imo inter *ſacratiſſimas Æthiopiæ gemmas*; ſi hæc noſtra quoque ſpectandis Weſtphaliæ gemmulis adnumeravero, nemini injurioſum videbitur.

Vulgus ea dividere ſolet in nuda ſive ordinaria & armata, illa lapidei coloris ſunt, albi quoque & nigricantis, hæc plumbeo, æneo, argenteove obducta. Quæ vero oblongo gyro volvuntur, ut illa Muſei noſtri prædicta, *Serpentes* nominantur, Italis *Serpenti impetriti*; verſteinigte Schlangen.

Unum eorum præ aliis magnitudine præſtat pondo fere, ſi matricem computas, LXX.

Ammonis Cornibus accenſemus & ſi minoris minimique moduli Oſnabruga, liberali munere. Cl. *Zachariæ Gœtzii* olim transmiſſa, quorum magnam partem ipſemet collegiſſe profitetur Diſſ. de Num-

mis

mis *XX. p.* 407. *ſq.* his verbis prolixus: *Mittere,* inquit, *non poſſum lapidaria iſta, quæ, ex quo mihi ante biennium quadam fuerunt oblata, ipſe ego legi. Vix ad unum ab Urbe hac noſtra lapidem rivus tenuis exiguas ducit aquas, qui cum nigra undique claudatur ripa, eaque interdum valde anguſta, ex nigro & molli lapide concreta ab accolis vocatur* die Kriedbecke ꝛc. 1. CORNU *hic non ſolum reperitur* AMMONIS *nitidiſſime factum; ſed &* 2. STROMBITES; 3. CTERITES. 4. MYSOTES. 5. OSTRACITES. 6. MYITES. 7. ROMBOITES. 8. TROCHÔITES. *&* 9. LAPIS MEGARICUS, *qui totus e Conchis rotundis, Vermibus* &c. &c. *concretus. Hic etiam in ſimilibus non parum verſatos præ reliquis in admirationem rapit, Cœlo ſane dignus. Ex talibus extractùm füiſſe Monumentum Photonei Pauſanias refert. Cauſas formatrices ego genios facere nolo; Vermiculos eſſe puto potius Polypodas in gyrum ſe volventes, & Conchas; Reperiuntur enim vivi in iſtis & ſitu ſuo gyrato &c. Fingunt & faciunt dein nobis tales luſus.* Sane haud ingrato ſpectaculo hæc verificant curioſis Muſeum noſtrnm viſitantibus gemini lapides dono *Goëtzii* quondam transmiſſi, ipſos polypodas contactu mobiles præter typum ſuum aperte conſpicuum utero geſtantes. De Cornu Ammonis vide *Adamum Olearium* Muſeo Gottorpienſi (Gottorfiſcher Kunſt-Kammer) *Fab. XXII. Num II, &. V.* Scripſit quoque *Reiskius* Diſſertationem de Cornu Ammonis, quod Veteres vocarunt agri Brunshauſani & Gandersheimenſi lapide, quem vulgo Drackenſtein nominant, inſertam Ephemeridibus *Nat. Cur. Societ. Leopoldin. Decad. II. Ann. VII. ſive MDCLXIX. p.* 160. *ſqq.*

Sed hem! eodem puteo excavati magno numero una cum dictis Cornibus Lapides Belemnites, *Fulminares* ab ignaro vulgo Donner-Keil dicti, quorum geminos omnibus meis aliis numerum triceſimum excedentibus facio tanto rariores, quanto integriores ab utraque extremitate, apicem puto & radicem, ſuperſunt, quod plerumque & fere ſemper pars ſuperior eaque in teli ſpeciem acuminata inferiori ceu molliori in terra relicta ſe ſe collectoribus tantum offerat; ex quo evidens eſt, qua parte in terra vegetando ſuccreverint. Vulgus Cattorum Teuffelsfinger vocat ob digiti acuminati, quos Dæmonibus affingere ſolent, ſimilitudinem ita dicti. Alii aliis nominibus eosdem deſignare conſueverunt. *Keyslerus Antiq. Septent. & Celtic. p. 502. ſq.* varias eorum congeſſit appellationes, Germanis potisſimum familiares. *Sunt etiam*, ait, *Lapides Belemnites, quos Germani appellant* Alpenſchoß, *incuborum ſagittas*, Zwarff Steine, *Nanorum ſive ſpectrorum montanorum lapides*; Schoß Steine, Luchsſteine; Wetterſtrahl; Donner-Keile; Rappenſteine; Teuffelsfinger, *ob digiti ſimilitudinem*: Dani *Vettelinfs*, ſpectrorum *candelas, quorum lapidum uſus ſalubris in vulneribus multisque armentorum morbis.*

Quantum volumen conficeret Colloquium noſtrum, ſi vel otium vel animus eſſet fabulas atque errores Catalogo recenſere, quibus Viri etiam eruditi experientiam & autopſiam prætexentes ridicule ſatis deluſos ſe confirmant, jam in ruderibus ædium, cavernarum, arborum, nescio quarum rerum fundo hoc cuneorum genus ceu fulmine tactarum reperisſe. Nos ſufficere exiſtimavimus palam oſtendiſſe,

hoc

hos omnes ad veriorem rerum phyſicarum Lithogeneſin non eſſe non reducendos.

Iam non impetro a me, ut finiam, quin hoc unum Tibi addam, Belemnites iſtos hac virtute præditos, ut, cum filo lineo preſſe circumvoluti candelæ aut carbonibus ardentibus immittuntur, fila fumoſa quadam nigredine tincta quidem, integra tamen illæſaque ignem ſuperent atque contemnant.

Cum Tecum iterum, Amice, velitor de rebus ad Phyſicam ſpectantibus, totum me adhuc occupat Epiſtolæ tuæ decretum Vredenæ prid. Id. Iul. MDCCXXXV. conſignatum, quo Cornu petrefactam medullam, quod Biſontis eſſe tanquam pro aris & focis tueor, ceu merum vagumque *concrementum*, ut ais, tantum non damnas, atque ex animatorum Officina penitus proſcribis. Tot quidem illius tibi expoſuiſſe perſuaſus ſum ſigna apodictica, ut de genuinitate veri cornu animalis nemo jatrices gnarus citra injuriam ambigat. Verum quo & in meam relicta tua ſententiam revertaris, ſubmitto fruſtulum incuria cornu iſtud non ita nuper rudi manu tractantis ea parte avulſum, qua Cranium contigit, quo calcinato Docimaſticus experiaris, me vera locutum, ac Muſeo non ſpernendum, qua egregiæ antiquitatis qua naturæ prodigii pignus intuliſſe.

Quia in præcitata Epiſtola mea quinquennio abhinc ad Te data Heroum facies cornubus decoras in nummis exhiberi dixi, diſpenſari haud poſſum, quin Tecum V. C. colloquendo excurram ad nummum majoris moduli argenteum *ATTILA REX* inſcriptum ejusque imaginem largiter barba-

tam & Cornu Ammonis ſuperbam præferentem. Cl. Ludov. Moscardus eundem primus, ni fallor, omnium e Muſeo ſuo Italica deſcriptione Patavii anno MDCLVI: typis edito Lib. I. Cap. 64. produxit. Exceptus hic paſſim pro genuino a Viris etiam a Rei Numismaticæ notitia commendatis, qualem fortaſſis etiam Moscardus commendatum peroptavit. Verum pridem Kederus Diſſ. de *Nummo Othini p.* 11. *ſq. p.* 45. *ſq.* & *p.* 74. tyrones monet, ne pro legitimo & antiquo habeant Numisma ex argento grandius, cujus figuram dict. Moscardus dicto loco exhibeat, utpote cujus parte recta *thoracata Viri effigies, barba hirquina. cornuti,* cum adſcriptis vocibus A*TTILA. REX.* Verſa parte Urbs cum voce A*QVILEIA*. Addit Kederus ſe non tantum argenteum hunc, ſed eodem falſo recentique Typo ærea ſpectaſſe atque unum aureum,

Eruditiſſ. David. Koehlerus Amœnitat. Numismat. * *Part. II. p.* 313. hunc nummum denuo exponens æri nitidiſſime inciſum, ac Commentariolo illuſtratum, eundem falſum eſſe haud perfunctorie demonſtrat, una demiratus M. *Rudolphum Roth* Ulmenſem Diſſertatione ſua hiſtorica ao. MDCLXXI de *Attila* Hunnorum Rege Ienæ edita atque anno MDCLXXIX. ex ſecundis curis aucta eundem nummum in Muſeo Celeber. Profeſſoris *Boſen* repertum, ceu genuinum ſat operoſe ſplendideque deprædicaſſe, contendendo §. XVI. hanc imaginem multa auſteritate donatam ** proin deſcriptioni Iornan-

* Münz-Beluſtigung ꝛc. ꝛc.

** Es zeige dieſe Abbildung eine groſſe Ernſthafftigkeit an, und käme mit der vom Iornande hinterlaſſenen Beſchreibung von der Geſtalt des Attilæ gänzlich überein.

Digitized by Google

ornandis admodum convenire. Verum exactiſſimus Koehlerus ex Iornande, qui circa ſeculi VI. medium vixit ceterisque vitæ *Attila* ſcriptoribus dilucide probat *Attilam* cornutam faciem meruiſſe nec per umbram eruendum, imo vero hoc ab eodem illi Cap, XXXV. tribui Elogium: *Bellorum quidem amator, ſed ipſe manu temperans, conſilio validiſſimus, ſupplicantibus exorabilis, propitius in fide ſemel receptis.* Ut cetera omittam, ex quibus nulla cornuti capitis eruas veſtigia. Putat Köhlerus turpem Gothis inflictam fabulam tanquam Hunnorum gente originem ducentibus anſam præbuiſſe *Attilam* Cornubus ferocientem depingendi.

Vale, & his meis alia inter, ut noſti, agenda publice impoſita feſtinatis doctam tuam criſin diu invidere noli. Dabam ex *Wieckinghovio* Cal. Aug. MDCCXL.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſponſum ad Epiſtolam V.

Amicorum Coryphæo,

Reverendiſſimo & Ampliſſimo

DOMINO

D. JODOCO HERMANNO NUNNING,

J. U. D. Illuſtriſſimi Capituli Vredenſis Canonico Scholaſtico, Proto-Notario Apoſtolico &c.

S. P. D

IOANNES HENRICUS COHAUSEN.

Wieckinghovium.

Speraveram jam pridem Cornutis velitationibus noſtris cum *Bullabazio* finem fuiſſe impoſitum, experior tamen me novis nunc cornubus ad certamen litterarium a Te provocari. Verum quia hæc juxta deſcriptionem tuam mollia & bituminoſa ſunt, illorum ictus haud quaquam puto reformidandos, & quia rudia non politiorem calamum mereri, quia in matrice adhuc cubant, non maturam criſin poſtulare, quia denique vel ſolo aſpectu nauſeam creantia, prolixam indaginem exigere iudico. Unde magis ſubit mirari, quare rudem hanc indigeſtamque molem, in qua cornuum arietinorum aliqua repreſentatur ſpecies, ſpectandis Weſtphaliæ gemmulis adnumerare non hæſitaveris. Si non alias quam ejusmodi rudes nauſeaque plenas gemmulas Weſtphalia producit, nullos illarum inveſtigatores & mercatores inveneris. Nemo hoc nomine illa digna aſtimabit. Quis enim unquam

gem-

gemmam ſpectavit ſeptuaginta librarum, quale pondus cornu hoc tuum, ſi Diis placet, gemmeum habere aſſeris. Dubio non uni ſubeſt *A*rchigymnaſiarchæ Oſnabrugenſis ſententia, quaſi quidam polypodes Vermiculi in gyrum ſe volventes in Ammonis *C*ornu anfractuum & circularis conformationis ſint fabri & autores, mallem ego cum nugarum inſtitoribus formatorem illis ſtatuere genium ſeu potius fingere naturam quandam Architectonicam, licet non ens, quam admittere vermiculos iſtos Gœzianos.

Videtur plures decepiſſe *Plinius*, qui cornu *A*mmonis foſſile inter gemmas Æthiopiæ ſacratiſſimas aureo colore præditas refert, ſed quis non videt lapidem arietini cornu effigiem reddentem, qui in Europa pluribus locis provenit, innumeris paraſangis ab iis diſtare, ſive pretium ſive colorem aureum, ſive in procurandis divinis ſomniis virtutem a *Plinio* relatam ſpectes. Quamvis & hunc veteris Scriptoris auctoritate forſitan deceptum graviter erraſſe ſentiat *A*rctous Æſculapius, *Thomas Bartolinus*, in Obſervationibus de Unicornu editis *p*. 37. ubi inquit: *Vel enim lapidem non vidit, vel oculos aliqua nebecula fascinavit*. *Plinius* ipſe capite proximo, ubi gemmas ab animalibus denominatas enumerat, ultro fatetur, circa illas reperiri plura mendacia. Ita pari errore labitur *Cardanus*, quando ad Æthiopiæ gemmas rariſſimas nunquam ſibi viſas adeoque incognitas lapidem ammoneum cornu arietis ſimilem refert. Miror itaque cur tuum nigricans & fulgore aureo carens bituminoſum magma pretioſis Weſtphaliæ gemmis, nullibi tamen reperibilibus accenſeas. *A*bſit hoc cornu gemmeum

meum reputare. Interim ſi metaphorice illud velis appellare Muſei tui gemmulam, nolo refragari.

Scribis Materiam tui cornu eſſe lentam & bituminoſam cui ſimilem apud Scriptorem nullum invenio, omnia namque corpus lapideum habent ad naturam argillæ accedens, plus minus ſabuli, arenæ, calcisque continens, quæ ſuccis ſubterraneis accedente pluvia quaſi confermentata in iſtam formam concreſcunt, ſicuti calx & arena invicem coaleſcunt & in lapidem indurantur, *Ammos* Græcis arena eſt, unde & ipſe Iupiter Ammoneus & cornua hæc foſſilia nomen acceperunt.

Dividis porro Ammonis Cornua in nuda, qualia tua ſcribis eſſe, & armata, ideoque plumbei, æneі, argenteive coloris, quibus ego addo armaturam auream in iis, quæ ex arena aurea compacta (unde color ille fulgorque aureus) facile malleo reſolvuntur in pulveres ſplendidos, qui ſcripturæ ad ſiccandas litteras conſpergendæ inſerviunt, ideoque inter *A*mmo-chryſi aut chryſammi genera reponuntur.

*A*cccenſes *A*mmonis cornubus lapides, qui etiam oblongo tantum gyro circumvolvuntur & ſpeciem ſerpentum habent petrefactorum. Legi in Ioh. Balbini Miſcellaneis Regni Bohemiæ Hiſtoricis *Cap.* 51. tales paſſim in Bohemia reperiri ea magnitudine & ſic affabre effigiatos, ut Viatoribus horrorem incutiant, & ſane faciunt Tecum plures auctores, qui ſpiras ſerpentum lapidibus impreſſas ad cornu tortuoſum, quale in arietibus eſt, proxime accedere Autumant, hinc Wormius Ammonis quoque cornui ſubjecit lapidem, qui Sceleton ſerpentinum exhibebat, grande adeo, ut pedes ferme

quatuor

quatuor pluresque ſpiras ambitu & in medio ſive centro foramen patulum complecteretur.

Digrederis ad alios lapides, circa quos cum Virorum etiam eruditorum paſſivas deceptiones exponis. Addis quoque belemnites hæc virtute eſſe præditos, ut filo lineo arcte circumvoluti & candelæ vel carbonibus ignitis immiſſi id integrum atque illæſum ſervent, ut ut fumi nigredine obfuſcatum. Quod tamen phænomenon, in quibuscunque aliis ſive ferreis ſive marmoreis cylindris ſuccedere vel ipſa vulgi novit experientia, ut nulla Belemniti inde accedat virtutis peculiaris prærogativa.

Reverteris demum ad cornu Biſontini medullam, de qua ſententiæ tuæ exercitii cauſa olim ex propoſito contradixi, libenter autem nunc aſſentio eſſe animalem, imo, ſi placet, eſſe ex reliquiis diluvianis; ſubmiſſa mihi nuper particula eam ad oſſa pertinere, quodammodo fidem facere viſa eſt, quam tamen examini ſpagyrico ad normam lapidis Lydii *Carlini* ſubmittere nolui, ne pretioſo hoc fragmento medullam tuam ſpoliarem.

Sub finem Epiſtolæ tuæ occurrit Rex *Attila* pro quantum cornutus! cui ſi tot Principum & Imperatorum Cornuta, imo & antiquorum Saxonum per taurorum, hircorum & arietum exuvias galeata capita addere vellem, vah! quantus cornutorum in lucem numerus prodiret. Enimvero antiquitas per cornua Regum capitibus affixa & tu nummis quoque expreſſa eorum fortitudinem, audaciam, vel etiam ferociam Symbolice deſignatam voluerunt. Nummum majoris moduli argenteum, cui *Attila* Rex barbatus & Cornutus inſcul-

inſculptus eſt, genuinum non eſſe Amœnitatum numismaticarum Dictatoribus ac porro iis relinquimus æſtimandum, qui cum *Rudolpho Roth* Ulmenſi cornua demirantur. Disputent alii, num probabile ſit, barbaram Hunnorum gentem Regum ſuorum imagines nummis ſymbolicis aureis argenteisve expreſſiſſe.

Demum poſtremis litteris me rogaſti, ut horum *A*mmonis Cornuum, quorum quatuor numeras, materiam & reſinæ Weſtphaliæ Geneſin detegam. Illorum corpus nuper examinans inveni conſtare ex reſina quadam terreſtri, quæ pix mineralis *Paracelſo*, vulgari nomine Bitumen appellatur, cui terra ſive argilla intermixta eſt. Naturam bituminis prodit tum fumus ab iis igne admoto exhalans & pinguedinis mineralis odorem reddens, tum ad tactum digitorum mollis viscoſitas. Principium autem terreſtre ſive argillaceum ſive calcarium conſtitutivum manifeſtat ſoliditas & facta a tempore effosſionis ſat firma induratio, eſt ejusmodi mixtum ſusceptam in matrice ſua, anfractuoſam cornuum conformationem conſtanter retinere potuerit, nam ſi *Andreæ Libavii* poſtulatis Tractatu de Bitumine habenda fides, hoc accedente ſale & mercuriali liquore, & eſt terra & aqua, lignescit & carbonescit, ſeu arbores foſſiles & Lithanthraces producit, oſſa & ebur foſſile conſtituit. Ex Bitumine, inquit, coalescunt in ſuccis ramentisque terræ ſubtiles dentium figuræ, crinium, cranii, cornuum, cochlearum ollarum &c. ejus tenacitas, oleoſitas, & alia omnia referunt omnis generis nascentium conditiones & diſpoſitionem aptitudinemque ad illa demonſtrant.

Imo

Imo putat hic Auctor, Bitumen eſſe quaſi ſimplex elementum, a quo ceu principio activisſimo & omnium mixtorum colores & conſiſtentia dura, mollis, fricabilis, fixa, volatica, unctuoſa, argilloſa, limoſa, glacioſa, arborea, oſſea, herbacea, imo & ſimulacra non tantum plantarum, ſed & beſtiarum & lapidum picturæ admirabiles ſubtus humum enascantur, addit ex marga & adipoſa concretione lapides hepati humano, renibus, dentibus, linguæ, craneo, cerebro, cordi ſimiles generari, ita ut ipſam terram appellare liceat officinam ad ſimilitudinem hominis omnibus illius partibus inſtructisſimam,

Quod de hominibus dixit, de aliorum quoque animalium partibus vult intelligendum, unde quoque nil mirum ejusmodi cornua quaſi arietena ex bitumine cum terra mixto potuiſſe generari. Neque ipſe locus, in quo illa detecta & reperta, illorum productioni contradicit. Cum enim nulla mundi pars teſtibus hiſtoricis deſtituatur, de eo quoque & quidem ſatis abundanter Weſtphaliam noſtram proviſam eſſe extra dubium eſt, quod ſatis probant glebæ bituminoſæ in Torvennis ſic appellatis provenientes, quarum principium phlogiſton ex bituminoſa pinguedine, amaritie fuliginoſa, nidore & ad ignem ſuſcipiendum aptitudine ſatis elucet, Neque mihi dubium eſt, quin cornua hæc tua concreta ceſpitum bituminoſorum officium præſtare valeant, ſi foca applicentur. Quid enim aliud Turffa eſt, quam bitumen cum terra coalitum à qua eſſentialiter cornua tua non differunt, niſi quod illa ex magmate informi conſtet, hæc cer-

ta figura donentur à Spiritu motore ſalino in illorum prima concretione concluſo atque coalito.

Conſentit mecum celeberr. *Michael Bernardi Valentini*, qui in Prodromo Hiſtoriæ Naturalis Haſſiæ p. m. 16. Bitumen liquidum omnium fere ſulphureorum baſin & fundamentum ſtatuit, & ſcribit *Maltham* aliis & in Vernacula *Bergtär* vocari, additque aliquot ante annos in Comitatu Schaumburgico, haud procul a Rintelio tanta copia ex montibus profluxiſſe, ut Carpentarii eadem axungiæ loco rotas inunxerint, inde non tantum mineram Sulphuris in Haſſia inferiori, ſed et carbones foſſiles illic copioſiſſime provenientes deducit. Et Ego quoque tua cornua derivo, quatenus illud per ſpiritum ſalinum terrea elemento in campagem ſolidam, duram, atque durabilem colligatur.

Nolo hoc, quod facile poſſem, latius oſtendere, puto namque utili & doctæ curioſitati tuæ ſatisfacere, qui ex profeſſo de *Torvennis* in Weſtphalia noſtra reperibilibus commentatus es, ut ex Elencho tractatuum tuorum nondum editorum aliquando conſpexi,

Iam quod ſupereſt, ut unde incepimus, per cornua quoque deſinamus, commercium hoc literarium finaliter claudam Epigrammate ad Zoilum, Bucephalum cornutum. Tibi vero perpetuum apprecor Cornu Salutis, & cum Muſeum tuum tot cornibus ſit ſpectabile, ex animo voveo, ut domum tuam nunquam deſerat ditiſſimum Cornu Amalthææ. Diutiſſime & conſtanter Superi Te ſoſpitent. Vale. Dabam Vredenæ idibus Auguſti MDCCXL.

Epi-

Epigramma
Ad Zoilum
Bucephalum Cornutum.

Te quibus adnumerem Cornutum Zoile brutis?
Et cornu & naſum Rhinocerotis habes.
Cornua bina tamen tibi ſunt magis apta bovina
Frons Cornuta tibi eſt Encephalum bovis
Hic Cornu *A*mmonis ſpectas Cornuque Biſontis
Sed Cornu his majus beſtia magna geris.
J nunc Bucephale, oppugna, contemne, laceſſe;
Non lædet Cornu cornua noſtra tuum.

FINIS.

Digitized by Google

Hiſtoria Bibliographica
Duum Virorum Weſtphaliæ
in Republ. Litteraria Illuſtrium,

D. D.

IODOCI HERMANNI
NUNNINGII
ET
IOANNIS HENRICI
COHAUSENI,

Opera hactenus edita ineditaque
continens.

Digitized by Google

PRÆFATIUNCULA.

Exequor nunc in Commercii Litterarii Præfatione Epicritica promiſſum, & ad Clariſs. Weſtphaliæ Duumvirorum ſcripta tam edita quam inedita recenſenda progredior. Comperio namque jam pridem & ab aliis ejusmodi Bibliographias conditas, imo & Mscptorum tam in privatorum pulpitis, quam virornm Principum Bibliothecis reconditorum elenchum eſſe publicatum. Adjeci plerisque contentorum indicem: Nulli namque librorum tituli nullas apud Philomuſas ideas formare poſſunt, adeoque nec excitare aut legendi aut illa ſibi comparandi deſiderium. Volumina Cl. *Nunningii* pauciora ſunt, quia diffuſa & ampliora, quibus jam ad extremam usque ſenectam operam ſuam impendit. Opera Cl. *Cohauſeni* plura, quia minora, utraque tamen prælo, omniaque hic prævie memoratu digna, quod materiam ab aliis intactam adeoque novam pertractent. His ergo, Lector Benevole, fruere, delectare, & ſi quid inter ea ſingulariter palato tuo arrideat, nondum editum mecum ſtude ad prælum promovere. Uterque jam ſuis ſumptibus varia in lucem emiſit, ſed jam ſenio factus prudentior operam cum expenſis perdere non amplius putat eſſe conſultum. Vale.

F 3 SECTIO I.

SECTIO. I.

OPERA CL. D. NUNNINGII EDITA.

I.) Sepulcretum Westphalico-Mimigardico-Gentile duabus ſectionibus partitum, in quarum prima de Urnis, in altera de lapidibus Ethnicorum ſepulcralibus diſſeritur &c. In hoc Tabulæ æneæ ritum Patriæ funebrem Gentilem Urnasque ſepulcrales legentium oculis ſiſtunt. Opus Hiſtoriæ Patriæ amatoribus acceptum, ut altero poſt ſecundam impreſſionem Anno 1714. nullum ejus exemplar, præterquam quod in librorum Auctionibus forte occurreret, pretio haberi potuerit. Quare ſecundam ejus editionem Bibliopola Osnabrugenſis Mich. Andreas Fuhrman Oſſilegio Historico-Critico V. C. *Ioannis Henrici Cohauſeni*, M. D. anno 1714. addita Præfatione augmentavit, ac facile Auctor animum inducturus eſſet, tertiam editionem *Muſeo* ſuo tam Numismatico quam Antiquario-Phyſico ampliorem adornare, niſi negotiorum multitudo ingraveſcente & ingravante ſenio ad magis neceſſaria eundem avocaret. Utrumque recenſent Trevultienſes * *Sepulcretum* quidem ad an. 1715. Menſ. Octobr. pag. 416. *ſqq. Oſſilegium* vero ad an. 1716. Menſ. Ianuar. p. 71. *ſqq.* ** Tertia vice illud recudendum propoſuerat in Theſauro Antiquitatum Germanicarum Thomas Fritſchius Bibliopola Lipſienſis celeberrimus, juxta *Conſilium*

* *Iournal des Savans* augmenté de divers articles tirez des *memoires* de *Trevoux* Tom. LIIX.

** Tom. LIX.

Conſilium ao. 1720. Lipſiæ publici juris factum, ubi Tomo VIII. quorum XV. in univerſum collegerat edendos, qui SEPULTURA GERMANORUM ETHNICORUM inſcribitur. *Nro* 90 NUNNINGII SEPULCRETUM WESTPHALIÆ inſerendum fuerat, notisque & ſcholiis a V Cl. Io. Georg Eccardo illuſtrandum. Verum laudabiles hosce conatus, neſcio quis ſiniſtræ ſortis caſus poſtea intervertit.

II.) DIPLOMATIS CAROLI M. de ſcholis Græcis & Latinis anno 804, Eccleſiæ Osnabrugenſi ejusque Episcopo *Wiboni* conceſſi VINDICATA VERITAS. Opusculum adverſus impugnationes Cl. V. *Io. Georg. Eccardi* Veritatis diplomaticæ amore ſusceptum; *Aggreſſus* quidem eſt *Eccardus* Vindicias ſuas pro falſitate ejusdem Diplomatis propugnanda anno 1721. opponere, verum antequam *Nunningii* telis ſe ſe exponeret, relictis *Lutheri* caſtris ad Romana convolavit, hac ægide ſe ſe tutum a retorquentis ferula opinatus. Hunc Tractatum nominatim adducit Cl. *Daniel Everhard Baringius*, Regis Britonum a Bibliotheca Hannoverana in *Clavi Diplomatica p.* 11. *ſqq.* addita hac cenſura: *Vindicias ab Eccardo* (Nunningianis) *oppoſitas ob ſales & Archilogia dicta approbationem non ita meruiſſe.* Iam confectum habeat Hyperaspiſtem ſuum Diplomaticum Cl. *Nunningius*, ſed arietem ſuum evibrandum retinebat inopinatus Uterini ejusdem fratris R. P. *Friderici Sackii* S. I. Sacerdotis & S. S. Theologiæ Doctoris nuntius *Eccardum* ad Romana ſacra properantem Monaſterium appuliſſe atque in Collegio Soc. IESU divertere, Werthinam propediem abiturum & ad manus Illmi Abbatis Profeſſionem fidei perſoluturum. Itaque

 non

non unis argumentis tunc conſultum voluere amici Monaſterienſes ad gremium Eccleſiæ redeuntem Chriſtiana manſuetudine excipere, præſertim promiſſione Palinodiæ ab *Eccardo* facta, cumprimis conſiderandum judicarunt, cum *Eccardus* amore ſalutis Orthodoxam fidem Uxore & Liberis, honoribus, muniis, libris ipſisque bonis clanculum Hannoveræ relictis amplexus ſit, frænum injiciendum eſſe calamo vindici, nec afflicto addendam eſſe afflictionem. Obſecutus his monitis atque conſiliis D. *Nunningius*, maluit compeſcere animi motus & gloriolæ ſtimulum, atque ad carceres damnare Lucubrationem multo oleo atque opera conſtantem, quam importuno aſſultu gravis eſſe viro Neoconverſo. Quieſcit interea in pulpitis opus hoc Diplomaticum non exili veritatis Diplomaticæ detrimento, De quo infra plura.

III,) MONUMENTA MONASTERIENSIA. Horum ſub prælo ſudat, *Decuria prima*, quarum Triadem ſperamus propediem ſubſecuturam. Propoſuit Auctor eadem ordine Alphabetico, ne cuipiam ſive antiquitatis ſive eminentiæ fieret præjudicium.

Decuria Prima complectitur Diœceſeos Oppida a Littera A. usque B. incluſive hac ſerie:

Ahuſium, *Albachtum*, *Alena*, *Amſybura*, *Aſchendorpium*, *Bechemium*, *Bevergerna*, *Billerbeca*, *Borckena*, *Bucholdia*, Atque eo ordine ad reliqua Epiſcopatus loca progredietur. Denique Mantiſſæ loco ſubnectentur Oppida & Arces, quæ non quidem territorii ſed tamen vel Diœceſeos Monaſterienſis, vel ſaltem illi proxime vicina, quæ forte *Decuriam* non explebunt, quo referuntur:

Anhol

Anholtium, Benthemium, Borckeloa, Chama ſive *Ghemena, Linga, Rheda, Ritberga, Steinfurtum, Burgenſe*. Cuique Decuriæ una alterave Monumentorum appendix adjicietur, quæ ad ſpeciale Oppidum aut Arcem non apta referri, digna tamen vel ex regno minerali vel vegetabili, aut certe in Hiſtoria & notitia Patriæ locum atque elucidationem promereri videatur, quo nomine *Decuriam Primam* comitantur *Monumentum*.

Primum *Victoria Caroli* M. prope *Bucholdiam* ad ſylvam Cæſiam de Saxonibus anno 779. reportatæ *Sacr*.

Secundum *Ferrariæ Officinæ* itidem in agris Bucholdienſibus ante annos non multos erectæ *Sacr*.

Tertium *Wickinghoviæ Avitæ* Auctoris Curiæ a Cl. *Io. Henr. Cohauſeno* veteris amicitiæ ergo ejus honori *Sacratum*.

Digitized by Google

Opera & Elucubrationes

Dni Nunningii nondum edita.

I.) Inter hæc præ ceteris commendari meretur multorum annorum atque olei opus Mimigardia Sacra, in duas Partes ſive Tomos diviſa. *Prima* complectitur Vitam Epiſcoporum Monaſterienſium, *Altera* Pias totius Diœceſeos Fundationes, Collegia nempe, Cœnobia, Parthenones eorumque utriusque ſexus Prælatos, Fundationum Diplomata, Privilegia, Dotes, utriusque fortunæ caſus, augmenta & decrementa, immo interitum. Eo majori fervore ſuam induſtriam Auctor huic operi elocavit, tum ne *Germaniam Sacram* (quam Cl. Hanzitius *Soc. Ieſu* non vulgare decus proſequendi ſpem facit) Diœceſis Monaſterienſis hiatus aliquando obſcuret, tum quod ipſemet Auctor in Proloquio *Sepulcreti Weſtphalico - Mimigardico - Gentilis* iſtius Operis promiſſo ſe publico obligatum redideriṭ, tum quod varii Scriptores ejusdem in lucem emittendi, quos inter Illuſtris *Hugo Franciscus Hueſſenus* per Fœderatum Belgium cum poteſtate Epiſcopi Vicarius in Hiſtoriæ ſuæ Trajectenſis Prologo ad Lectorem p. 9. quemadmodum & *Adolph. Herm. Meinderſius* Regis Borusſiæ Hiſtoriographus & Gogravius Revensbergenſis, tum & *Zacharias Goëtzius* Muſeo ceteriſque Scriptis ſuis, aliique non uno loco mentionem injecerint.

II.) Mimi-

Digitized by Google

II.) MIMIGARDIA DOCTA ſive Lararium Virorum libris qua editis qua MStis eruditione quoque aut Muſeis illuſtrium, quos hic ordine alphabetico ſiſtere curioſis non diſplicebit:

Alpenus (Joannes)
Altfridus. Friſo D. LUDGERI nepos ejusdemque in Episcopatu Monaſter. tertius Succeſſor.
Aſchendorffius (Wilhelmus)
Bavincus (Ludolphus) Metelenſis.
Baving (Hermannus) Saſſenbergenſis.
Beinen (Henricus a)
Bentingius (- - a) ex Brechlenkamp Tubantus.
Boickhorſtius (Albertus) Monaſt.
Bolthe (Joannes S.) Monaſt.
Brevingius.
Buſchius (Hermannus) Saſſenberg.
Buſenbaumius (Hermannus) S. I. Monaſt.
Cohauſenus (Ioh. Henr.) Hildeſio-Saxo, Archiater Monaſt.
Cosfeldienſis.
Craterus (Gerad. Herm.) M. D. Monaſt.
Dettenus (Joannes)
Dirckingius (Ioannes) S. I. Buchold.
Dorhoff (Bernardus) Monaſt.
Drachterus (Joannes)
Giſeus (Gerardus) M. D. & Archiater Monaſt.
Gigas (Joannes)
Glandorpius (Joannes) Monaſt.
Graeſſ. (Ortwinus a) ex Loburg.
Grœthuſius.
Hagebockenus (Joannes) Ottenſteinenſis Paſtor.
Hagemannus (Gerardus) Horſtmarienſis Werdinenſ. & Helmſtadt. O. S. Bened. Profeſſus.
Hanius.
Haſe (Ioan. Franciſcus) Monaſt.

Havinck-

Havinckhorſtius (Joann) Monaſt.
Heigius (Alexander) ex Heeck.
Hermannus Monachus Ciſterciensis.
Hobbelingius (Joannes) Monaſt.
Horlanius (Joſephus)
Hovelius(Henricus)Epœus ex caſtro Wullen.
Iordanaus (Ioannes)
Isfording (Ioannes) S. I. Monaſt.
Kappenhagen (Ioan, Ignatius) Bucholdienſis.
Kerſſenbrock (Herman a)
Kottius.
Kritius (Joannes)
Langius (Rudolphus)
Leunclavius (Joannes) ex Amelenburen.
Lingius (Bernardus)
Liſtius (Gerhardus) Rhenenſis,
S. LUDGERUS Proto-Episcopus Monſis.
Mallinkrotius (Bernardus a) ex Kuchel,
Meppenſis (Alexander)
Moderſohn (Juſtus) *Mo*naſt.
Mullerus (Bernard)
Mullman (Hieron)
Murmelius (Ioannes)
Nagel (Lucas) S. I.
Nagel (Bernard Diderich)
Neuhuſius (Edo)
Nunningius[Jodoc,Herm) ex Wickinghoff. Scholaſticus Vredenſis.
Pagenſtecher (*A*lexand.)
Peringius (Joannes)
Recke (Ioan *L.* B. de) Dynaſta in Dreni-Steinfurto.
Rheden (Erneſtus de)
Rochel (Melchior)
Rolevinck (Werner) Larenſis.
Rutgerus (Joannes)
Rottendorpius (Bernard) *A*rchiater Monaſt.
Salemakerus (Joannes)
Schatenus (Nicolaus) S. I. ex Nienborg.
Schedelich (Georg) S. I. Dulmanienſ.
Schencking (Ioannes a)
Schelius (Rabot. Herm.)
Schelius (Schwederus) Dominus in Wellfelt & Wellberg.

Schip-

Schiphouwerus (Joannes)
Schreiber (Henricus) S. I. Monaſt.
Schröder (Laurentius)
Schücking (Joannes)
Selm (Henricus) S. I.
Sibæus (Henricus)
Sinnigen (Ioan Baptiſta) Stadlonenſis.
Slebingius (Chriſtianus)
Soeſt (Hermannus)
Spormecker (Georgius)
Steno (Nicolaus)
Steverman (Henricus)
Tegederus (Bernardus)
Thier (Theodorus) Wernenſis Werthinenſis & Helmſtadienſis S. R. I. Abbas.
Theodoricus (a Monaſterio)
Tilmannus.
Timannus (Borckenſis)
Torck (Joannes Rotgerus à)
Tympius (Matthæus) Monaſt.
Veſtringius (Henricus)
Ulenbergius (Casparus)
Waſſenbergius (Everhardus)
Weiſcherus (Willebrand)
Weisſelingius (Hermannus)
Witichindus (Monachus)
Wittfelt (Joannes) S. I.
Wittfelt (Petrus) S. I.

Horum quidem nonnullos a Viris eruditis olim jam celebratos non ignoramus, verum juſto commentario proſecutus eſt nemo. In quam rem egregio adjumento fuerunt Archiva aliaque MSta per Patriam latitantia, quæ juſſu tum ſedis Apoſtolicæ tum Sereniſſimi Patriæ Patris integra luſtrare contigit.

III.) MIMIGARDIA ILLUSTRIS EMORTUA, ſive Mauſolæum Virorum Nobilium Militaris atque Equeſtris Ordinis, tum & Armigerorum, Famulorum, Miniſterialium extinctorum fragmentis Genealogicis, Diplomatis, ultimæ voluntatis

luntatis Codicillis, & id genus priſcis Chartis, ſigillis denique & Imaginibus exornatum, Ordine Alphabetico digeſtum, & horum quoque nomina pariter hic referre Lectorum curioſitas videtur exigere.

Adenois, Aene, Ahus, Aickell, Akenſchock, Aldelbokumb, Aldendorff, Alen, Alſt, Alten, Althaus, Alvinckhoff, Ametkorren, Anwich, Andey, Angelmude, Apelerbecke, Apen, Ardea, Ardorpe, Aries, Arnsberg, Asbeck, Aſchenberg, Aſchenbroick, Aſchwedde, Aſtelen.

Bachlo, Backe, Balcke, Barnsfeldt, Beckhuſ, Bedelke, Beeſten, Bele, Bellerinck, Benthem, Berchem, Bergen, Beringhuſen, Beemetvelde, Bernvelde, Berſtrate, Bever, Beveren, Beverforde, Bibber, Bilenhauſen, Billerbecke, Bilſtein, Biſſendorpe, Bitter, Blomen, Blomenfelt, Bock, Boddefeldt, Boderike, Bœmen, Bohenevorde, Bokensveld, Boikholt, Bokum, Boland, Bolswing, Bonenkampff, Borchorſt, Boſenſagen, Bozzelar, Bramboren, Brandenbecke, Branteleghet, hodie *Brandlegt, Brawen, Brein, Brencke, Broick, Broickhauſen, Brugge, Brunen, Brunninchus, Budricke, Burbeine, Bure, Buren, Burſe, Buſch, Butberch, Byne.*

Calenberg, Calff, Calle, Campe, Capelle, Cappenberg, Clevorn, Clœt, Cloteshurg, Cobbinc, Colvenburg, Cortenhorn, Crane, Craſſenſtein.

Dal, Dalhauſen, Danckeren, Darenborgh, Darfeldt, Davensberg, Deeſt, Deipenbroick, Deipholt, Dene, Derben, Devesburg, Didinghove, Dienhuſen, Dingden, Dinckelburg, Dincklage, Dinſinck, Dodingwerde,

werde, Dodorff, Doppelkiſte, Döring, Dortfeld, Drolshagen, Dudinck, Duſcher, Duve,

Eckel, Eckelborn, Eckholt, Eldenkerck, Elen, Ellene, Ellnere, Elſen, Elſepe, Engelraidt, Enſe, Epe, Ermel, Ermelinckhoff, Eſtinbuß, Everſtein, Eyll,

Falckenberg, Falckenhoff, Fiſcheringk, Freſeker, Freydag.

Geemen, Gehlen, Geiſt, Geiſtern, Genegge, Grevell, Grevinckhoff, Grolburg, Gruel, Gruiter.

Hacke, Hackenen, Hagenbeek, Halliwat, Halveren, Hammeren, Hane, Harkotten, Harmann, Harpen, Haveſtadt, Heeck, Heesſen, Hegge, Heiden, Heigen, Haldene, Helleveld e, Helſepe, Hemme, Hemmerden, Hemmeren, Henck, Hengelburg, Hennene, Hene, Herberen, Hering, Heringen, Herricke, Herſefort, Hetterſcheidt, Heuckelheim, Heven, Hewan, Hoberg, Hœrde, Hœtmer, Holte, Holthuſen, Holtey Holtwich, Horſtelo, Horſtmar, Hoſen, Hove, Hovell, Hover, Huchtenbrock Hueſſ, Hugepott, Huiſten, Humet.

Ichterlohe, Ickorne, Ieger, Iſpelinckrode, Ietere, Iudevelde.

Kakelsbeck, Kamp, Karnapff, Keppe, Kerckering, Kerſecroff, Kigge, Knehem, Knippenborg, Knippinck, Kobbenrodt, Koppel, Korte, Kraterugge, Kaechtinck, Krenwaldt, Kuchelsheim,

Lar,

Lar, Lamberg, Landtegge, Langeracke, Langen, Langenholthuis, Lappe, Legden, Leining, Lembeck, Leters, Lette, Leverwaldt, Leyte, Lindenhorſt, Linne, Lochueſen, Lovincklœ, Ladinckhuſen, Luicken, Luikenbeck.

Malemans, ſive *Meliken, Mandelkern, Marck, Marhuſen, Martene, Medebecke, Mechelen, Meldrike, Meinbövell, Meihers, Meitlar, Mengede, Meppen, Metelen, Morrien, *Muddepfenning, Mullenheimb, Mumme, Munſter.*

Naſchart. Naſe, Neine, Nevengraben, Neuhoff, Nevinckhoff, Nœrtkerke, Norrenthim, Northoff, Nunning, Nyenborg.

Obergh, Oeding, Oelden, Oell, Oer. Oeſthoff, Offer, Oiſtendorff. Oisbeveren, Oldendorpe, Oldenhus, Olepe, Oſtenvelde, Ottenſtein, Ou, Ovellacker, Ovenſtroot, Overbecke, Overhagen, Overhueſs, Ozeden.

Palsad, Padenburg, Papenborg, Pattberg, Pentlingh, Piekenbroik, Pirchel, Prael, Preſtinck, Prattenburg, Prekell.

Rasfeldt, Rechede ſive *Reggede, Remblinghuſen, Rhem* in *Rhede, Remen* in *Barnsfeldt, Remen* in *Nyenborg, Rene, Rhamesbergh, Rhee, Rheve, Rhuer, Riſſe, Roche, Rochell, Rodberg, Rode, Rodinghuſen, Rodorpe, Rogge, Roſt, Rudenberg. Ruer Runckiel, Ruſpe, Ruſſe, Ruthen.*

Sand-

Sandvort, Saſſe, Schaede, Schaephuſen, Schedelich, Schedingen, Schenck, Schenckbiers, Schenckinck, Schilder, Schleper, Schmüllinck, Schonebecke, Schueffuth, Scrodere, Senden, Seppenhagen, Sithen, Slipſen, Sobbe, Solde, Sontag, Spegelinck. Spegell. Speke, Spieker, Stael, Stecke, Steinbell, Steinhule, Stille, Stockhuſen, Stockum, Stodlo, Stodle, Stormede, Strenen, Stricks, Stramberg, Suuderen, Sutloen, Suverke, Syber.

Tenckinck, Timminckhoven, Tinnen, Torck, Travelman, Tulen, Twent,

Vaerſt, Vagedinck, Valcke, Valckenberg, Vasle, Uding, Vechtorpe, Velt, Velen, in *Raesfeldt. Velmede, Veltcecen, Venne, Ulenbroik, Uhlenkotten, Vincken, Virmondt, Visbecke, Viſchering, Umminck, Uncruet, Voesbreet. Voet, Vogt, Volckelninckhauſen. Volen, Voorhelm, Vörden, Vortlage, Voſswinckell, Vredinckdorff, Vreſelere, Vreſenburg, Vroboſe, Vysbecke.*

Wael, Wallſum, Wandhoff, Warberg, Warendorff, Warmelo, Warſtein, Wedderen, Wehrdt, Welberg, Welffer, Wellefeldt, Welpendorff, Wemunckhauſen, Wendt, Wenne, Weringkhauſen, Werle, Werne, Wernze, Weſeke, Weſslar, Weſterholdt, Weſterwyck, Weſthauſen, Weſthoff, Wever, Wicke, Wickinghegge, Wielich, Wierſche, Wiglohn, Winckelhuſen, Winter, Wiſchering, Witenhorſt, Wittene, Wolckelheim, Woldthaus, Wrede, Wulfesberge, Wulff, Wulfhen, Wullen, Wyerte.

IV.) HYPERASPISTAS DIPLOMATICUS, cujus ſupra injecta eſt mentio. Hoc opere *Io. Georg Eccardi*, qua tum temporis adhuc Lutheticolæ cavilli & ſcommata in Carolinæ munificentiæ antiquas Chartas & Præcepta, ſpeciatim vero in Diploma *Caroli* M. Osnabrugenſi Eccleſiæ de Scholis Græcis & Latinis anno 804 conceſſum evibrata retunduntur, ſimulque diplomata *Caroli* M. Werthinenſibus ſuper *Lothuſa*, *Trutmanno* Comiti ſuper judicio & Malleo Publico, Gertrudi Neuſtadienſe, Bremenſe aliaque conceſſa ceu admodum genuina & ſincera a Vaniloquiis Critici affaciisque vindicantur. Verum quod *Eccardus* b. m. tum privatis litteris tum orthodoxam fidem amplexus Palinodiam rite cantaverit, publice etiam, modo ſupervixiſſet, recantaturus, utique hæſitabit Auctor cum ejus Manibus poſt tot annorum ſilentium luctari. Hoc ſcio tamen ex Amicorum relationibus ſub alio titulo Refutationem Auctorem decreviſſe, nempe inſtituto in Campis Elyſiis demortuorum colloquio ad methodum ArchiEpiſcopi Cambrenſis hodie apud plures uſitato, quamvis ſub hoc Apologo gratiam operis nec non argumentorum acumen, ne dicam ipſam probandi vim atque energiam haud mediocriter labefactandam provideret.

V.) PERIOCHE HISTORICA Illuſtr. S. R. I. Abbatum Werthinenſium & Helmſtadienſium multis Diplomatis Archivorumque Inſtrumenti Numiſmatis variisque Tabulis æneis hactenus inediti illucidata. In quam rem tam Fel. mem

ll

Illmus Abbas THEODORUS THIER Archivi luſtrandi facultatem benigniter concedendo, quam Illmus Antiſtes hodie regens L. B. de GEISMAR benigne Inſtrumentorum, numismatumque veterum &c. communicatione ſymbolum conferendo non vulgare promeruere Elogium nulla hominum temporumve injuria delendum.

VI.) HISTORIA ESSENDIENSIS ſive Vita S. R. I. Antiſtitarum Principum Eſſendienſis Eccleſiæ, ubi Auctor ex inſtituto Sanctitatem Fundatoris D. *Alfridi* operoſe propugnat.

Accedunt Appendices: Fundatio *Montis Stoponis* vulgo Stauffenberg, tam & ceterorum Civitatis Cœnobiorum piarumque Fundationum Imperatorum ac Regum Privilegiis & Diplomatibus undique roborata, interſperſis paſſim Abbatiſſarum Imaginibus, Sigillis & Numismatibus hactenus publice non viſis, ne dum a quopiam Typo productis. In quo ſimul & Alfridianum dotisDiploma a dubiis Sammarthanorum ob externam recentioris Fabricæ formam genuinum optimæque fidei aſſeritur.

VII.) AUCTARIUM GLOSSARII CANGIANI ſive Analecta Mediæ & Infimæ Latinitatis, ex priscis præcipue præſtantioribus Archivorum Patriæ Chartis & monumentis ordine Alphabetico congeſta. Operi huic qua ornando quâ complendo forte inſeret D. *Nunningius* ordine Alphabetico, quod ſeparatim edendum collegerat Gloſſarium Medii infimique ævi Numisma-

miſmaticum ex ore vulgi non raro decerptum, ac proin interprete non indignum.

VIII.) HENRICI II. Cognomento *Sancti* Imperatoris & CUNEGUNDIS Conjugum VINDICATA CASTITAS. Huic opellæ anſam dedit ipſiusmet HENRICI Diploma anno D. I. MXIII. *Werla* Eccleſiæ Hildesheimenſi conſignatum, quod Leibnizius *Tom. II. S. R. Br. p.* 155. *ſq.* primus in lucem protraxit, in quo non tantum de conjuge, ſed & de Prole Regia adducitur mentio, verbis: *Pro Conjugis Prolisque regalis incolumitate.* Ea vero cum Virginitatis conſilio fortiter repugnare eruditi plures iique ſummi contenderent, *A*uctor pro defendenda Caſtitate operam ſuam deſiderari noluit.

IX.) AVERENDORPIUM, Veſalienſis Suburbii Illuſtrisſimus quondam Partheno, a D. D. *Godefredo* & *Ottone* Capenbergæ Comitibus munifice fundatus, ex Rheni undis eruderatum. Mantiſſæ loco accedit Elenchus *Præpoſitorum*, *Decanorum*, & *Scholaſticorum* &c. Inclytæ Xantenſis S. *Victoris* Baſiliæ &c. Favebat fortuna in non unas hujus Parthenonis incidendi veteres Tabulas, nec non MSctos ejusdem Codices, quorum beneficio Hiſtoria loci egregie illuſtraretur, unde Poſteris gratum hoc non potuit non præſtare D. *Nunningius*.

X.) GERBSTADIUM quondam *Friderici* Misniæ Marchionis Monaſterienſis Episcopi inſigne donum, proin D. *Pauli* Patrimonium hodie avulſum,

ſum, calamo hiſtorico reſtauratum. Oſtendit Cl. Auctor illud Parthenone Nobilium Virginum, quarum Antiſtitas quasdam nominat, extitiſſe percelebre, annuos ſimul reditus Eccleſiæ Monaſterienſi ex hac Toparchia olim obvenientes commonſtrans. &c. &c.

XI.) ACHATES Gemma S. Maxminiana ab erroribus Vulgi expurgata. Repræſentat quidem illa Virorum ſummorum opinione familiam Carolinam, at quos ſingulæ imagines in eadem conſpicuæ referant, non eadem omnium ſententia decidit, quos Noſter vel componit vel palam refutat.

Quia nihil mediocre in Magno *Carolo* Imperatorum Orthodoxorum Maximo exiſtere Auctor ſemper ſtatuit, erroneas vulgi de eo opiniones tum deſtruere atque a fabulis vindicare, tum ambiguas elucidare, veras quoque adſtruere ſedulam navans operam, ſequentes digerere disceptatiunculas horarum ſubciſivarum duxit pretium.

XII.

I.) CAROLI M. Natalium locus, exploſis de illo ad Unſtrutam Fluvium Conceptionis, non tantum vulgi ſed & Virorum nominatorum erroribus ſtabilitus.

II.) CAROLUS M. Reliquiarum Cultor ex Eccardo ad verſus Eccardum oſtenſus.

Digitized by Google

III.) CAROLI. *M. Sorores.* An præter *Giſlam*, quam unicam illi fuiſſe Eginhardus contemporaneus ejus Vitæ ſcriptor perhibet, aliæ fuerint, & quæ? operoſe oſtendit, ſpeciatim Monumentum ADÆ Treveris inſcriptum ad examen revocans. Ubi ſimul data opera diſquiritur an *Roſchevinda* Hiesbornenſium proto antiſtita ſororum Carolinarum Cætui adſcribenda ſit.

IV.) CAROLI M. Uxores legitimæ & illegitimæ. Labor vel inde majori hiſtorica utilitate ſusceptus; quod Concubinæ cum Uxoribus legitimis, hæ cum illis paſſim confundantur.

V.) CAROLUS M. an ſciverit ſcribere? In Hiſtoria Med. Ævi verſatos non latet famoſa illa velitatio, *Carolus* M. an ſcribere ſciverit, nec ne? De hac controverſia ſolliciti cumprimis extiterunt *Gaguinus* Hiſtor. Franc. Scriptor, *Baudelotius* D' *Airval*, *Thulemarius*, *Schminckius* ac noviſſimis temporibus in Academia Duesburgenſi percelebris Anteceſſor *Io. Henr Withovius*, præcipue vero & ante omnes nominandus veraciſſimus vitæ *Caroli* M. ſcriptor *Eginhardus*, tum aſſerendo tum negando pertractarunt, Auctor autem noſter tot ſcriptorum in diverſas abeuntium opiniones ſolita accuratione perſcrutatus, quo diſertius componeret, curas ſuas elocare non detrectabit, in eam potius ſententiam inclinans Imperatorum maximum Carolum ac longe ſagaciſſimum ſaltem ſcribere librosque corrigere ſciviſſe, tametſi perfectionem artis, quod ſero hos conatus inſtituisſet, nunquam fuiſſet aſſecutus.

VI.) CARO-

Digitized by Google

VI.) *CAROLI* M. Imagines genuinæ. Ubi in Picturam pretioſo Bibliorum Codici in Archivo D. *Pauli* ad viam Oſtienſem olim, hodie in Bibliotheca ad S. *Calixtum* Romæ ſervato præfixam ac CAROLUM quendam repræſentantem data opera inquiritur ſimulque CAROLO CALVO vindicatur.

XIII.

Subnecto ejusdem Opusculorum ſive diſſertatiuncularum Dodecadem in Rem Numismaticam oppido facientem, quo omnium primo refertur.

I.) ARISTARCHUS NUMISMATICUS. Quo denarii potiſſimum ævi Medii iique cavi legitimis ſuis percusſoribus revindicantur.

II.) LUCILLARUM TRIAS. Quarum Primam *Lucii Ælii* Cæſaris Uxorem, Alteram *Lucii Veri* eſſe, Tertiam vero a geminis prædictis alienam dari Auctor ambigit, etſi a nonnullis ſtatuatur.

III.) HELENARUM TRIAS. Hanc exiſtere permotus ſententia *Chiffletii* non inficiatur D. *Nunningius*,

IV.) FAUSTINARUM TRIAS. In hac oſtendit Auctor ſe ſe obſervaſſe hoc præcipuum diſcrimen, nimirum primæ, quæ Uxor erat *Antonini Pii*, faciem non nihil longiorem majorem, pleniorem, in quo differat ab illa ſuæ filiæ Uxoris *Martii Aurelii*, utpote facie minori rotunda, cum oculis minoris circuli, tum quod

Digitized by Google

Matris capiti parvus Galerus ſupra impoſitus, filiæ vero poſt caput ſimilis vel a priori paululum diverſus affixus conſpiciatur, ut cetera ſigna diſtinctiva & præcipue inſcriptiones omittam. Tertia *Fauſtina* Uxor *Elagabili* extitiſſe oſtenditur toto cœlo tam quoad phiſionomiam, quam capillorum ornatum a præmiſſis diverſa atque ANNIA FAUSTINA ſemper nominata.

V.) CONOB ſive COMOB nummis inſcriptum explicatum. Vexatam inter eruditos hujus exergi elucidationem Auctor noſter feliciter executus ſuo tempore Lectorem recreabit.

VI.) NUMMUS EUTHIMI NIKA inſcriptus explicatus. *Conſtantini Landi* de hoc nummo opinionem prolixe tuitus Auctor exoticas ceterorum non obſcure videtur rejicere.

VII.) *Diſceptatiuncula de Nummo argenteos* THOR *ſive* THURGUTLUNTIS. *inſcripto.* Hunc nummum a Cl. Kedero expoſitum non infeliciter explicat *Nunningius.*

VIII.) HERCULES POLYNIMUS. Ut paſſim Diſſertatiunculæ ſub eruditorum manibus in Commentarios integros præter opinionem excreſcunt, ita & præſentem ad juſti tractatuli molem aſpiraſſe agnoſcit Auctor, Herculis prædicata hactenus inter Litteratos inaudita ex lapidibus Romæ recens repertis eruderans.

IX.) ME-

IX) METALLOTHECA WESTPHALICA, quo Metropolitani Colonienſes, dein Monaſterienſes, Paderbornenſes, Osnabrugenſes, Hildesheimenſes, Mindenſes ceterique tam Archi & Præſulum quam Oppidorum Weſtphalicorum nummi, qua in Muſeo Auctoris exiſtentes, qua dificientium ſaltem typi adjecto ad ſingulos Commentariolo Curioſorum indagini ſiſtuntur. Non minoris laboris quam ſumptuum opus multa hactenus publice non cognita ne dum viſa luci exponens.

X.) *De Nummis* ATTILÆ *Hunnorum Regis.* Ubi examini ſubjiciuntur Numismata a *Chiffletio*, Veſont. *Mediobarba* Opere Numismatico, *Kedero*, Barone de *Craſſica*, *Eccardo* ac noviſſime *Köhlero* evulgata.

XI.) SCHEDIASMA de omnis ævi atque metalli Numismatis tum Iconibus tum Epigraphis qua ominoſe qua vitioſe vel cuſis vel inſcriptis.

XII.) Apotelesma da Talismate *Martis* Benthemico &c. Occaſione reparati ad Benthemium arcem Annis ſuperioribus propugnaculi ad mænium pedem reperto. Forte illud Monumento Benthemio ſacrando Mantiſſæ loco annectetur, unde non urget pluribus eidem inhærere.

XIV.

Sequitur ejusdem MISCELLANEORUM VOLUMEN I. continens ſequentes Tractatus:

 I.) MUSE-

I.) MUSEUM NUNNINGIANUM. Diviſum eſt illud in plures arculas ſive armaria Nummis veterum amplius bis mille omnis æris atque ævi repleta, alia vero Urnas ſepulcrales & Teſtatia aſſervant, alia Deaſtrorum Icunculas oſtentant, alia Litozoa, alia Concharum ſeriem, alia alias omnis generis Antiquitatum reliquias continent, quæ late hoc Tractatu deſcribuntur.

II.) APOTELESMA de Gladiis Litteratis. Hunc Tractatulum elaborandum aggreſſus Auctor occaſione gladiorum non ita pridem prope Xantos repertorum, Crucibus aliisque inſcriptionibus inſignium. Inter quos unus *A*rnhemum ad manus V. C. *Ioannis* Henrici *Cannegieteri* primum translatus ejusdem, dein dono ad Muſeum Wieckinghovianum reverſus eſt hac Inſcriptione memorabilis: † S. SUIGOLBERTUS VICITE. †

III.) DIATRIB*A* de Veſtibus Sacris & Litteratis. Cum aliquandiu, nec ſine profectu tamen, illi poliendæ perficiendæque iuſudaſſet, tandem in Ill. Ioſephi Maria Suareſii Vaſionenſis Episcopi ſententiam descendere non detrectavit, utpote qui in *Diatriba de Veſtibus Litteratis* Vaſioni ao. 1651. impreſſa gratis in his viros doctos inſudare perſuaſus in hæc verba erumpit: *In iſtis ergo Elementis,, qua ad Arbitrium libitumque artificum & caſu perſæpe ſculpta fuerunt, animi nervos acrius intendere, ac ingenii aciem deterere atque obtundere diutius, bonasque horas collocare nihil aliud cenſeo, quam oleum & operam perdere; ſatisque fore duco, ſi agnoscamus & fateamur inge-*

niæ

nne litteras illas tantummodo pictas, attextasque, ut veterem veſtibus intexendi elogia conſuetudinem indicarent.

IV.) *Diſſertatio Critica de APOLLINE GRANNO* Auctor noſter profligatis nonnullorum argumentis *Apollinem* non alium quam *Crinitum* hic ſubeſſe concludit,

V.) Epiſtolæ geminæ Amabææ de *Patellis Iridis* vulgo Schemminge, ſive Hollmünz. Harum unam ad D. *Io. Henr, Cohauſenum* D. Nunningius alteram ille ad eundem exaravit, quibus *Hedleri* ſententia de Cymba globulum aut oculum ſub nomine *Odini* borealis Numinis vehente ac in bracteato Numo comparente discutitur atque rejicitur eaque præfertur, quæ lyram Hyberniæ inſigne in eo repræſentari animadvertit, qua occaſione de origine vocis multa pasſim non cognita hanc in rem proferuntur.

VI.) *Nota Critica in Codicem MEGINHARDI* MSctm de *Alexandri* Martyris corpore per WALBERTUM Comitem *Widikindi* Magni Nepotem Roma allatum ſive Ephemerides itineris Romani WALBERTI Comitis &c. Extat hic Codex in Celeber. *Friderici Pacii* Bibliopolio anno 1700 cum aliis magni pretii & raritatis Voluminibus tum editis tum MSctis 400 Flor. venum expoſitus. Qua occaſione in Monumentum *Walberti* Comitis Vredenſis Baſilicæ, quod Xenotaphium ejusdem eſſe nonnulli contendunt, ſtudioſe diſquiritur.

MIS-

Digitized by Google

MISCELLANEORUM HISTORICO-POLITICORUM VOLUMEN II.

Addo adhuc nonnullas ſchediasmatum Embriones ſatis quidem elaboratos, attamen ultimam manum nondum paſſos.

I.) Tractatus de *Cruce*. Scopus Auctoris eo præcipue collimat, ut originem ſigni Crucis tam in nummis quam ſigillis ejusdemque diverſitatem, tum & variam in Heraldicis ſignificationem explanet.

II.) Francorum Regum nec non Imperatorum Occidentalium *Palatia*, pleraque a Mabillonio prætermiſſa.

III.) Diſſertatiuncula de *Jure Prædiorum Curiali* vulgo Hoffrechten. In qua jura tam in Curia Episcopali Stadtlonenſi quam in Illmi S. Felicitatis Capituli Vredenſis quotannis ſolenniter renovari ſolita exponuntur.

IV.) De *Jure Diffidationis*. Haußrecht. Hanc conſuetudinem potiſſimum per Weſtphalorum vicinasque regiones ad ea asque tempora invaluiſſe notum eſt, cum præter Frigraviorum poteſtatem & judicii Weſtphaliæ (haim-ſive Stillgericht) nulla per hanc Patriam ſive Eccleſiaſtica ſive ſecularia Aulæ ut vocant, tribunalia inſtituta

tura eſſent. Ubi multæ diſſidationis formulæ, quibus tum Militaris Ordinis Patriæ ſtatus ſe ſe mutuo tum ipſum Episcopum Patriæ Patrem aggresſi, rapinas & incendia, & nescio quas diras impune annunciarunt.

V.) De Claris *Agiis* ætate contemporaneis.

VI.) *Buodo* ſive *Dodo*, qui & *Poto* Palatii Regii olim Diaconus, poſtea ad Judaismum delapſus critice expenſus.

VII.) *Dagoberti M. Diplomata ex Autographis S. MAXIMINI* prope Treveros reſcripta, æri nativis literis inciſa ſcholiisque illuſtrata. Horum exempla urgente D, *Nunningio* ego Treverenſis Academiæ quondam Medices Profeſſor ad amusſim delineari curavi.

VIII.) *Sigilla Francorum Regum discuſſa & explicata.* In hoc opusculo ſingulari ſtudio ſinceritatem Sigilli Carolino Diplomati pro *Luthuſa* Werthinenſibus ao. 789. dato impreſſi atque una ipſiusmet Diplomatis veritatem tuetur.

IX.) Hiſtoria Illuſtriſſimorum Comitum de *Salm* Genealogico - Diplomatica.

X.) Episcopi ſub Regibus Francorum an fuerint S. R. I. ut hodie cum poteſtate ſeculari ſive gladii Principes?

XI.) *Pla-*

XI.) *Plagium Sacrum ſive Pia Reliquiarum furta.* Hoc libello ſpecialis circa reliquias D. Benedicti furto ex Caſſinenſium Eccleſia olim oblatas inſtituitur inveſtigatio. Mantiſſæ loco Litteræ Virorum Eruditorum, quibuscum hoc argumentum pertractavit Auctor, ſubnectuntur.

XII.) *De Jure Grutiæ Nunningii & Cohauſeni Epiſtolæ geminæ.* Sed illas forſitan Monumenti loco inter ea, quæ Mimigardiæ Urbi ſacranda meditatur, evulgabit cl. Nunningius.

Elenchus

Digitized by Google

Elenchus Virorum Illuſtrium, Libris qua editis qua MStis Celeberrimorum, quibuscum non tantum frequens Litterarum Commercium, ſed & infucatam tam apud Italos, Batavos, quam Germanos, etſi invicem nunquam viſos, hactenus excoluit amicitiam.

PRÆFATIUNCULA.

Miras habet illecebras Viri Scientifici doctrina, quæ non tantum præſentes ſibi devincit, ſed & longe abſentes allicit, & ad Commercium Litterarium invitat, ex quo tum ad rem Hiſtorico-Antiquariam tum maxime Phyſicam plurimi fructus proveniunt; nil namque novi, quod plura paſſim ingenia imo uno eodemque tempore circa idem objectum ſedulo occupentur, atque deſudent, qui ſi in unum finem conſpirent, mutua fidaque Communicatione magna ſibi acquirere poſſunt ſcientiarum adminicula. Sicuti enim per Commercia Epiſtolica mercatura & Belli Pacisque fœdera, verbo: omnia humani generis negotia, ſic & cumprimis bonæ literæ ſubſiſtunt. His utique rationibus permotus Cl. D. *Nunningius* cum multis Viris Celeberrimis correspondit, quorum nomina recenſere jubavit. Reperio namque in Vitæ præcipuorum Medicorum Hiſtoria, Funebribus Orationibus celebrata, & eos honorifice memorari, cum quibus Commercium Litterarium fovit defunctus. Non igitur displicebit adhuc viventibus, &, quod in votis eſt, quam

quam diutiſſime victuris Viros Illuſtriſſimis Natalibus non minusquam omnifariæ Eruditionus genere longe præſtantiſſimos Amicosque jam per annos correſpondentes ordine Alphabetico hic conſignare.

D. BEESTEN (H. â) ICtus Comitatus Benthemici Primarius Iudex & Gogravius in *Schuttorff*, *Benthem* & *Embsburen* &c. Qui recudendo P. Hachenbergii *Tubantum Redivivum* anno 1741. vota eruditorum explevit. Hic ut affinitate ſic quoque confidentiori Epiſtolari Colloquio junctus reciprocam Diplomatum, Inſtrumentorum MStorumque Veterum communicationem continuare Muſisque hac ſparta litare nullus intermittit.

D. BENDITT (*Caſper Ioſeph Wilh.* Baro de) Dynaſta in *Werl* & *Neuwerck* &c. Prænobile Minervæ corculum non inauſpicato ſydere progenitum. Utriusque Commercium Epiſtolicum non ita nuper cœptum promovendis rebus tam phyſicam quam antiquitatem hiſtoriamque univerſalem ſpectantibus apprime hucusque excultum non exile pollicetur amœniorum Literarum incrementum.

D. BENEDICTUS S. R. I. Werthinenſis & Helmſtadienſis Cœnobiorum Abbas, natus Baro de *Geismar* ex *Hueſten* &c. qui benignioris Diplomatum rerumque antiquarum Communicationis laude facile præcellit.

D. *Blum* (H. B.) Illmo & Excellmo S. R. I. Comiti de *Virmond* Dynaſtæ in *Brebzenheim* & *Neers* &c. Cameræ Imperialis Præſidi nuper, hodie

vero

vero Excellmo S. R. I. Comiti de *Montfort* &c. itidem Cameræ Imperialis in Præſidio Succeſſori ab Epiſtolis & Secretis, qui non tantum *Ubiorum Aram* anno 1743. *Apologetico* demonſtravit, ſed & Hiſtoriam *Philippi Heinsbergici* Archiepiscopi Colonienſis publico propediem typo conceſſurus dicitur. Hic de ſcribendis ex celeberrima Heri ſui Bibliotheca variis *Monumentorum Benthemenſium* Decadem exornantibus laciniis ſe ſe pronum exhibuit.

R. R. P. P. CALLENBERGII (*Caſparus & Godefridus* Soc. Ieſu) par nobile fratrum rem Diplomaticam & præcipue Numismaticam pertractantes.

D. CANNEGIETER (*Henricus*) J. U. D. Hiſtoriarum apud Arnhemenſes Profeſſor famigeratiſſimus. Qui variis Operibus nomen ſuum immortalitati conſecravit. Hos inter eximii momenti per annos ſuperiores floruit commercium Inſcriptionibus Romanis nondum editis, quas Cl. *Nunningius* ex Alma Urbe ab Amicis acquiſitas largiter communicavit, tum quoque Chamaæris Nummis, Scriptoribusque primæ ætatis enodandis fæcundiſſimum.

D. COHAUSENUS (*Joannes Henricus*) Med. Doctor ac Satrapiæ Horſtmario-Ahuſanæ Archiater &c. quocum per annos plures omnium frequentiſſimum familiarisſimumque Epiſtolarum de omnigena re literaria excoluit commercium &c.

D. COHAUSENUS (*Salentinus Erneſtus Eugeninus*, Phil. & Med Doctor in inclyta nuper Univerſitate Treverenſi Facultatis Medicæ Profeſſor Publ. nunc in Urbe Confluentina Protophyſicus, qui Muſeo Numismatico augendo non ſolum ſed & illuſtrandæ Medii Ævi Diplomaticæ varia Francorum Regum Præcepta & Epitaphia hactenus typo non expoſita nativis litteris atque ſigillis ex autographo Cippisque ſepulcralibus multa cura deſcribendo, præcipue vero enucleandis San-Maximinianorum Antiquitatibus haud vulgare ſtudium operamque impertiit.

D. CORFFEJI (*Lambertus* T. de) Rei Pyrotechnicæ ac Tormentariæ apud Monaſterienſes Generalis, non tantum ab omnigena amœniorum Literarum eruditione, raro Martis exemplo, ſed & ab ingentis pretii omnisque æris Muſeo, quod *Europeum* vocat, famigeratisſimus.

D. FICORONI (*Franciscus*) quondam, cum Romæ degeret, Cl. *Nunningii* Præceptor fidisſimus, Vir opera non una antiquaria celebratiſſimus.

D. Gœzius (*Zacharias*) antiqui Corolini Gymnaſii (quod Osnabrugi floret) Rector, cum viveret, Magnificus; In cujus Opusculis typo editis quia frequens eaque perhonorifica D. *Nunningii* occurrit memoria. De quo vide Muſeum *Gœzianum* Præfat. *p.* 3. *p.* 107. 239. 240. 241. Ejusd. Epiſtol III. *Athanaſii Kircheri* S. I. ad *Auguſtum* Ducem Br. & Lun. in quibus præcipue de Eruditorum *Magnetismo*, *Opere Muſurgico* & *Roma*,

quæ

Digitized by Google

quæ *amor & mora*, quædam traduntur *p. 3.* ſupervacaneum exiſtimavimus in uberiorem Epiſtolici Commercii per annos bene multos invicem habiti excurrere deſcriptionem.

R. P. HENSELER (*Ludovicus* Soc. Ieſu) Matheſeos in Gymnaſio Osnabrugenſi Profeſſor, quocum maxima difficultatis argumenta Medii Ævi hiſtorica & præcipue ad rem Diplomaticam tam univerſaliter quam ſpeciatim *Carolinum Osnabrugenſe* Diploma de *Scholis Græcis & Latinis* Wiboni Epiſcopo ao. 804. conceſſum ſpectantia digerendo mutuis Epiſtolis conſtanter collocutus eſt.

D. HUESSENUS (*Hugo Franciscus*) S. S. Theol. L. quondam Vicarius Apoſtolicus per Fœderatum Belgium Lugduni Batavorum degens, Auctor *Bataviæ Sacræ* Bruxellis ao. 1714. editæ Fol. Tum *Hiſtoriæ Episcopatuum Fœderati Belgii*, utpote Metropolitani *Ultrajectini*, nec non Suffraganeorum H*arlemenſis Daventrienſis Leovardienſis, Groningenſis*, & *Middelburgenſis*, Lugduni in Batavis typis C. Vermey ao. 1719. Fol. impreſſæ, in cujus Prologo ad Lectorem *p. 9.* Conatuum D. *Nunningii Weſtphaliam Sacram* adornantis in tranſitu ſe præconem facit.

D. LUNING (D. E. de) Dynaſta in *Ellerbrock* & *Landegge*, inter ſtatus Patriæ per Embslandiæ tractum celebris, quocum varias de re Numismatica quæſtiones & dubia Patriæque antiquitates discuſſit,

D. MEINDERS (*Hermannus Adolphus*) ICtus Bilifeldienſis, Conſiliarius & Hiſtoriographus Regis Boruſſiæ, Gougravius ſive Director Dicaſterii Ravensbergenſis, Hæreditarius in *Halle*, qui Nunningiano nomini varias Diſſertationes perquam honorifice inſcripſit, quarum nonnullas huc recenſebimus.

I. Diſſertatio ſingularis ſive demonſtratio hiſtorico-Politico-Iuridica, de paucitate ſive raritate Corolinorum Diplomatum genuinorum ao. 1715. die 28. Junii conſcripta. Accedit ejusdem Auctoris Epiſtola eodem anno die 14. Sept. exarata, quacum Diſſertationem transmiſit.

II. Diſſertatio ſingularis de origine, progreſſu & antiquo ac moderno uſu inſignium ſive armorum & ſcutorum gentilitiorum &c.

III. Epiſtola ſive Diſſertatio Apologetica pro Diſſertatione Nunningiana Epiſtolari de nominibus & cognominibus Veterum Germanorum ac populorum Septentrionalium, quæ occurrit in faſciculo VI. Miſcellaneorum anni 1717. *a. p.* 1. *ad* 37.

Acceſſerunt ejusdem argumenti Epiſtolæ Controverſiam de *Nominibus & Cognominibus Veterum Germanorum* illuſtrantes. &c. &c.

Illmus D. MERVELD (*Ferdinand Dieter.* S. R. I. Excell. Comes de) Taparcha in *Lembeck*, Dynaſta

Dynaſta in *Weſterwinckel*, *Wolbeck*, *Huickſteich*, *Werne*, *Embte*, *Cappel*, *Ahlen*, *Sendenhorſt*, *Genegge*, *Darl*, & *Angelmodde* &c. &c. Serenmi Elect. Colon. Princ. Monaſt. &c. &c. Conſil. Intim. Supremus Aulæ Mareſchallus, Satrapa in *Wolbeck*, nec non Ill. Ord. *San. Michaelis* magnus Commendator &c. &c. Hic ſpeciale Elogium publicamque gratiarum actionem meretur benigna Diplomatum, Cartarum Speciminum Genealogicorum atque Sigillorum Veterum communicatione.

V. P. MOERCKENSIUS (*Michael*) Cartuſiæ ad S. *Barbaram* Coloniæ Senior & Bibliothecæ domus Præfectus, qui ſequentium operum maximam partem MStorum penes Bibliothecam Nunningianam tum depoſuit, tum ejus Nomini honorifice nuncupavit.

I. *Michaelis Mörckenſi* Cartuſienſis *Conatus Chronologicus* ad Catalogum Epiſcoporum, Archi-Epiſcoporum, Cancellariorum, Archicancellariorum & Electorum Coloniæ, Claudiæ. Auguſtæ Agrippinenſium ſub prælo ſudans.

II. *Vindiciæ Surianæ* ſive *Laurentius Surius* Hagiographus Cartuſienſis abs æmulorum invidia & obtrectatione vindicatus per Fr. *Michaelem Mörckenſium* Cartuſienſem Coloniæ Agrippinæ anno MDCCXXXII.

III. *Ioannis Columbi* Manuaſcenſis, e Soc. Ieſu Diſſertatio de Cartuſianorum initiis, ſeu quod S. *Bruno* adactus fuerit in Eremum vocibus

 hominis

hominis redivivi Pariſiis: qui ſe *accuſatum Judicatum*, *Damnatum* exclamabat. Ad editionem Lugdunenſem ao. 1674. recuſa. A. C. MDCCXXXIII. Hoc opus Nunningiano Nomini 1733. perhumaniter inſcripſit.

IV. De S. *Brunone* Sacri Ordinis Cartuſienſis Fundatore *Diatriba Chronologico - Diplomatica* Fr. *Michaelis Mörckenſi* Cartuſ. Alumni domus S. *Barbaræ* V. & M. Colon. Agripp *Apodixis Chronologico - Diplomatica* ad Diatribam Brunonianam.

V. R. P. *Michaelis Mörckenſii* Cartuſiani ad S. *Barbaram* opusculum MStum ſive Introductio ad rem Numismaticam ao. MDCCXXXVIII. Dono *Wieckinghovium* transmiſſa.

D. PALAZZI (*Franciscus*) Sedis Apoſtolicæ Antiquarius Cameralis, cujus cumprimis illi a quot annis perſpecta eſt humanitas in cœmendis colligendisque omnis æris Numismatis, tum libris antiquariis ex Alma Urbe ſubmittendis, quem fatis ceſſiſſe hoc anno 1744. litteræ Romanæ non minori dolore Cl. *Nunningii* quam Numismaticæ Hiſtoriæ detrimento renunciarunt.

D. POTTGIESSER (*Joachim*) Hujus Commerciii beneficio variarum vocum mediæ & infimæ Latinitatis obſcuriſſimarum nec non rei Colonariæ curialis, vulgo Hoffhörigen dictæ (alia ad Hiſtoriam facientia taceo) debetur notitia.

D. RODE-

D. RODERICUS (*Ignatius*) Malmundarienſis J. U. D. &c. hodie Novellarum Gallicarum tum & Commercii Eruditorum *Correſpondence des Savans* &c. celebris ſcriptor, quocum varia Polyhiſtoricæ argumenta, præcipue vero Rem Diplomaticam, Numismaticam atque Hiſtoricam docta juxta ac copioſa litterarum Disceptatione ab annis bene multis pertractavit.

D. RUMP (H. A. *Gerardi Arnoldi* Fil.) Paſtor in *Ibbenburen*, cujus laudabiles Conatus in compilanda rerum *Beuthemenſium, Steinfurtenſium, Limburgenſium*, *Tecluburgenſium* Hiſtoria dilaudat Cl. editor P. Hachenbergii *Tubanti Redivivi* ſupra laudatus *Præfation. p.* 4. Hic eruderandis Patriæ Benthemicæ V. Æ. Analectis communem operam conferre nunquam defuit.

D. SENCKENBERG (*Henric. Chriſt.*) Vir tam primario in Aula Seren. Principis Rhingravio-Salmenſis Magiſtratu, quam libris omnis ævi Hiſtoriam cancernentibus typo editis edendisque de Republ. Literaria optime meritus, quo cum Rei Numismaticæ tractandæ Variarumque Civitatum Statutis nec non Tribunalium Ordinationibus colligendis ſingulari ſtudio incubuit.

D. STEINEN (*Joannes Thiedericus* à) apud Frömerenſes Comitatus Marchiæ Præco, Vir in Hiſtoria Weſtphaliæ præter vulgus verſatiſſimus, ac plurium Hiſtoriographorum MStis prædives, cui præter *Scaturigines Hiſtor Weſtphal.* (Brunquellen der Weſtphäliſchen Hiſtorie) Ioannis Höb-

belingii *Deſcript.* Epiſcopat. *Monaſter.* aliorumque editio debetur. Hic erigendo Mauſolæo familiarum *Mimigardiæ* Illuſtrium eruderandisque Veterum ſigillis & inſignibus & præcipue Genealogiis ſuam Symbolam confert.

R. P. STRUNCK (Michael) S. I. Præsbyter S. S. Theologiæ Doctor & Profeſſor, *Weſtphalia Sancta, Beata ac Pia* non tantum, ſed & libelli occaſione anni ſecularis Translationis S. *Liborii* Vernacula conſcripti Auctor. Idem ille qui *Annales* Schateni *Paderbornenſes* Tomo tertio auxit ao. 1741. Paderbornæ typis *Ferdinandi Ioſephi Schirmer* impreſſo Fol. Atque uti his Operibus expoliendis ſic & Nunningianis Lucubrationibus mutuæ Epiſtolæ navarunt incrementum.

HISTO-

Digitized by Google

HISTORIÆ BIBLIOGRAPHICÆ SECTIO II.

ſive

Variorum Librorum

à Cl. D. *Cohauſen* M. D.

tum editorum, tum ſaltem manuſcriptorum

RECENSIO.

Cum illorum fatis, judiciis, ac Virorum celebrium Criſibus

Partim ex Cl. D. *Nunningii*

WESTPHALIA DOCTA adhuc inedita,

Partim ex Amicorum & ipſius Auctoris Epiſtolis excerpta.

Quanta moderno tempore Cl. Virorum ſit diligentia in deſcribendis Eruditorum & Theologorum & Iuriſconſultorum, & Medicorum vitis, eorumque colligendis ſcriptis, abunde notum eſt, ex Biographorum Catalogis, quos longa ſerie in ſuo lexico ſub finem adducit laborioſiſſimus *Jöcherus*. Inter quos tamen Weſtphalorum mortuorum pauci, viventium nulli locum inveniunt, unde Cl. *Nunningio* viſum eſt in *Weſtphalia* ſua *Docta* accuratiorem Eorundem texere Elenchum, & præcipuos, qui circa eorum ſcripta contigere eventus & criſes, deligentius, quam hactenus quisquam alius, adnotare. Hos inter & Domini Patrui mei Cl. *Cohauſeni* Polygraphi hactenus edita

ineditaque ſcripta cum variis fatorum phoenomenis per litteras illi ab eodem communicatis recenſere non intermiſit. Quæ hic ex *Weſtphalia Docta* cum multis additamentis mihi ex relatione D. Patrui notis repetere, & in uſum Biographorum ſiſtere placuit, addendo pariter ejusdem manuſcripta ſatis rara & curioſa, quorum magna pars jam perfecta prælum exſpectat, modo *D*eus ei vitam viresque in tanto ſenio adhuc uno alterove luſtro conceſſerit, quod omni ſtudio quoque promovere conabor. Vale lector, & hoſce meos conatus tuo favore ſecunda.

I.

Tentaminum Phyſico-Medicorum Curioſa Decas.

de vita humana theoretice & practice per pharmaciam prolonganda,

Ex Veterum & Recentiorum Philoſophorum ac Chimiatrorum

Fundamentis, rarioribus & ſecretioribus inventis,

Hiſtorice, ethice, medice, philoſophice, & chymice propoſita,

Et omnibus longævitatis Candidatis conſecrata.

Coſfeldiæ ſumptibus Authoris.

Impreſſionis annum ſequens indicat diſtichon chronologicum paginæ tituli à parte averſa impreſſum.

ToLLe,

ToLLe, Lege, hICCe, MeVs, qVæ fert SeCreta LIbeLLVs,
QVIs qVIs VIs PytII VIVere fata SenIs.

Hic liber inter rariores reputari debet, nempe in paucisſimorum Bibliothecis reperibilis, quia quingenta tantum exemplaria ſunt impreſſa, quorum tantum ducenta per bibliopolam Osnabrugenſem ad nundinas Francofurtenſes, delata, coetera inter amicos in patria Monaſterienſi ab *A*uthore diſtributa ſunt. Magnum invenit applauſum à multis exteris, tum præſertim etiam à medicis eo tempore quatuor Collegis Cosfeldiæ una praxim exercentibus, quorum Carmina aggratulatoria tum Latina tum Gallica ſatis eleganti (à utut alias inter Medicos vicinos ſoleat regnare invidia) abunde in authoris laudem excurrunt.

Majorem autem invenit gratiam apud Reverendiſſimum & Celſiſſimum Glorioſiſſimæ memoriæ Principem & Epiſcopum Monaſterienſem, *Fridericum Chriſtianum*, cui liber inſcriptus & dedicatus eſt, præterquam enim quod præli ſumptus refundi juſſerit, etiam Epiſcopalis Archiatri titulum, & medici Provincialis Horſtmarienſis & Ahuſani munus tum temporis per mortem Doctoris *Gieſen* junioris vacans cum amplo Salario & immunitatis perſonalis privilegio Authori gratioſiſſime contulit, ut ut ringente nonnullorum patriæ procerum, qui ad illam ſpartam alium medicum fruſtra recommendarant, livore.

Occaſionem operi dedit ſequens Caſus, cujus etiam ipſe Author ſed obſcurius in præfatione ſuæ Decadis meminit. Dedicaverat nempe Cl. D. D. *Conradus Bertholdus Behrens* Reip. Hildeſienſis Poli-

Poliater famigeratiſſimus Celſisſimi Ptincipis & Episcopi, *Jodoci Edmundi,* Primario Miniſtro ſchediasma de vitæ humanæ longitudine, ut per hunc promptiorem ad ipſiusmet Domini manus acceſſum haberet. Reſpondet ſucceſſus voto. Defertur ad ipſum Principem coeteroſque aulæ Proceres libellus, & inſolita concipitur lætitia, dum certum aliquod vitæ prolongandæ arcanum hujus libelli traditione ſibi communicari quilibet in aula gaudebat: verum eo vix perlecto, dum animadverterent thema ab exſpectatione longe alienum in illis pagellis pertractari; Autoris namque materia erat vitæ humanæ certo à Deo termino incluſæ brevitas, quam in multos annos extendi haud poſſe ſuſtinebat, projectum Schediaſma paucorum lectione & aſpectu dignatum eſt. Hæc eſt occaſio, quæ ad hunc tractatum conſcribendum authori anſam dedit. Formabat etenim ſecum ex ſubitanea ita animorum mutatione hanc concluſionem: ejusmodi librum, qui revera contineat potiora illa veterum ac recentiorum ſtupenda vitæ prolongandæ tentamina, & fore curioſum & cuivis maxime acceptum ac pergratum, cum humana cupiditas mortem remis veliſque fugiens unice deſideret eorum ſcientiam, quæ quomodocunque facere poſſunt ad vitæ prolongationem. Et hæc primæva libri hujus eſt origo.

Verum enim vero hic in lucem emiſſus; ut ut nullius neque luci, neque medico in ſpecie mentionem feciſſet Præfatio, multo toedio viſus eſt affeciſſe laudatiſſimum illum Poliatrum, quem neſcio ad quam vindictam irritabant Collegæ Medici, quaſi vero ignominioſum foret, hunc vitæ poſſibilem

lem prolongationem negâſſe, Authorem vero noſtrum tot illi prorogandæ accomoda remedia tam diffuſo tractatu enârraſſe.

Quocirca vir clariſſimus, cujus memoria pridem in pace eſt, viſus eſt in ſuis SELECTIS MEDICIS Authori noſtro bellum litterarium indicere, quando ſtatuit non dari medicinam univerſalem, quod variis argumentis exaggerat, ſibi perſuadens, Authorem noſtrum pro ea, qua eſt animoſitate, illis reſponſurum. Sed nihil peritus reſpondit, diſſimulans quaſi *Selecta medica* non legiſſet. Quod ſilentium ægre ferens Cl. *Behrenſius* ipſe literas ad D. Patruum perſcripſit, notificans ſe illam Sententiam in *Selectis medicis* oppugnaſſe cujus defenſionem exſpectaret. Reſpondit D. Patruus ſe illius poſtulati non agere hyperaſpiſten, ſed ſaltem inter vitæ longæ tentamina ens univerſale & medicinam univerſalem repoſuiſſe, adeoque nolle cum Concive & Amico altercationis ſerram propter fortaſſis non ens odioſam trahere, ſic nunquam ad arma deventum eſt præter exſpectationem Æmulorum, qui virum optimum & pacificum ad monomachiam litterariam exſtimularant. Scio virum præclarum donec viveret, quæqunque D. Patrui ſcripta in lucem prodeuntia accurata indagine perveſtigaſte, num quid ad ſe pertinens in iis contineretur, quod litigiis & velitationibus anſam præbere poſſet.

Si omnium Medicorum de hoc libro elogia enarrare vellem, magnus illorum eſſet ineundus numerus. Adducam duntaxat duos. Cl. D. *Zacharias Fürſtius* Archi-Epiſcopi primum Treverenſis per multos annos, & poſtea Monaſterienſis Epiſcopi

copi *Friderici Chriſtiani* Archiater in literis ad Autorem datis *Opus laudatiſſimum & ex omni parte abſolutisſimum Ingenii fœtum* candidisſime, nam in Viro ſi quo alio ſyncerisſimo nullus fucus erat, appellat. Non minus laudabiliter de illo judicat Cl. P. *Nivronus*, Conſiliarius & Archiater Duciſſæ Curlandiæ, Abbatiſſæ Herfordienſis in literis Reſæ 1721. 2. Januarii ad Autorem datis. *Legi tentamina tua admodum Curioſa eadem ſane voluptate & admiratione qua alii, quibus hunc tractatum minus notum ante aliquod tempus communicaram.* Etiam atque etiam rogat Diſputationem de liquore Alcaheſtino Helmontii, ut gratiſſimo hoc munere lætitiam ex prioribus doctiſſimis Criteriis Myſteriisve perceptum augere ne deſit. &c.

Adjungam tandem pro iis quibus nunquam viſus eſt rarior hic liber Elenchum Tentaminum ineo contentorum Tentamen I. Arbor vitæ curioſe inquiſita.

II. Præſidia ad vitam longam in ſacris literis quæſita,

III. Vita longa coelitus comparata à Platonicis & Aſtrologo-Chymicis.

IV. Vita prolongata ab Hermeticis per lapidem Philoſophorum.

V. Remedia longævitatis ex auro petita.

VI. Longævitas ex Ente univerſali hauſta.

VII. Vita medicamentis Balſamicis conſervata.

VIII. Remedia longioris vitæ ex animalibus vivacibus ac longævis deſumpta.

IX. Indagata in ipſomet homine longæ vitæ Phylacteria.

X. Pro-

X. Prolongatio vitæ mediante abſtinentia acidi fuga frigidi, & crebriori uſu ſalium volatilium.

II.

Tentaminum Phyſico-Medicorum de vita prolonganda.

DECAS CURIOSA SECUNDA.

Decadi huic multam longamque operam impendit Autor, nempe quæ continet ſublimiora artis Spagyricæ Arcana hactenus gryphis involuta, in illa vera ex fundamentis Chymico-Philoſophicis elucidata, & adjectis rarioribus inventis & experimentis illuſtrata. Quia vero in Weſtphalia non adfuit etſi quæſitus, qui huic Decadi imprimendæ ſumptus faceret, Bibliopola, non impreſſa hactenus remanſit. Immenſo labore novos conſcribere libros, propriisque expenſis prælo ſubiicere, cum non ſit de pane lucrando, non enim niſi Bibliopolis quæſtuoſis omnis inde cedit utilitas, teſte experto Roberto, ſumptus Autor periclitare noluit peregrino lucro ceſſuros. Interim Curioſis non ingratum erit, Tentaminum quoque hac in Decade propoſitorum Syllabum hic adjicere. I. Arbor vitæ rediviva. II. Interiora terræ viſitata. III. Centrum mundi Coelo concatenatum. IV. Ambita de immatura morte Victoria. V. Theſaurus vitæ repertus. VI. Fons vitæ detectus. VII. Radix vitæ vegetata. VIII. Vita per vitam confirmata.

IX.

Digitized by Google

IX. Fundamentum vitæ ſtabilitum. X. Dulcedo vitæ & totius Medicinæ Corona.

Tituli ſufficienter docent, non minora in hac, quam in prima Decade comprehendi vitæ prolongandæ tentamina. Facilis fortaſſe videri poſſet nonnullis circa illa impenſus labor. Sed ſi ab Univerſitate quadam aut Pariſienſi aut Burdegalenſi programmate quodam proponeretur pro bravio aureo intra anni ſpacium elaborandum hoc thema, dubito profecto, num quis eſſet inrer omnes alienorum operum inſulſos cenſores futurus, qui Argumentum hoc ſufficienter & pro dignitate elaboraret, niſi ipſam, de qua quovis tentamine diſcurrendum eſſet, materiam Autor unà proponeret. Alius itaque Tractatui huic præfixus eſt horoſcopus, quem meliori fortuna in *ſupremo Medicinæ apice*, exſpectat.

III.

Digitized by Google

III.

Mauſolæum Gloriæ Politico-Panegyricum

XXV. *Principalium virtutum Columnis erectum.*

In quo Principis Pacis Chriſtiano-Politici idea in Glorioſ. Memor. Principe *Friderico Chriſtiano* Monaſterienſium Epiſcopo Sexageſimo ſiſtitur, & appenſis Symbolicis veræ Nobilitatis & præclarè geſtorum imaginibus ſpectanda exhibetur. à I. H. C. H. S. M. D. ejusdem Principis quondam Archiatro Horſtmario-Ahuſano.

Coſfeldiæ Sumptibns Autoris anno MDCCXII.

Perenne hoc eſt, ut Glorioſisſimi Principis *Friderici Chriſtiani* Memoriæ & *Familiæ Plettenbergicæ* honoribus erectum monumentum ſic nunquam in autore intermorituræ erga ſuum quondam Munificum Benefactorem & Clementiſſimum Principem gratitudinis Mnemoſynon. Quod ad voluntatem & beneplacitum *R*everendiſſimi & Perilluſtris Domini *Ferdinandi L. B. de Plettenberg* Eccleſiæ Cathedr. Monaſt. Præpoſiti Germani Fratris Epiſcopi conſcribere & hujus Succeſſori Reveren-

 diſſimo

diſſimo & Celſisſimo Domino *Franciſco Arnoldo*, Monaſterienſium & Paderbornenſium Epiſcopo. nec non Eccleſiæ Cathedralis Monaſterienſis Paulinæ Purpurato Collegio, ejusque Dominis Canonicis Capitularibus inſcribere & dedicare voluit, verum non unum fatum libro huic obvenit, nam cum erecto typothetæ literis integro fere mauſolæo, ut ipſe memorat autor in concluſione ad lectorem, ultima columna prælo ſubiiceret, et mox in lucem eſſet mittendus liber, inexſpectata morte ſupra memoratus D. Præpoſitus inter vivos eſſe deſiit, ut prius hic lucem amiſerit, quam ille acceperit, adeoque ab illo adhuc ſpirante ex parte quidem, non ex integro lectus fuerit, ita maxima libri columna cecidit, non impoſita illi eſt gratiarum coronis. Neque Mauſolæi Architectus pro opera recompenſatus, quæ quanta huic operi impenſa ſit, nemo niſi qui propriis oculis legendo inſpexerit, judicare poteſt. Tractatus hic in Medico pro Specimine Magiſterii Politici haberi poteſt, tam eleganter Politices axiomata & leges ad vitam & geſta Principis laudatiſſimi applicata ſunt. Alterum longe malignius fatum eſt, quod etſi hic liber magnifica ſane inſcriptione, cui ad elogium nil addi poſſet, Metropolitano Capitulo ſeu patriæ Patribus, ſummis nobilitatibus Heroibus Viris Principibus verbo ſuis & rei litterariæ maximis mecoenatibus dedicatus eſſet, hanc pro redhoſtimento remunerationem tulerit ut *D. Franciſco Artoldo* humanis erepto, ſede tum vacante Autor à Medicatûs Provincialis munere fuerit abdicatus, quamvis poſtea à ſereniſſimo moderno Electore Colonienſi & Principe Monaſt. *Clemente Auguſto* illi reſtitutus, ita quidem illum

unius

unius alteriusve patriæ proceris invidia premere, ſupprimere non potuit, quin facile ad altiora, ſi hac ſtatione cedere voluiſſet, aſcendere potuiſſet. Ad Profeſſoratus namque munus in non una celebri univerſitate ſufficiens ipſi patuit acceſſus. Sed facile feliciterque tranſiit hunc Rubiconem.

Liber hic ad paucorum Exterorum manus pervenit. Diſpoſitionem operis ſatis artificioſam hic oculis ſiſtere non injucundum erit.

Fundamentum Mauſolæi

Ab avita virtute in antiquiſſimæ L. B. de Plettenberg Familiæ perilluſtri nobilitate poſitum. Epigraphe: *Cunctis exordia pandit laudibus.* Claud. in Seren.

Mauſolæi Veſtibulum

Friderici Chriſtiani Infantia & Pueritia. Epigr. *Pietatis limina primæ.*

Columna I.

Friderico Chriſtiano in Iuventute à laborioſa Pallade in præcipuis literarum emporiis poſita, variisque poſt ſuſceptum Dignitatis Canonicæ purpuram honoribus decorata. Epigr. *Hæc vitæ fulcra futuræ.*

Columna. II.

A Purpurato Baſilicæ Paulinæ Collegio per *Frid. Chriſt.* inaugurationem Decanalem exſtructa. Epigr. *Proximus hic ad ſumma gradus.*

Digitized by Google

Columna III. & IV.

Seu Gemma Symbolica,

A. Prælaudabili *Frid. Chriſt.* Gubernatione in Cathedra Decanali erecta, & Episcopali electione firmata Epigr. *Recta quia directa.*

Columna V. & VI.

Seu Gemma Principalis Symbolica.

Nexu invicem copulata ſuſtinens mitram Episcopalem Epigr. *Conſilio & conſtantia.*

Columna VII.

A *FRID. CHRIST.* per optimam cum Reverendiſſ. Cathedrali Capitulo harmoniam & amicitiam prudenter ordinata Epigr. *Conſonat Inferius Supremo.*

Columna VIII.

FRID. CHRIST. Pietati Sacra. Epigr. *Ardens evexit ad æthera virtus.* Virg. Æneid. 1. 6.

Columna IX.

A gravitate & authoritate ſtabilita, in qua erigitur *FRID. CHRIST.* ad vivum Symbolicis virtutum lineamentis effigiata ſtatua Epigr. *Hæc Principe digna.*

Columna X.

Per *FRID. CHRIST.* prudentiam & providentiam diſpoſita. Epigr. *Thronus ejus in Columna nubis.* Eccl. 44. 7.

Colum-

Digitized by Google

Columna XI.

Frid. Chriſt. per miniſtros ſumme idoneos provide electos erecta. Epigr. *Hac quoque ſtat Regimen.*

Columna XII.

Per amicitiam cum coeteris Chriſtiani Orbis Principibus & patriæ ſtatibus ſervatam ſuſtentata. Epigr. *In fulcrum pacis.*

Columna XIII.

FRID. CHRIST. à Civibus & colonis in perpetuam gratitudinem pro amore paterno exſtructa. Epigr. *Omnibus ille idem Pater eſt.* Lucret.

Columna XIV.

Clementiæ *FRID. CHRIST.* dicata. Epigr. *Æterni teſtis amoris.*

Columna XV. & XVI.

A juſtitia & moderatione ſtatuminata, appenſo ſcuto Gentilitio Plettenbergio. Epigr. *Æqua & recta.*

Columna XVII.

Humanitatis & affabilitatis ornatu decora. Epigr. *Fulcit & ornat.*

Columna XVIII.

Sive Obeliscus

Ex pluribus Principalis Munificentiæ Segmentis compilatus. Epigr. *Factis extendere famam hoc virtutis opus.* Virg. Æneid. 1. 10.

Columna XIX.

A liberalitate *Friderici Chriſtiani* Mauſolæo donata Epigr. *Plus ultra.*

Columna XX.

Frid. Chriſt. magno litterarum Mecoenati à Muſis excitata Epigr. *Quem referent Muſæ, vivet.* Tibull. 1. 1.

Columna XXI.

Olea & Sertis quernis circumdata Frid. Chriſtiano Principi pacis erecta. Epigr. *Decus hoc pretioſius auro.*

Columna XXII.

Ab induſtria indefeſſa *Frid. Chriſt.* elaborata impoſito aureo gloriæ globo. Epigr. *Superas evadere ad auras hoc opus, hic labor.* Virg, Æneid. 1. 6.

Columna XXIII.

Ab animi fortitúdine formata & firmata. Epigr. *Stat neſcia caſus.*

Columna XXIV.

Cui mors imponit Coronam & Epigraphen: *Dabo tibi Coronam vitæ.* Apoc. 2. v. 1.

Columna XXV.

Cenotaphium Symbolicum

Epigr. *Virtus ſepulcrum condidit.* Horat. Ep. 9.

Addam

Addam Epigramma poſitum ad Zoilum.
His Mauſolæi tua ne ſuspende columnis
Scommata, mordaci dente Canine Theon
Falleris. Hic non eſt Pasquino erecta Columna.
Virtuti ſacra ſunt templa; Recede Canis.

IV.

Neu aufgerichtete Mediciniſche Thee-Tafel.

Auff welcher fürtreffliche, ſo einfältig, als künſtlich zuſammen geſetzte theils aus einheimiſchen theils ausländiſchen Kreutern und Gewächſen beſtehende Kreuter, Thee denen Liebhabern der Geſundheit und langen lebens auffgetragen und präſentiret werden. Von I. H. C. M. D. gedrucket zu Oßnabrug in 8vo anno 1716.

bey Michael Andreas Fuhrman.

Prodiit ſine dedicatione liber, quam omitti petiit Bibliopola, brevitatem temporis ob accelerationem nundinarnm Francofurtenſium, in quibus neceſſe eſſet tractatum ſatis mature comparere, frivole cauſatus, cum tamen poſtea compertum ſit, eundum nomine ſuo Dedicationem Regiminis Clivici Dominis Aſſesſoribus factam *Neotheæ* Exemplaribus, exceptis iis, quæ Autori tradidit, præfixiſſe. quod

Digitized by Google

profecto Satyram *Guidonis Patini* Bibliopolam *animal fourbiſſimum* appellantis merebatur.

Non indiget Tractatus ſuspenſa hedera. Tam apud Nobiles quam ignobiles facilem ingreſſum habuit, Novi Diſtrictum, in quo fere nemo chyrurgorum hoc opuſculo amat carere. Ut plures fæminas nobiles, plerumque medicaſtras, ſilentio prætercam. In ipſa Hollandia plures, ad quos libri fama peruenerat, eum legendi vexavit orexis, Unde plurimum Reverendus & Doctiſſimus Dominus *Henricus Joſephur Grasperus* inter Urbis Amſtelodamenſis Parochos orthodoxos primarius in gratiam ſuorum patriotarum id oneris in ſe gratis ſuscepit, ex quia in idiomate Batavo ſibi nativo ex vernaculo ſumme erat verſatus, in illud *Neotheam* Germanicam ea dexteritate & exactitudine tranſtulit, ut ne unicum quidem latinum terminum etiam technicum inexplicatum, & non translatum reliquerit. Audiamus eum interprete lingua latina ad ſuos belgice in præfatione differentem, quæ cauſæ eum ad tam operoſum translationis laborem permoverint. » Comperiebam inquit, tam opu-
» lentis quam pauperibus, tam magni, quam parvi,
» tam ſpectabilis quam vulgaris ſtatus hominibus,
» præcipue tamen indigentibus qui impotentes ſunt
» medicos arceſſere & pretioſa medicamina ſol-
» vere multum ſolatii & levaminis in ſuis affectibus
» acceſſurum. *A*utoris fama, profunda ejus ſci-
» entia, & multa experientia, ſtyli elegantia,
» conceptuum nitor, exactus ordo, ſuavia inter-
» loquia hinc inde intermixta, perspicuitas pro
» rudibus, & præſertim excellentes præſcriptiones
» quarum experientiam apud multos cum magna

» laude

laude, & in me ipſo quoque conſpexeram totidem «
mihi fuerunt calcaria ad tam moleſtum lobo- «
rem inchoandum, & opus hoc ita proficuum ad «
ſervitium amantiſſimæ patriæ, cui omnia debeo, «
in noſtram Vernaculam transmutandum &c. «

Nitidiſſimum itaque frontispiciale ectypon, quod Hortum Academicum & in eo Neotheæ infuſum bibentes repræſentat, Tractatui præfixit, cui hunc fecit titulum ſatis elegantem;

Neo-Thea

of Niewe Thee-Tafel

Opgezogt voor alle Liefhebbers van een geſond lang en vrolyk leven:

Ofte wel eene naaukeurige Beſchryving van de Krachten der in- en uitlantſche Kruiden, Bloemen, Wortelen en planten,

Om de zelve als Thee te doen trekken, waardoor veelerhande Ziektens en pynen, op eene verzekerde wyze kunnen geneezen of voorgekomen worden, na lang Zoekens, eigene ondervindinge, en volgens de vaſtellingen, en goedkeuringen den vermaardſte en voornaamſte Geneesheeren onzes tydts by en gebracht.

Door den Zeer geleerden en Wydberoemden Heere den Heere.

IOAN HENRIK COHAUSEN

Ampts-Medicus van den Biſchop van Münſter en Paderborn.

En nu ten dienſte Zyner lants genooten, uit het Hoog-in het Nederduitſch vertaalt, en met aantekeningen opgeheldert en vermeerdert.

Door den geleerden Heere.
HENR. IOSEPH GRASPER
T. M. A. D. A. R. G.
t' Amſterdam
By Ioannes Ooſterwyk, Boekverkooper
op den Dam 1719.

Dedicavit opus elegantiſſima inſcriptione celeberrimo Viro *Friderico Ruyſchio*, Medicinæ, Anatomiæ, & Botanices Profeſſori Amſtelodamenſium famigeratiſſimo, interim hæc Editio diſtractis inter tot Hollandicos theæ amatores omnibus exemplaribus intra breve tempus apud plures ſui deſiderium reliquit, & ipſa quoque Exemplaria præli Osnabrugenſis ita deficere coeperunt in Germania, ut ad multorum Neotheam deſiderantium exſpectationem celebris Bibliopola Lemgovienſis Dominus *Meierus* anno 1728. eandem de novo prælo ſubjecerit, accurante quodam *Kreutermanno*, Medicinæ, ut ſe ipſum appellat, practico, qui ſecundæ huic editioni antiquum titulum reliquit, Præfatiunculam tamen præmiſit, quæ Autorem jam beatum, id eſt ex vivis exceſſiſſe, memorat, qui tamen etiamnum à tot hucusque annis ſpirat, Deoque & Reip. litterariæ vivit pluribus ab eo tempore in lucem emiſſis curioſis tractatibus medico-chymico-moralibus. Qua tamen mortis ſuppoſita erronea opinione ductus ſeu potius deceptus Neotheæ Curator licentiam ſibi ſumpſit ſua qualiacunque de Thea, Coffée, Chocolada, Vino, Cereviſia, ſpiritu frumentaceo, lacte, tabaco tam naſali, quam fumali

fumali à mundo hodie ſic dilectis Collectanea, utut Crambem à tot ſcriptoribus recoctam, ejusmodi Diætæ parergorum Amatoribus ſatis ſpecioſe proponendi, idque ut fieret honoriſicentius, ſub eodem libri titulo, & quidem non per modum appendicis, ſed loco ſtatim primo ipſi Autoris Neotheæ ſcripto præmittendi, quod ſane vel autophiliam redolet, qua Viri tot ſcriptis editis famoſisſimi tractatum ſuis adverſariis ad captandam gloriolam inſervire voluit, vel ſaltem in re libraria ignorantiam, ſi enim in illa verſatus fuiſſet, non ignoraſſet, *Neotheam* anno 1719. à viro maxime erudito in linguam Batavam elegantiſſime translatam & notulis ornatam & ab ipſo Autore Neotheis antifebrilibus auctum, quæ ſatius editioni ſecundæ ſeu appropriata Auctoria adjungere, & ſua ſaltem, ſi voluiſſet, appendicis loco ad finem pro mole libri augenda adjicere potuiſſet. Si in re Litteraria fuiſſet exercitatior, ex Autoris noſtri Tractatu *Picanaſi* inſcripto, anno 1716. Amſtelodami impreſſo, imo anno 1720 Lipſiæ in Vernaculam translato ſciviſſet, qua ſatyra tabacum naſale mactarit, neque Neotheæ ſuum de illo diſcurſum encomiaſticum adeo impertinenter præmiſiſſet.

Maneant Cl. D. *Kreutermanni* operibus ſua debita Elogia; Autor noſter non invidet, imo ille veneratur, maneat & ſuus Neotheæ honor. Quare ſi quis editionis aliquando tertiæ futurus eſt promotor aut Editor, monitum eum vult Autor, ut reciſis penitus D. *Kreutermanni* Rhabſodiis, vel ſaltem ad libri calcem appendicis loco rejectis, ex Editione Hollandica decerptas Neotheas antifebriles pro libri augmento ſupponat, imo ſi Deus vitam

vires-

Digitized by Google

viresque adhuc paulisper Autori conceſſerit, novum & inſigne augmentum per alias Neotheas promittit, ut tractatus priſtinæ integritati reſtituatur, imo mavult illum nunquam reimprimi, & vel Editionem ſecundam æternis damnari tenebris, quam ejusmodi fumoſorum, Naſo ſorbilium & potulentorum, tot hominum myriadibus noxiorum, laudes à Medico illorum damna intelligente ad ignaram plebem propagari,

V.

Benthemo-Crene,

das iſt,

kurtze Abhandlung

Von dem in der hochberühmten Graffſchafft Benthem zwar von undencklichen Jahren herfürquellenden, anjetzo aber durch fürtreffliche Würckung mehr und mehr in Beruf kommenden Geſundheits-Brunnen, in zwey Theile abgetheilet,

Davon der erſte den Urſprung, Weſen Nahmen und Eigenſchafften dieſes Medicinal-Waſſers klärlich vorſtellet,

Der andere die Kräffte, Würckung, heilſahmen inner- und äußerlichen Gebrauch aus-

ausführlich entdecket, und aus den Lehrſätzen einer vernunfftmäſſigen Artzney-Kunſt erweiſet, daß viele beſchwerliche und veraltete, aus Sauer und Schleim entſtandene Kranckheiten dadurch können geneſen werden.

Zu Nutzen hülffsbedürfftigen Menſchen ausgefertiget von

I. H. C. H. S. M. D.

gedruckt zu Cosfeldt anno 1713.

In Nemore non procul ab ara Benthemica jam ultra omnem hominum memoriam fontem ſulphure gravidum ſcaturiiſſe in comperto eſt. Qui cum multis curationibus, licet non admodum publicatis, eſſet celebris, viſum eſt illmo & Excellentiſſimo Domino *Franciſco Georgio* S. R. I. Comiti *de Manderſcheid, Blanckenheim, Gerolſtein* &c. Comitatus Benthemenſis Adminiſtratori ut & ejusdem Baglivo & Quæſtori, illuſtri Domino *de Beeſten* eundem in majorem famam, uſum & maximam totius patriæ utilitatem provehere, quocirca Expertiſſimos Medicinæ Doctores nempe Cl. D. D. *Lüning*, Profeſſorem Lingenſem D. D. *Bucholtz* Practicum Haſelunenſem DD. *Wichants*; Monaſterienſem DD. *Meyering* Oldenſalienſem, & Dominum Patruum meum Medicum Provincialem Monaſterienſem ſimultanee ad Arcem Benthemicam vocârunt, ut prædicti fontis ſoterii examen unà inſtituerent, & facultatem atque vires ſcrutarentur, de

de iiſque publicam Relationem ad uſum indigentium facerent. Quâ occaſione coeteris medicis eum laborem fugientibus ſors ſuper D *Cohauſenum* cecidit, qui præmiſſo fontis ſulphurati exactiſſimo ſcrutinio ad requiſitionem laudatorum Dominorum pro informatione publica præfatum tractatum typis commiſit. Qui quanta diligentia atque ſtudio ſit elaboratus, etiam mediocriter eruditus lector facile intelliget. Neque duntaxat inſtituto cum Thermis Aquigranenſibus examinis parallelismo hujus aquæ ſulphureæ vires detexit, deſcripſit, & publicavit; ſed etiam certam tam pro plebeis quam majoris conditionis hominibus magno ignis compendio exſtruendorum balneorum methodum excogitavit & ſuggeſſit, quibus parandis jam duæ domus erectæ & aptatæ fuerunt, ita ut jam magna ſpes inde reſultaturæ in plurimos ægrotantes ſalutis & non exiguæ in univerſum Comitatum utilitatis atque lucri affulgeret, nam primo anno jam ad tria hominum millia ex partibus circumvicinis & præſertim Batavis valetudinis cauſa fontem viſitaſſe narrabatur à fide dignis.

Verum in Patriam redeunti & regimen ſuſcipienti Domino Comiti non arriſerunt iſti conceptus, eo quod iſtius ſcaturiginis ſtagnum cervis potandis alias ordinarium jam domunculæ incluſum & tectum eſſet, & propter hominum frequentiam cervi, quibus lucus abundat, à conſueta potationis ſtatione impedirentur. Rurſum igitur remotis ad Balnea deſtinatis domibus fontis uſus ceſſavit, quo fato etiam ipſe tractatus eviluit, licet nec ipſe fons ſoterius per hoc ſuas vires, neque liber ſuum pretium atque utilitatem amiſerit.

Ejus

Digitized by Google

Ejus tamen neceſſitatem aliquando alia temporum felicior ratio reducet. Satius namque cervos deſtitui lacu ſuo potulento quam ægrotantes dedefraudari de tam nobilis fontis adjumento. Si non alia, ſaltem ratio ſtatus politica, quæ Comitatus incolas tot commodis ex advenarum Vectura & Vendititiis alimoniæ necesſariis potuiſſet beare, uſum hujusce fontis ſuspendere non debuiſſet. Conſultum eſt à Benthemocrenes autore ordinario loci medico, ut convenientibus, ceu par eſt, medicamentis & recta præſcriptionis methodo aquarum naturales vires promoveret & augeret: Neque alii, quam qui ad ſanitatem & ſalutem recuperandam apti reperirentur (promiſcua enim incurabilium admisſio fontem reddit fruſtratà curâ infamem) teſſera dato ad ejus uſum admitterentur. Sed ſurdo cantata fabula. Fluit fons hodiedum, ſed jacet uſus, donec ſuperis potius quam Aeſculapio & Hygieæ viſum fuerit aquas has ſoterias in generis humani uſum revocari.

Quia libri exemplaria ad nullum Bibliopolium, & conſequenter vix ad exterorum manus pervenêre, operæ pretium erit, ſuccincto Capitum Elencho indicare, quem ordinem & quam methodum in tractatione hujus fontis Autor ſervarit.

Inhalt des erſten Theils.

Das I. Capitel vom Urſprung und Alterthumb des weldtberühmten hochgräflichen Schloſſes Benthem.

II. Von

II. Von vormahlig- und jetziger Beſchaffenheit des Benthemiſchen Heil- und Geſundheits-Brunnen.

III. Feuerkünſtliche Zerlegung und Probe des Bentheimiſchen Brunnens: woraus eigentlich deſſen Weſen zuſahmen geſetzet ſey, und worin deſſen Natur beſtehe

IV. Von der Arth und Weiſe, wie die Mixtur des Bentheimiſchen Brunnens unter der Erden gezeigt wirdt.

V. Von dem im Bentheimiſchen Brunnen vorhandenen Univerſal-Geiſt.

VI. Von dem Gewicht und Proportion der im Bentheimiſchen Brunnen angezeigten Ingredientien.

VII. Beweiß, daß in Benthemſchen Brunnen keine gifftige oder ſchädliche Bosahrdigkeit vorhanden ſey, und deßhalben ohne Sorgen und Forcht gebraucht werden könne.

VIII. Wahrſcheinige Anzeig, mit welchen Brunnen das Bentheimiſche Waſſer die meiſte Aenlichkeit habe.

Inhalt des zweyten Theils.

I. Capitel von Krafft und Würckung der ſchwefelichten heißen und kalten Waßerquellen ins gemein, worauß ein vernünfftiger Schluß auf dem Benthemſchen Brunnen zumachen.

II. Von den beſonden Kräfften deren im Benthemiſchen Brunnen durch die Scheide-Kunſt entdeckten Ingredientien.

III. Von

III. Von dem Special - Nutzen und Gebrauch des Bentheimiſchen Brunnen innerlich zugebrauchen.

IV. Von der rechten Arth und Weiſe den Bentheimiſchen Brunnen innerlich zu gebrauchen.

V. Vom äußerlichen Nutzen und Gebrauch des Bentheimiſchen Brunnens in verſchiedenen Leibszufällen.

VI. Von der zufälligen Schädlichkeit des Bentheimiſchen Brunnens bey einigen Naturen und Zuſtänden.

VII. Von der beym Gebrauch des Bentheimiſchen Brunnen höchſt nothwendigen Diæt und Lebens-Regiment.

VIII. Von denen bey der durch den Bentheimiſchen Brunnen vornehmender Cur beſchwerlich- und langwirigen Kranckheiten nützlich-ja nothwendigen Medicamenten.

VI.

Lumen novum Phoſphoris accenſum,

ſive

Exercitatio Phyſico-Chymica

De cauſa lucis in phoſphoris tam naturalibus quam artificialibus, exarata

Ad Provocationem celeberrimæ Regiæ In Galliis Burdegalenſis Academiæ.

à

Ioanne Henrico Cohauſen M. D.

Reverendiſs & Celſiſs. Principis & Epiſcopi Monaſt. & Paderbornenſis D. *Franciſci Arnoldi* Archiatro Horſtmario-Ahuſano

Amſtelod. apud Io. Oſterwyck

M DCCXVII.

Notum eſt in Rep. lirteraria verſatis, in Academia Regia bonarum literarum, ſcientiarum & artium, quæ *Burdegalæ* eſt, à ſereniſſimo Duce *de la Force* fact am eſſe fundationem præmii ſeu bravii, quod conſiſtit in numismate aureo trecentarum librarum gallicarum & ſingulis annis illi confertur, qui argumentum, quæſtionem ſive thema ab Academia

demia Programmate publicatum omnium optime & exactiſſime enodaverit & explicārit. Cum igitur anno 1717 propoſita eſſet explicanda cauſa lucis in phosphoris tam naturalibus quam artificialibus, ingenii ſui vires experiri, & ſingulari diligentia nobiliſſimam hanc materiam elaborāndo, cum certantibus pro præmio aureo concurrere voluit, quem quidem tractatum Amſtelodami charactere nitidiſſimo impreſſum & antificioſiſſimis Iconibus exornatum ipſi Sereniſſimo Duci Academiæ Protectori & Præſidi, Magnificis & Ampliſſimis Dominis Decano Seniori Coeterisque graviſſimis Collegii hujuſce Aquitanici *Aſſeſſoribus* perquam eleganti inſcriptione, quæ in ipſo libro cuivis legenda patet, dedicavit, ad quam ex Iuſſu Academiæ Secretarii perpetui Domini de *Navarre* reſcriptum reſponſum hic meretur propter nitorem ſingularem adſcribi.

Colendiſſimo Viro Domino de *Cohauſen.*

S. P.

Quam ad Nos de Phosphoris miſiſti diſſertationem à menſibus aliquot accepimus Domine Colendiſſime. Opūs mirata eſt univerſa Academia tanta Eruditione plenum, tanta exaratum diligentia, tot & tantis exquiſitis exemplis & experimentis illuſtratum. Mirata eſt, ſed magis lætata, magisque gratulata ſibi eſt, quod eſſet ſuo nomini conſecratum. Hoc unum doluit Vir ornatiſſime, quod ad concurſum diſiderata ſit tua Diſſertatio. Eximio aliunde operi tuo duo deerant, ut poſſit contendere, alterum quod ad Certamen accederet

K 2 tempe-

tempeſtive, alterum quod eſſet manuſctiptum. Libellum tuum accepimus jam exeunte menſe Aprili typisque mandatum. Ea vero *A*cademiæ noſtræ decreta ſunt, nempe opera, quæ poſt primam Ianuarii diem acceſſerint vel impreſſa fuerint, non concurſura eſſe ad palmam. Si poſthæc igitur ſubeat animus ſcribendi aliquid ſimile, quod ſane pergratum nobis accidet, paucis aperiam, quid ferat conſuetudo. Prima Menſis die poſt electionem operis, quod Academia judice digniſſimum compertum eſt, adjudicatur palma. Tum in annum ſequentem diſtribuuntur Programmata Diſſertationis ſcribendæ Argumentum Continentia. Per Programmata duo potiſſimum admonentur contendentes, primum ut curent ſuas diſſertationes reddi ante primum Ianuarii ſequentis diem, vel ipſamet prima Ianuarii die, quoniam labentes quatuor menſes ad primam May diem in examine operum impenduntur ab Academia, dum convenit. Alterum quod contendentes monenrur, ut illud ſit novum opus, quod ambit præmium, ideoque nondum prælo commiſſum. Et vero quæ juris publici ante erat Diſſertatio, non ei tribuit Academia Mercedem, ſed eam donat palma, quam publicam facit.

Hæc Domine erudítiſſime in ampliſſimam gratiarum actionem, & in ſummæ qua te proſequitur benevolentiæ ſignificationem, Academia voluit ad te ſcriberet.

Addictiſſimus tibi & obſequentiſſimus

Burdigalæ die 12 Aug. an. 1717.

Regiæ quæ eſt Burdigalæ ſcientiarum, litterarum & artium Academiæ à Secretis perpetuo.

Navarre.

Inſcriptio

Inſcriptio Epiſtolæ erat.

Colendiſſimo & Eruditiſſimo Viro Domino *Cohauſen* M. D. nec non Celſisſimi Principis & Episcopi Monaſterienſis & Pâderbornenſis Archiatro meritiſſimo.

Præmium igitur libri tam excellentis nedum incomparabilis autor quia contra ſtatutum fundationis & ultra terminum Scrutinio præfixum transmiſſus eſt, obtinere non potuit, ſed aſſignatum eſt & datum cuidam Abbati nomine *Dortous de Magran*, qui duorum quoque antecedentium annorum bravio potitus eſt. Cujus Diſſertatio cum per laudatum Secretarium autori noſtro quoque transmiſſa eſt, juvat hic brevem ejus facere analyſin. In principio opellæ fere ad meditullium usque longum de luce in genere format diſcurſum, & penitus affert allodria ſe preſſione ætheris Carteſiana, quam ad longum refutat, de emiſſione corpusculorum, quæ pingunt in fundo oculorum imaginem, quam ſententiam approbat, ſcribit autem ſe penitus ignorare, quomodo hoc fiat, dum ait: *mais comme cet art eſt tout à fait inconnu, j' avoue, que je me vois reduit à ne pouvoir raiſonner de la matiere de lumiere, que ſur de ſimples probabilitez. C'eſt auſſi tout ce, qu'on peut raiſonnablement demander, dans une queſtion purement phyſique, & ſur laquelle la Geometrie, ne ſauroit quaſi trouver aucune priſe.* Sub hoc inſcitiæ ſuppoſito pergit tandem ad phosphoros & noctilucas vulgares, quorum tantum abeſt, ut agendi modum afferat, ut etiam ejus indaginem inutilem judicet, cum tamen Academia illi duntaxat

taxat ſtatuerit præmium, qui ejus cauſas & fiendi modum omnium optime explicârit. Audiamus ipſiſſima *Dortous* verba; poſt quam phosphoros aliquot nempe vermes & muſcas lucentes, lignum putridum, pilos, ſanguinem, carnem, adamantem aliquando lucentia & phosphorum Kunkelii, lapidem Bononienſem pyrophorum Hombergii ſaltem nominetenus adduxit, ſic concludit: *Le Deſſein, que j'ai eu dans ce long denombrement, a été de faire apercevoir le plan general de la nature dans la production de la lumiere des phosphores:* » *Car il eſt ſouvent plus* » *utile en matiere de Phyſique de s'attacher à ramaſſer* » *des faits, qu'à chercher les explications.* Quod tamen e diametro contrarium eſt Academiæ intentioni. Tandem ut videatur aliquid dixiſſe, ſtatuit, in omni phosphoro tam naturali quam artificiali dominari materiam unctuoſam & ſulphur (optaſſem ut tale in ligno putrido oſtendiſſet) & neceſſariam eſſe accenſionis cauſam nempe ſubitam & violentam fermentationem ſeu effervescentiam. Sed quis unquam talem in lapide Bononienſi, in phosphoro Balduini, in vermibus lucentibus, in Mercurio phosphoreſcente obſervavit? mirum quod pingues & unctuoſæ Cereviſiæ & vina ſulphurea ſola fermentatione non abeant in phosphoros. Quis vidit ſolis radios cum lapide Bononienſi aliisque phosphoris effերveſcere: addit ſic ſulphur exire ex ſuis parvis carceribus, in quibus clauditur, & evadere per iſtum motum corpuscula ſphoerica ſeu meros globulos lucidos, ut poſſint agere in viſûs ſenſorium. Pro qualia paradoxa! quales chymæræ! viſiones potius di ceres dormiales, quam ſpeculationes phyſicas. Et tamen bravio aureo potitus eſt.

Longe

Longe ſanius aliquando viſus eſt ſomniaſſe vir quidem Eccleſiaſticus, qui tecto de phosphoris tractatu ſic ad Autorem ſcripſit: Hac nocte evigilanti ſe ſtitit *Cohauſenus* cum phosphoro & huic amplas laxans Cogitationum habenas Phosphorum ſcripturiſticum ad ejus imitationem me poſſe fabricare putavi, cujus quem communico, poſſet eſſe titulus:

Lumen novum ſcripturæ accenſum,
Seu Phosphorus Scripturiſticus,
In quo de omni lucis genere in ſcriptura paſſim obvio Philoſophice & Theologice diſſeritur.

Quam jucundiſſimus & ampliſſimus mihi diſſerendi campus hic ſe offerat, ictu oculi perſpicies & ſpecimen darem, niſi tempus mihi jam deficeret. Ita ille & ſane ſic opus conſcribi poſſet novum & perelegans.

Poſſem hujus tractatûs, niſi brevitati hic eſſet ſtudendum, & ab his laudes, & ab aliis vilius æſtimium necenſere, quia ad captum lectoris habent ſua fata libelli. Non tamen ſilendum in actis Lipſienſibus Phosphorum nactum eſſe jejunum Excerptorem. Cavillatur ab Autore ſtatuta quatuor elementa, quæ tamen tantum allegata ſunt modo loquendi vulgari ceu matrices phosphororum, cum in aere, aqua, terra, igne tales inveniantur. Pergemus nunc itaque ad ſecundum concertamen, quod pro palma ſequentis anni Autor noſter in eadem Academia tentavit.

Digitized by Google

VII.

CAPSVLÆ ATRABILARIÆ

Anatomice & Chymice recluſæ,

ſive

Diſſertatio Phyſico - Anatomica,

in qua

Renum Succenturiatorum

Seu Glandularum Renalium,

In iisque Secreti Liquoris

Verus ac genuinus uſus in foro medico

Hactenus controverſus & obſcurus

Concatenato Rationum & experimentorum

Ad provocationem Regiæ in Galliis

Celeberrimæ Burdegalenſis Academiæ

Clarius quam hactenus unquam demonſtratur.

à

IOANNE HENRICO COHAUSEN M.D.

Anno MDCCXVIII.

Epiſtola Nuncupatoria Excell. & nobiliſſimo Viro Domino de Navarre Burdegalenſis Academiæ Secretario perpetuo inſcripta ſequentis fuit tenoris.

Permittre Vir illuſtris, ut hæc ab ignoti manu Epiſtola é remotiori climate ad te mittatur & præſens

Digitized by Google

præſens de Capſulis atrabilariis Diſſertatio non præſentetur tantum ſed & celeberrimo tuo inſcribatur Nomini, jam primum quidem ob temporis brevitatem rudiori calamo exarata, typis tamen nitidiſſimis deinceps brevi exſcribenda.

Non eſt quod præſentationis hujusce cauſam Tibi multis referam, utpote cui vel viſo hoc ſchediaſmate ignotum haud eſt, ex famigeratiſſimæ Academiæ Regiæ veſtræ Decreto permiſſum eſſe, ut Diſſertationes pro aureo bravio comentaturæ ad te libere deſtinentur; Dedicationis vero fortaſſis audacioris potior cauſa neutiquam eſt ſubticenda, quam certe hoc tempore non aliunde quam à nominis tui celebritate, meritorum in Remp. Litterariam ſplendore, & officii in tam famigeratiſſimo per orbem collegio perpetui dignitate fas eſt accerſere. Inprimis vero haud dubito, temeritati meæ veniam à te facile concedendam, ubi ex literarum initialium præfixarum enodatione nomen meum aliunde tibi dubio procul jam cognitum aliquando innoteſcet, nempe eundem rurſus eſſe Diſſertationis hujusce Autorem, qui priori anno lumen novum phosphoris accendit veſtræque celeberrimæ Academiæ ſubmisſiſſime inſcripſit, ſed cui ob libri tardius editi ſeroventientiam fortuna fuit iniquior, ut ad concurſum pro bravio aureo non fuerit admisſus. Quod fatum ne huic Diſſertationi quoque ut coeteris tardius miſſis libellis contingat, ſicque omnem Authoris operam rurſus eludat, tua vir illuſtris, qua erga exteros, & inprimis eruditos emines benignitas imploranda fuit, ut quantocyus & ſic mature ſatis, Academiæ veſtræ Manuſcriptum hoc, ſed ſine hac Epiſtola (ne authoris nomen quod præcipitis, Cenſoribus innoteſcat) Te curante

 ad

ad ſolennem Cenſuram offeratur, quæ tamen ſub editione typographica in grati animi teſtificationem à me neutiquam erit omittenda. Intellexi laudatiſſimam Academiam veſtram priori anno pronam fuiſſe ad titulum Membri honorarii in veſtro Collegio gratioſe & gratis mihi impertiendum, ubi deſideravero, qui utique cum ſummo futurus ſit honori, utraque quod dicitur manu, à me avidiſſime acceptatur, & ad hanc meam ut par eſt, petitionem te quidem intercedente & procurante indubie exſpectatur. Non deero unquam celebrandis Academiæ veſtræ meritiſſimis elogiis & conferendo meo qualicunque ſymbolo ad ſcientifica objecta quotamis à vobis proponenda. Fave igitur magne literarum Mecœnas, & annue petitioni illius qui tuis per orbem celebrandis meritis viciſſim ex aſſe devotus, uti ſe totum tuis ſervitiis conſecrat, ſic enodato litterario grypho aliquando detectus publice ampliori conteſtatione profitebitur, quod ſit

Excellentiſſimæ & nobiliſſimæ Dominationis tuæ

Dabam ex muſeo Vredenæ Cal. Mart. MDCCXVIII.	Cultor & ſervus obſequioſiſſimus Autor in libri titulo notatus. I. H. C. H. S. M. D. P. M, & P. A. H. A.

Hæc fuit Dedicationis formula. Adjungam pro informatione lectoris, quia nondum impreſſa eſt Diſſertatio, Contentorum Elenchum.

Caput. I. De ſtructura & natura Renum ſuccenturiatorum quædam præmittuntur.

II. Re-

Digitized by Google

II. Refutantur præcipuæ quædam circa renum ſuccenturiatorum uſum ſententiæ erroneæ.

III. Renes ſuccenturiati non ſunt atræ bilis receptaculum.

IV. Succus in Renibus ſuccenturiatis ſecretus non eſt atra bilis.

V. Succus in Renibus ſuccenturiatis ſecretus non eſt acidus.

VI. Succus Renum ſuccenturiatorum non eſt ſaporis lixivi.

VII. Succi Renum ſuccenturiatorum vera natura & Eſſentia oſtenditur.

Hoc itaque Dedicationis & recommendationis viatico munitus libellus cum capſulis ſuis atrabilariis, *Burdigalam* felicibus ut ſperabatur avibus abiit & mature ſatis & ſecure cui omnem impendit operam Amſtelodamenſis Amicus, qui addita Epiſtola commendatitia, juſſit in omnium poſtarum ædibus ſcedulam receptoriam, ut vocant, ſumi, imo Certificatorias alteras cum novis ad Secretarium Authoris literis dedit, quarum hic copiam adjungere non pigebit:

Excell. & Nobiliſſimo Viro, Domino de *Navarre*, Acad. Reg. Burdegal. Secretario Perpetuo, Patrono ſumme venerando ſalutem & felicitatem.

Quam nuper per manus *Avogſtohlii* Civis veſtratis Burdegalenſis Regiæ veſtræ bonarum artium & ſcientiarum Academiæ toto orbe famigeratiſſimæ de Capſularum atrabilariarum vero ac genuino uſu Diſſertationem pro faciendo ad aureum

bravium

bravium concurſu à me conſcriptam & propria duntaxat manu primitus exaratam ſubmiſi, Tuis Vir præſtantiſſime oculis, ſi ſuffragiis veſtris fuerit approbata, ea qua par eſt, reverentia proxime ſe ſiſtet. Nempe non permittebat temporis auguſtia & longiſſima terrarum ſpacia, quæ hinc ad vos tranſire erat neceſſum, ut illi labor typothetæ impenderetur, ne quæ priori anno novo meo Phosphoris accenſo lumini iniquior, fato neſcio quo, accidit fortuna, ut ad cenſuram ne quidem pervenerit, huic Diſſertationi pariter contingeret. Habeo ſane, ſi non tam meo, quam Virorum in harum regionum Academiis & Collegiis ſpectatiſſimis judicio & criſi ſit ſtandum, quod doleam. Hi namque & meo & iſtius veſtri Adepti D. *Megerani* ſcripto ad exactioris æquiorisque cenſuræ bilancem appenſo, iudicandum putarunt, præmium Tractatui meo, niſi ſero veniſſet, deberi. Cum tantum abſit, ut vir iſte præclarus ſcopum à laudatiſſima veſtra *A*cademia propoſitum, nempe lucis in phosphoro genuinas cauſas ſuis ratiociniis exacte attigerit, ut potius contra præfixam intentionem magis de nuda rerum phyſicarum exiſtentia, quam obſcuriſſimis cauſis diſcurrendum ratus admodum parce quæſtionis nodum intricatiſſimum evolverit, ut exactus & omni ſepoſito partium ſtudio cuivis utrumque ſcriptum legenti ad oculum pateſcet.

Verum enim vero eſt, quod tanto viro congratulemur de favore Minervæ propitiæ, quod ejus in rerum naturalium ſcrutinio ſingularis dexteritas eò jam obtenta tribus vicibus palma aſcenderit, quo vix alius apud vos liceat aſpirare, ita ut ne hos abs ulteriori indagine impoſterum abſterreat deſperatio,

peratio, neceſſum æſtimaueritis, eundem deinceps à concurſu publico elogio excludere. Magna hercule ingenii transcendentis excellentia! permittet tamen vir ille præclarus, ut nos, ſicuti alio hic coelo utentes, ſic forte alio oculo luminis cauſas inſpicientes, data occaſione de eius tractatulo aliquando publice mentem noſtram aliter exponamus,

Tametſi vero haud dubitem capſulas meas atrabilarias Anatomice & Chymice recluſas jam pridem Academiæ veſtræ traditas, meliori hoc anno fortuna potituras eſſe, nolui tamen fœtum hunc meum in tam remotas ignotasque terras ſine tutore ac patrono dimittere. Quocirca viſum eſt cum non modo tibi offerre ſed etiam ſi in lucem prodeat, tuo Nomini inſcribere, cum non ignorem non magis ſcientiarum quam induſtriæ illorum te eſſe patronum, qui rerum phyſicarum à ſapientiſſima Academia veſtra quotannis propoſitarum veritatem conantur vel eruere vel confirmare.

Fave igitur magne muſarum Mecoenus Capſulis hiſce à me recluſis, quas Academiæ Regiæ lynceis Cenſoribus jam pridem auſpicante Menſe Aprili, & ſic mature ſatis ſubmiſi. Non inſcripſi quidem illarum frontiſpicio nomen meum, utpote ſub ſymbolo: *Servire Deo regnare eſt*, velatum. Nunc autem rationem amplius non conſpicio, quare id etiam ante cenſuram apud vos peractam non debeat innoteſcere, cum ea ſit in veſtris arbitris ac rei litterariæ judicibus æquitatis cura & amor, ut non tam cujus gentis ſit Author, quam quid ſolide abs eo ſcriptum demonſtratumque ſit, dubio procul ſint ſpectaturi. Coetorum publica hac conteſtatione & Tuis & Regiæ veſtræ Academiæ ſer-

viciis

vitiis me perpetim volo conſecratum, illi quidem ſub eo, quem gratioſiſſime obtulit in laudatiſſima ſua ſocietate membri honorari Titulo, quem cum ſubmiſſiſſima reverentia & gratiarum actione accepto, tibi vero cum ſubſcriptione.

Nobiliſſime & Excellentiſſime Domine

Dab. Vredenæ in Weſtphalia Dioeceſis Monaſt. XXVI. April. MDCCXVIII.

Tui cultoris & Servi obſequioſiſſimi.
I. H, Cohauſen M. D.

Verum quæ fati iniquitas! pervenit hæc Epiſtola feliciter Burdegalam, opusculum vero ipſum de capſulis atrabilariis cum priori dedicatione ad *A*cademiam non perveniſſe per ſequentes literas D. *Brun* *A*cademiæ Regiæ typographi notificavit D. de *Navarre*, Secretarius.

à Bordeaux le 23 May 1718.

Monſieur

J'ay l'honneur de vous envoyer une reponſe de M. *Navarre*, Secretaire de l' Academie Royale de ſciences de Bordeaux. Elle avoit été oublié dans ſon cabinet par la negligence de ſes valets, qui ont confeſſé la choſe; il a receu l'Epiſtola Nuncupatoria de vôtre ouvrage ſur l'uſage des reins ſuccenturiaux, mais on ne ſçait, par quelle cauſe il s'eſt perdu dans le bureau de Hollande ou de Paris, car il eſt certain qu'il n'eſt pas venu à Bordeaux, où l'on a fait toute la recherche poſſible pour

Digitized by Google

pour le trouver. On plaint beaucoup cet ouvrage, tant par l'eſtime, qu'on a conceu de tous ceux, qui partent de vôtre main, que par le deſir de vous faire quelque plaiſir, & de reconnoitre la veneration, que vous avés pour l'Academie. On ne ſait ſi les Commis de Bureau de Hollande n'auroient point ſuprimé votre paquet pour profiter de l'argent du port franc, ou ſi le paquet affranchi jusq'à Paris n'y a point demeuré pour n'avoir pas eſté affranchi, jusqu'à Bordeaux. Pour prevenir un tel cas on croit, qu'il ſeroit mieux d'addreſſer votre Paquet à un Marchand de Bordeaux qui en payera ici le port, comme on en uſe pour les lettres communes. Neanmoins on eſpere que vous voudrez encore nous envoyer votre ouvrage ſur les reins Succenturiaux, par quelque voye ſure, afin de l'enregitrer dans les memoires de l'Academie. I'oſeray vous dire, Monſieur ce que l'on a dit ici de votre ouvrage ſur les phosphores, qu'il auroit peutetre remporté le prix, s'il fut venu à temps pour le concours. Ie ſuis avec tout le reſpect posſible.

Monſieur

Votre très humble & très obeiſſant Serviteur
Brun Imprimeur de l'Academie royale
des ſciences de Bordeaux.

Inſcri-

Inſcriptio erat. A. Monſieur,

Monſieur de *Cohauſen* Premier Medecin de ſon Alteſſe Monſeigneur le Prince & Eveque de Munſter & de Paderborne.

Ex hiſce literis libelli infortunium abunde innoteſcit. Perditus eſt, à Scrutinio excluſus, extra omnem ſpem præmii poſitus, ſicque denuo omnis labor fruſtraneus. Doluère fatum, ſi fas Epiſtolæ credere, Profeſſores Burdegalenſes, doluêre plures in Hollandia Eruditi tam elegantis opuſculi factam jacturam. Sequentes doctisſimi Domini Grasperi literæ ad Autorem datæ merentur hic adſcribi:

P. P.

Vir ille (intelligit Cl. *Fridericum Ruyſchium* Amſtelodamenſium Anatomiæ & Botanices Profeſſorem) tibi ex commendatione mea, magis tamen ex doctiſſimis ſcriptis ei communicatis amiciſſime affectuoſisſimus nil magis quam tuum literarum commercium habere exoptat, rogavitque me exactisſime, ut tibi data opera procurrarem. Adeo picæ naſi opella arriſit ei, ut nihil ſupra. Leidenſem te Profeſſorem Chymiæ cupit viſo & avidiſſime lecto, quem de Phosphoris ſcripſiſti, libro omnibus numeris abſoluto. Sed qua lætitia exultabat venerandi illius ſenis animus cum pleno in

in convivio coram Venerandis Doctrina Viris mentionem de Capſularum atrabiliarum tractatus amiſſi fato injicerem? Quid exclamabat præclarus ne ille vir ea de re ſcripſit, libellum? illum mihi procures velim. Eidem namque materiæ adhuc ſenio confectus omnibus viribus inſudo, hactenus enim earum genuinus uſus nondum detectus eſt. Tradidi legendum &c. prælo dignum judicavit, ita ut Oſterwyckius ejusdem Ruyſchii amicus mihi dixerit ſe abſoluta Neotheæ impreſſione illum typographo traditurum &c.

Verum fata voluere, ut hucusque nondum prælo ſit ſubjectus libellus. Æquo tamen animo tulit hæc Capſularum atrabiliarum ruminator, unde pari ſtudio ac diligentia perrexit in Explicatione tertii argumenti publicato programmate de *Cauſa multiplicationis in fermento* pro palma anno ſequente propoſiti, de quo pertractationem ſaltem manuſcriptam ſub ſequenti Titulo ad Academiam Regiam tranſmiſit.

VIII.

Exercitatio Experimentalis Nova & Curioſa,

De concreto incomparabili,
Mole minimo, activitate maximo
*A*lterativo potentiſſimo,
Multiplicativo ſui ſtupendo,
Mirandarum rerum patratore

Fermento,

Sive intricatiſſimus Quæſtionis nodus,

Quæ ſit cauſa multiplicationis in Fermento

A bonarum literarum, ſcientiarum & artium
Academia Regia, quæ Burdagalæ eſt
Pro palma aurea propoſitus
Et Phyſico-Chymice & Mechanico-Carteſiane
Solutus
ab Eo. cui Symbolum

Qui non guſtaverit ſalium ſapores nunquam perveniet ad optatum fermentum fermenti

Autor Roſarij

Elenchus Capitum & in iis Contentorum.

Cap. I. Fermenti & fermentationis Eſſentia. Quæ non tam corporalis quam Spiritualis eſt, & fermentum fermenti appellatur à Philoſopho.

II. I. Mo-

II. 1. Modus fiendi in Fermentatione. 2. Fermentorum diſtinctio & definitio varia. 3. Fermenti ortus primævus ex prima creatione, & inde vis multiplicationis tam Theologice quam phyſice adſtruitur: ubi ſeminis & fermenti analogia.

III. 1. Indagatur vis multiplicativa fermento intrinſeca. 2. Fermentorum multiplicatio experimentis illuſtratur. 3. Vis fermenti multiplicabilis eſt, quod ſe inſtar odoris habeat. 4. Ejus potentia.

IV. *Cauſa* proxima & genuina multiplicationis in fermento ſtatuitur. 1. Fermenti multiplicabilitas multum dependit ab ipſa ſubjecti fermentabilis diſpoſitione, & inprimis à particularum dilatabilitate & elaſticitate. 2. à ſalis acidi volatilis ſubtilitate penetrantia & extenſione. 3. Extenſio & conſequenter multiplicatio ab ejus volatilitate & ſpirituoſitate, quæ in ſubjecto motum & fluorem conciliat. 4. à ſubjectorum in ejus naturam transmutatione. 5. Fermenti extenſibilitas illuſtratur per miaſma contagioſum. 6. Fermenti multiplicabilitas ex eo quoque juxta naturæ Myſtas, quod ejus Spiritus ſit ſe natura ſalis ſeu ſpiritus univerſalis.

V. Principium Sulphureum ſeu particulæ oleoſæ ut cauſa multiplicationis primaria in fermento reprobantur. Ad ignem intrinſecum fermentorum vis multiplicativa philoſophice refertur, ubi analogia ignis & fermenti, uſtionis & fermentationis juxta illud D. Iacobi 3. Parvus ignis quam grandem ſuccendit materiam.

Digitized by Google

VI. Vis fermenti multiplicativa dilucidatur & concluditur.

Corollaria.

1. Nil phyſici eſt multiplicabile, niſi de fermenti natura participet.
2. Solvens ſeu menſtruum fermentale magnum artis eſt Myſterium, à ſcientiæ filiis indagandum.
3. Fermentum putredinis verum fermentum eſt, & potens in natura clavis corporum radicaliter & centraliter recludendorum.
4. Fermenti peſtiferi ſtupenda poteſtas dilucidatur.
5. Transmutationis metallicæ poſſibilitas ex natura fermenti probatur.
6. Fermenti poteſtas reſolvendi & volatiliſandi per experimenta chymica demonſtratur.
7. De Fermentis vitalibus & ſeminalibus brevis diſcurſus.

Brevis præfatio eſt hæc:

Palam natura eſt acore fermentari Effatum Plinii eſt l. 18. c. 11. jam vetuſtum, obſoletum, adhuc obſcurum à multis faſtiditum, apud plures dubium; illi igitur licet eodem authore res ardua ſit, novitatem, nitorem, lucem, gratiam, fidem conciliare ſtudebimus abunde pulcrum & magnificum rati etiam voluiſſe. Loquemur cum Recentioribus, ſentiemus cum Antiquis. Vetuſtiſſimam Platonis ſententiam fermentationis (adde & fermenti multiplicationis) cauſam eſſe aciditatem nova methodo

ſta tumina

Digitized by Google

ſtatuminabimus. An ſcopum tetigerimus, judicare illius erit, cui præ quocunque amico magis amica eſt Veritas.

Hæc brevis eſt opuſculi ſciagraphia ex qua lector Phyſicæ ſtudioſus haud difficulter intelliget, quanta exactitudine ſit elaboratum, neque dubitabit autori palmam deberi. Verum ô fati malevolentiam! quid non excogitat inter gentes connata invidia. Notificatum eſt fideliſſimi correſpondentis D. *Hoogſtohlii* Reip. Hollandicæ ut vocant conſulis reſcripto nulli hoc anno ab Academia Burdegalenſi, ſuper themate multiplicationis in fermento conceſſum eſſe bravium, eo quod nemo illius mentem attigiſſet, ô inauditam vafritiem! Nempe ne Germano daretur prærogativæ gloria, nulli datum eſt præmium. Cum tamen certum & indubitatum ſit, Quæſtionem propoſitam ita circa omnes circumſtantias & magis quam opus fuiſſet ſuperfluè eſſe ſolutam, ut vix quid addi poſſe videatur, Audiamus viri longe doctiſſimi & judicioſisſimi ſententiam in literis ad autorem datis Gemertæ 10. Febr. 1719.

Quod de fermenti multiplicatione tractatum attinet, eum prout juſſeras exactiſſime revidi, omnesque mentis intendi nervos, ne quidquam me ſubterfugeret; Aſt eum omnibus numeris abſolutiſſimum reperi. Ejus lectio mihi jucundiſſima fuit, quam inter ſæpius applauſi tibi de reportando præmio. Tam clare namque & nervoſe omnes ejusdem rationes enucleaſti, dilucidaſti, expoſuiſti, ut nihil deſideretur. Stylum quem mirum in modum variare noſti, præ coeteris miratus neſcio an docibiliori modo unquam aliquid edoceri queat. Amice ſi hac tam exquiſita opella præmio potiaris, deſiſte

quæſo ab ulteriori conamine. Gallorum namque tuæ ſors invida laudi ſole clarius cuique recte judicare docto patebit ad oculum, illud pro tot exantlatis laboribus tibi voto prævio medullitus apprecor. Non excuſationis quidquam Galli habebunt amplius Mature ſatis & ſecure, in eornm perveniet manus. Gratulor ſane tibi de tam præclaro opere, quod autori laudes laudibus addet, nomenque tuum ſuper æthera tollet &c.

Sed utriusque & authoris & amici ſpem fefellit eventus: nemo elegantius & uberius penſum hoc elaborare potuiſſet, quod tamen, quia Germani eſt, Gasconibus ſatisfacere non potuit, ſaltam videri non voluit.

Non offendit quidem illa Gallica procedendi ratio autorem, non nemo tamen ex ejus amicis Vir majoris abollæ, cui de illa conqueſtus fuerat, non ineleganti ſed ſatis ſevero ſarcasmo eandem excepit, qui hic apponi meretur.

Impoſtura Casconica bilem mihi movet. Tantos theſauros in novo tuo lumine obtuliſti coecis ingratis! aliud de caruncul orum Gallicorum phosphoris merentur ſcriptum pro bravio de l'Abbé *Dortout* ſed cavendum eſſet cauſas, quas non curant, perveſtigare, ſi ſaltem ſubjecta noctiluca nota fiant. Subſequens thema de uſu renum ſuccenturiatorum elegantem obtuliſſet occaſionem, nam cum ipſis eum Excell. Domino *Verheyen* in anatomia corporis humani nondum conſtat, quorſum illæ capſulæ atrabilariæ contentum humorem nigricantem ulterius transmittant, audacter ſtatuerem, eſſe ſemen morbi gallici omnibus Gaſconibus commune, apud Germanos, Belgas, Weſtphalos, niſi

hac

hac lue inficiantur, nuſquam reperibile, nec ullo alio modo, niſi ſecundum alterum thema per multiplicationem fermentalem curabile, cauſas autem multiplicationis conſiſtere in contrarietate fermentali quæ quo major tanto multiplicabilior, ſic ſine dubio brevibus bravium Gaſconicum reportâſſem. Digni eſſent juſtitiarii Gaſconicæ impoſturæ, ut omnia eorum judicia, quibus à tempore Phorphori bravia aſſignarunt, pica critica quaſi raptu reſtativo ab Apollinis Moroſopho aut ironice defendantur aut cenſeantur, quo vafrities & dementia cenſorum Burdegalenſium mundo pateſcat. Vale generoſo contemptu. Dabam B. in equinoctio philoſophico, quo alcali & acidum conſpirabant.

Verum linquamus triplici hoc fatalitate infame Litterarium commercium, æque periculoſum eſt cum Gallis Germanum diſputare quam belligerare, habet enim argutiſſima hæc natio ſua diverticula, ſua ſtratagemata.

IX.

Diſſertatio Satyrica Phyſico-Medica moralis.

de Pica naſi

ſive tabaci ſternutatorii moderno abuſu & noxa Amſtelodami apud Io. Oſterwyck anno 1716. in 8.

Mirus pluribus viſus eſt titulus *Pica naſi*, qui illum medicinæ terminum technicum non intellexe-

Digitized by Google

tellexerunt, ſcribebat I. E. S, ex Ericeto S. Nicolai in Friſia ad amicum Curio: Munuſculum gratiſſimum mihi miſſum accepi ſcilicet *Pica naſi* quæ vere garrula pica eſt, non communis, ſed pica docta garrire, quæ me ſæpe fatigatum aliis ſeriis occupationibus non deſinit jucunda ſua garrulitate recreare. Eritque ille præcipuus effectus quem Pica illa producet, cum abuſus hodierni talis materiæ videantur eſſe, ut rideri & corripi adhuc quidem velint, non tamen corrigi &c. ſed ſatis eſt de pica & ſiſto calamum ne me prodat picæ naſi garrulitate non tantum oblectari, ſed ex ejus garrulitate aliquid mutuâſſe, quo aures veſtras forſan cum faſtidio incogitanter obſtrepere pergo, hinc finis illius.

Bonus hic Vir putavit, Picam eſſe notam illam avem loquacem, uti & ille orbilius, cujus in Raptu Ecſtatico Autor mentionem fecit, ajebat mi Domine, quid rei pica naſi? quid naſo tabacoprophoro cum pica avi negotii, an & hæc tabaco utitur? nunquid elegantior titulos libro tuo ſpica naſi fuiſſet? cui ibidem reſponſum ſatis. vid. p. 85.

Scribebat aliquando Amſtelodamenſis amicus ad Autorem; in bibliopolio ſedenti occurrit Cauſidicus, qui picæ titulum inſpiciens exclamabat: Eho! quid hæc pica naſi! Stupidus illi putabat eſſe unum verbum, & ſi ſatis diſtincte duo ſint bene in titulo ſeparata verba, per me inſtructus pudibundus diſceſſit, erupit, evaſit.

Pica naſi pulveres ex naſis excutiens ita nonnullis viſa eſt rigoroſa, ut *Cobauſenus* fuerit Amſtelodami Janſeniſtæ & Mediciniſtæ titulo inſignitus: ſcribebat igitur ad eum aliquando D. *Graſperus*, qui

qui à malevolis judicabatur quoque Ianſeniſta. Sic decet, ut & amici ferat onera ſimul & commoda. Dudum jam id à primo inſtanti præſagiit animus. Si non detur Ianſeniſta niſi mentatalis, certe nunc datur Mediciniſta Ianſeniſta realis, utpote qui naſo excutere velit pulveres, & ex funda elicere tam inauditas cupidinis conſequentias. Os populi meruiſti naſo adverſa locutus. Dicunt profecto tui, & mei, quos innumeros habemus, æmuli, me certe hunc tibi ſuggeſſiſſe conceptum, quem ut hæreſin in medicina proſcribent. Sed ſolemur nos mutuo veritatis clypeo tecti. Ringantur quantumcunque velint.

Iuſtius invidia nihil eſt, quæ primitus ipſum
Autorem rodit, diſcrutiatque ſuum.

Heri in auctione ab aliquo capiens tabacum naſale: Quid inquit & pica torqueris? Alios doces, te ipſum non doces. Verum eſt, ſed abuſum carpit autor, non uſum, reſponſio fuit, ita *Graſperus*, qui paſſim, quia picam naſi ad prælum promoviſſet ejusque corrector erratorum typographicorum fuiſſet, pro ejus autore habitus eſt, quaſi fictum *Cohauſeni* nomen ſuſcepiſſet.

Quidam Torpecus proprio nomine *Pöeretus* ex Pica naſi conſarcinatum extractum ſeu potius compendium ſub titulo *Schimpende*, *Natuur-Genees-en Zedenkundige Verhandeling over den quaeden wan luſt der Neuze*, translatis belgice latinis Epigrammatibus libello Hollandico menſtruo, vulgo *Boekzaal*

 der

der geleerde Werelt, menſe octobri ann. 1716. inſervit. Hic verba ſunt ipſius autoris noſtri in raptu Ecſtatico in Montem Parnaſſum p. 42. Picam naſi eo ipſo calamo, quo verborum prius imo & laudum illecebris demulſit, mox ſauciavit, inſtar ſcorpii viſus eſt paululum ludere, tandem feriit cauſa obliqua. Excerpſit Picam præferens amicum, aſperſit ſub finem calumnias Stylo inimico juxta dictum polyhiſtoris politici, peſſimum *inimicorum genus laudantes*. Verum egregie de hujus Archipedantici naſo vindictam ſumpſit Moroſophus in parnaſſo fumo chartæ accenſæ (Galli *Camouflet* appellant) & Satyrorum caudis naſum ſtrenue evertentibus, quam Comoediam l. c. curioſus legere poterit, perterrefecit hæc ejusdem libelli collectores tam vehementer, ut anno 1726. menſe februario c. 6. p. 229. verbotenus ita Batavice ſcripſerint: affecit hoc eo tædio D. *Cohauſen*, ut in præſenti opusculo Excerptoris naſum ita miſere tractârit, ut terrore percellamur & naſum noſtrum chariorem habeamus, quam tali ignominiæ & ludibrio expoſitum videamus à Satyris, qui ei fumum chartæ accenſæ inſufflant, & in conſpectu Apollinis & Muſarum ejus naſum tabaci fumo nigrum, & pulvere naſali ſcatentem contemptiſſime habent. Metus ne noſter naſus ſimili modo tractetur, nos indubitate ab hoc opuſculo abſtraxiſſet, niſi animadvertiſſemus nos id cum gratia facere poſſe.

Coeterum magnam hæc Pica gratiam habuit etiam apud ipſos Naſi Helluones, qui riſerunt ſaltem, non inique ſusceperunt naſos arguto ſale defricari, cum enim ſingulari elegantia ſe recommendet, maluerunt legendo movere ſplenem, quam iraſcendo

iraſcendo bilem. Sincerior fuit de hoc libello Eruditorum criſis. C. D. *Nunningius* in *Weſtphalia Docta* ita ſcribit: Opuſculum de Pica naſi applaudentem vidit Polyhiſtorum meliorem numerum, ſententiarum equidem gravitate commovet, delectat varietate rerum, ſingulare Epigrammatum acumen tranſitus plane affert novos, nec minus epiphonematis pungit. Opuſculum inventione nova, novitate rara utrobique ſe recommendans.

Memorabile eſt, quod aliquando ad Picæ Naſi authorem perſcripſit ſupralaudatus D. *Grasperus*: Naſi picæ foetus felicia ſat fata nactus eſt. *E*xemplaria fere diſtracta auguror, quaque late patet terrarum orbis, *Cohauſeni* increbuit nomen. Tribus abhinc diebus occurrit doctrina non minus quam ſtatura Vir ſpectatiſſimus, quem in auctionibus ſæpe videram. Hic me interpellans humaniſſime affatus ait: Eſtne Dominus Vir ille, cui Pica dedicata eſt. *A*ffirmanti reſpondit. Libellus ille lectu digniſſimus noſtros egregie carpit inſulſos mores linguane vernaculâ prodibit in lucem? meretur ſanè. Ego pergebat, in tabacophilorum gratiam ex ea multa tranſtuli in idioma noſtrum, ut peſſimo iſto morbo liberentur, bonoque id factum eſt cum ſucceſſu. Sic bene vaticinatus es, foeda catharmata naſi petophili ſiſtenda, minus quoque nunc per avaros ungues iturum tabacum. Ad hæc Ego. Promiſit ſcriptor, ſe in Vernaculum idioma eandem transmiſſurum, ſine dubio promiſſis ſtabit autor: ſed ajebat, quis ille *Cohauſen*? hic ego nec deſtiti meritas tibi promere laudes. *Cohauſenus* innotuit, & cum gratiarum actione diſceſſit,

Omnem

Omnem vero laudem ſuperat Viri ſcriptis famigeratiſſimi D. *Hermanni Adolphi Meinderſii*, potentiſſimi Boruſſiæ Regis Conſiliarii & Hiſtorici ſcriptum ad Cl. & Ampliſſimum virum D. *Germanum Dono Hunnincinum* exaratum, quod ex *raptu Ecſtatico in Montem Parnaſſum huc* transferemus:

» Scriptum elegantiſſimum doctiſſimi atque
» ſagaciſſimi Viri Cohauſii noſtri ſive Coi noſtratis
» de Pica naſi ſive hodierno uſu atque abuſu Ta-
» baci ſeu herbæ Nicotianæ quod ad me gratis trans-
» miſeris, de eo ingentes tibi Vir clariſſime ha-
» beo atque debeo grates, niſi quod unicum illud
» deſiderem, quod auctor longe celeberrimus at-
» que naſutiſſimus, id eſt odoratiſſimus, non ip-
» ſum hoc ipſemet longe digniſſimum hoc noſtro
» ſeculo nec non eruditiſſimum ſcriptum ad me
» transmiſerit. Quia ſummam & egregiam eru-
» ditionem & virtutes viri eximii & non vulgaris
» valde veneror & æſtimo, & ut me in Amicitiam
» & familiaritatem ipſius inſinues, & literarum
» Commercium cum ipſo concilies, maximopere
» rogo. Scriptum illud egregie ſatyricum maxi-
» ma animi voluptate legi, ac penitus devoravi. Et
» illud publice aſſerere non vereor, mihi nullum
» ſcriptum ſatyricum inter tot virorum eruditorum
» ſarcaſmata & luſus ingenii magis arriſiſſe. Ha-
» bemus ſane & habet Weſtphalia noſtra patria
» ingenium, quod poſſit maximorum Virorum
» etiam exterorum ingeniis & geniis ſi non exæ-
» quare, ſaltem opponere & eodem loco repone-
» re. Si enim aliorum ſcriptorum ſcripta ſatyrica,
» v. g. *Eraſmi* Moriam, *Mori* Utopiam, *Heinſii* aſi-
» num &c. & aliorum ejusmodi ſatyricorum ſar-

» caſmos

caſmos juſto calculo æſtimes, ad hoc amici no- “
ſtri ſcriptum nihil ſunt. Quia is miſcuit utile “
dulci, uti Hippocratem Coum, id eſt *Cobauſium* “
decet, & valetudinem ac ſanitatem mortalium “
egregio ludendi & criticandi generi & operi ſive “
Emplaſtro commiſcuit, Ego enim, ut verum fa- “
tear, neſcio quid magis mirer in Viro longe eru- “
ditiſſimo, utrum Stylum & ſcribendi ſolertiam “
atque omnium Poetarum & celeberrimorum Au- “
ctorum exactisſimam cognitionem, utrum pro- “
fundiſſimam in arte medica ſcientiam atque ex- “
perientiam, nihil magis optans, quam ut mihi “
talis Æſculapius & Archiater contingeret, ſi “
ſemel ægrotare & mori neceſſe erit, utinam “
felix illud & jucundum ingenium atque excel- “
lens judicium ad res ſerias & ſtudia noſtra anti- “
quaria, ſive hiſtorico-Politico-Iuridica ſe vellet “
applicare, & hiſtoriam noſtram patriam illuſtra- “
re, certe nil niſi magnum aliquid & excel- “
lens à tali ingenio ſperari, ac à tali manu & “
ſtylo proficisci poſſet, ſed trahit atque abripit “
ſua quemque voluptas & ſuum cuique pulcrum “
videtur. Neque inutile eſt, ſed perjucundum ac “
maxime glorioſum, quod hos in omni doctrina- “
rum genere viros illuſtres atque excellentes in “
patria noſtra Weſtphalia habeamus, & cum po- “
litiſſimus nationibus ingeniorum varietate & “
opusculorum literariorum gloria & præſtantia “
certare & palmam multis præripere queamus. “
Quare Vir illuſtriſſime etiam atque etiam te “
rogo, cures ut omnia illius Excellentiſſimi Viri “
ſcripta hactenus edita inprimis vero Neotheam “
quam primum nanciscar, pretium quod pro me “
expo- “

Digitized by Google

» expoſueris, lubens redditurus. Eum quoque
» incites velim, ut iocoſeria de Weſtphalorum
» moribus, vitiis & virtutibus quam primum pote-
» rit, publico diutius invidere nolit & me in nu-
» merum Amicorum ſuorum recipere non dedig-
» netur. Vale & fave tuo amico & cultori de-
» voto,

Hermanno Adolpho Meinderſio.

Verum necdum illa omnia ſunt. Plura de hoc opuſculo referenda ſupereſſent, ſi pagellarum anguſtia ea admittere vellet. Etiam quidam Academiæ Lipſienſis, ni fallor. eruditiſſimus Profeſſor L. C. S. Picam naſi, quo utiliter quoque à fæminis tabaco naſali abutentibus legi & intelligi poſſet, in idioma germanicum elegantiſſime cum prolixa Præfatione tranſtulit. Cujus eſt titulus.

Sehnſucht der lüſtern Naſe.
das iſt
Von dem heutigen Mißbrauch und
ſchädlichen Effect des
Schnupff-Tabacks
nach denen Reguln der Phyſic, der Medicin
und Morale aufgeführet,
von
Johann Heinrich *Cohauſen* Hildes, M. D.
aus dem Lateiniſchen ins Deutſche überſetzet
von L. C. S.

X.

X.

Raptus Ecſtaticus

in Montem Parnaſſum,
in eoque viſus ſatyrorum luſus
Cum naſis tabacoprophoris
ſive

Satyricum Novum
Phyſico - Medico - Morale

in modernum tabaci ſternutatorii abuſum
Authore
Io. Henr. *Cohauſen* Hildeſio - Saxone
Amſtelodami apud Guilielm. Barentſe
M. D. CC. XXVI.
Sub icone frontiſpiciali
legitur Chronòſticon,
NasICIDIVM In parnaſſo absqVe gVtta CrVorIs.
Anno
QVo ſatYrI In rVpe parnaſsI
Naſos à ſterCore tabaCI MVnDarVnt.

Liber hic rarior eſt & in paucorum manibus Picam naſi longe acumine vincens. Totus enim inge-
nioſa

Digitized by Google

nioſa fabula eſt, occultæ veritatis cuſtos. Cum enim Author Picæ obſervaret, Phyſicas & Morales rationes non ſufficere corrigendo abuſui tabaci naſalis ad methodum Medicorum,qui in extremis morbis extremis remediis ferro & igne utuntur, novo quoque & acriori remedio, nempe naſorum tabaco prophororum ſectione per ſatyros facienda opus eſſe judicavit. Unde ingenioſo invento novam meditatus eſt fictionem, in qua in monte Heliconio à Satyris ex juſſu Apollinis tam fæminis quam viris naſi tabacoprophori abſcinduntur, & ad autopſiæ & experientiæ tribunal in pleno muſarum & doctorum conſeſſu ſiſtuntur, excutiuntur & examinantur ſinguli, an jactitata à picæ naſi autore tabacalis foeditas in naribus revera deprehendatur, quod inſtituto ſcrutinio cum ita ſe habere comperiretur, audita prius trium judicum Iuris Conſulti, Medici, & Pöetæ ſententia concluditur & decernitur, ut pro mulcta omnium pixides tabacariæ in Parnaſſo retineantur, naſi vero reciſi ad montis pedem à Satyris rurſum deportentur, ut quilibet naſo vel ſuo vel ad lubitum alieno recepto ocyus & longiſſime a Parnaſſo diſcedat graviore alias poena ob excitatos tumultus caſtigandus. Effuſis itaque per Satyros e ſportula omnium naſis in unum cumulum, quilibet illum, quem caſus & fortuna dabat, in tumultuaria iſta confuſione ſibi vendicat, qui à celeberrimo Naſorum reſtauratore *Togliocotio* mox agglutinatur propitio Apolline, unde fit, ut nulli priſtinus rediret naſus, ſed huic minor, alii major nulli certe conveniens aut proportionatus, ita ut cunctorum facies non tantum maxime deformaretur, ſed & redderetur omnibus plane ignota.

Cum

Cum naſis hiſce inſulſis, peregrinis atque aſcetitiis quilibet ad patriam & ad ſuos redire cogitur, ſed jam à nemine & ne a marito quidem uxor, non mater a filia, non amicus ab amico agnoſcitur, unde querelæ & lamenta privata & publica communisque omnium anxia ſolicitudo de recipiendis naſis priſtinis. Conſuluntur itaque medici, agyrtæ, medicaſtri, imo & vetulæ ſagæ, ſed nullus naſi alieni turpitudinem tollere, & priſtini nativam pulchritudinem reddere potuit. *Picographus* tamen illorum ſortem miſertus, pluribus, à quibus conſulitur, adeſt conſilio & ſolatio, neminemque ſine novo naſo dimittit. Tandem ut excitatos in inſaniente populo tumultus caute compeſceret, ſuggerit expeditam methodum novos & ſagaciores naſos recipiendi é fonte Heliconio. Cui conſilio dum unanimes parent, & ſupplici libello Apollini porrecto illi naſos immergere permittuntur, nullus non de novo naſo providetur. Quo feliciter recepto an impoſterum ſobrior ſaniorque futura ſit iſta bene naſata tabacophilorum turba, tempus docebit.

Hæc ſumma fabellæ eſt, quam per plurima eorum quibus abciſſi & renovati naſi, exempla eleganter deducta hic exhibet libellus, qui non ſine ſingulari voluptate legi poteſt. Optandum foret, ut quis naſi picantis hoſtis eundem uti naſi picam, germanice redderet, tum & ſexus foemineus, & illi qui eruditorum idioma non intelligunt, ex eo utilitatem haurire poſſent.

Digitized by Google

XI.

Naſus picans peccans,

ſive

Spicilegium phyſico-rationale Medico-Morale

De enormi Tabaci ſternutatorii moderno abuſu,

Ex curioſiori pixidum tabacariarum inſpectione natum.

Autor, qui naſi picam in vernaculam tranſtulit, eleganter de natura ſatyrarum inſua Præfatione discurrens ſcribit illas vitiis, ut ut eadem ridiculo modo proponant, corrigendis neutiquam ſufficere, aſſuetudo enim hanc vim habet, ut neque quod pravum eſt aut pro indecenti aut vitioſo cenſetur, facile emendari permittit. Deſiderat ergo in tractatu de Pica naſi majorem moralitatem ceu ſtyli ſatyrici fulcrum, ut oſtendatur tabaci naſalis abuſum repugnare ſanæ rationi, eſſe horrendam ſtoliditatem, imo eſſe peccatum, quibus monitis inductus Autor tertium hunc de tabaci abuſu tomulum ſub titulo naſi peccantis conſcripſit, in quo pulvere naſali abutentes contra decorem, ſanitatem, conſcientiam, prudentiam, modeſtiam & frugalitatem peccare oſtendit, ubi ingenioſe proſequitur abulam, & fingit in Parnaſſo ſecretum eſſe, ut

Amſte-

Amſtelodami ſubhaſtatione publica pixides tabacariæ quanti plurimi divendantur, & pro nummis acquiſitis iu templo Apollinis erigatur ſtatua Herculis laureata ſub pedibus inſulæ Virgineæ Draconem tricipitem habens, in perpetuam rei in Parnaſſo actæ memoriam. Curioſe igitur deſcribitur, quomodo in illa urbe publicata ſit ſubhaſtatio cum ſpecificatione Capſularum tabacariarum, materiæ, moduli, inſculpti Emblematis, ſeu figuræ, & quomodo facta venditio. Examinantur omnia illis impreſſa ectypa, ex quorum in plurimis obſcoena fæditate picantis naſi peccatum deducitur. Ita utile jucundo junctum eſt, ut recreare & docere poſſit: libellus tantum ad calcem non perductus, & prælo digniſſimus.

Digitized by Google

XII.

Joannis Henrici Cohauſen
Hildeſio - Saxonis M. D.

Oſſilegium Hiſtorico - Phyſicum

ad

Cl. Viri *Joh. Herm. Nunningii*
I. C. Canon. & Scholaſt. Vred.
Sepulcretum Weſtphalico - Mimigardico Gentile
in quo

De urnis ac lapidibus Gentilium Weſtphalorum ſepulcralibus pertractata variis circa cineres & oſſa obſervationibus phyſicis illuſtrantur Cosfeldiæ in 4. anno 1714.

Emiſerat in lucem Cl. D. *Nunningius Sepulcretum Weſtphalico gentile,* in quo diverſa propoſuerat obſcuriora, é foro ſaltem medico - phyſico dilucidanda, unde editioni ſecundæ Cl Autor adiiciendum putavit Cl. *Cohauſeni Oſſilegium,* in quo illa clarius explicantur. Liber rarus eſt. Pauciora enim tantum ſepulcreti exemplaria impreſſa ſunt inter amicos ab autore diſtributa, ſine hoc autem Oſſilegii nulla. Adjungam igitur pro curioſis contentorum Elenchum.

Caput. I. Centralis rerum Eſſentia in combuſtorum Cineribus ſuperſtes, ceu cadavera cremandi ratio

tio ab *Eudoxo* (ſic appellat Cl. Nunningium) allegata ventilatur & confirmatur.

II. Ex XIV. vaſis Friſiæ funeralibus ab Eudoxo productis præcipua urnula rurſus in conſpectum & ſcrutinium adducitur.

III. Circa oſſa & cineres eoque ſpectantium conditionem varia ab Eudoxo mota dubia reſolvuntur.

IV. Erroneis circa urnas ſepulcrales & oſſa ſententiis ab Eudoxo refutatis aliæ adjiciuntur.

V. Sententia Eudoxi contra Picardum confirmatur Dialogo Picardi & Surboldi in campis elyſiis de urnis & magnæ molis ſilicibus ſepulcralibus.

VI. Varia in ſepulcris & ad urnas paganorum inventa curioſe disquiruntur.

VII. Solennitatum apud Romanos funebrium ab Eudoxo deſcriptarum modus & ordo in typo politico-allegorico proponitur.

Liber hic à ſarcaſticis cenſuris penitus liber non fuit. Trivultiani enim Ariſtarchi duntaxat in ſcriptis aucupantes, quæ carpere & ſugillare poſſint, quædam ab Autore de manibus & ſpectris allegata obſervantes, ea fabulas pueriles (*des contes pueriles*) appellant. Quibus tamen egregie in novo lumine Phosphoris accenſo part. 2. c. 2. p. 234. Autor reſpondit, ut eos merito tales nugas contra veritatem Chriſtianæ religionis & ſacrarum literarum fidem attuliſſe pudeat. Quod etiam videtur in litteris inſinuaſſe amicus, quando ad autorem perſcripſit: Legi Cenſuram tuam *des Contes pueriles*, & pueri ad inſtar in cachinnos erupi, ſolus etiam

 in

in cubiculo. Dignum ſane patella operculum! non video quin talionis jure juſtiſſime utaris. Diſcant Galli cautius cantillare; aſt amiciſſime cum aliquoties eos pungas, nunquid puncturis offendentur, ut minus faveant Germano? Conqueritur & de illorum ſcriptorum Diariis in literis ſuis famoſus *Patinus*, ſcribens: *Meſſieurs les auteurs du journal des ſavans ſibi arrogant magnum jus cenſuræ ſine ſuffragio quiritium.* Plures tecum id ſunt experti, quare merito te vendicaſti, ut icti impoſterum ſapiant; ita Amicus H. I. Gr.

Vanus ſane non fuit hic vates, ut triplex ille ad Academiæ Burdegalenſis bravium concurſus plane fruſtraneus conſequenter edocuit. Gallorum natio nimis faſtuoſa eſt, quam ut à Germano correctionem patiantur, licet in ipſum debacchari non reformident. Verum bellum ſpectriforme inde non orietur. Sanior fuit Cl. D. *Senckenbergeri* J. U. D. & Jllm. D. Rhingravio à Conſiliis Criſis in Epiſtola ad Cl. D. *Nunningium* Francofurti anno 1731. 27. Martij ſcripta his verbis. *Cl. Cohauſeni Oſſilegium mirabundus legi, ita eruditum, ita novis inventis refertum eſt. Hunc meo nomine ſaluta.* Ita ille magnum ingenii acumen & in re tam antiquaria quam Phyſica ſcientiam illud ſpirat, ut inepta ejusmodi Cenſura nauci ſit eſtimanda.

XIII.

Digitized by Google

XIII.

Helmontius Ecſtaticus,

ſive

Viſa Medicaminum poteſtas

ab

Helmontio Somniante

Reviſa à Vigilante

Ioanne Henrico *Cohauſen* M. D.

id eſt

Tractatus Theoretico - Practicus

Arcanioris ſophiatriæ promuscondus &c.

Amſtelodami apud Salomonem Schouten

in 8. 1731.

Tractatus hic dividitur in duas diatribas, quarum prima viſionem Ecſtaticam Helmontii hactenus à nemine detectam clariſſime apperit: altera in præcipuas ejus Phyſico - Chymicas ſublimes novasque reflexiones omnibus ad arcana adeptorum aſpirantibus utiles atque neceſſarias proponit interſperſis magnis atque raris remediis. Accedit pro ſupplemento ſenſationis ultimæ Helmontianæ.

Digitized by Google

De Hermetis Aquina forma Pontica, Quæ elementa diſſolvit, nec non Helmontii liquore igni-aqueo Alcaheſtino Solvente Catholico

Diſſertatio Pyrotechnica Curioſa notis ab autore illuſtrata.

Raptus hic Ecſtaticus plures ſublimioris philoſophiæ ſtudioſos tantum non rapuit in ecſtaſin, imo ad commercium cum autore literarium allicuit, & quod magis eſt ad petitionem acceſſus ad eundem provocavit. Non enim dubitarunt rudimentis philoſophicis initiati & vel in ipſo regii ſophiæ palatii limine conſtituti authorem eſſe ſolventis cujusdam univerſalis poſſeſſorem, cum tam accurate & ſolide de liquore alcaheſt & menſtruo Hermetis, de ejus materia parandi, & agendi modo egerit: unde Cum Cl. D. *Jo. Guil. Agricola* in Diſſertatione inaugurali Chymico-Medica ſub præſidio Exc. D. D. *Eliæ Camerarii* defenſa anno 1731. quo Helmontius quoque Ecſtaticus in lucem prodiit, de Menſtrui univerſalis omnia ſolvantis, & revera alicubi exiſtentis experimentis & præperatione notabilia propoſuiſſet, plura de illis ſcire cupientem ad Cl. D. *Cohauſeni Helmontium Ecſtaticum* remiſit, ut ad prædicata paradoxa reſolutionem peteret, ut in Commercii litterarii Norici Tomo I. Specim. 23. p. 183 latius memoratur.

tur. Poſſem in hunc librum magnorum Chimiatrorum recenſere elogia, ſed implebo potius pagellarum ſpacium curioſo corollario Epigrammatico-Sophico in Helmontii ſenſationes ab ipſo authore compoſito, quod ceu tractatui non inſertum per me publico communicare voluit.

Ad ſenſationem §. 12. & 13.

Sal geminum, geminusque ſapor coaleſcit in unum,
Dulcor ab auſtera ponticitate fluit.
Felix diſtinctos qui ſenſerit hoſce ſapores,
Sed mage, qui ſimul hos jungere novit, erit.

Ad ſenſationem §. 15.

Arcane affectas? Salium ſcrutare ſapores,
In quibus eſt Chymicæ maximus artis apex.
Sal magnes ſophicus, generat quem ſphæra Dianæ,
Salque chalybs ſophicus, cujus Apollo pater.

Ad ſenſationem §. 21.

Quod ſine foemella mas eſt: hoc absque ſale eſt ſal.
Hoc corpus cui non ſpiritus ullus adeſt
Sal connecte ſali, fixum connecte fugaci:
Sic res ex junctis una duobus erit,

Ad ſenſat. §. 24.

Mercurius vulgi loquitur.

Eſt in ente ſalis, ſapientum turba quod optat,
Invenies in me tale ſophiſta nihil.
Deſine rimari penetralia noſtra, Sophorum
Principians ſalium vena recludit aquam.

Ad ſenſat. §. 27.

Si fontem maculat purum ſaturnia labes
Et claudit portas Arſenicalis obex,
Nil hoc crede refert. In fundum eſt merſa poteſtas
Et ſub veneni cortice mella latent.

Ad ſenſat. §. 31.

Quidquid id eſt, quodcunque ſuas depromit agendo
Vires, has ſolo de ſale crede capit,
Spiritui non absque ſale eſt conſtantia fixa,
Corporibusque nihil roboris absque ſale,

Ad ſenſat. ſecundam §. eodem

Sal virgo eſt generata ſolo, generata ſaloque,
Et tamen hæc fætum concipit atque gerit,
Sed non vitales illum producit in auras,
Vulcani obſtetricans in manus addat opem.

Ad ſenſat. tertiam §. eodem

Hic nihil alcalia & lixiva operantur, in iſtis
Semina nulla latent deſiderata ſophis
Alkaiſt alcalico non eſt genitore creatus,
Imo eſt; Hermetis ſi *ſoda* nota tibi.

Ad ſenſat. 4. §. eodem

Mercurii ſophici ſi radicalia vultis
Principia, ex ipſo quærite fonte ſalis
Univerſalis cuncto ſociabilis enti:
De facili fructus naſcitur inde novus.

Ad ſenſat. §. 32.

Spiritus iſte quidem differt à corpore multum,
Arſenici macula non tamen ille caret.

Quæ

Digitized by Google

Quæ vetat ingreſſum. Binis removere columbis
Hanc tamen ut referunt, prompta diana poteſt.

Ad ſenſat. §. 36.

I nunc & dubita, Chymiæ ſit quanta poteſtas,
Quæ novo tot generans entia, tanta patrat.
Thaumaturga quidem eſt natura, potentior ars eſt
Quæ, quod non potis eſt illa, parata facit.

Ad ſenſat. §. 39.

Namque metalla ſalis naturam induta per artem
Semina producunt, quæ latuere ſua,
In talem exaltata gradum, millecuplus ex his
Ut creſcat fructus, quod ſtupet ipſa Phyſis.

Ad ſenſat. §. 42.

Denôdanda ſuis ſed vinclis corpora tale,
Per ſolvens, quod non contrarietur iis,
In Radice, illud qui neſcit, rideat in ſe
Conceptus ſtolidos, queîs nihil artis ineſt.

Ad ſenſar. §. 43.

Cauta ſit ergo manus. Liquor omnia deſtruit Alkaîſt,
Ne quoque te incautum deſtruat ille, vide.
Muſca petens ignem ſe perdit, ita iſte Gehennæ
Innumeros ignis perdidit artifices,

Ad ſenſat. §. 41.

Inconſtans luna eſt Saturnusque Euclio: fallax
Mercurius, trux Mars, atque doloſa Venus.
Ergo planetarias' ſi credis ineſſe metallis
Vires, multigenis hoc cave plena dolis.

Ad

Ad ſenſat. §. 56.

Mercurius loquitur.

Cur me uris variisque modis mea membra laceſſis?
Vultum, non genium muto ſophiſta meum.
Cor manet intactum, nullis ſuperabile flammis,
Mille licet crucies exteriora rogis.
Non morior quando occidor: cor ignis, ab igne
Vivo, ſed mortem ſola dat ignis aqua
Mercurius, Anagramma: *Cur me uris.*

Clauſula.

Magnes amat chalybem: ſaliumque volatile centrum,
Ad fixum ſalium vertitur inde polum
Inque polo eſt cor mercurii, ac in corde quieſcit
Ipſe polus: juncto ſic fit utrique quies
Hæc ridet ſtultus, ſapiens ſed gaudit, ad extra
Verſum Centralem dum videt eſſe polum.
In quo ſtella micat, ſophici Cynoſura laboris
Ex nigro emergens candida ſtella chao.

Ut hóc Epigrammata ſophica melius intelligantur, ipſi ſenſationum textus erunt conferendi. Coeterum ſilentio non prætereundum hujusce tractatus fatum. Ejus dedicatio facta eſt illuſtriſſ. & Excell. Domino *Franciſco Georgio S. R. I. Comiti de Manderſcheid, Blanckenheim & Gerolſtein* &c. S. Cæſ. & Reg. Catholicæ Majeſtatis Conſiliario ſtatus intimo, & Seren. Principis Electoris Palatini Primo ſtatus miniſtro; ſed dum jam exiiſſet liber

ber prælo, & ejus Exemplar nitidiſſime Amſtelodami compactum eſſet, oblatione deſtinatum, & ejus germanæ ſorori Reverendiſſ. & Excell. Dominæ *Mariæ Franciſcæ* Vredenſis Eccleſiæ Abbatiſſæ ad præſentationem ab authore traditum, triſtis advolat Mercurius nuntians, eundem inexſpectata morte e vivis ereptum; unde idem quod Mauſoleo gloriæ politico-panegyrico fatum contigit, Exemplar vero hodiedum in Bibliotheca, præfatæ Dominæ Abbatiſſæ ſervatur. Ita fere nullus Authoris liber ſine ſingulari fatalitate lucem aſpexit. Sequens præprimis tale expertus eſt.

XIV.

Clericus Deperrucatus

ſive

in fictitiis Clericorum Comis moderni ſeculi oſtenſa & exploſa vanitas,

cum figuris

Autore *Ænnaeo Rhiſenno Vecchio*

Doctore Romano Catholico

Amſtelodami

Apud Gulielmum Barents.

Quia liber odioſum Clericis Comas fictas geſtantibus continebat argumentum, ſub anagram-

grammate artificioſo Nominis ſui primitus latere voluit, ipſi vero Principi Vaticano *Benedicto XIII.* qui illarum abuſum in Clero penitus abrogare, intendebat, inſcribere & dedicare, unde donec ſe ipſum tandem author proderet, interim variæ de aliis ortæ ſunt ſuſpiciones. Extractiones Batavæ de libris novis Biblioth. litt. ann. 1727. Menſ. jam & Febr, no. X. p. 87. quendem é ſocietate Ieſu Presbiterum ejus fecere authorem, eo quod ſacerdos Ianſeniſta ſplendide peruccatus in eo eſſet deſcriptus. Quidam Clericus Belga gratiæ & ſingularis premii obtinendi cauſa coram Archi-Epiſcopo Mechlinienſi, Capillitii ficti quoque magno oſore, ſe illius tractatus fabrum jactitavit, ſed quia hic oblato per amicum exemplari de vero authore ſoluto nominis anagrammate jam érat informatus, acri reprehenſione mulctatus cum naſo decumano abiit. Clerici Amſtelodamenſis inprimis Ianſenio addicti cognito authoris nomine multos clamores excitarunt. Quid inter illos nonnemo ajebet, ille medicus tangat noſtros ſacratos vertices? quid ni ejus inſolentiam acri refutatione ſupprimamus? verum nil actum ſecuto poſt magnos clamores alto ſilentio. Quidam ex certa Religione dudum dimiſſus, jam parochus inſigni quoque Caliendro ornatus ſe operis proſtitutionem facturum jactitabat, ſed de vindice autoris calamo monitus, mature conceptum mutavit. Taceo alios eventus, mirum ſaltem fatum libri narrandum eſt.

Neſciebat autor qua via & ratione Clericus hic deperrucatus ſummo Rom. pontifici eſſet ſiſtendus; conſulebat fideliſſimus amicus, ut per ordinis S. Dominici in Belgio Provincialem D. *Norbeatum* *à Bin-*

à Bingen ejus Generali Romæ reſidenti ſubmitteretur; Qui ipſi Pontifici non raro PP. Dominicanorum Coenobium inviſenti ad manus proprias extraderet. Conceptus ſane optimus.

Dimiſſus igiter feliciter cum autoris literis recommendatitiis ad Belgii Provincialem pervenit. Harum tenorem hic adjungere nova inventio atque elegantia illarum videtur exigere.

Reverendiſſime Domine.

Quando Clericus deperrucatus, nuper valedicturus mihi longinquo in urbem & aulam Vaticanam itineri ſe accingeret, neſcio quæ eum inceſſebat anxietas timorque Pontificis Opt. Max oculos ſubeundi ſeque ad ejus Sacratiſſimos pedes projiciendi. Videbatur me quaſi affari hiſce verbis: Nullus in aula pontificia mihi facies, nullus favendi deſiderio notus eſt Mecoenas, dignitate & authoritate valens.

Quam igitur fortunam exſpectas? Certe ſperanda nulla eſt, niſi patronus aliquis ac tutelaris quaſi genius ad Vaticanæ Majeſtatis thronum me deduxerit. Hercule non eſt ſurdo dicta hæc Fabula. Abi inquam ego fortunato ſidere, ſed prius dirige per Belgium viam ad Reverendiſſimum & Pereximium ordinis Prædicatorii Provincialem, ille ſingulari propenſione favet Viris literatis eorumque promovet laudabiles conatus, ab eo tibi favorem ſpondere poteris.

En igitur Reverendiſſime Domine ad te prius accedentem *Clericum* meum *deperrucatum* enixe rogitantem, ut voti tui velis eſſe paratus & apud Eccleſiæ *Romanæ* ſupremum in terris moderatorem gratiæ proxeneta conceſſis eidem ad ordinis veſtri

Reve-

Reverendiſſimum Generalem D. *de Pipia* literis recommendatitiis quarum manuductione auſit *minus auxius tremensque magni Pontificis in manus venire*. Hiſce votis ſi annueris nulli debebo plus quam orbis Chriſtiani Antiſtiti maximo, nulli prius, quam tibi & per te ordinis veſtri ſupremo Præſuli. Vale ſplendididiſſimi Prædicatorum ordinis illuſtre Decus, & Academiæ Lovanienſis in Cathedra ſuſpiciendum ſapientia qua prophanæ qua ſacræ oraculum, & fave Clerici deperrucati non ignoto tibi autori.

Annaeo Rhiſenno Vecchio.

Succedunt omnia ad votum. Transmittit à P. Provinciali ad ordinis Generalem nitidiſſimum exemplar, quod hic cuidam Cardinali tradens recommendat ad præſentationem ſummo Pontifici faciendam. Verum ô fata! Erat hic ipſe perrucatus, qui legens videnſque hunc Caliendri in clero geſtandi morem à ſcriptore valde laceſſi, imo penitus explodi, ſuppreſſit opuſculum, ut nunquam morte interim altero anno Benedicto XIII. obveniente, illi viſum nedum tectum fuerit.

Ita *Clericus deperrucatus* ad aulam Romanam nunquam pervenit. Si de egregio novi moris capillamento & litteris falſorum crinium recommendatitiis proviſus fuiſſet, ad illam utique, imo ad ipſum thronum Principis Vaticani per Cardinalem illum Cæſariatum manuductus plurimam gratiam inveniſſet,

XV.

XV.

PaCIs Lætæ PræLVDIVM

in quo de præſenti Europæ fato
ex arte Iconographico-Symbolica
Pictore calamo & plectro Epigrammatico
captantur auguria.
DVM ſpes paCIs In rota fortVna ſtat anCeps.
Additur præliminaris Effigies
Solis Auſtriaci
Sive

CAROLI VI.

Auguſtiſſimi Romanorum Imperatoris
Imago
in ſpeculo Solis ſymbolico-parallelo reflexa.
Auctor
Joannes HenrICVs CohaVſen M. D.
Hildeſio-Saxo.
Anno à mundo condito
Quo poſt Rom. Imperium tot graviſſimis
bellis agitatum
Magnæ MoLIs erat PaCeM qVoque reD-
Dere MVnDo
Anno poſt Salvatorem natum
QVo De Magno paCIs negotIo traCta-
batVr.
Burgo-Steinfurti.
Apud Conradum Cunradi ill. Arn. Typ.

Libellus hic longe eſt rariſſimus, quem credo vix una extra Diœceſin Monaſterienſem Biblio-

N theca

in literis Gementæ in Belgio, ubi tum temporis morabatur, 3. May 1718. ad authorem datis hæc ſcribit: *Pacis præludium* tuum ſupra modum placuit Viris doctiſſimis. Ego, quo penitius inſpicio, eo magis in admirationem rapior: libellus ſane elegantiſſimo carmine adornatus, ſenſu, energia emphatica ſaturatiſſimus. Plura utinam exemplaria tuliſſem mecum. Tam avide literatus hic ea deſiderat orbis: ſunt qui illa pro Cimmelio habeant. &c. Pax eo tempore ſecuta vota & Vaticinia autoris complevit.

XVI.

GLorIa BoICa
In orbeM weſtphaLIæ reDVX,
Cui ſub triumphali arcu occurſans
Genius Mimigardicus
Pronææ & ſapientiæ ſociatus
applaudit & gratulatur
Et in Apodoſi
Reverendiſſimo ac Sereniſſimo Principi ac Domino
D. PHILIPPO MAURITIO,
Utriusqne Bavariæ & Superioris Palatinatus
Duci Comiti Palatino Rheni
MonaſterII & PaDerbornæ
nVper faVſte renVnCIato EpIsCopo
Quadruplicis in patria Ordinis
Clericalis, Nobilis, Civilis, Ruſtici
nomine

De-

Digitized by Google

Devotiſſimum præſtat homagium & vota cum futuræ in Regimine felicitatis omine humiliter perſolvit
opera
MVsæ, qVæ GLorIæ BoIæ reDVCI LItat.
Anno
QVo benIgno sIDere eLeCtVs eſt PræsVL
MonaſterIensIs.
Daventriæ
Ex Officina Viduæ Enochi de Vries Gymn. Typogr.

Hic libri eſt titulus, à parte pagina averſa legitur:

Præco
Ad S. P. Q. M.
BolorVM InſVLato DVCI
GLorIa
NVbIt & VeL Ipſa arrIDente CœLo
ſe DeſponDet faVſtItas.
Vos MonaſterII InDIgenæ
HVC Vota Conferte.

Tractatui huic in folio regali chartæ mundiſſimæ nitidiſſimo charactere impreſſæ adjunctus eſt Arcus Triumphalis, cui hæc Inſcriptio:

Arcus Triumphalis Ornamenta,
Seu
Virtutum & Epiſcopalis Gloriæ Symbolicæ imagines, ex vario ipſiusmet Sereniſſimi nominis anagrammate veluti quodam fatidico tripode deſumptæ.

Digitized by Google

Subjectum ſequens literis majoribus per lineas diſpartitis:

Spectaſti lector novum triumphum gloriæ Boicæ, & quadruplicis patriæ ordinis nomine Genii Mimigardici votivas gratationes & plauſus. Suſpice nunc ad fornicis triumphalis columnas affixa ornamenta, & crede deſtinanti cœlo, non gentili fato aut cæco caſui deberi, quod viris mundi primariis imponantur nomina, quæ in ſe teneant præſagam ſortis ſeu potius virtutis futuræ ſcientiam.

Verùm ô ſtupenda libri fata! vix hic ſub prælo erat abſolutus, & luctuoſa cataſtrophe excepit feſtivos plauſus, jubila in feſſum, & pœana in nænias & mœſtiſſimas lacrymas mutata ſunt; quando celeri mercurio allatum eſt nuncium de improviſo novi Præſulis Romæ obitu, quo ſumme conſternatus tot glorioſa Genii Mimigardici Lemmata felicitatis ac longævitatis præſaga lugubri Nænia clauſit, & arcui triumphali ſaxos & ferales cupreſſos affixit. Dum autem miranda & ſubitanea luctus in gaudium metaſtaſi nova fient Sereniſſimi Ducis *Clementis Auguſti* ad deſtinatum Fratri Epiſcopale ſolium electio, nova quoque devotionis Symbola ac inſcriptiones una cum præmiſſo opuſculo eidem dicavit & conſecravit ſub ſequente titulo:

Genii Mimigardici
Poſt Luctum Duplicata Gaudia,
ex
BoIarIæ GLorIa & MonaſterII feLICItate
ReDIVIVa.

Sub

Sub
Altero Boiorum Duce
Reverendiſſimo ac Sereniſſ. Principe ac
Domino
D. CLEMENTE AUGUSTO,
Utriusque Bavariæ & Superioris Palatinatus
Duce, Comite Palatino Rheni &c.
Monaſterii & Paderbornæ
Unanimibus ſuffragiis electo & confirmato
Epiſcopo.
Sive
Arcus Triumphalis Symbolicus
Glorioſiſſimæ Memoriæ
D. Philippo Mauritio Bojorum Duci
Sub ſpe longævitatis nuper erectus,
Aſt DetraCtis IaM taXIs & CVpreſsIs,
Et aDfIXo aMpLIore GLorIæ BoICæ
ornatV.
Sacratus
Sereniſſimo Duci, Fratri germano
Magno DeCore Creato eX Voto patrIæ
AntIſtItI.
Daventriæ. Ære DeVrieſio.

In parte paginæ frontiſpicialis averſa alia legitur
hæc inſcriptio:

Præco
ad
S. P. Q. M.
ADeſte nVnC VrbIs MonaſterIensIs CIVes,
MIttIte NænIas, DVpLICate pLaVsVs.
ArCtIorI, qVaM nVper fIDe
Conſtans faVſtItas
SVb Neo-PræsVLe ſe DeVInCIens
GLorIæ BoIæ ſe DeſponDet.
Vos In tripVDIIs Vota & heCatoMben
Conferte.

Panegyrin hanc eximia commendat Inſcriptionum elegantia ſingulare anagrammatum & chronoſticorum acumen, tum chartæ in regali folio, & characterum typographicorum nitor, illis impenſum huic operi laborem, his factos impreſſioni ſumptus ſatis oſtendentibus; obtenta hoc ſcripto, periti panegyriſtæ fama, & tanto Principi factæ dedicationis honor, laudatiſſima prædicata, ſufficientia fuêre tanti laboris redhoſtimenta, licet enim plures congratulatorios ediderint applauſus, feliciter electo Epiſcopo, viſa eſt hæc panegyris nulli alii elegantia ceſſiſſe. Antiquitus erat iſta Muſarum felicitas, hodie vix amplius exſpectanda, ut librorum præſertim encomiaſticorum Dedicationes donativo recompenſarentur; ſed mos iſte in tanta ſcribentium, & congratulantium multitudine hodie exolevit. Gratia Magni Principis omni dono major eſt, præterquam nil aliud author noſter in cujuſcunque operis ſui dedicatione ſibi exſpectandum putavit.

XVII.

XVII.

Archeus febrium faber & medicus Sive Exercitatio Medico-Practica,

De uſu & methodo rationali, ſolida, certa & ſecura tam in febribus intermittentibus, quam periodicis continuis adminiſtrandi febrifugorum omnium maximum Corticem Peruvianum ſeu chinam chinam, Autore Jo. Henr. *Cohauſen*, Hild. Sax. Med. D. Archiatro Horſtmario-Ahuſano, & Diœceſ. Monaſt. Practico Seniore. Cui hæc præfixa Hecqueti Sententia. l. de purganda medicina à curarum ſordibus. c. 19.

Non imperet conſuetudo: Opinio non præoccupet: Unus te regat amor veri, ſtudium recti, ſanandi cupido.

Amſtelod. apud Salomon Schouten, MDCCXXXI.

Occaſionem Scripto dedit febrium intermittentium & continuarum in Hollandia graſſantium frequentia & malitioſa vehementia, quæ innumeros non obſtante cortice à methodice uſurpato per conſectaria lethalia ad tumulum rapuit, ideoque ad inſtantiam Medicorum Batavorum ſingularis amici petitio; ut, quia pleroſque methodo Cohauſena ab iis per pulverem peruvianum liberatos conſtabat, autor eam vellet in gratiam tot febricitantium publicam facere, quod quomodo & quo libri loco fecerit, ipſe lector indagare non gravabitur.

Nullas equidem habuit libellus hic congratulationes, nullos applauſus publicos. Quis enim neſcit, quas perſecutiones & contumelias patia-

tur hodie etiam apud alias prudentes Divinus hic cortex, adæquatum, ſi debite uſurpetur, febrium remedium. Non deſtiterunt tamen præſtantiſſimi medici hujus opuſculi laudes extollere, imo etiam decantare. Verificabo utrumque

Excell. Magnæ Britanniæ Regis medicus aulicus DD. *Paulus Gottlieb Werlhoffius* in Obſervationibus de febribus intermittentibus, ſoporoſis & apoplecticis, quas fas eſt omnibus junioribus practicis recommendare, non paucis locis, uti p. 7. 51. 54. 64. 72. 81. 90. 93. 96. 148. 183. & Tr. d. limitanda febrium laude p. 69. ejusdem honorificam facit mentionem, ad quas brevitatis cauſa lectorem remitto.

Vis decantatorem? Cl. DD. *Wilhelmus Triller*, Archiater Naſſovio-Saarbruccenſis inter Medicinæ & Poëſeos Germanicæ Proceres non poſtremus Part. 3. Medit. Poëtic. p. 286. dum ob febrim periculoſam corticis peruviani uſu in ſe fugatam, Deo laudes & ejusdem præconia fusè decantat, in Excell. D. *Werlhofii* & *Cohauſeni* elogium unà erumpit hiſce verſibus:

Soll ich bey dieſen Zeugen nicht
Den *Morton* und *Muraltus* loben,
Wird der *Cohauſen* nicht erhoben,
Der wahr, obgleich Satyriſch ſpricht?
Vor allen will es ſich geziemen,
Dich Edler *Werlhoff* hier zu rühmen,
Weil du am neuſten und zuletzt
Der edlen Gannanoperide
Die allerſchönſte Pyramide
In deinem Fieberwerck geſetzt.

Vid.

Vid. etiam p. 278. & 282. in Scholiis. Ponemus hic contentorum ſeu capitum elenchum pro iis, quibus nunquam viſus aut lectus eſt utiliſſimus hic libellus:

Caput I. Quidditas & Eſſentia febris.

II. Modus febrilis plane violentus & coactus eſt, adeóque illum ut primum fieri poteſt, exhibito ſpecifico tollere aut ſuſpendere permiſſum.

III. In Cortice peruviano agendi & febres fugandi modus.

IV. Circumſtantiæ & cautelæ ante corticis peruviani exhibitionem obſervandæ.

V. Expurgatio corporis ante corticis exhibitionem non in omni febri utilis ac neceſſaria.

VI. Qua methodo & quo tempore cortex peruvianus in febribus intermittentibus exhibendus.

VII. Nonnulla ſub corticis peruviani uſu obſervari digna.

VIII. Purgatio poſt exhibitum corticem raro neceſſaria, ſæpe inutilis, plerumque noxia.

IX. Symptomata febres præpoſtero Chinæ chinæ uſu ſuppreſſas non raro ſequentia quomodo tractanda & curanda.

X. Cortex peruvianus adæquatum in febri quartana remedium.

XI. Cortex peruvianus provide & cautè adminiſtratus tutum ſatis eſt efficax in febribus continuis remittentibus medicamentum.

XII. Corticis peruviani efficacia in variis aliis morbis & præcipue iis, quibus junctæ ſunt commotiones febriles.

XIII. Corticis peruviani componendi ſeu miſcendi neceſſitas.

XIV.

XIV. Corticis ſecundum varias febrium indicationes miſcendi artificium & varia exempla.

Hæc ad informationem ſufficiunt: non faciam igitur ex libro extractum: adſcribam tamen elegans epicedium, memoratu dignum, ne intereat, quia libro non inſertum, quod Autor condidit in iſtum medicum anonymum, cujus facta mentio eſt pag. 76. qui ut podagram vitæ, ceu putabat, longæ cuſtodem non offenderet, à febri quartana per corticem liberare noluit.

Epicedium.

Plorate triſtes Camænæ
Immites Parcæ veſtro ni fallor, contubernali
Domino - - - - - - Jatro Clariſſimo
Vitæ fila præciderunt.
Erro: veſtris non opus eſt Næniis
Cui nulla in vivis muſa arriſit,
Nec ulla neceſſe eſt ut deſumto plangat.
Cujus ex obitu Reip. litterariæ nullum illatum eſt damnum,
etiam ex longiori vita nil utilitatis acceſſiſſet.
Vixit in Medicorum choro,
ſed non medice, non modice,
unde crurifragam contraxit arthritidem
quia medicus noluit eſſe pedaneus.
Sociavit ſe huic tandem Medicorum opprobrium
Febris Quartana.
Quid hic conſilii?
Medice cura te ipſum.
Non arriſit rationalis ſanandi methodus,
voluit ſe curare per exſpectationem,

nul-

nullum remedium judicans eſſe optimum.
Noluit fugare quartanam ex metu panico
ne forte moreretur ex ceſſante podagra.
Glorioſius ſibi putans.
Cum gemino hoſte confligtari quam cum uno.
& ſi moriendum eſſet, cadere ſub utroque,
potius timide, quam temere decertandum putavit.
Sed jacet eheu! ab utroque devictus.
Qui quartanæ victor de podagra triumphum exſpe-
ctare potuiſſet,
jacet. Sed in pace admodum quietus.
Neminem in vita provocavit ad monomachiam
litterariam,
ſic ejus cineres nemo infeſtabit,
Honeſtius duxit fame auri, quam famæ poſthumæ
laborare,
Cujus favente fortuna eam ſibi congeſſit copiam,
ut veram fecerit Paræmiam:
Dat Galenus opes.
Felicem eum reddidit non tam furor magni
Apollinis,
quam fæminarum Principum,
Quarum aucupari gratiam, ſi mederi eſt,
Medicus fuit expertiſſimus
in vita nullo ſcripto ſibi parare voluit
æternæ laudis memoriam,
ideo de illo altum ſilebit tota poſteritas.
Et ego quoque nunc ſileo.
Criticorum filii diſcutite paradoxum.
Prudentiæ pars magna eſt ita mori,
ut poſteris nunquam conſtet vixiſſe.
Vanum namque eſt aliquid relinquere,
quo nos vixiſſe teſtemur.

XVIII.

Digitized by Google

XVIII.

Lucina Ruyſchiana
Sive
Muſculus uteri orbicularis
Cl. DD. *Friderico Ruyſchio* celeberrimo
apud Amſtelodamenſes Anatomiæ & Botanices Profeſſore nuper detectus.
ad Medicinæ Practicæ rationalis trutinam revocatus
à
Jo. Henr. *Cohauſen* Hildeſio-Saxone M. D.
Amſtelodami
Apud Petrum Aldewerelt.
MDCC.XXXI.

Cl. D. *Fridericus Ruyſchius* celeberrimus apud Amſtelodamenſes Anatomiæ & Botanices Profeſſor, quem donec vigebunt bonæ literæ vel ob rariſſimam Cadavera balſamo conſervandi artem, non ignorabit litteratus orbis, non deſiit in extremam usque ſenectam quæ annos nonaginta exceſſit, ſcriptis & obſervationibus Chirurgico-Anatomicis Reip. medicæ inſervire, unde paucis ante obitum annis de orbiculari uteri muſculo placentæ uterinæ poſt partum expulſore à ſe primùm detecto tractatum idiomate Batavo anno 1725. ære Waasbergico ad informationem Chyrurgorum & fœminarum obſtetricentium in lucem emiſit. Qui ceu novum artis anatomicæ inventum apud Hollandos & Gallos magnum applauſum obtinuit, ſicuti quoque ex literis famigeratiſſimi *Hecqueti* ad *Ruyſchium* datis & huic tractatui adnexis pateſcit. Gaudebant jam omnes Chyrurgi praxin obſtetricandi apud puerperas

peras exercentes, qui noverunt, quantum periculi his ex placentæ uterina retentione non raro immineat, & quantum negotii ejus mora ac reſtitantia curatoribus accerſeat. Gaudebant pariter obſtetrices de invento hoc naturæ mechaniſmo, quod jam muſculo uterino fibris ſuis circularibus ſe contrahentibus veluti quibusdam digitis placentam à fundo uteri ſolvente ac abſtrahente ſe metu & manipulatione poſtpuerperali eſſe liberatas. Natura non tantum jam erat morborum medicatrix ſed etiam vi muſculi orbicularis ſyſtaltica placentæ expultrix: ita ut ſub ejus poſt partum remora ſola ſpes eſſet in exſpectatione. Arriſit primùm hæc ſententia ob viri magni authoritatem etiam Cl. *Cohauſeno*, unde & in non uno caſu remorante placenta negotium ſoli naturæ, id eſt, muſculo illi contractorio committere concluſit. Verum dum aliquoties conſpiceret ſeparantis hujus muſculi ignaviam, & inde prodeuntia tot perículoſa puerperarum, etiam quandoque lethalia ſymptomata, de novo iſto *Ruyſchii* poſtulato dubitare, & in muſculi laudati exiſtentiam inquirere cœpit, quam cum aucti ſaltem adhuc in ſene decrepito ingenii commentum, puerperis damnoſum & facile exitioſum deprehenderet, de hoc publicum monere officii & obligationis ſuæ eſſe judicavit, quod igitur memorato tractatu edito præſtare voluit.

Vix innotuerat libellus, jam intra paucas ſeptimanas DCCC. exemplaria orbem litteratum pervolitabant, imo intra exiguum tempus ex idiomate latino in Batavum à Cl. *Amos Lambrechts* Med. & Chyr. Doctore translatus cum docta præfatione in luce publica comparuit, apud ſupradictum biblio-

blio-

bliopolam & Wilhelmum van Egmont venalis. Publicato in vernacula Hollandica hoc ſcripto chyrurgis & fœminis obſtetricantibus de ſyſtemate uteri Ruyſchiano maximum incepit oriri dubium, imo ejus auctoritas plane intercidere. Sicuti & famoſiſſimi Medici proſectores; poſt hoc tempus, neque in diſſectione uteri anatomica hunc muſculum orbicularem detegere potuerunt, neque ſententiæ tam periculoſæ ſubſcribere voluerunt. Debetur igitur vel ex hoc tractatulo nomen immortale Cl. *Cohauſeno*, quod humano generi & ſexui fœmineo ſervando omnium primus erroneæ huic ſententiæ publice contradixerit, & opuſculnm tam utile atque neceſſarium ediderit. Cl. *Ruyſchius*, cui cum cœteris Collegii Amſtelodamenſis Medici Spectatiſſimis Aſſeſſoribus liber erat dedicatus, ut ut in Anatomia experimentali facile princeps, Lucinæ ſuæ patrocinium non ſuſcipit, neque medicorum ullus obſtante contrarietatis evidentia id ſuſcipere hactenus tentavit.

Poſſem, ſi neceſſe foret, recenſere plures poſtliminio ſcriptores anatomicos, qui inſtituto exactiſſimo uteri ſcrutinio muſculum orbicularem ſe non potuiſſe deprehendere profeſſi ſunt, ſed non opus hiſce teſtimoniis, autor noſter ſufficienter probavit, talem orbicularem muſculum quamvis profeſſorali licentia novo placentæ ſeparandæ munere donatum non exiſtere. Exſcribam hic ſaltem Elenchum capitum.

Caput I. Muſculi orbicularis Ruyſchiani ſtructura, actio, & uſus: & num is hactenus anatomicorum nulli innotuerit.

II.

II. An muſculus orbicularis in uteri fundo detectus ſit placentæ expulſor, & num ad alium finem & uſum à natura deſtinatus?

III. An placentam diutius in utero hærere aut permanere ſit extra periculum?

IV. Placentarum in utero retentarum mutationes num periculo careant, & medico non ſint attendendæ.

V. An obſtetrix remorante aut leniori manui reluctante placenta animo quieto domum abire, & muſculo orbiculari expulſionis officium reliquere audeat, modo vim placentæ non intulerit, licet gravia ſymptomata imo mors ipſa, ſequatur?

XIX.

Hermippus Redivivus,

Sive

Exercitatio Phyſico-Medica curioſa,

De Methodo rara

Ad CXV. annos proragandæ ſenectutis per anhelitum puellarum, ex veteri monumento Romano deprompta, nunc artis medicæ fundamentis ſtabilita, & rationibus atque exemplis, nec non ſingulari Chymiæ Philoſophicæ paradoxo illuſtrata & confirmata

Autore Jo. Henr. *Cohauſen* M. D.

Francofurti ad Mœnum apud Jo. Benj. Andreæ & Henr. Hort. anno 1742.

Grandævæ hic ætatis partus eſt, eoque mirandum

O

dum magis quod & plures alii mirantur, ingenii atque memoriæ in tanto ſene eſſe vigorem, ut non hunc modo ſed & alios fructus hactenus anonymos in iſta alias decrepita ætate progenuerit. Occaſionem ſcripto dedit fortuitus cum duobus eruditis amicis diſcurſus de antiquis Epitaphiorum Monumentis, ubi illorum unus Hermippei epitaphii mentionem faciens dicebat, id aptam eſſe materiam Cohauſeni calamo, quo illa anhelitus humani efficacia & per eam vitæ prolongandæ poſſibilitas probetur. Dictum factum, intra duos menſes horarum ſubciſivarum labore voto ſatisfactum eſt, & *Hermippus Redivivus* in luce comparuit, de quo ipſi DD. Francofurtenſes ſequentem criſin publicarunt, ex idiomate germanico hic in latinum verbotenus translatam.

In Andreana & Hortiana Officina libraria ante paucos dies in lucem prodiit ſequens opuſculum:

(Hic allegatur integer jam ſupra deſcriptus libri titulus)

Medicorum obſequia nunquam gratiora ſunt, quam ſi citò, tuto & jucunde medicamentis opem ferant. Quemadmodum verò eadem duplicem ſcopum habent, vel ad ſanitatem præſentem conſervandam, vel ad amiſſam reſtaurandam, ut & longitudinem vitæ procurandam, ſic eorundem quoque opera dupplicato grata & accepta evadunt, ſi juxta triplicem hanc indicationem exerceantur. Tametſi vero triplices hæ remediorum conditiones non ſemper una conſpirent, eorundem tamen ſecuritas & jucunditas non ingratam reddit operationis moram.

D. Do-

D. Doctor *Cohauſen* in memorato opuſculo methodo ſua ſcribendi nitida & exaſciata pridem nota docet ſenectutem per anhelitum puellarum, ceu medium non ingratum ad annos CXV. prorogare. Occaſionem commentandi ipſi ſuggeſſit in veteri quodam Monumento Romano inventa hæc Inſcriptio:

Æſculapio. & ſanitati.
L. Clodius. Hermippus.
qui. vixit. annos CXV. Dies V.
Puellarum. anhelitu.
Quod. etiam. poſt. mortem.
Ejus.
Non. parum. mirantur. Phyſici.
Jam. Poſteri. ſic. vitam. ducite.

Non intendit autor veritatem hujus Hermippeæ longævitatis indagare, ſed rogat lectorem p. 9. opuſculum hoc ceu exercitium ingenii in ætate ſua plus quam ſexagenaria & fortaſſis poſtremum reputare. Ut inde cognoſci poſſit, nihil eſſe tam abſurde ab antiquitate excogitatum, quod exacta declaratione non poſſit credulos ſub ſpecie veritatis ſeducere, vel etiam ſpe vitæ longæ ad imitationem allicere. Digna profecto occupatio D. *Cohauſen* Senioris, jucundum amœnioris in ſenectute cerebri inventum: præbere ſpeciem veritatis, & tamen ſimul animadvertere, neutrum eſſe veroſimile. DD. pereruditо joco talem monſtrat ſpiritus vivacitatem, ut ſi illi reſpondeat corporis vigor, nondum remedio, quo Hermippus tantam ætatem conſecutus, indigere, ſed iterato rejuveneſcere videatur. Totum opus in duas partes & per capita dividit. In prima præter ſenſum Inſcri-

Digitized by Google

ſcriptionis litteralem conſiderat conditionem anhelitus, & quomodo poſſibile fuerit, Hermippum mediante puellarum adhalatu ad tantam pervenire ætatem, eò quod parvæ tantum & nondum nubiles virgines fuerint, quarum anhelitu Hermippus redditus adeo ſenex. Refutat ergo p. 24. objectionem, quod cum illæ paulatim ad annos nubiles pervenerint, neceſſe fuerit easdem ſæpius mutare & ab anno ſexageſimo ad annum centeſimum decimum quintum ad minimum alias ſurrogare, quod cum ingentes requirat expenſas, *Hermippus* magnus diveſque neceſſario extitiſſe debuerit, ideoque alii eundem facile imitari non poſſint. Conjectura igitur p. 25. hariolatur Hermippum in Romano puellari Pœdotrophio præſidem fuiſſe. Negare equidem non vult, pueros quoque adfuiſſe, opinatur tamen id nequaquam ſuæ obſtare conjecturæ, eo quod notum ſit (p 26.) Ludimagiſtros omni tempore longioris vitæ quaſi privilegio potitos eſſe, ſingulariter obſtricti ſunt honeſti hi viri ad reddendas gratiarum actiones DD. *Cohauſen*, quod eos de commodo informarit, quod viſi ſunt hactenus ignoraſſe, interim cum juxta autoris poſtulatum à tempore immemoriali ſint in hujus commodi poſſeſſione, id de eorundem minervali detrahi non poteſt.

Poſthæc DD. *Cohauſen* dilucidat duplicem hanc quæſtionem: Quare Salomon de tot proviſus fœminis non ſit redditus ſenex? Quare Sultani perpetim ferè in Gynæceis degentes communiter ad ſenectutem non perveniant, nempe quod inſtar Hermippi talium juvencularum anhelitu non fruantur, quod exemplis confirmat.

Parte

Parte ſecunda Hermippæum vitæ ad CXV. prolongandæ medium adhuc plus ultra, quam ipſe *Hermippus*, extendere conatur. Satagit namque probare, non tantum puellularum anhelitum, ſed inſenſibilem quoque corporis tranſpirationem laudatas vires poſſidere, neque tantum illarum, ſed virginum quoque nubilium. Nam ſicuti in halitu ſubtiliſſimæ aqueæ, ſalinæ & oleoſæ expirationes pulmonum continentur, ita quoque ejusmodi particulæ inſenſibili totius corporis tranſpirationi inſunt, quas frigus ad ſpeculum ſatis conſpicuas faciat, & haſce Hermippi corpus intrâſſe, & cum ſenectus corpus reddat aridum & inflexile, illud in conſtanti naturali humiditate & flexilitate conſervâſſe; monet, quemlibet facile comprehendere poſſe, ejusmodi puellas ſanas atque vegetas eſſe debuiſſe.

Opinatur p. 58. ſi ſibi demandaretur obſequium, ſicut Regis Davidis Archiatris pulchram & vegetam Sunamitidem, illi ſervando, inquirendi, ſe malle puellam ruſticam præ tenera Virgine aulæda Regi Septuagenario frigido calefaciendo & effluviis recreando eligere. DD. *Cohauſen* laudatas vires, quas fæmellæ juvenis ſanæ exſpirationibus ad vitæ prolongationem tribuit, ex effectu contrario, quando juvenes ſibi vetulas matrimonio jungunt, probare conatur. Optamus quibuscunque viris juvenibus, qui propter opes tentantur ducere anus, ut antecedenter Caput hoc tertium partis ſecundæ hujus opuſculi legant, quia vires tribuet ad reſiſtendum huic tentationi, ſicuti è contrario illis, qui connubio vetulis jam juncti ſunt, ne illud legant, conſilium damus. Tandem diluit quæſtio-

ſtionem, num virum prudentem deceat methodo Hermippæa vitæ longitudinem quærere, quam diverſis propoſitis jocis longa negativa reſolvit. Et hæc tota eſt utilitas eruditæ diligentiæ quam DD. *Cohauſen* declarationi poſitæ in monumento inſcriptionis impendit.

Relatio hæc Francofurtenſis integræ opellæ ſciagraphiam continet. Operæ pretio dignum erit, nunc hic quoque adducere Cl. DD. *Cannegieſeri* Jurisconſulti, & apud Arnhemenſes Hiſtoriarum Profeſſoris celeberrimi criſin, quam ad rogatum Cl. D. *Nunningii* erga donatum exemplar Hermippi Redivivi in ſuis Reſponſoriis diſcurſu prolixiori, curioſo tamen atque docto remiſit:

„ Ad Hermippum *Cohauſeni* tui redivivum
„ tranſeo, in quo libello quid prius mirer, ani-
„ mi in vergente ætate robur, an ſermonis & re-
„ rum elegantiam dubito. Quam ætatem puella-
„ rum anhelitus Hermippo ejus adflarunt, hanc
„ ſuaves illius filiarum (quarum numerum ex ope-
„ re ejus cognovi) gratiæ, quæque deinceps ab
„ illis & à filiis ejus neptes naſcentur, jucundiſ-
„ ſimo patri atque avo aſpirent. Imo vero mi-
„ tem viridemque nec non fortunatam ſenectam
„ clementiſſimus Deus adnuat. Sed ad rem ad-
„ gredior. Vide quam religiosè exequar juſſa
„ tua, ut nihil plane eorum prætermittam, quæ
„ à te mihi mandata ſunt, quamquam non tua
„ ea cauſa mandata eſſe cognoſco. Hermippi
„ nobile monumentum hoc circumfertur deſcri-
„ ptum *Thomæ Reineſio* Syntagm. Inſcr. fol. 1. N.
„ XIIX. hoc modo;

Æſcu-

Æſculapio & ſanitati.
L. Clodius. Hermippus.
Qui. Vix. An. CXV. D. V.
Puellarum. anhelitu.
Quod. etiam. poſt. mortem. ejus.
Non. parum. mirantur. Phyſici.
Jam. Poſteri. ſic. vitam.
Ducite.

„ Titulum hunc omnem verum eſſe & antiquum „ nullus credo, opinabitur, qui veteribus monu„ mentis adſuetus eſt, in quibus me nonnihil ver„ ſatum eſſe non nego, ſed quid adſuetas aures hic „ anteſtor? Ratio ipſa reclamat. L. Clodius la„ pidem poſuit: quæro vivus an mortuus? utique „ mortuus, nam in ipſo lapide mors ejus memo„ ratur. Nempe *poſt mortem mirantur*, ut cum „ illo tempore fata & vitæ curſum qui CXV. an„ nonem, dierum V. fuit, impleviſſe intelliga„ mus, idem docet verſus extremus atque in eo vo„ ces *jam* & *poſteri*, nec non *ducite*; imo unde „ niſi ex morte vitæ ſpatium cognoſci potuit, „ quod ut dixi CXV. annorum fuit? Quis autem „ mortuus unquam monumentum poſuit? Sed ais: „ alius illius nomine & juſſu curavit. Non nego „ id factitatum crebro, ſed & hoc ſcio, addi li„ teras ejusmodi inſcriptionibus P. F. J. vel C. id „ eſt, poni fecit, juſſit, curavit, aut ſimiles, verum „ nunc & aliud alterius nomine Diis, aut poſt „ mortem ejus, Deo ſupero conſecravit. „ Hoc omnem importabat Diis omnibus certe ſu„ peris & medioximis inviſum, maxime Æſcula„ pio & Hygiæ, atque ob id alienum prorſus ab „ omni antiquitate. Cedam tamen opinione

„ mea, ſi ex omni antiquitate unum mihi exem-
„ plar proferatur huic ſimile aut propinquum.
„ Credo Juriſconſultum fuiſſe, qui Cippum illum
„ commentus eſt, cui hominum generi licet eun-
„ dem hominem & mortuum dicere & vivum.
„ Qui hanc inſcriptionem confinxit, in tribus,
„ prioribus verſibus Hermippum vivum proponit,
„ ac cæteris mortuum. Sed pergo: Æſculapius
„ & Sanitas impoſtori illi Dii utique ſunt habiti,
„ atque Numinum eorum cauſa conſecratus eſt la-
„ pis. Sed quis Romanorum Deam ſanitatem no-
„ minavit? At video quid erraverit iſte. Æſcu-
„ lapio & Hygiæ lapides multos poſitos legerat,
„ hanc Deam latine, ut in latina inſcriptione, no-
„ minare voluit, in lexicis autem vulgaribus vo-
„ cem græcam ὑγίειαν latine ſanitatem dici repe-
„ rit, atque inde confeſtim eam in titulum hunc
„ tranſtulit, ignarus Romanis Deam ſalutem eſſe
„ dictam. Atque ita apud *Gruter.* Theſaur. p. 76.
„ n. 1. 2. *Reines.* Syntagm. Inſcr. l. c. n. 114 *Te-
„ rent.* Necyr. Act. 3. Scen. 2. v. 3. *Quod te Æſcula-
„ pi atque te ſalus ne quid ſit hujus, oro*; mitto alia
„ multa. Aras ſaluti poſitas, qui volet, adeat
„ *Gruterum*, *Gudium*, *Muratorium*. Quare ve-
„ riſſimam arbitror hanc *Reineſii* ſententiam de
„ illa Hermippi inſcriptione, *jocularíam eam eſſe,
„ & ſapere ſeculum barbarum.* Nam quod addit
„ *indignam cujusquam cura*, egregius *Cohauſenus*
„ oſtendit, quam digne & utiliter opera in ea de-
„ claranda ponatur. Deinde nollem etiam titu-
„ lum totum damnaſſet *Reineſius.* Nam quam
„ particulam ejus *Jacobus Cujacius*, Vir Summus in-
„ genio & eruditione, dedit, latiniſſimam puto &
„Ro-

„ Romanorum ſectæ convenientem. Ita autem
„ exhibet in expoſitione N. S. L. CLODIVS HYR-
„ PANVS VIXIT ANNOS CXV. D. V. ALI-
„ TVS PVERORVM ANHELITV. Dicit exta-
„ re in antiquiſſimis Inſcriptionibus urbis Romæ.
„ Majore is fide fuit, quam fallere voluerit, &
„ naribus emunctionibus, quam ut fallaciam alio-
„ rum, ſi qua facta erat, non fuerit odoratus.
„ Scio *Hyrpanus* cognomen Romæ parum frequen-
„ tatum fuiſſe, verum quis neſcit inſuetas non
„ tantum, ſed & barbaras & ridiculas nonnun-
„ quam voces in cognomina tranſiiſſe, maxime
„ ſub Cæſaribus. *Hirpi* & *Hirpini* qui fuerint, ex
„ Geographis notum & præter Geographos ex *Ser-*
„ *vio* ad Virg. Æneid. V. 185. Credidi aliquando
„ vocis veſtigia ſupereſſe in hac epigraphe agri
„ Auguſtani apud Velſer. p. 407. *Apollini Granno*
„ *ſignum CM. Baſe MirPA.* id eſt M. *irPA* vel
„ *Hirpa* ſive *Hirpanus.* Literas priores aſperari le-
„ vigarique promiſcue etiam uſurpari nonnun-
„ quam I. & Y. notum eſt. Hyrpix inſtrumen-
„ tum ruſticum memoratur eidem *Servio* ad Vir-
„ gil. Georg. 1. V. 95. ali puerorum anhelitu dici-
„ tur is, qui puerorum aura veſcitur, noſti dictum
„ Virgilianum:

Quid puer Aſcanius? Superatne & veſcitur aura?

„ Neque autem credendum, ita Clodium alitum
„ fuiſſe, puerorum aura, ut præter eam cibo pa-
„ ſtus non ſit, non magis enim hoc de illo ve-
„ rum eſt cenſendum, quam *Aſcanium* præter au-
„ ram non alium cibum ſumpſiſſe. Imo vero ali
„ dicuntur, qui quomodocunque ſuſtentantur,
„ nec cibis tantum, ſed & lætitia. Ita ali verbis,

Digitized by Google

„ ſpe dicimur. Illud eſt apud *Ovid.* ſpes alit agri-
„ colas: ſucceſſu ali eſt apud *Virgil.* Æneid. 5. V.
„ 231. ſtudiis apud *Ciceronem* pro Archia c. 7. ubi
„ nequicquam alii amant, legunt. Nam & ita
„ Cicero apud *Suetonium* de Rhetor. c. 2. nec non
„ Auctor ad Herennium de cauſis corrupt. Eloq. c.
„ 14. Denique *Quintil.* Inſtit. Nat. l. 1. c. 8. &
„ lib. 8. proœm. Alitur ergo anhelitu ſive anhe-
„ latione ſenex, qui inde utrumque vires & ala-
„ critatem animi auget. Tu vide quæ de hac vo-
„ ce *Obertus Giſanius* homo latini ſermonis ſi quis-
„ quam alius, callentiſſimus in Collectaneis in Lu-
„ cretium, ubi hoc Virgilii exponit:
Hos ſucceſſus alit. id eſt, ait, *alacriores reddit.*
„ *auget alacritatem.* Dubitabit forſan aliquis de
„ uſu vocis *anhelitus*, pro adhalatione & adflatio-
„ ne, verum non tantum ferendam puto, ſed &
„ cauſæ huic accommodatiſſimam reor. Anhelo
„ eſt ex am, quod ex Græco ἀμφὶ circum & halo.
„ Adhalat, qui leviter adflat. Anhelat, qui colle-
„ cto undique atque ex toto corpore ſpiritu flat,
„ ut laborantes ex morbo, atque ex opere & fati-
„ gatione, imo etiam ex animi ardore, ut anhe-
„ lare dicitur Mars in certamine *Virg.* Æneid. 12.
„ v. 790. Solis equi. *Virg.* Georg. 1. v. 205. de
„ quo vocis uſu erudite diſputantem lege *Janum*
„ *Ulitium* ad *Nemeſiam* Cyneget. v. 255. Pueros
„ ergo anhelantes L. Clodio Hyrpano accipe, qui
„ follium inſtar circumſtantes aut circumſedentes
„ adflabant hilariores vegetioresque ſeni decrepito
„ ſpiritus. Forte tantum unus adſedit, & quia
„ eam operam plures præſtabant per vices, pueri
„ fuiſſe memorantur, & quia ab imis penetralibus
„du-

„ ducebatur ſpiritus, anhelitus vocatur. Nam ut „ aliis beatioribus in Græcia ac Romæ dormientibus à pueris & puellis flabello refrigerandi cauſa ventulus fiebat, de quo officio *Terent.* in eun. act. 3, & 4. v. 50. *Martialis* l. 3. Epigr. 82. „ Quod Epigramma in zoilum à te perlegi velim, „ ut luxurioſorum hominum miniſteria cognoſcas, „ quibus haud difficulter anhelatores, quos dixi, „ accenſebis. Quod autem flabello iſtis, hoc *Clodio Hyrpano* puerorum ore factum, non refrigerandi cauſa, ſed alendi. Pueros accipio ſervos „ ætate florentes, de qua ſignificatione non ſolum „ Grammatici monuerunt, ſed & *Paulus* Juriſconſultus in L. 204. de Verb. ſignif. atque inde apud „ antiquos frequens teſte *Feſto* Quintipor, Marcipor, Caipor, id eſt, puer ſive ſervus Quinti, „ Marci, Caji. *Terent.* Andr. Act. 2. S. 2. v. 31. „ *Etiam puerum inde abiens conveni chremis, olera* „ *& piſciculos minutos ferre obulo in cœnam ſeni.* & „ Hecip. Act. 3. Sc. 2. v. 24. *Tu pueris curre Parmemeno obviam*, atque his onera adjuta. Atque „ inde Magiſter puerorum domus Auguſtæ ſive Cæſaris. *Gruter.* 1023. 8. *Reineſ.* 1. 101. & 9. 34. „ Et cum voluptatum omnium officia inter ſervos „ habuerint, quis dubitet iſtiusmodi eos anhelatores habuiſſe. Servum à cura Catellæ *Liviæ* „ vide apud *Gruter.* 578. 5. Non autem unum „ alterumve iſtius operæ ſervum habebant, ſed agmina ducebant.

„ De Milone *Cicero* c. 9. cum uxore veheretur „ in rheda pœnulatus magno & impedito & muliebri & delicato ancillarum puerorumque comitatu. Quod addo, ne fingamus iſtum Clo-

„dium

» dium Orphanotrophio aut ſcholæ præfectum
» fuiſſe, qualem finxit Doctiſſimus *Cohauſen*, quaſi
» non aliunde puerorum & puellarum anhelitus
» Hyrpano ſuppetierint. Nil dico de quadrin-
» gentis *Pedanii* ſecundi ſervis, de quibus *Tacitus*
» Annal. 14. c. 43. Nil de familia Trimalchionis,
» cujus decima pars Dominum ſuum non novit, ut
» eſt apud *Petron.* c. 37. ſed Laurentium narrantem
» audi apud *Athenæum* l. 6. c. 20. ô bone Maſſuri:
» Probe noſti Romanos quam plurimos ſervos poſ-
» ſediſſe, ex iisque permultos habuiſſe mancipio-
» rum decem millia, & viginti atque etiam plu-
» ra, non quæſtus & proventus gratia, qua ſpe
» *Nicias* Græcorum ditiſſimos ſervos comparabat,
» verum magna ex parte, ut Romanorum cuique
» comitum, anteambulorum & ſpectaculorum in-
» gens ſit numerus. Ex pediſſequorum autem
» illorum numero, quos συμπροϊόντας nominat
» *Athenæus* anhelatores fuiſſe puto egregia forma
» egregioque cultu adoleſcentes, differtos odori-
» bus & unguentis, quo habitus eorum eſſent
» amæniores, & ad ſuſtentandas fovendasque Hyr-
» pani vires validiores. Deſino plura hariolari de
» modis, quibus *Hyrpanus* curatus fuerit ab his
» pueris. Multus in ea re eſt *Cohauſenus* c. 9. ſed
» metuo ne multa ſibi præter morem Romanorum,
» maxime de Orphanotrophio & Pædotrophio.
» Miror non in mentem veniſſe ſagaciſſimo ſeni
» Gynæceorum Romæ, in quibus remotis viris mu-
» lieres habebantur, nec Romæ tantum, ſed & in
» Provinciis, unde crebra mentio in *Notitia Impe-*
» *rii*, quæ ævi Theodoſiani eſſe creditur. Hacte-
nus Cl. *Cannengieſerus.*

Cujus

Cujus Criſin lectoris judicio ſubmittimus. Inſcriptionem ſuam ex *Cujacio* deſumptam, quia hic falli & fallere neſcius, *genuinam*, *Cohauſeni* vero ex *Reiſnero* & *Kayſero* depromptam *falſam* & *jocula- riam* appellat. *Hirpanum* nominat, quem hic *Hermippum*. Loco *puellarum pueros* ſubſtituit, quos tamen nec hic penitus reprobat cap. 6. Quid ſit anhelitus & anhelare, fuſe grammaticaliter explicat, quod *Cohauſenus* phyſico - medice eleganter deduxit. Orphanotrophiis Gynæcea Romana præfert, à quibus tamen viros excludit. Verum pertractet libellus argumentum fabuloſum, manet tamen cum gloria, quod ſive *Hermippi* ſive *Hirpani* redivivi manes ut ut imaginarii tam eleganti probabilis ſaltem exiſtentiæ indumento veſtiti in conſpectum orbis litterarii prodierint.

XX.

XX.

Troſt der Podagriſten,

Oder

Lob⸗Schertz⸗und Satyriſches Spiel

Marco Livornæ Murciæ, der hochlöbl. uralten Podagriſchen Faction beſonders Zugethanen Zum tröſtlichen Unterricht, Sallio Gintrioni aber als des Podagrams Verſpottern Zum Verweiß und Beſchimpffung Von dem Hochw. hochberühmten *P. Jacob Balde S. J.* In Lateiniſcher Poëſie abgefaſſet, nunmehr aber Dem Sinn nach, doch in vielen verändert, vorgeſtellet Von J. H. C. H. S. M. D.

Denen Podagricis dieß Büchlein neues Licht, Viel Wohlfarth, Leben, Heil, Freud, Luſt und Troſt verſpricht.

Franckfurt in 8. 1745.

Utile mihi quidem viſum fuit, ut illi adjungeretur tractatus olim ab autore compoſitus ſub Titulo: *Triumphus de Podagra debellata reportatus*, continens famoſa celebrium chymiatrorum arcana ad Podagræ ſanabilis curationem, ſed quia latine conſcriptus eſt, judicavit non conveniens diverſi idiomatis tractatus conjungere, quare in aliud tempus illius publicationem rejiciendam putavit. Notabile eſt Epigramme huic præfixum:

Humanas vibrat ſua tela arthritis in artus
  Innumeroſque ferit ſtrage potente viros.
Si ſapis, hoſtiles contra jaculare ſagittas,
  Suggerit hic noſter ſpicula multa liber.

Qui

Digitized by Google

Quid licet exiguus ſit, multa arcana recenſet.
Qui capit, à podagra liber hic eſſe poteſt.

Quod fatum habiturus ſit uterque libellus, tempus docébit. Prodiit priori anno *Cohauſeno* autore ſub ejus nominis Acroſtiche in inſignem Chymici voluminis tractatum M. S. D. Diſſertatio Præliminaris A. P. M. E. G. inſerta, cujus plures commentarii quotannis ſucceſſive in lucem prodibant, ſed quia Autor ob cauſas nomen ſuum illi cla præfigere noluit, & nos hic illud ſubticebimus.

Neque etiam alius libelli ſub Titulo: D. U. D. U. L. M. G. C. P. editi hic mentionem faciemus, ipſe namque ſuo tempore in clerico medicaſtro ejus ſe autorem publice profitebitur in libri defenſionem, illiusque hoſtium promeritam majorem confuſionem. Deſcribam igitur librum, qui licet nullo ære exſcriptus ſit, in aliorum tamen Muſæis manuſcriptus jam verſatur, & ſub ficto *Aletophili Wahremundi* nomine ad defenſionem Monaſterienſium Medicorum olim ante plures annos Satyrice ex illorum rogatu compoſitus eſt, ne ejus memoria plane intercidat, aut etiam poſt mortem, alius ejusdem gloriam ſibi vendicet. Inſcriptio hæc eſt:

XXI.

XXI.

Medulla Medicinæ enucleata,

Das iſt,

Kurtze in der wahrhafften Experientz und rechten Vernunfft, auch auf den Fundamenten der Rational-Artzney-Kunſt wohlgegründeter Gegen-Bericht,

In zwey Theile abgefaſſet.

In dem erſten: Daß die in der ſogenannten Medulla Medicinæ zum Vorſchein gekommene Lehr eitel, falſch, und nichtig ſey.

In dem zweyten wird das falſche aufgeblaſene Urinſehen der Marckſchreyerin entdecket.

Allen der Wahrheit Liebhabern zu Gefallen in Schimpff und Ernſt aufgeſetzet

Durch Aletophilum Wahremundum, Artzney-Erfahrnen.

Primæ parti præfixum eſt ſequens Epigramma.

Der du geleſen haſt das Marck der Medicin,
Welches gebohren hat ein Weib voll böß Venin,
Leß auch, was jetz darauf berichtet *Wahremund*,
So wird dir Sonnen-klar die Wahrheit werden kund.
Es iſt ein fauler Kern, es iſt ein ſtinckend Marck,
Davon ein praleriſch Weib macht alſo groſſen Quarck.
Da aber von dem Marck das Weib macht viel Geſchrey,
So ſagt man recht, daß ſie eine Marckſchreyrin ſey.

Prima

Prima pars libri concluſa eſt ſequenti Epigrammate:

Jam licet antiquæ ſileant miracula Memphis,
Et reſponſa ferat Delphica nulla tripus.
Attamen ex vetula eſt, matula dans indice plebi
Reſponſum vitæ ſignaque certa necis.
Eſt nova ſtercoribus lotioque ſuperba Sybilla
Quam Pithius tetigit vaticinando furor.
Concepit gravidis medicaſtra furore medullis,
Nil igitur, quod ſit nata medulla, novi.
Nec ſatis eſt, vel cuncta ſibi volet ilia rumpi.
Dummodo Doctorum ſic quoque fama crepet.

Zu Teutſch:

Obſchon zu Memphis jetzt man kein Oracul mehr hört,
Und auch Apollo ſelbſt zu Delphis nunmehr ſchweigt,
Ein altes Weib dennoch von Harnſehen gantz bethört,
Zu Münſter ſich dem Volcke als ein Prophetin zeigt.
Sie wahrſagt viel daher vom Leben und von dem Todt,
Als wann ſie raſend wär, wie vormahls die Sybill,
Starck aufgeblaſen nur von dem Urin und von Koth,
Woraus ſie ſagen will der Menſchen Lebens-Ziel.

Es iſt mit Gallen-Gifft ſo angefüllt dieſes Weib,
Daß, wann mit ſterben mögt der Artzen gute Fam,
Sie auch nichts achten würd, daß davon berſte ihr Leib,
So weit iſt ſie beraubt von aller Ehr und Schaam.

Secundæ parti ſequens Epigramma præfixum eſt:

Was in des Menſchen Leib in tieff bedeckten Gründen
Entfernet vom Geſicht, gäntzlich verborgen iſt,
Das will ein altes Weib in deſſen Waſſer finden,
Durch ſonderbare Kunſt mit ohnerhörter Liſt.
O groſſer Thorheit Werck! O Falſchheit eines Weibes!
Welches weiß machen will anjetzt der klugen Welt,
Daß alle Zeichen ſeyn der Kranckheiten des Leibes
Enthalten im Urin und klärlich vorgeſtellt.
Es denckt ein ſchlechter Menſch, das Weib kan ſolches ſehen,
Das Harn-Glas zeiget ihr, was mir und jenen fehlt,
So wird ſie ſicherlich ſich auch darauf verſtehen,
Wie hier und dar muß ſeyn die Cure angeſtellt.
Allein verſeht euch nicht, laſſet euch nicht betriegen,
Es iſt ein falſcher Wahn, es iſt ein eitler Schein,
Es iſt nur ein Geſchwätz, es ſeynd nur lauter Lügen,
Damit das alte Weib beym Volck ſich dringet ein.

Wer

Digitized by Google

Wer die Experientz, wer die Vernunfft will fragen,
Und aus dem rechten Grund die Medicin verſteht,
Der wird ohne Betrug aufrichtig können ſagen,
Daß ſolches Harnſehen auf ſchwachen Füſſen
geht.
Auf daß ein jeder nun auch ſolches könne ſehen,
Soll dieſer zweyter Theil anzeigen Sonnen-klar,
Daß die Marckſchreyerin thu bloß allein umgehen,
Mit Lugen und Betrug, mit lauter falſcher
Waar.

Narrabo brevibus totam rei hiſtoriam. Degebat Monaſterii in Weſtphalia circa annum ineuntis præſentis ſeculi mulier medicaſtra, quam Doctoriſſam Stinam paſſim vocabant, cujus uromantia & opera etiam Patriæ primatibus & primario clero clam ſerviebat, quorum patrocinio confiſa eo proterviæ proceſſit, ut ſe etiam Doctoribus opponere non reformidans ſcriptum valde ſarcaſticum & in juniores urbis eo tempore medicos injurioſum à medicinæ quodam forte tyrone compoſitum publicare, & ipſi Principi ac Reverendiſſimo Cathedralis Eccleſiæ Capitulo dedicare non erubeſceret ſub titulo *Medulla Medicinæ*, in qua ex negligentia & ignorantia non unius ſub illorum cura mortui cauſam perfricta fronte adducere auſa fuit. Cujus merito vindictam ſpirantes illius temporis Medici Practici Monaſterienſes à Cl. Autore libelli verè infamis refutationem ſollicitabant, eam ſuis ſumptibus prælo ſubjicere promittentes. Quibus ut fieret gratificatio, non minus docte quam ſatyrice Tractatus ille ſub titulo: *Medulla medicinæ enucleata* conſcriptus eſt, verum non diu poſt primario ex prædictis Doctoribus è vivis erepto, neſcio qua fa-

talitate vel neglectus, vel à Medicaſtræ fautore ſuppreſſus lucem publicam nunquam aſpexit. Glorioſum non putavit Autor ex eo gloriolam aucupari aut cum vetula impudente medicaſtra altercationis ſerram trahere, unde libello pſeudonymum præfixit. Tandem medicaſtra ob mirum vaticinium, etiam verificatum, ſuſpecta urbem ſponte deſeruit, atque ad alias Weſtphaliæ oras ſeceſſit, ubi parem fortunam non experta jam aliquot ante luſtra ad plures abiit, medicinæ opprobrium & verum ſui temporis medicorum flagellum. Ejus vita à magni nominis medico auctori quidem communicata, ut libro insereretur, quod tamen ob unam non cauſam ab eo factum non eſt. Sic uromantiæ & empiriæ muliebris clauſa eſt ſcena, & tractatus non impreſſus remanſit.

XXII.

XXII.

Novus Solis Coloſſus Panegyrico-Synchairiſtico-Symbolicus,

Ad Summam Gloriam
Sereniſſimi
Lotharingiæ & Magni Hetruriæ Ducis
FRANCISCI
Feliciter electi & coronati
Romanorum Imperatoris Cæſaris,
Ejusque Sereniſſimæ Conjugis
MARIÆ THERESIÆ
Potentiſſimæ & Invictiſſimæ
Hungariæ & Bohemiæ Reginæ,
Supremæ Archiducis Auſtriæ &c.
Auguſtiſſimæ nunc Romanorum Imperatricis
inter publicos Rom. Imperii plauſus
erectus
à
Joanne Henrico Cohauſen
Hildeſio-Saxone M. D.
Et Archiatrorum Monaſter. in Weſtphalia Seniore.
Francofurti ad Mœnum,
apud Joannem Benjamin Andreæ.
Anno MDCCXLV.

Libri hujus contenta ſequentia ſunt:
Dedicatio Cæſari ejusque Auguſtæ Conjugi.

Præloquium ad Lectorem. Præliminaris Allocutio ad Auſtriam.

Symbolum I. Coloſſus Majeſtati atque æternitati Domûs Auſtriacæ ſacer, in cujus apice Sol, cum Lemmate: *Ardens evexit ad æthera virtus.*

Symbolum II. Corona Imperialis filo ex cœlo ſuſpenſa ad Solem ſe convertens. Lemma: *Clara volat orbe corona luce micans.* Manil. l. 1.

Symbolum III. Sereniſſimi Franciſci Loth. & M. Hetr. Ducis unanimi Germaniæ Procerum conſenſu in Rom. Imperat. electi Sol meridianus in ſummo faſtigio lucens. *Medio eſt altiſſimus orbe.* Ovid. 1. Met.

Symbolum IV. Coronationis Francofurti peractæ Sol cinctus ſtellarum corona. Lemma: *Dant aſtra minora coronam.*

Symbolum V. Franciſco non otioſo delatæ Coronæ Sol ſemper in motu. Lemma: *Mens agitat molem.* Virgil. 6. Æneid. v. 276.

Symbolum VI. Imago Hieroglyphica Coronæ Imperialis Aug. Cæſari Franciſco impoſitæ. Lemma: *Tot fulgida gemmis.*

Symbolum VII. Solemnitatis in Electione & Coronatione Sol Horizonti Germanico, & imprimis Francofurto imminens. Epigr. *Novum terræ ſtupeant luceſcere Solem.* Horat. in Carm. Sat.

Symbolum VIII. Imperator ſole radiatus globum mundi manu tenens. Epigr. *Terra autem in manibus noſtris.* Virg. 9. Æneid.

Symbolum IX. Expoſita ad Solem purpura ſeu paludamentum Cæſareum Majeſtatis index. Lemma: *Nec maculam prodit.*

Sym-

Symbolum X. Imperii Rom. à Cæſaris regimine dependentis mundi Sphæra Soli catena aurea alligata. Lemma: *Hæc pendet ab illo.*

Symbolum XI. Harmoniæ inter Cæſarem & Imp. Electores Globus ſolis ſuper globum mundi. Lemma: *Hoc Rectore valet.*

Symbolum XII. Nobilationis per Neo Coronatum Cæſarem gladius evaginatus à Sole fulgurans. Lemma: *Solis de Lumine ſplendor.*

Symbolum XIII. Urbis Viennæ reducem Francofurto Cæſarem impatienter exſpectantis Sol oriens. Lemma: *Currum ſolitos vertit ad ortus.* Boët. l. 3.

Symbolum XIV. Seu effigies Emblematica Potentiſſimæ & Invictiſſimæ Hung. & Bohem. Reginæ *Mariæ Thereſiæ*, Caroli VI. filiæ, nunc Rom. Imperatricis Auguſtiſſimæ.

Symbolum XV. Fortitudini & Conſtantiæ *Mariæ Thereſiæ*, Hungarorum Reginæ, Rom. Imperatrici ſacrum, globus Solis nubibus circumdatus. Lemma: *Nec cadit, nec cedit.*

Symbolum XVI. Univerſalis inter litteratos gaudii & tripudii, ſtatua Memnonis Sole oriente gratum fundens concentum. Lemma: *Primo lætans cum lumine Solis.*

Symbolum XVII. Ad Regni Hongariæ Proceres, ut Neo-Cæſari & Reginæ ſuæ, ejus conjugi, applaudant & congratulentur. Sol in Hungariæ montibus aurum producens. Lemma: *Sol præſtat homagia Soli.*

Symbolum XVIII. proponens Autoris votum: Saturnus tenens Clepſydram & manu Solem in

cœlo oſtendens, cum Lemmate: *Hac aurea Solis hora.*

Carmen ad Zoilum.

Hiſtoriæ Bibliographicæ Sectio III.

Continens Cl. D. Cohauſeni manuſcripta, magnam partem ad prælum parata.

Præfatio.

Infelix quandoque ſors eſt, & non raro dolendum fatum Manuſcriptorum. Quot enim eorum Myriades non conſumpſit Vulcanus? quot non deſtruit Gradivus? Quot invidioſa temporum vetuſtas non detrivit? Quot Blattæ & tineæ non devorarunt? Recenſet Phyſicorum princeps *Plinius* in librorum ſuorum præfationibus plures centurias Autorum, ex quibus ſua ſcripta de rerum natura & proprietatibus ſe excerpſiſſe memorat, quorum tamen codices nunc deſiderantur, quia typographiæ decimo quarto ſeculo primum inventæ beneficio ſervari non potuerunt. Interim adhuc hodiedum in Cæſaris, Regum, atque Principum, imo & privatorum bibliothecis multa antiquiſſimorum varii idiomatis manuſcriptorum millia cuſtodiuntur, quæ merito raritatis cauſa apud poſſeſſores omnis pretii valorem excedunt.

Aliud adhuc fatum premit manuſcripta; nempe illud hodie ſatis commune plagium litterarium? Quid enim facilius, ſi hæc hæreditatis vel emptionis jure ad alienas manus perveniant; quam quod alii

alii horum ſe authores faciant, & facta per typum publicatione ex aliorum labore famam ſibi acquirant juxta notum illud:

Hos ego verſiculos feci, tulit alter honorem,

Sic vos, non vobis { nidificatis aves.
mellificatis apes.
vellera fertis oves.
fertis aratra boves.

Cui plagio vix reperiri poteſt remedium. Quam facilis enim eſt tituli aut diſpoſitionis mutatio, ut jam aliud opus appareat. Excerpere & ſcribere authore ſubticito eſt facillimum. Non dubium ſic in publico hodie libris inſcripta legi nomina plurium, qui nil minus ſunt, quam illorum authores.

Remedium tamen aliquod, licet non adeo adæquatum & ſecurum, furtis iſtis literariis, videri poſſet Manuſcriptorum, quæ Viri Eruditi poſt ſe reliquerunt, & in iis contentorum exacta recenſio, quod & jam plures, qui Manuſcriptorum à viris doctrina illuſtribus relictorum bibliographias typo publicas fecerunt, laudabiliter præſtiterunt.

Cum igitur plura manuſcripta cedro digniſſima, & multo ſtudio etiam in ætatis acmi elaborata, vel ipſum Editorum numerum adæquantia, in D. *Cohauſeni* Patrui mei pulpitis aſſerventur, digniora quam quæ blattis voranda relinquantur, ſic non inutile viſum eſt, enarratis jam editis eorundem quoque ſaltem titulos cum brevi materiarum contentarum elencho curioſis recenſere.

Nemo autem ſibi imaginetur hoſce meros eſſe titulos, quorum innumeri in quovis argumento facile effingi poſſunt, quod eſſet penitus nugatorium,

 ſed

ſed reales eſſe tractatus, magnam partem ad calcem perductos, ut nil niſi mundioris deſcriptionis ultima manus ipſis deficiat. Deſcribam hæc illa fide, qua mihi ab ipſo autore communicata ſunt, ſunt vero opera Phyſico-Medica, opera Hiſtorico-Politico-Moralia, partim ſatyrica: Opera Hiſtorico-Oeconomico-Moralia: Opera chymiatrica; Opera Alchymica: Opera Panegyrica. Quæ ordine recenſebo ſingulis addito materiarum conſpectu. Inprimis autem hoc notabile eſt, quod Autor argumenta penitus nova, neque proletaria ab aliis jam pertractata calamo ſuo elegerit. Poterit, dum vivit Autor, Bibliopola quivis ex his prælo ſuo librum, quem volet, petere ære typographico exſcribendum, Autor lubens concedet. Voveo ex corde, ut Deus ei adhuc vitæ luſtra aliquot viresque concedat, ut pleraque jam prælo deſtinata eo adhuc ſpirante lucem publicam aſpiciant.

Opera Phyſico-Medica

I.

J. H. C. H. S. M. D.

De Sede plantarum anomala, & miro in fundos peregrinos tranſitu Schediasma Curioſum.

cum figuris æneis,

additus eſt

Conſpectus Oſtracodermorum, ſeu Scleroſteorum ſciagraphicus &c.

Occaſionem ſcripto dedere duæ conchæ, in quarum

rum ſuperficie erati frutices marini, quas ex Muſeo ſuo Cl. D. *Nunningius* autori ſubmiſit ſpectandas, ut hujus excreſcentiæ ſeu transplantationis cauſas velit detegere. Rarum & Curioſum eſt libri argumentum, de quo adhuc nemini in mentem venit quid commentari, conchæ fruticatio, rarum planta peregrinis profuga facta locis. Tractatus dudum numeris omnibus abſolutus eſt, & ſaltem nutum exſpectat illius, cui inſcriptus eſt, nempe Cl. D. *Nunningii*, qui illi imprimendo ſumptus ſe facturum promiſit. Vide Commercii hujus litterarii Epiſtolam.

Proponemus nunc prævie ipſum Capitum elenchum: Oſtracodermorum vero conſpectus fuſior eſt, quam ut hic in compendio oculis ſubjici poſſit.

Caput I. De geminis Conchis fruticiſcentibus, variisque illarum parallelis.

II. De fruticiſcentiæ in conchis origine, & transplantationis vegetabilium in conchas, lapides, ligna occaſione.

III. De admirando plantarum ortu & metaſtaſi in corpora animalium.

IV. De miro variarum plantarum in corpora humana commeatu.

V. De plantarum in corporibus mortuis, & inprimis de uſneæ in craniis humanis proventu.

VI. De plantarum in locis, in quibus nunquam antea viſæ, fortuito & ſpontaneo proventu & variis vegetantium connubiis, ſeu in alia ſpecie diverſa vegetabilia tranſitione.

VII. De admiranda viſci generatione & in variis arboribus tam naturali proventu, quam artificiali inſitione.

VIII.

VIII. De veterum Romanorum omnibus & præſagiis ex vegetantibus in peregrino fundo ſubnatis.

II.

J. H. C. H. S. M. D.

Scrutinium Phyſico-Medicum

Remedii contra veſicæ calculum Anglicani,
Magni in Emptione pretii,
Maximæ ſub uſu ſpei,
minimi ſucceſſûs,
Ratione & experientia inſtitutum.

Mirum eſt contra tot omni ævo expertiſſimorum & in arte Hippocratica Principum medicorum aſſertiones, obſervationes, & experimentationis potuiſſe, fæmellam medicaſtram tot lynceis magnæ Britanniæ Archiatris per trivialia iſta tot jam ſeculis uſurpatiſſima diuretica, teſtas ovorum, cochleasque calcinatas, & ſaponem fucum & ſpem calculi veſicalis ſolvendi facere, cum & tria illa requiſita tuto, citò & jucunde maxime in iſtis deſiderentur. Optandum igitur foret ut obſervationes & experimenta Medicamentorum horum noxam & in quavis Lithiaſi ſolvenda ignaviam ac infidum ſucceſſum autor brevi publica faceret, ne tot homines empiricorum & ſine ratione medicam artem exercentium temerariorum conniventiâ & deceptione paſſivâ ſe inaniter macerarent; ſimulque doceret quibus in caſibus ab hocce decantato & tanto pretio empto remedio prudenter ſucceſſus optatus exſpectandus, cum certum ſit, illud non prorſus ſua laude defraudandum, aſt in multis caſibus à prudenti & circumſpecto at ſimul longo ejusdem uſu

uſu aliquale ſolamen ſperari poſſe, quales obſervationes paſſim reperire licet; ipſusque deſuper nonnulla in commercio literario Norico *Ann.* 1743. *Hebd.* 30. *p.* 233. *& ſeq.* fuſius commentatus fui; dumque hæc ſcribo, mihi ſub cura eſt Vir Eccleſiaſticus veſicæ calculo (ut fundata ſuſpicio credere facit) laborans, qui ſimiliter hujus adeo laudati remedii periculum ut faceret multorum continuis perſuaſionibus adductus eſt, utcunque diu conſentire illudque præſcribere noluerim, timens ne præpoſterus ſucceſſus ſpem conceptam illuderet, quod quoque evenit, nam poſt moderatum ejusdem uſum, tantus ſucceſſit dolor, urinæque ardor, ut non duntaxat ulteriorem uſum prohibuerit, ſed vix oleoſis & emulſionibus iterum ſedari & demulceri potuerit, alium ejusdem characteris novi, qui Medici cujusdam conſilio perſuaſus cum ingenti fiducia pilulas has ſaponaceas devoravit, verum tanta ſupervenit nauſea & anorexia, ut licet contrarium perſuadente Medico deſiſtere debuerit; urgebat enim experimentator Medicus continuato uſu effectum patienter exſpectandum, appetitumque ſponte rediturum, ſed ſapientior æger ſe indies in deterius ruere obſervans, ſuoque de corio ludi videns finxit ſe pilularum ſumptione regulariter continuare, atque ex ordinaria pixide ſingulis diebus conſuetum pilularum degluciendarum numerum aliorſum depoſuit, ſicque viſitanti Medico provide impoſuit, quaſi uſurpaſſet, redeunti igitur priore appetitu ſibi applaudebat & in ſinu gaudebat Medicus inquiens: *Nunquid verus augur prædixi, Naturam tandem aſſuefactam reſuſcitaturam priorem orexin.* Pudibundus autem & niſi effrons rubore ſuffu-

ſuffuſus abiit, cum patiens conſervatas pilulas oſtendebat addendo ſe infelicis experimenti vires & energiam morte luere debuiſſe, niſi à temerario & improvido uſu ceſſaſſet; caveant igitur practici præprimis juniores, ne præconceptæ opinioni nimis pertinaciter inhæreant, fidantque ab aliis laudatis, ſed nullâ experientiâ fundatis remediis, ac vi naturam cogere intendant, cum vident effectum minus laudabilem aut prorſus contrarium ſequi; præſtat enim maturè deſiſtere, quam obſequioſum ægrum certæ dare internecioni; ſuper hac materia & ego plurima ſæpius meditatus ſum, ut proin de infido ac incauto hujus & aliorum Lithontripticorum uſu diſſertatiunculam conſcribere promiſerim Academiæ Cæſareæ N. C. Excellentiſſimo Domino Præſidi A. E. Buchnero, cum me in illuſtriſſimæ hujus Societatis album ſcribere dignabatur; attamen cum arduum hoc argumentum Amantiſſimus Patruus annis, doctrina & jugi experientia graviſſimus, judicioſè excutiendum ſuſceperit, ſpartam hanc lubens cedo & relinquo, hoc illum ſolummodo adhortans, ne publicum utiliſſimo hoc ſcripto diutius defraudet & ſuſpirare ſinat.

Diſpoſitio operis nondum ad manus meas pervenit, operæ pretium vero videtur Epigramma in frontiſpicio libri poſitum hic legere:

Sunt ſterlingorum libræ quingenta ſolutæ,
Et inſolutus Calculus manet tamen.
Smegma & ovi teſtæ pretio ſunt vendita tanto,
Et ſola miſeris empta ſpes lithontibus.
Quottidie ſumunt calcem, Hiſpanumque ſaponem,
Prodire Calculus tamen non vult foras.

O qua-

O quam ſubtilis medicaſtræ ars, vafraque fraus
eſt,
Quæ docta fucum facere tot ſummis Viris!
Magnates, Medicos, ægros ſpe lactat inani.
Teſtas, ſaponem, cochleas his venditans.
Anglica de tanto mercatu fœmina gaudet,
Sub pertinaci calculo miſeri gemunt.

III.

J. H C. H. S. M. D.

Tumulus Peſtis recluſus Helmontii

Ex eoque in lucem egrediens

Hippocrates Redivivus.

In frontiſpicio libri legitur ſequens Inſcriptio:

Sta Lector,
Titulus, quem legis, non eſt terror lugubris,
Non intus mortem, non mortis genus,
Et Hominum nunciat flagellum,
Non hic funus, non cadaver, non ſceleton
Non luctus, non contagium
Sed tumulatum ab Hippocrate & Helmontio
Mortiferæ luis genuinum remedium
In lucem profertur.

Tractatus hic veneni peſtilentialis abſtruſam Eſſentiam, formalitatem, modum fiendi & praxin curandi Hippocraticam, & Remedia exquiſitiſſima juxta graviſſimi Helmontii poſtulatum clarius deducta & comprobata proponit, illa licet antiquiſſima ex profundiſſimis magiæ naturalis fontibus juxta manuductionem *Hippocratis & Helmontii* eruit & quaſi ex orco in lucem reducit Author. Cum enim fermentum Mumiale, unicum illud ſit ſpe-

Digitized by Google

ſpecificans, quod venenum in elementorum condo genitum ad infectionem & exterminationem certi generis animalium determinat, ſic e contrario ex lege Symboliſmi & Magnetiſmi in natura neceſſario requiri videtur, ut iſta antidotus per ſimile firmentum mumiale ſpecificum ad curationem certam generis infecti approprietur, quo ratione ſimilitudinis quaſi magnetice in ſimilem Mumiam jam contagio affectam operetur.

IV.

Diatribe Phyſico-Medica Experimentalis

De tribus Naturæ Columnis,

Mumia, Gas, & Fermento.

Quibus naturæ poteſtas innixa exequitur Stupendas operationes, & miras patrat morborum geneſes & curationes.

Incomparabilis eſt hic tractatus, in quo non ratiociniis, ſed meris experimentis probantur & confirmantur poſtulata, quæ hic curioſis recenſebimus:

I. Fermenti Mumialis exiſtentia probatur experimentis.

II. Mumia ex homine vel animali vivente deſumpta agit in mumiam viventem ſymbolizantem ſympathetice.

III. Mumia ex animali mortuo deſumpta in mumiam viventem ſymbolizantem operatur antipathetice.

IV.

Digitized by Google

IV. Mumia fermenta tam morbifica quam ſalutaria ſibi connexa transfert in Mumias ſyngenias.

V. Ideæ quæ in Mumia reſtant archeales, Archeo vivo communicantur cum notabili ſubjecti alteratione.

VI. Mumia fermentis medicamentorum ſalutiferis imbuta ea defert ad proprias mumias diaſtatice & magnetice.

VII. Per fermentum mumiale fit appropriatio veneni ad certum animalium genus.

VIII. Fermenta Mumialia tam naturalia, quam præternaturalia, tam ſanativa quam morbifica per modum Gas influunt & operantur.

IX. Varia Gas, varias in archeo ſuſcitant ideas pavoris, & terroris, unde rerum antipathiæ.

X. Subtilitas & potentia Gas ſtupenda, ejusque Effectus fere inſtantanei.

XI. Fermenta ſeu diſpoſitiones vitæ mediæ cum mumia tranſeunt in aliena ſubjecta.

XII. Imaginatio ſeu apprehenſio idealis fortiter mente concepta & archeo communicata ex non ente ens reale in corpore noſtro producit.

Digitized by Google

V.

Capnopægnion
Sive
Serius in fumis luſus
Symbolico-Phyſico-Medico-Moralis.
Id eſt
Sexcenta nova Epigrammata
De fumatione Tabaci,
Ejus effectu, uſu & abuſu.
Autore J. H. C. H. S. M. D.
Innocuos Cenſura poteſt permittere luſus.
Martial. l. 1. Epigr. 6.

Pagina frontiſpicialis averſa hoc præ ſe fert Epigramma:

Hic noſter luſus de fumis Nicotianæ
Acceptus multis, mens niſi fallat, erit.
Dogmate non tantum, ſed & oblectamine pollet.
Inſtruit atque ſimul continet illicias.
Si me vana putas Epigrammata ſcribere, cauſa
Ipſe es: nam fumans quid niſi vana facis.

Hoc opus admodum curioſum multo conſtitit labore & ſpeculatione. De uno namque ſubjecto ſexcentos formare conceptus, qui gratiam habeant, haudquaquam facile eſt. Addidit aliquando autor ſingulis Epigrammatibus Reflexiones Phyſico-Morales, quibus tamen tractatus nimium increvit, ut ceu vade mecum, quale fumatores tabaci deſiderant, ſervire non valeat. Tandem quia prævidit librum latine ſcriptum non niſi eruditis ſerviturum, eum in poëſin germanicam in ſummo licet ſenio feliciter tranſtulit, cui talem præfixit titulum:

VI.

VI.

Capnopægnion,

Das iſt,

Natur-Kunſt-und Sitten-kündiges
In Glimpff und Schimpff, Schertz und Ernſt
abgefaſtes

Rauch-Spiel,

Beſtehend in ſechshundert Sinn-Gedichten,
Von den Kräfften und löblichen Gebrauch,
Wie auch ohnordentlichen Mißbrauch

des Rauch-Tabacks.

Aus den lateiniſchen Verſen in die hochteutſche
von dem Authore ſelbſten verſetzet.

Es mag der Neider tadlen, was er will.
Cenſur kan leiden ohnſchuldiges Spiel.
Martial. l. 1. Epigr. 6.

Liber hic jam pridem ex toto perfectus cuicunque Bibliopolæ, qui illi imprimendo ſumptus vult facere, erga certum Exemplarium numerum offertur, qui id Authori vel mihi ſignificare poterit. Cujuscunque ſtatus Viris, etiam illiteratis, imo fœminis ad inſtructionem & delectationem inſervire poterit.

Digitized by Google

Opera Hiſtorico-Politico-Oeconomico-Moralia

VII.

Nobilis Weſtphalus

Secundus Strabo

Sive

Ælius Papyrius Pætus

Antiquiſſimæ Nobilitatis Weſtphalicæ Decus
ex adverſariis autographis
Perilluſtris D. *Schwederi Schelei*,
Quondam Dynaſtæ in Welſel & Welbergen,
Capellani hæreditarii in Vennebrugge
in lucem productus,
Et ordini in antiqua Saxonia Equeſtri
in ſpecimen & exemplar propoſitus,
Cum animadverſionibus
Hiſtorico-Oeconomico-Politico-Moralibus
opera
J. H. C. H. S. M. D.

Curioſitatem, & utilitatem, nec non jucunditatem hujus Tractatus abunde indicat ſequens contentorum Elenchus.

I. Introductio hiſtorica de origine quarundam in Weſtphalia familiarum nobilium & in ſpecie gentis *Scheleanæ*.

II. Conſilium peculiare D. Schelai de conſervanda Nobilitate.

III. Conſervatio bonorum Nobilibus neceſſaria & quomodo inſtituenda.

IV. Conſervatio nobilitatis laudabilis & neceſſaria per convenientia connubia.

V.

V. Agricultura Nobilitatis cuſtos.
VI. Mercatura Nobilium quæ & qualis eſſe poſſit ac debeat.
VII. Regulæ præcipuæ practicæ Viro nobili pro norma vitæ ex amuſſim ſervandæ.
VIII. Pietas domeſtica Nobilium.
IX. Arces & domus Nobilium.
X. Horti & ſylva Nobilium.
XI. Culina & menſa Nobilium.
XII. Supellex Nobilium.
XIII. Veſtimenta Nobilium.
XIV. Famulatus & equitatus Nobilium, eorumque ſubditi.
XV. Diæta Nobilibus conveniens.
XVI. Studia & Bibliothecæ Nobilium, & inprimis Juris & Hiſtoriæ ſtudium.
XVII. Exercitia Nobilium & inprimis Venatio.
XVIII. De Peregrinatione Nobilium.
XIX. Inſtructio pro juvene nobili in regiones exteras Galliam, Italiam &c. ituro.
XX. Conſilium *Zwederi Schelei* ad ſuum filium.

De his Pætus Weſtphalicus in ſuo manuſcripto Diario ſtylo admodum confu[illegible] idiomate Hollandico ad ſuas proles locutus [illegible]uæ tamen in meliorem ordinem & latinitatem reduxit auctor, additis, ubi opus, reflexionibus Oeconomico-Politico-Moralibus. Si plures Nobilium familiæ dogmata & monita illa *Scheleana* obſervâſſent, in ſuo priſtino flore perſtitiſſent.

VIII.

Orbis Weſtphaliæ antiquus,

à Tempore & Status Ratione
poſt introductam Chriſtianam Religionem
inverſus, graphicè delineatus.
Authore J. H. C. H. S. M. D.

Rebus ineſt quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita morum verſantur.
Tacit. 3. 55. 5.

Opus curioſum & ſatyricum, in quo inter Weſtphalorum Gentilium & Chriſtianorum mores, naturam, corpora, vitam, regimen, & quæcunque vitæ conſectaria ad Taciti ductum parallelismus vel antitheſis inſtituitur, ut Chriſtiani in multis gentilibus ſimiles, in aliquibus pejores oſtendantur. Hiſtorica, Politica, Oeconomica, Phyſica & Moralia in eo eleganter tractantur.

IX.

Analecta Weſtphalica,

in quibus continentur Diſſertationes
Phyſico-Politico Oeconomico-Morales,
quarum ſequens eſt index:

I. De ruditate & barbarie antiqua Weſtphalorum, & de modernorum policia, doctrina & ſtudiis.

II. De frugalitate Weſtphalorum, eorumque diverſoriis.

III. De Diæta & longævitate Weſtphalorum, eorum morbis, & moribus.

IV. De idiomate & peculiari genio Weſtphalorum.

V.

V. De Weſtphalia extra Weſtphaliam, & Weſtphaliæ legatis in orbem.
VI. De gente Weſtphalorum Ruſtica.
VII. De alimentis Weſtphalicis, pane atratu, pulte, carne porcina, caſeo, fabis, piſis, braſſica, & cultu mellificii &c.
VIII. De cereviſia Weſtphalorum.
IX. Calumnia à Weſtphalis remota: *Weſtphalus eſt ſine pi. ſine po. ſine con. ſine veri.*

Opera Chymiatrica.

X.

Artographia Spagyrica,

In qua miranda naturæ arcana & magnalia
in pane tam ſiligineo quam triticeo
ad vitæ & ſanitatis conſervationem
Theoretice & practice
per plurima curioſa experimenta proponuntur.
Authore
J. H. C. H. S. M. D.

Contenta operis præcipua hæc ſunt:
I. Speculationes Philoſophicæ circa panis productionem.
II. Spiritus panis typus ſolventis univerſalis, de natura ſpiritus univerſalis quoque participans.
III. Panis pro materia Philoſophorum ſecunda à nonnullis erronee habita.
IV. Vis menſtrualis in ſpiritu panis & per eum varia facilius parabilia chymiæ arcana.
V. Spiritus panis baſis ſolventium compoſitorum arcanorum.

Digitized by Google

VI. Tincturæ elegantes metallorum & mineralium Lunæ, Martis, Saturni, antimonii, cinnabaris, talci rubri, coralliorum per illum parabiles.

VII. De ſpiritu oleo, & terra ſeu ſale panis, & mira in ſpiritu panis phœnomena.

VIII. Aroph Paracelſi & Helmontii ex pane vel per panem parabile.

IX. Ænigmatica Roſini Lentilii deſcriptio alcaheſti elucidata.

X. Myſterium panis triticei Fluddianum.

XI. Terra foliata philoſophica cum ſpiritu panis.

XII. Tentamen curioſum cum ſpiritu panis, & typus operis Philoſophici.

XIII. Varii ſpiritus panis medicinales.

Nullum eſt dubium, cum tanta pani inſita ſit Divina Benedictio, ut vel ſolus corpori nutriendo urgente neceſſitate ſit ſufficiens, etiam in eodem vitæ in ſanitate conſervandæ arcanum, & medicinam illam, quam de terra creavit Altiſſimus, deliteſcere. Salvator noſter orationis Dominicæ Doctor ſub prædicato panis omnia ad vitam neceſſaria indicare voluit, quidni etiam medicamen vitæ ſervandæ utile? qui vel ejus ſuperficialem unquam tentavit analyſin Spagyricam, de hujus veritate non dubitabit. Libellus igitur multa paſſim non obvia & nota proponit.

XI.

XI.

Novellæ Medico-Chymicæ
ſive
Helmontii Elucidati
Diſſertatio I.

De Medicinis Mercurialibus, Paracelſico-Helmontianis: Mercurio diaphoretico, arcano corallino fixo, & Præcipiolo antihydropico.

Authore

J. H. C. H. S, M. D.

Diſſertatio hæc pridem conſcripta & ad prælum parata eſt, quod autem Novellas Medico-Chymicas appellet, ratio eſt, quia *Helmontium Elucidatum* partitim & ſucceſſive per modum Novellarum quovis ſemeſtri communicare decreverat. Sed non invento in Weſtphalia, qui impreſſionis ſumptus faceret, bibliopola, in ſcrinio talem adhuc exſpectat.

XII.

Diſſertatio Phyſico-Chymica De Anima Auri,

Quod mundi hodie rerumque gerendarum vera eſt anima.

Dabo Elenchum, ut ex ungue leo cognoſcatur.

I. An detur & quid ſit auri anima?

II. An quid ſpirituale an corporale auri ſulphur, an extrinſecum aut intrinſecum.

III. De ſeparatione animæ auri ſententia Adeptorum.

IV. De extractione animæ auri philoſophica.

V, Senrentia antiſtarum, qui transmutationi metallorum particulari inſudant.

VI. Horum tentamina, extractionis conceptus & variæ experientiæ.

VII. Probatur animam auri magnam eſſe medicinam.

VIII. An auri anima etiam in aliis ſit ſubjectis, quam auro, ut Marte, Venere, antimonio, &c, aliisque particulas auri continentibus.

IX. De variis Menſtruis auri animam, quod putatur, extrahentibus.

X. De auri anima diſcurſus Phyſico-Politicus.

Sciendum animam auri eſſe terminum technicum, per quod ſulphur auri vel internum vel externum aliquod artiſtæ intelligunt, illud autem neutiquam extrahi poſſe, & ſi poſſet, nullatenus ad transmutationem utile eſſe, genuini Philoſophi contendunt. Suſtinent enim totum aurum eſſe ſulphur, & absque ſeparatione principiorum fieri fermentum, ſi Philoſophico ſuo mercurio ſeu ſolventi radicaliter combinetur ac figatur. Vid. Autoris M S. D.

XIII.

XIII.
Sal tartari volatile intricatiſſimum extricatum.

Seu

Diſſertatio Phyſico-Chymica,

De præparatione ſalis tartari volatiliſati vice-alcaheſtini,

Authore

J. H. C. H. S. M. D.

Elenchus Capitum.

Cap. I. Salis tartari volatiliſati indago chymiatro perutilis & deficiente liquore alcaheſt juxta Helmontium neceſſaria.

II. Sal tartari fixum volatiliſationis quæſitæ ſubjectum, De ejus prævia diſpoſitione.

III. Recenſetur & refutatur Lud. de Comitibus ſententia de ſale tartari volatiliſando.

IV. Ottonis Facchenii volatiliſationis methodus examinatur.

V. Sal tartari volatile Lullianum indagatur.

VI. Excutitur volatiliſationis fundamentum in Helmontii doctrina & ſententia.

VII. In quo ſalis tartati genuina volatiliſatio conſiſtat.

VIII. Inveſtigatur, qua ratione aër juxta Helmontium ſit volatiliſationis inſtrumentum.

Quam difficilis nedum ferè impoſſibilis ſit ſolventis alcaheſtini acquiſitio, tot mille artificum docent fruſtranei labores, unde & ipſe Helmontius exhortatur ad præparationem ſalis tartari volatiliſati,

Digitized by Google

ſati, utpote quod ſit quaſi vice-alcaheſtinum, & pluribus ſubjectis ſolvendis & extrahendis, & morbis gravioribus curandis ſufficiat. Sed quia & hujus volatiliſatio difficillimæ eſt inventionis & præparationis, nunc rarius poſt tot inania tentamina practicis conatibus ſubjicitur, præſertim cum medicorum vulgus ſibi aliisque perſuadeat, in aliis ſalibus alcalicis volatilibus ammoniaci & cc. ut ut ex fixitatis ſtatu non provenientibus, eandem eſſe virtutem, cui tamen contradicit experientia, ideo hæc Diſſertatio plurimum ſerviet ſal volatiliſatum quærentibus, qui invicem comparatis magni Lullii, Helmontii, Tauhenii, de Comitibus, & autoris noſtri ſententiis magnum lumen ad viam rectam volatiliſationis inveniendam haurire poterunt.

XIV.

Gazophylacium Chymiatrico-Practicum.

Quod nobiliora & rariora ſeptem metallorum Mineralium, ſalium, lapidum nec non menſtruorum

Experimenta & Arcana.

Tum ex experientia, pluriumque quam quinquaginta annorum variis laboribus, Tum chymicorum practicorum monumentis etiam ineditis deprompta continet, primùm quidem in laboratorii domeſtici nunc Chymiphilorum uſum Aphoriſtice excerpta.

In Tractatu hoc Sectione 1. Arcani proceſſus metal-

tallorum. Sect. 2. Sulphuris, cinnabaris nativæ & factitiæ. Sect. 3. Experimenta ſalium nempe ſalis communis, nitri, vitrioli, ſalis ammoniaci, tartari, aluminis, ut & ſalium, & ſpirituum volatilium & urinæ, Sectione denique quarta arcana & experimenta menſtruorum ſeu liquorum ſolventium eleganter & compediose proponuntur. Tractatus plene abſolutus prælum exſpectat.

XV.

Supremus Medicinæ Apex

in Centrali Dulcedine
Triplicis naturæ Regni ſubjectorum
extraverſa poſitus,
Antiquiſſimis artis pyroſophicæ fundamentis
impoſitus,
per Emblemata ſophiatrorum conſpectui
expoſitus,
In graviſſimorum morborum fugam
& ſpem vitæ longioris.
Authore
J. H. C. H. S. M. D.

Hic liber eſt parvus, ſecreta aſt maxima pandit,
Qui capit, eſſe poteſt ſanus & eſſe ſenex.

Opus hoc totaliter abſolutum præ cœteris meretur, ut omnia ejus capita in iisque contenta materia exacte recenſeantur. Præmiſſa Dedicatione, Præfatione, & Epigrammate ad Zoilum ſequitur,

Se-

Sectio I.

Demonſtrans Eſſentiam, univerſalitatem, excellentiam & neceſſitatem ſalis dulcis.

Caput I. Nux juglans dulcis cortice viridi auſtero induta. Emblema Eſſentiæ ſalis dulcis centralis Lemma: *Quod eſt interius non eſt ſicut id, quod eſt exterius.*

II. Homo quærens lapidem ad littus maris. Emblema dubitantis de ſalis dulcis univerſalitate ſeu ubiquitate. Lemma: *Fruſtrà alicubi quæritur, quod ubique eſt.*

III. Luna in plenilunio fulgens Emblema Excellentiæ ac prærogativæ ſalis dulcis. Lemma: *Fulgentior omnibus una.*

IV. Salinum menſæ impoſitum ſymbolum neceſſitatis in ſale dulci. Lemma: *Sal primum impoſito menſæ.*

Sectio II.

Centralem Dulcedinem in univerſalibus mundi ſubjectis demonſtrans.

Caput I. Crux ex linea horizontali lineam polarem magneticam in Circulo decuſſatim ſecante figurata Emblema ſalis dulcis in duobus magni mundi principiis aqua & aëre latitantis. Lemma: *Dulcis ob incluſam circulus iſte crucem.*

II. Plorans centoculo nox oculatior argo. Emblema dulcedinis in rore de cœlo in terram ſtillantis. Lemma: *O Domine quam ſuavis eſt ſpiritus tuus in omnibus!*

III. Arundines Saccharinæ Emblema dulcedinis in Regno Vegetabili affluentis. Lemma: *Tenera dulces ab arundine ſucci.* Lucan. l. 3.

IV.

IV. Vir in ſpeluncam draconis lapſus ſucco dulci ex terra exſudante per totam hyemem ſe ſuſtentans referente Kirchero in mund. ſubterr. Emblema occultæ in Regno minerali dulcedinis. Lemma: *Viſita interiora terræ, invenies occultam dulcedinem.*

V, Fontina tribus rivis aquas dulces fundens, Emblema dulcedinis ex prima mundi materia in ſal, ſulphur & mercurium emanantes. Lemma: *Fluit undique dulcor.*

VI. Manna de cœlo decidens Emblema abſconditæ in Elixirio philoſophico dulcedinis; Lemma: *Nemo ſcit, niſi qui accipit.*

Sectio III.

Monſtrans centralem extraverſam dulcedinem in Regno metallico & ſupremis ex illo per artem productis.

Caput I. Occiſus à Samſone leo, in cujus rictu repertus mellis favus Emblema dulcedinis in veterum philoſophorum univerſali, medicina & auro vero potabili exiſtentis. Lemma: *De forti egreſſa eſt dulcedo.* Jud. c. 14. v. 18.

II. Bufo transfoſſus & ad ſolem exſiccatus Emblema dulcedinis in mercurio latitantis. Lemma: *Salutem ex inimicis noſtris.*

III. Vipera venenata theriacæ tamen inſerviens Emblema dulcedinis in antimonio latitantis. Epigraphe: *Antidotus nigri ſub cortice clauſa veneni.*

IV. Apicula mel geſtans emblema dulcedinis in igne ſeu ſulphure veneris. Epigraphe: *Quod recreat mel, quod pungat acumen habet.*

V.

Digitized by Google

V. Ceraſum dulce rubicundum emblema Electri mineralis immaturi, & dulcedinis in ejus tinctura tili extraverſæ. Epigraphe: *Ore purpureo arridet, dulce ſed intus habet.*

VI. Tribulus aquaticus emblema dulcedinis in ſale marino latitantis. Epigraphe: *Sub cortice dulcis eſca latet.*

VII. Apis ex abſinthio mel legens ſymbolum dulcedinis latitantis in nitro & alumine. Lemma: *Douceur d'amertume.*

VIII. Auſters uvæ botrus ad ſolis radios pendens. Symbolum dulcedinis in auſtero vitriolo maturabilis. Epigraphe: *Dulceſcet, tandem ſi ſole coquatur.*

Sectio IV.

Docens Methodum Dulcedinis Centralis extravertendæ & maturandæ.

Caput I. Ficus immatura ſolis radiis expoſita ſymbolum dulcedinis philoſophicæ per ſolam digeſtionem & coctionem emergentis. Epigraphe: *Non profert dulcem ſuccum, niſi ſole coquatur.*

II. Semen in terram projectum emittens dulcia germina ſymbolum dulcificationis per philoſophicam putrefactionem. Lemma: *Occultum fit manifeſtum.*

III. Magnes chalybem attrahens ſymbolum ſolventis ad ſulphur centrale dulce eliciendum neceſſarii. Lemma: *Attrahit & ſequitur.*

IV. Propheta Ezechiel librum comedens emblema dulcedinis, quæ eſt totius medicinæ corona, totius

tius chymiæ apex & hujus libri coronis. Epigraphe: *Comede volumen iſtud, & comedi, & factum eſt in ore meo ſicut mel dulce.*

Hæc eſt totius operis vere Philoſophici ante multos annos in Vulcani officina compoſiti brevis ſciagraphia, in quo author oſtendit, ſe non tantum eſſe Philoſophum, ſed & oratorem & Poëtam, ſingulis namque capitibus elegantiſſimum Epigramma ad materiam ſubſtratam apprime faciens ſubjicit. e. gr. ad Caput I.

Ætheris internum ſtudeas cognoſcere centrum,
Externam centri quære ſuperficiem.
Junge ſuperficiem centro, ſic æther ab alto
Defluet in terram, terra petetque polum.
Hæc duo ſi ſophico prudenter coxeris igne,
Dulcedo exſurget totius artis apex.
Hæc tibi promittit vitam, gazasque repoſtas,
Divite quas claudit vera chymia ſinu.
Abruis? es ſtolidus. Refugis? piger. Expetis? Aude,
Iſte labor ſolus dulcia dona dabit.
Sed tot durantem noctesque diesque laborem
Quid tolerare facit? quid niſi ſpes & amor?

Sufficiunt hæc pro ſpecimine. Sed quia prævideo Extractum hocce meum non minus quam ipſum librum, ſi aliquando in lucem prodituras eſt, ſuos habiturum Zoilos, ſic hoc, quod illi præfixit Autor Epigramma adjungere viſum eſt:

Quod per amara tibi mea ſint hæc dulcia Mome
Nil mirum, auſtero viſcera felle ſcatent.
Hos nec ego tibi Mome favos, non mella paravi
Nam vos non fucis mella paratis apes.
Fæna bovi, ſaccharumque decet dare Pſittaco, at ori
Arcadici pecoris carduus eſca manet.
Et licet arrodas livoris dente, latente
Sub teſta nucleo non fruiturus eris.
Sed licitum eſt, comedas: Rumpantur ut invida melle
Repleta à dulci hoc ilia Mome tua.
Teſtis *Ripleus*: nimium ſe nectare vitis
Inebriare ſolet, ſicque crepare bufo.
Opus completum, munde deſcriptum & prælo aptum eſt.

Ope-

Digitized by Google

Opera Alchymica.

XVI.

Vertumnus Chymicus.

In Metallorum transmutatione particulari per Novem Schematiſmos à Philoſophorum ſimiis tentata. In quo ex naturæ & Philoſophiæ veræ fontibus Clare deducitur. Origo, prætenſa veritas & utilitas Famoſorum hactenus particularium ſic dictorum:

I. Augmentum auri & argenti.
II. Extractio animæ ex auro & argento.
III. Pars cum parte.
IV. Inductio & ſeparatio auri ex argento.
V. Transmutatio cupri in lunam & dealbatio veneris.
VI. Fixatio & gradatio argenti in aurum.
VII. Fixatio argenti vivi ex plumbo & antimonio in aurum.
VIII. Conjunctio inſeparabilis auri & argenti.
IX. Transmutatio ferri in cuprum.

In frontiſpicio operis poſita Philalethæ ſententia in introit. apert. ad occl. Reg. palat. c. 1.

Credat qui volet, improbet qui poterit,
Carpat cui libet, hanc certe mercedem reportabit altam ignorantiam.

Addit autor noſter: & ſi in praxin hæc redigere tentarit, temporis & opum certam jacturam.

Tractatum hunc ſaltem manuſcriptum ante multos, quinquaginta & plures annos Autor Magno Viro artis Hermeticæ ſtudioſo, ſed ſub ignorantis Chymicaſtri præſidio & directione in meris particularibus laboranti dedicavit & obtulit. Qui tamen procul dubio ab illo impoſtore, utpote ejus dolis & commodis non ſerviens Vulcano ſacratus eſt. Fraudes & deceptiones tam activas quam paſſivas detegit, unde apud præfatum Dominum gratiæ parum promeruit. Impoſtor ille laboribus arſenicalibus intoxicatus non diu poſt contractura paralytica affectus vitam præmature amiſit, Dominus vero podagricus ex omnibus tentaminibus nil lucri acquiſivit. Tractatus igitur ſumme utilis, imo omnibus particulari metallorum transmutationi præcipitanter incumbentibus neceſſarius, aliquando lucem meretur.

XVII.

Digitized by Google

XVII.

Gazophylacium Alchymico-Philoſophicum.

Varia arcana Chymica, & lapidis Sophici Proceſſus hactenus ineditos, & in ſecretioribus Principum archivis ſervatos revelans.

Opera J. H. C. H. S. M. D. collectum.

Autor, ſeu potius horum arcanorum computator, à juventute artis ſpagyricæ ſingularis amator, imo quantum ſtudia & praxis Medica permiſerunt, ſtudioſus in itineribus ſuis ſingulari caſu & fortuna innumeros artis Hermeticæ Proceſſus obtinuit, quorum præcipuos in hoc tractatu congeſtos publico communicat, non ut illos practice tentando quis temporis opumque faciat diſpendia, ſed cautius mercari diſcat, conſiderata tot proceſſuum differentium varietate, cum tamen juxta veros Philoſophos unica tantum ſit materia, una via, unum vas, omniaque in Monade conſiſtant. Quia tamen interdum optima enchiriſium chymicarum documenta ex ejusmodi ſic dictis proceſſibus capiuntur, ſic non ingratum fore ſperat, illos ſecretioris chymiæ conſecraneis communicari. Cum igitur nuda libri commemoratio gratiam habitura non foret, generales ipſorum proceſſuum titulos hic recenſere juvabit.

I. **Proceſſus univerſalis** *Nathanaelis Melſinii* Fratri Adolpho donatus. Hunc egregiis notis & animadverſionibus Philoſophicis Cl. Cohauſenus olim illuſtravit.

II. **Proceſſus Mercurii Philoſophici** ad lapidem benedictum ex Collegio Chymiatrico Venetorum, à Viro illic per vitæ tempus in laboratorio degente ex originali deſcriptus & ad Fratrem clam & callide miſſus.

III. **Manuſcriptum** *D. Caroli Ludovici* Ducis Neoburgici in ejus ſecretiori Muſeo aſſervatum, & à quodam ejus domeſtico clam excerptum, & bono amico Briegam in Sileſia anno 1698. transmiſſum. Huic alii proceſſus ſunt adjuncti, ut Tincturæ metallorum, auri potabilis &c.

IV. **Adverſaria Philoſophico-Chymica** ex manuſcripto Joann. Chriſtiani à Wildeck expertiſſimi chymici anno Coloniæ viventis. Continentur in iis ſequentia.

1. Parabola Philoſophico-Ænigmatica cum Explicatione.
2. Diſcurſus perquam curioſus de Mumia naturali.
3. Theoria de transmutatione lunæ in ſolem.

V. **Arcana Chymica** inter D. Mauritium Haſſiæ Landgravium & Joannem Hartmannum Chymiatrum communicata, & ex manuſcripto in archivo Holſatiæ Ducis ſervato extracta quæ ſunt ſequentia.

1. Præ-

Digitized by Google

1. Præcipitatus aureus ex literis Jo. Hartmanni ad D. Mauritium H. L.
2. Practica cujusdam Carthuſiani ad augmentum lunæ ex manuſcr. D. *Mauritii* H. L. Joanni Hartmanno communicata.
3. Theſaurus theſaurorum ex MS. Jo. Hartmanni ad D. Mauritium H. L.
4. Experimenta de luna fixa Jo. Hartmanni ad D. Mauritium H. L.
5. Theſaurus Medicinæ & Tinctura pretioſa ejusdem ad eundem.

VI. Duo Proceſſus Alchymici à *Joſepho Borry* chymiſta famigeratiſſimo Romæ certo Principi devotionis ergo oblati & donati, nempe
1. Oleum Mercuriale.
2. Oleum Philoſophorum.

VII. Antiquiſſimi Philoſophi *Joannis Ferrarii* Proceſſus eidem Principi Romæ à *Marino Calergi* datus,

VIII. Experimenta Proceſſuum Philoſophicorum ex Manuſcriptis *Erneſti Bogiſlai de Troſten Bohemi* circa particularia.
1. Transmutatio argenti in aurum.
2. Transmutatio Mercurii in Lunam.
3. Aqua gradatoria fixativa lunæ.
4. Transmutatio lunæ in ſolem & mercurii in lunam per aquam mercurialem.
5. Oleum ſolis ad particularia.
6. Sulphur veneris.
7. Fixatio antimonii & veneris.

R 4 8. Par-

Digitized by Google

8. Particulare ex Marte.

IX. Laboratorium Sendivogianum.

1. Secretum Medicinæ Univerſalis tingentis ex MS. D. Ern. Nizenii Archiatri quondam H.
2. Mercurius Philoſophorum.
3. Jacobi Alſternii ſecretum Sendigovianum.
4. Ludus puerorum & opus mulierum D. Matthiæ Eicholtzii ſive explicatio Proceſſus Sendivogiani.

X. Proceſſus de terra Virginea in eoque quæſita Fontina Philoſ. ex variis chymicorum manuſc. ineditis, ut Minſingero, Chriſtiani à Wildeck. L. B. de V.

XI. Arcana Alchymiæ cum quibusdam particularibus à quodam ſemini ſuo, ut Deo & proximo ſerviant quam fideliter poſt obitum relicta.

1. Tinctura univerſalis ad ſolem & lunam.
2. Particulare ad lunam, in ſolem, quod miniſtro ſuo Rex quidam donavit.
3. Aqua mirabilis conducens mercurium ſaturni vel antimonii in ſolem.
4. Præparatio mercurii ex ſaturno, ex antimonio.
5. Mercurii rubificatio & fixatio.
6. Aqua gradatoria lunæ fixæ & p. c. p. & lunæ communis ad 24. gradus.
7. Proceſſus verus auri potabilis ad medicinam, & mercurium perfecte in aurum tingendum.
8. Extractio Q. E. ex auro & tinctura mercurii & lunæ in ſolem.

9. Luna

Digitized by Google

9. Luna fixa vera in cujus marca obtinendæ auri quatuor unciæ.
10. Proceſſus ad ſolem cum oleo ſalis, quo argentum in aurum tingitur.
11. Fixatio cinnabaris in aurum.
12. Extractio auri ex marca argenti ad duas uncias.
13. Fixatio lunæ Principis Sigismundi ex Auſtria.
14. Tinctura ad lunam: pars una tingens partes 800.

XII. Tinctura veriſſima mercurii in lunam. Proceſſus datus pio homini propter Deum à Religioſo peregrino qui per animæ æternam ſalutem jurabat, eum verum eſſe, & à ſe à principio usque ad finem intra medium annum abſolutum anno 1402.

XIII. Teſtamentum aureum *Jo. Gottmanni* ad Nepotem ſuum *Henricum Vierott* Hermeticæ Philoſophiæ filium.

XIV. Manuſcriptum arcanum continens præcepta & obſervationes circa præparationem liquoris Alcaheſt.

XV. Laboratorium aureum ſive varii circa auri ſolutionem & extractionem ad potabilitatem curioſi nec vulgares labores.
1. Labor *Michaëlis Neandri* ad aurum potabile.
2. Oleum Philoſophorum ſive aurum potabile, cujus deſcriptionem cum teſtimonio veritatis

Digitized by Google

poſt ſe reliquit D. *Pithopæus* Medicus Cæſareus.

3. Panacea aurea.
4. Tinctura ſolis.
5. Lapis mineralis & animalis ex MS. D. *Nitenii*.
6. Aurum potabile tam ad ſananda corpora humana quam metallica ex MS. Comitis de R.
7. Pulvis aureus medicinalis ſingularis & raræ præparationis.

XVI. Proceſſus Philoſophici de minera argenti rubea translucida, quod & Electrum minerale immaturum Rohtgülden Ertz appellatur.

1. Proceſſus duo ad viam operis univerſalis.
2. Veriſſima via ad Tincturam albam per Electrum minerale & corpus lunare ex MSpto D. *Ern. Nitenii*, qui hoc uxori & filiis ſuis ceu magnum legatum reliquit his verbis: Chariſſima uxor, caſu quo moriar, quod Deus adhuc diu avertat, ſerva hoc in mei memoriam & pro ſecreto tibi commendatum ſit, quam chara tibi eſt anima ejusque ſalus. Utere ad Dei honorem mearumque prolium & omnium pauperum utilitatem, & ſolatium, ad quod SS. Trinitas tibi fortunam & benedictionem tribuat. Amen.

Hoc ex genuino & proprio ejusdem MSpto ipſemet D. Patruus meus deſcripſit, niſi quod hæc verba germanice fuerint expreſſa.

XVII.

XVII. Epiſtolæ Chymicæ Ducis Palatini *Richardi* ad Archi-Epiſcopum & Electorem Colonienſem Erneſtum Bavarum, quas in Originali & propria *Richardi* manu ſcriptas ex donatione D. patrui mei illas poſſidentis nunc ſervat Chartophylacium *Nunningianum*, magnum ſane artis Hermeticæ Cimelion.

Hæc Gazophylacei Philoſophici hujus contenta ſunt. Si quis forte ex artis ſophicæ filiis erit, qui hæc hactenus in ſacris Eleuſynis habita ſcire deſiderat, illi gratis eadem offert Autor, modo in gratiam ſuorum confratrum illa ſuis ſumptibus, qui reſpectu tot arcanorum ſat erunt exigui, prælo ſubjicere velit.

Opera Satyrica.

XVIII.

J. H. C. H. S. M. D.

Clericus Medicaſter.

Non eſt prædicatum hoc bonum de ſubjecto: pejus tamen ſi à parte rei illi inſit. Oſtendit igitur hic tractatus, Clericum praxi medicæ illotas manus adhibere, eſſe contra divinam ordinationem, eſſe contra tenorem ſacræ ſcripturæ, eſſe Eccleſiæ Catholicæ intentioni adverſum, refragari Sanctis Patribus, non convenire rectæ rationi, non vocationi, non moribus, non Sacerdotis decori, non perfectioni, non obligationi, unde Clerico praxin Clinicam non permittendam, ſed ſevere

vere inhibendam eſſe concludit, probat, confirmat. Nemo ſibi perſuaſerit, tractatu hoc laudabili Clericorum ordini aſpergi nævum, cum unicus illi ſcopus ſit, ut uterque ſtatus tam Clericalis quam Medicus ab hujusmodi fungis, qui utrumque auſu temerario inficiunt, penitus liberetur. Unde & ipſis ſummis Cleri Antiſtitibus & Præſulibus facta eſt libri Dedicatio, ut peſſimo huic practicandi mori, quæ poſſunt, frœna injiciant. Utile igitur foret imo neceſſarium, ut liber jam lucem publicam aſpiceret. Licebit enim Autori nemine nominato, damnoſam methodum publico ſcripto caſtigare ad imitationem *D. Hieronymi* in Epiſtola ad Nepotianum de vita Clericorum, quæ longe eſt acerrima, ſic proteſtando loquentis. *Nullum læſi: Nullius nomen ſcriptura mea deſignatum eſt, neminem ſpecialiter ſermo meus pulſavit. Generalis de vitiis Diſputatio eſt. Qui mihi iraſci voluerit, ipſe de ſe, quod talis ſit, confitebitur.* Sed hæc uberius in *Clerico Medicaſtro* autor deducit.

XIX.

XIX.

Philomachia Epiſtolica

Inter Cl. Weſtphaliæ Duumviros

DD.

Jodocum Hermannum Nunningium

&

Joannem Henricum Cohauſen

Circa fundationem Bibliothecæ publicæ.

Ob controverſam Quæſtionem:

An ad utilitatem publicam nec non fundatoris majorem gloriam magis ſerviret in urbe Monaſterienſi quam oppido Vredenſi ex libris D. Cl. Nunningii quà Canonici Senioris & Scholaſtici erigi Bibliothecam publicam.

Non eſt Quæſtio, an in genere utile ſit fundare Bibliothecas publicas, quod nemo vocat in dubium, & quod docte ſatis arguit Cl. Nunningius; ſed an magis glorioſum & proficuum, quod urget Cl. Cohauſenus, libros Canonici Scholaſtici ad perpetuam ejus memoriam donari & relinqui Vredenſi Capitulo ad privatos Canonicorum poſterorum, imo & ad publicos aliorum Eccleſiaſticorum & Religioſorum uſus.

Theſis quam Cl. Cohauſenus ſuſtinet & fuſe probat eſt: Eſſe laudabilius pro fundatore Canonico, & utilius bono Capituli & paucorum certis ac privatis commodis conſecrare Bibliothecam, quam publico plurium ſed ſuperficiali & vago uſui, ſeu potius viſui. Unicum namque de quacunque ma-

materia docte conſcriptum volumen, diligenter cum judicio & ex integro inter privatos parietes lectum & ruminatum plus ſolidioris tribuit ſcientiæ legenti, quam vel decem vago oculo & perfunctorie, quod in Bibliothecis publicis plerumque fieri amat, inſpecta & luſtrata volumina, quæ quidem omnis generis authorum tribuunt notitiam, ſed non quæſitæ in iſtis ſcientiæ encyclopædiam.

Certamen igitur hoc literarium lectu dignum eſt, in quo librorum & in publicis bibliothecis, & viciſſim in privatis muſeis lectorum utilitas invicem confertur.

Opera Panegyrica. XX.

Amphitheatrum Gloriæ,

Majeſtati, Felicitati & Æternitati
Domûs Auſtriacæ
Tam Novis Imperialibus
quam antiquiſſimis
Virtutum Regio - Politicarum
Columnis
ſtabilis atque immotæ
Sacrum
Authore
J. H. C. H. S. M. D.

Hoc magnæ molis multæque induſtriæ eſt opus. Con-

Conſtat Inſcriptionibus ſtylo ut vocant lapidario, ſed ſublimi exaratis, quibus ſingulis ſuum eſt ex Sole ſymbolum cum Lemmate: Subjunctis Reflexionibus Politico-Moralibus, quæ ejus exponunt tum Gloriam, tum felicitatem, nec minus perennitatem augurantur, imo certo promittunt. Si opus ab ipſa Suada conceptum, à Politica genitum, à Minerva expolitum dixeris, ſane non errabis. Præ omnibus enim hactenus in gloriam Domus Auſtriacæ in lucem emiſſis encomiaſticis ſcriptis, auſim dicere, tantum extollit caput, quantum quod dicitur, inter Viburna cupreſſus. Summa enim in terris Majeſtas ſupremam quoque panegyrin depoſcit. Tractatus hic cœlo propitio hoc anno lucem videbit.

XXI.

Digitized by Google

XXI.

Gloriæ Auguſtæ Obeliſcus,

Das iſt,
Ehren-und Gedächtnuß-Seule,
Dem hoch-ruhmwürdigſten Chur-Fürſtlichen
Jacht-und Luſt-Hauß
Clemenswehrt,
Wie auch dem im Stifft Münſter glücklich
verfertigten
Canal-Strom,
Und hochlöblich in der Stadt Münſter
aufgerichteten
Zucht-Hauß,
Als dreyen,
Von dem Hochwürdigſt-Durchlauchtigſten
Chur-Fürſten
Herrn CLEMENT AUGUST,
Als Biſchoffen zu Münſter ꝛc.
Dem Vatterland bezeigten hohen Gnaden-
Wercken,
Zum höchſt-ewigwährenden Welt-Ruhm
In hochteutſcher Poëſie
Mit Lob-und Sinn-Gedichten
aufgerichtet
Von
J. H. C. H. S. M. D.

Suſpenſa ex hoc Obeliſco eſt Symbolica Sereniſſimi Ducis & Electoris Clementis Auguſti imago, hie-

hieroglyphicis ex Ejusdem Nomine confectis anagrammatibus adumbrata, olim quidem in Genio Mimigardico expoſita, nunc adjecta paraphraſi poëtica in vernaculam translata. Obeliſcus jam ante triennium in ſua perfectione ſtetit conſummatus, ut ære typographico æternitati poterit inſcribi. Recommendari igitur meretur ob elaborationis elegantiam Weſtphaliæ Bibliopolis. Curioſi namque lectores non deerunt Domino ſuo devoti, qui gaudebunt ſpectare Domum Principis Patris patriæ illuſtri panegyri exornatam.

XXII.

La Princeſſe achevée
Repreſentée
Sur le Theatre de la Gloire Symbolique,
ou
Diſſertation Panegirique
De Madame Marie Françoiſe,
Princeſſe d'Elten, Abbeſſe de Vreden, Comteſſe de Manderſcheid, Blanckenheim, Gerolſtein &c.
en Exemple
A toutes les illuſtres Perſonnes Eccleſiaſtiques du Sexe,
Conſacrée
A la Gloire immortelle de cette Princeſſe
par
Jean Henry Cohauſen, Docteur en Medecine,
L'An
QVI etoIt troIsIeMe aprés trepas
De Cette PrInCeſſe.

Elegans hoc encomiaſticon funebre ſymbolico hie-

hieroglyphicum, licet in hujus Principiſſæ glorioſam memoriam æternis litteris dignum, prælo ſubjectum non eſt, neque poſt tot annos de illo publico quid exſpectare licet. Autor priusquam idiomate gallico opus hoc panegyricum ſcriberet, latino concepit. Cujus hic fuit titulus:

Illuſtriſſimum Gloriæ Theatrum,
in quo
Coram aſpectabili mundo,
Vidente & applaudente cœlo,
Comparet
Suas vitæ Scenas
Prudenter, fortiter, pie, ſancte, agens
MARIA FRANCISCA,
Comitiſſa de Manderſcheid, Blankenheim, Gerolſtein, Principiſſa Eltenſis, Abbatiſſa Vredenſis &c.
Illuſtri omnium generoſarum Virtutum Comitatu ſtipata
Omnibusque illuſtribus Dominabus Canonicis in Exemplum propoſita.

Quia vero hoc extra ſpem præli poſitum perpetim manuſcriptum manebit, addemus ſaltem Inſcriptionem gallicam in ſplendidum ejusdem momentum ex lapide artificioſiſſime exciſum, quod in Sacello S. Michaëlis in Eccleſia S. Felicitatis Vredenæ ſpectatur:

Ar-

Digitized by Google

Arréte toy cher voyageur,
qui cherche les choſes rares,
& les tréſors cachez.
C'eſt ici, que tu trouvera à te ſatisfaire.
Voici un genie,
Qui tient un cophin d'argent épandu
temoin des richeſſes, qu'y ſont enſevelies.
Mais voila auſſi un genie tenant epée nue à la main
pour les garder.
Mais ne t'abuſe,
Cette-ci eſt la *Juſtice*, cette-là, la *Clemence*,
Qu'accompagnerent la Princeſſe jusqu'au tombeau,
& pour temoigner,
qu'Elles n'ont jamais l'abandonnée en vivant,
ſe poſterent ici après ſa mort.
Attendans le temps de la reſurrection du corps
pour le conduire à ſa glorieuſe Ame.
Voici *Marie Françoiſe*,
Qui gyt à genoux proſternée par l'humilité,
Enviſageante l'image de ſon adorable Createur,
Que pendant à la croix: lui un ange preſente,
La ſtatue de ſon corps devoit regarder celui.
Qui étoit toûjours regardé de ſon ame
Les armoiries de la très illuſtre famille ſont rangées
Autour de ce monument.
Mais elle étoit plus illuſtre de vertus, que de ſang.
Comptante pluſieurs ſignes éclatans de perfection,
Que d'armoiries d'ancienne race:
Elle tient ici le doux repos,
Non ſeule, mais embellie de ſes plus precieuſes
Joyeaux.
Non de piereries, mais de merites très brillantes.

Digitized by Google

Tu a veu ici dans ce monument cher voyageur
Tout ce, que tu cherche dans les autres du monde,
Savoir,
l'image de la mortalité du corps,
& celle de l'immortalité des vertus.
La Princeſſe morte eſt repreſentée ici quaſi encore
vivante,
Parce qu'Elle vivra à jamais
Dans ſa memoire & Veneration des ſiécles.
Allés, tâchés de vivre, pour devenir auſſi immortel.

Hæc monumenti ſepulcralis explicatio eſt. Meretur Glorioſa Princeps, hic quoque addi, quod autor noſter in prædicto tractatu in ejusdem honorem decantavit, Epicedium ſeu potius Epinicium:

Levés vous, vos Muſes, vos neuf Sœurs chantantes
Qui vous étes Deeſſes les plus obligeantes
Quitez le Parnaſſe, pour louer cette Comteſſe
& grande Princeſſe.
Prenés vos inſtruments, prenés votre guitarre,
Et joués de votre luth la plus douce gaillarde.
Et pour faire des odes à Divine Epouſe
Prenès la flute douce.
Et tu grand Apollon maître d'Helicone
Hâte ſoi & viens de ton auguſte trône,
Fay à cette Princeſſe une douce Muſique
Et Panegirique.
Elle caſſa à la mort les dards effroyables
Emporta les trophées guerriere aimable
Fait à cette heure le triomphe la très glorieuſe,
Et bien heureuſe.

Digitized by Google

Elle vaincut le moi de dominant de vices
D'où elle tient là haut les celeſtes delices
Puis qu'elle fût ſi chaſte, juſte, humble & bonne
Porte la Couronne.
Elle poſſede le comble de toutes les richeſſes,
Et l'aura à jamais ſans aucune triſteſſe,
Et parmi les Cherubins en rejouiſſance
Elle fait la danſe.
Parce qu'Elle fut ſi douce & ſans aucun fiel,
Et toujours à ſon epoux ſi conſtante & fidelle
Sa gloire & luſtre eſt au ciel plus belle
que les étoilles.
Elle eſt auſſi parée plus que charmante Flore,
Et ſa ſplendeur éclate plus que belle aurore,
Son luſtre eſt brillant plus, que les aſtres clairs
En ſa lumiere.
Cette gloire & joye n'eſt point mortelle,
Mais toutes ſes voluptés ſeront éternelles,
Cet honneur durera, & cette allegreſſe
Ne jamais ceſſe.
Elle eſt dans le port, où il fait toujours calme,
Ceinte d'olives, de lauriers, & palmes
Et parmi les ames les plus glorieuſes
Victorieuſe.
A preſent vos Muſes chantez les louanges,
A *Marie Françoiſe*, laquelle voit les anges.
A cette,qui vit à cette heure dans celeſte Royaume
Faites de beaux pſaumes.
Et tu grande Renommée ſonne de la trompette,
Et fay par le monde le bruit de cette,
Qui fut ſur la terre une très grande Abbeſſe
Et plus grande Princeſſe.

Digitized by Google

Hæc ad perennem meritiſſimæ hujus Principiſſæ & Abbatiſſæ memoriam (quia liber ipſe probabiliter nunquam in publicum eſt proditurus) addi hic voluit autor Familiæ Manderſcheidianæ ſingularis venerator & cultor.

Cœtera autoris manuſcripta e gr. Tentaminum Phyſico Medicorum de vita prolonganda Decas ſecunda, Diſſertatio anatomica de Capſulis atrabilariis, Diſſertatio Phyſica de multiplicabilitate fermenti, Naſus picans, peccans &c. jam priori ſectioni, propter relationem ad alios tractatus inſerta ſunt. Plura opuſcula uti Relatio de Dyſenteria epidemica, Relatio de febri maligna petechiali triplicitas myſterioſa inter edita referri, & nunc inter manuſcripta varii adhuc tractatuli recenſeri potuiſſent, ſed quia illa minoris ſunt voluminis & paucis duntaxat conſtant plagulis, reliliquorum ordini inſeri haud meruerunt. Unicus tamen adhuc liber eſt, inter MSpta, mentione dignus, licet ad prælum non prædeſtinatus, ſed privatis tantum uſibus ſervatus, cujus hic eſt titulus.

XXIII.

Digitized by Google

XXIII.

Praxeos Clinicæ Theſaurus Attalicus,

Sive

Illuſtrium Recentioris ævi Medicornm Morborum Therapia & Experimenta Medica,

Ex vaſtiſſimis Ephemeridum Germanicarum, nec non Archiatrorum præcipuorum Boneti, Dolæi, Ettmülleri, Feanci, Hoffmanni, Königii, Lentilii, Mangeti, Paullini, Riedlini, Stahlii, Sydenhamii, Sylvii de la Boe, Valentini, Waldſmidii, Wedelii, Williſii, Zwingeri, aliorumque Practicorum Voluminibus, nec non ex variis & ſelectis bibliothecarum, manuſcriptis, Collegiis privatis, Conſiliis, formulis magiſtralibus aliisque analectis nondum editis, & propriæ ultra 50. annis praxeos Diariis excerpta & in compendium ordine alphabetico translata in gratiam filiorum ſuorum. Studio & opera J. H. C. H. S. M. D. anno 1720. & ſeqq. in folio.

Hi ſunt Duumvirorum Weſtphaliæ hactenus tam editi, quam Manuſcripti Tractatus. Mirari licet, quod nec à ſtudiis nec ſcriptione utrumque abſtrahat ſenectus. Alter quinto & ſeptuageſimo, alter octogeſimo vitæ anno nunc ſcribit. Memorat *Cicero* in Catone ceu quid rarum, *Platonem* uno & octogeſimo anno, quo mortuus, adhuc ſcripſiſſe, & *Iſocratem* librum, qui *Panathenaicus* inſcribitur, quarto & nonageſimo anno confeciſſe, ejusque Magiſtrum *Leontium Gorgion* centum & ſeptem

ſeptem completis annis nondum à ſtudio & opere ceſſaſſe, nempe *manent ingenia ſenibus*, inquit *Tullius*, *modo permaneant ſtudia & induſtria*; *quid enim eſt jucundius ſenectute ſtipata ſtudiis juventutis?* In his quoque ſenii ſui levamen quærunt Duumviri noſtri, manuſcriptis ſuis perficiendis & expoliendis recreationis loco ſe occupantes, ut quod ante annorum millia jam ſcripſit Regum Sapientiſſimus *Eccleſ.* 12. hodie ſub typographiæ beneficio maxime verificetur: *Faciendi plures libros nullus eſt*

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google